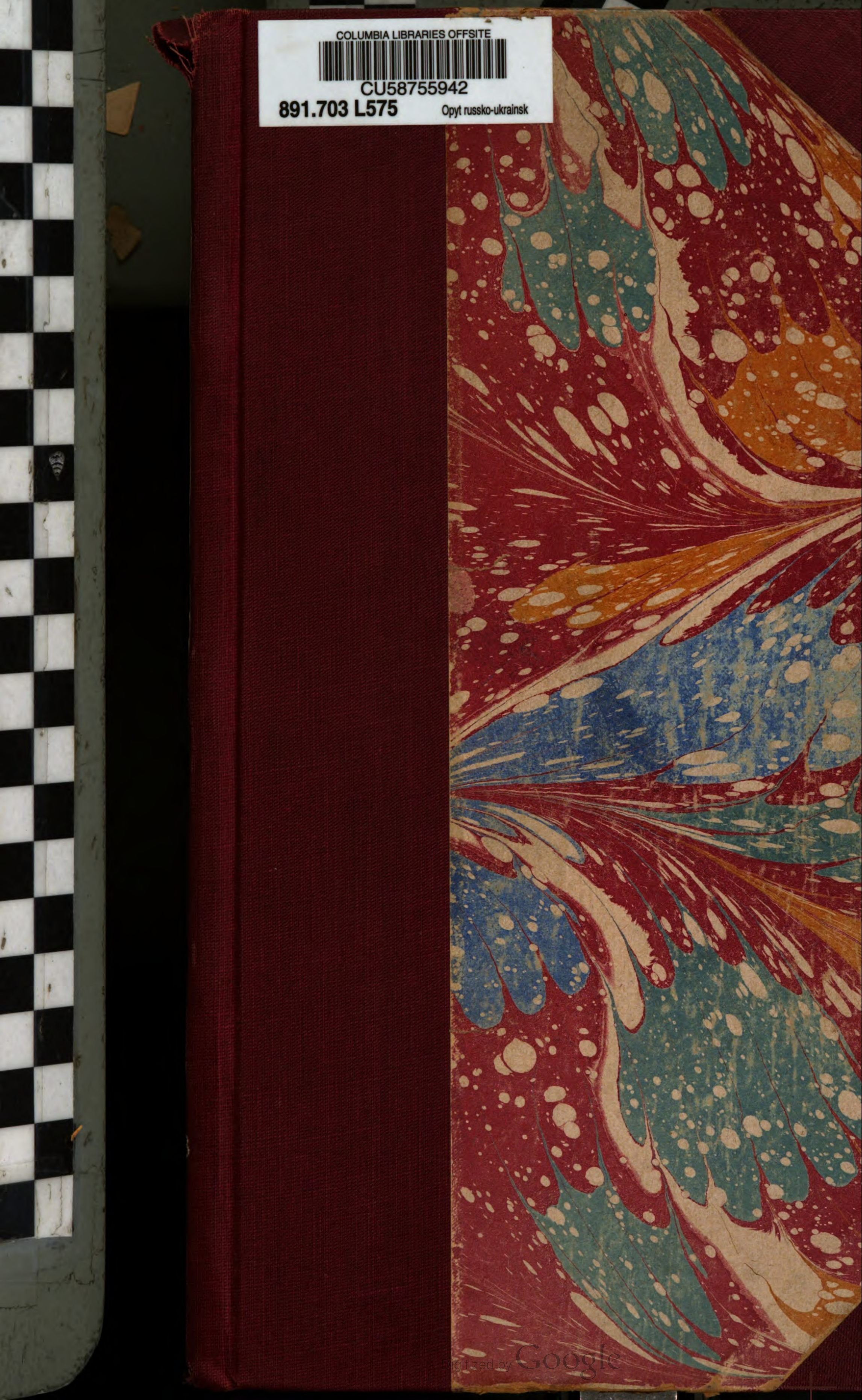
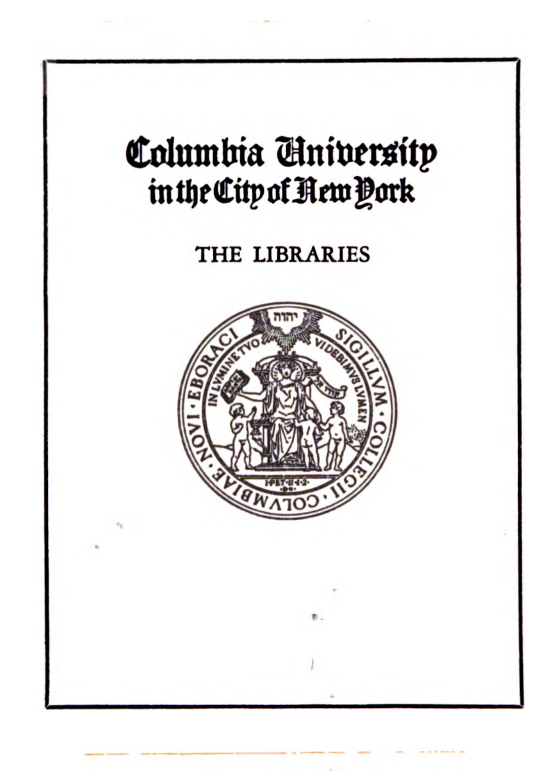

COLUMBIA LIBRARIES OFFSITE
CU58755942
891.703 L575
Opyt russko-ukrainsk
Digitized by Google

Columbia University
in the City of New York
THE LIBRARIES
SIGILLVM · COLLEGII · COLVMBIAE · NOVI · EBORACI
IN LVMINE TVO VIDEBIMVS LVMEN

ОПЫТЪ
РУССКО-УКРАИНСКАГО
СЛОВАРЯ.

Составилъ
МИХАИЛЪ ЛЕВЧЕНКО.

КІЕВЪ.
Въ Типографіи Губернскаго Управленія
1874.

ОПЫТЪ

РУССКО-УКРАИНСКАГО

СЛОВАРЯ.

Составилъ

МИХАИЛЪ ЛЕВЧЕНКО.

КІЕВЪ.

Въ Типографіи Губернскаго Управленія.

1874.

Дозволено цензурою. Кіевъ, 30 Октября 1874 г.
Цензоръ *Пузыревскій*.

При составленіи настоящаго словаря, для объясненія словъ книжнаго русскаго языка, я придерживался преимущественно украинскаго, какъ самаго распространеннаго), нарѣчія южно-русскаго языка і ъ рѣдкихъ только случаяхъ я бралъ слова изъ остальныхъ двухъ нарѣчій южнорусскаго языка т. е. *Полѣсскаго* и *Галицкаго.* Такіе слова впрочемъ я обозначалъ: *Полѣс.*, *Галиц.* или *Гал.*

Для незнающихъ замѣчу, что украинскимъ нарѣчіемъ говоритъ большинство Южноруссовъ отъ р. Днѣстра до Дона и Кубани; *Полѣсскимъ* нарѣчіемъ говорятъ жители Черниговской губерніи, (кромѣ южныхъ уѣздовъ), въ Радомысльскомъ Кіевской губер., въ сѣверныхъ уѣздахъ Волынской и въ южныхъ Гродненской губерніи. Говоръ Русиновъ, живущихъ въ привислянскихъ губерніяхъ, составляетъ какъ бы переходъ отъ Полѣсскаго нарѣчія къ *Галицкому*, которымъ говорятъ въ Галичинѣ, Буковинѣ и въ сѣверной половинѣ Бессарабіи.

Хотя украинское нарѣчіе, въ грамматическомъ отношеніи, почти тождественно по обоимъ берегамъ Днѣпра, но отдѣльныя понятія, (преимущественно техническіе термины), на лѣвомъ берегу Днѣпра, раньше освободившемся отъ польскаго вліянія, выражаются часто иными словами, чѣмъ на правомъ. Такъ напримѣръ: *жесть* на лѣвомъ берегу Днѣпра, (т. е. въ Полтавской, Черниговской и Харьковской губерніяхъ), называется—*жерсть*, а на правомъ берегу Днѣпра, (т е. въ губерніяхъ: Кіевской, Волынской и Подольской),—*бляха; возжи—віжки* (Лѣвоб.) и *лійці* (Правоб.); *кожевникъ—кушнір* (Лѣвоб.) и *гарбар* (Правоб.). Такія слова я вездѣ отмѣчалъ—

Лѣвоб. *Лѣв*. и *Правоб* , *Прав*. Личныя имена также не одинаково произносятся на правомъ и на лѣвомъ берегу; такъ, напримѣръ, на лѣвомъ берегу говорятъ: *Хведір*, *Хведора*, *Панас*, а на правомъ: *Тодор*, *Тодора*, *Танас*.

Часто также встрѣчаются слова, употребляющіяся въ одной только мѣстности, иногда на очень ограниченномъ пространствѣ, какъ напримѣръ: *пловучая мельница* почти на каждой рѣкѣ называется иначе: на Днѣпрѣ—*наплавний млин*; на Горини—*пливак*; на Западномъ Бугѣ—*плавак*; на Сеймѣ—*гончак*. *Мельница подливная*—въ Конотопскомъ уѣздѣ и въ другихъ мѣстахъ—*підсубійник*, *підсубієк* въ Радомысльскомъ же—*підспідник*. Небольшая полевая дорожка въ Конотопскомъ уѣздѣ называется—*путівець*. Трава на пастбищахъ, сохранившаяся подъ снѣгомъ до весны, называется въ Херсонской губерніи—*калдани*. При всѣхъ такихъ словахъ я отмѣчалъ мѣстность, гдѣ они въ употребленіи или гдѣ я ихъ слышалъ.

Изъ числа печатныхъ источниковъ, которыми я пользовался, самый важный матерьялъ доставилъ мнѣ словарь Закревскаго, (въ его книгѣ—*Старосвітскій Бандуриста*); но иной разъ онъ приводилъ цитаты изъ сочиненій или неизвѣстныхъ мнѣ, или же, хотя и извѣстныхъ, но не имѣвшихся у меня, при составленіи настоящагб словаря, подъ рукою. Пользуясь подобными цитатами для примѣровъ, я означалъ ихъ подобнымъ образомъ:—(Мазепа Закр.) или (Шумлянскій, Закр.), (Орликъ, Закр.). Точно также слова, встрѣченныя мною только у Піскунова (Словниця) или въ сочиненіяхъ Нечуя, я отмѣчалъ: (Піск.) и (Нечуй).

Очень много и весьма интересныхъ словъ сообщилъ мнѣ Алек. Конст. Павловъ;—при словахъ, сообщенныхъ имъ, и до того мнѣ неизвѣстныхъ, я ставилъ (Павл.). Прочія сокращенія употреблены мною слѣдующія:

Черн.—Черниговская губернія.

Полт.—Полтавская губернія.

Харьк.—Харьковская губернія.

Херс.—Херсонская губернія.

Полѣс. и Пол.—Полѣсье (преимущественно Радомысльскій у.).

Гал.—Галичина.

Кіевс.—Кіевская губернія.

Под.—Подольская губернія.

Вол. г.—Волынская губернія.

Радом.—Радомысльскій уѣздъ, Кіевской губерніи.

Херс. Ан.—Ананьевскаго уѣзда, Херсонской губерніи.

Полт. Луб.—Лубенскаго у. Полтавской губерніи.

Кон. и Конот.—Конотопскаго у. Черниговской губерніи.

Чуб.—пѣсни, изданныя Чубинскимъ и помѣщенныя въ 3-мъ и 5-мъ томѣ „Трудовъ экспедиціи, снаряженной Импер. Рус. географ. обществомъ въ Западно-Русскій край.

Собир.—собирательное число.

Многокр.—многократный видъ.

Однокр.—однократный видъ.

Стар.—старинное слово.

Раст.—растеніе.

Закр.—Закревскій т. е. его „словарь малороссійскихъ идіомовъ", въ книгѣ —„Старосвітскій бандуриста."

Въ настоящемъ Опытѣ русско-украинскаго словаря я привелъ названія только извѣстнѣйшихъ и распространеннѣйшихъ животныхъ, а также и растеній, какъ культурныхъ, такъ и дикорастущихъ; чтобы не было сомнѣній въ русскомъ названіи, тамъ гдѣ я находилъ необходимымъ, я присоединялъ и латинскія названія.

Для удобства лицъ, которыя пожелали бы пользоваться моимъ словаремъ, я, избѣгая ссылокъ на синонимы, (напримѣръ: Безграничный—безкраїй; Безпредѣльный—безкраїй), старался каждое слово опредѣлять. Для той же цѣли я, въ разныхъ мѣстахъ привожу, хотя не синонимы, но слова однозначные, какъ напримѣръ: при словѣ *колосъ*, я указываю: кукуруза—*почáток* и при словѣ *кисть кукурузы—почáток*; *источникъ—джéрело*, *криниця* и *ключъ—джéрело*, *криниця*. *Пеликана* (птицу) и *сайгу* (жвачное животн.) я не напрасно помѣстилъ въ своемъ словарѣ,—оба эти животныя извѣстны нашимъ землякамъ, такъ какъ пеликанъ часто встрѣчается по берегамъ Чернаго моря, а сайга, хотя изрѣдка, встрѣчается въ степяхъ Екатеринославской губерніи, по сосѣдству съ Дономъ.

При составленіи настоящаго словаря я, кромѣ своего собственнаго сборника словъ, пользовался, какъ упомянутыми трудами За-

кревскаго и Піскунова, такъ равно: Энеидою (Котляревскаго), Бѣлорусскимъ словаремъ (Носовича), лѣтописью Велички, лѣтописью Самовидца и другими сочиненіями. Сверхъ того я считаю долгомъ выразить здѣсь свою признательность лицамъ, оказавшимъ мнѣ помощь въ моемъ трудѣ, какъ пересмотромъ моего словаря, такъ равно и указаніемъ сдѣланныхъ мною упущеній, (не помѣщаю ихъ именъ, такъ какъ я не имѣлъ возможности испросить на это ихъ личное согласіе), а также лицу, слѣдившему за корректурою и принявшему на себя хлопоты съ типографіей и т. п.

Такъ какъ мой словарь есть неболѣе какъ «Опытъ» и потому, конечно, въ немъ есть много пропусковъ, неточностей, невѣрныхъ объясненій словъ и всякаго рода промаховъ, то буду покорнѣйше просить всѣхъ знатоковъ южнорусскаго языка присылать мнѣ дополненія и всякаго рода указанія, *) которыми я могъ бы воспользоваться при слѣдующемъ изданіи моего словаря, если бы въ таковомъ оказалась потребность.

М. Левченко.

Октября 24-го
1874 года.
Кіевъ.

*) Адресъ мой: Кіевъ, на Шулявской улицѣ, М. М. Левченку въ собственномъ домѣ.

ОПЫТЪ

РУССКО-УКРАИНСКАГО СЛОВАРЯ.

А.

А? (вопросительно)—Га?

Абрикосъ (раст. и плодъ)—морѐля, аберкȍс, жердѐля (Херс.).

Августъ—Сѐрпень.

Авось—мȍже, ачѐй.

Адрессовать (кого)—напрȁвити.

Адскій—пекѐльний.

Адъ—пѐкло.

Азбука—буквȁр, грамȁтка.

Ай! междометіе—ой!

Аистъ (птица)—чорногу̀з (Херс.), боцян, бу́сель (прав.), лелѐка (Подольск.), (самецъ)—лелѐчич. *Ciconia*.

Аккомпаниментъ—пригравȁння.

Аккомпанировать—провȍдити, пригравȁти.

Акушерка—бȁбка.

Акушерствовать—бȁбити, бабувȁти.

Акцентъ—вимȍва, промȍвка, говірка. *По Остѐрщині чутна́ Литвȁцька промо́вка.*

Алебастръ (минер.)—лебастер.

Алтарь—вівтȁрь.

Амбаръ—комȍра.

Амвонъ—збін (Харьк. губ. сум.)

Анаѳема—онȁѳима, анȁхтема.

Анаѳемскій—онȁхимський.

Анекдотъ—прȉказка, побрехѐнька.

Анисъ (раст.)—га́нус. *Pimpinella sativa*.

Апрѣль—Квітень (Основа 1862 г.)

Арбузъ—кавȗн.

Арестантъ—рештȁнт, вязень, невȍльник.

Арестовать—орештувȁти, зарештувȁти.

Армія—вȁрмія, військо.

Ароматный—запашнѝй, пахȗчий, духовитий, пахнючий.

Ароматъ—пȁхощі.

Артиллеристъ—гармȁш.

Ассоціація—спілка.

Астры (цвѣты)—гȁйстри, ȁйстри.

Атласъ (ткань)—отлȁс; (старин.) саѐта.

Ау! межд.—акгȗ (говорятъ груднымъ дѣтямъ), гу-у!

Аукать—гука́ти, загука́ти.

Б.

Бабка (степень родства)—ба̀ба, ба̀бка; (ласкательн., т. е. бабушка)—бабу́ся, бабу́ня; (кость для дѣтск. игры)—пацьь.

Бабочка(насѣк.)-моти̂ль,мете́лик. *Papilio*.

Базилика (раст.)—васи́льки. *Ocymum basilicum*.

Байковий—бае́вий.

Балаганъ—я́тка.

Балагурить—бала́кати, роздаба́рювати, базі̂кати (смотри: говорить).

Балагурство—теревѐні, бала́кання, ро́зказні.

Балагуръ—балаку̀чий, балакли́вий.

Балалайка (музык. инстр.)—балаба́йка.

Балконъ—кга́нок.

Баловать—ба́лувати.

Баловень—мазу́н, мазу́нчик, бе́цман, мамі́й.

Баловство—баловня́, баловствѐ, пустощі. *Шоб мені пустощів небуло* (Кіев. Васильк).

Банка (жестяная)—бляша́нка (правб.); (глиняная, стекл.)—ба̀нка,слѐйка(Кіевъ).

Баранки—бу́блики.

Баранъ—баран, бара́не́ць; (выложенный) ва́лах, валашо́к.

Барахтаться—вовту́зитись, тріпатись.

Баринъ—пан; (увелич.)—паню́га; (мелкопомѣстн.)—полу̀панок;(уменьш.)—пано̀к; (множ.)—пано̀ве, (собират., т. е. баре)—панова̀.

Баричъ—пани̂ч; (уменьш.)—пани̂ченько; (барчукъ)—пана̀, паня́тко.

Барская спѣсь (раст.)—зірки̂, зірочки̂. *Lichnis chalcedonica*.

Барскій—па́нський; (съ барскими замашками)—панови̂тий.

Барство—па̀нство.

Барствовать—пані̂ти.

Бархатки (раст.)—чорнобри̂вці. *Tagetes patula*.

Бархатъ—окса̀мит.

Бархатний—оксами́тний, оксами́товий.

Барщина—па́нщина, па́ньщина.

Барыня—па́ні, па́нія.

Барышня—па́нна, па́нночка.

Басня—ба́йка.

Бацъ! межд.—торох! брязь! ляп! лясь!

Башмакъ—череви̂к.

Башня—ба̀шта, вѐжа.

Бедра—(у скота) клуби̂, (у людей) ку́льші.

Безбрежный—безкра̀їй.

Безвредный—нешкодли̂вий, незава̀дний.

Безвременно—не до ча̀су, безча̀су.

Безграничный—безкра̀їй.

Безденежно—да̀рмо, ду̀рно, за так гро́шей.

Безденежье—безгрішшя.

Бездна—безо̀дня.

Бездолье—недо̀ля, безголо̀ввя, безтала̀ння, бездо̀лля.

Бездомный—бурла̀ка, безха̀тній.

Бездонный—безо̀дній.

Бездорожица—безпу̀ття, бездоро̀жжа, нѐпуть.

Безд҇ѣльничать — ледащіти, байдики бйти, байдакувàти.

Бездѣльникъ — ледàщо, ледàй (Пов.)

Беззаботный — необáчний, недбàлий.

Беззаконіе — безпрàвья (?).

Безнаказанно — безкарàнно?

Безопасно — безпѐшно.

Безопасный — безпѐшний.

Безотвѣтно — мòвчки.

Безотговорочно — неодмòвно.

Безотговорочный — неодмòвний.

Безотлагательно — притьмóм, прòбі, кòнче, докòнче.

Безошибочно — безобмйлу, безобмйлки, непомйльно, неомйльно, без помйлки.

Безошибочный — неомйльний, нехйбний (Правб.).

Безпамятство — забуттà?

Безпечальный — нежурлйвий.

Безпечность — необáчність.

Безпечный — необàчний.

Безплодный — неродючий, недорòдний.

Безпокойный — невгомòнний, невгавучий, невпокійний.

Безпокойство — невпокòй, несупокій; (сокрушеніе духа, тоска) — гризотà.

Безпокоить — непокòіти, турбовàти; (надоѣдать) — докучàти. (*Безпокоиться*) — турбовàтись, побивàтися.

Безпорядокъ — нѐряд, непорàдок; (въ безпорядкѣ) — жужмом.

Безпредѣльность — безмірря (Піск.)

Безпредѣльный — безкрàій.

Безпрекословно — бѐзпереч., безперѐчно, без змагáння.

Безпрепятственно — безборóнно?

Безпрепятственный — неприпйнний, незаборóняний, безборóнний, вільний.

Безпрестанно — безустáнно, раз-у-рàз, безперестàнно, без перестàнку, без устàнку, безугàву.

Безпрестанный — невгавучий, безперестàнний, безугàвний.

Безпричинно — ні зàщо, ні прòщо; ніз-тòго, ні з сёго.

Безпробудно — без прòсипу.

Безпутный — непутàщий.

Безрогій — (о быкѣ) — кгулий.

Безсильный — недужий, немòшний.

Безславіе — неслàва.

Безсловесный — немовлàчий.

Безсознательно — несамовйто (Троц.) внестàмці.

Безстыдно — без сòрому, безсоромітно.

Безстыдный — стидкйй, безсорòмний.

Безтолковость — безглуздя.

Безтолковый — безглуздий, дурноголòвий.

Безуміе — навіжѐнство, безглуздя.

Безурядица — розгардіàш.

Безучастный — безпричàстний.

Безчестье — ганьбà.

Безчестить — ганьбувàти.

Безчисленность — бѐзліч.

Безчисленный — незлічѐнний, незчислѐнний.

Векасъ (птица)—овчàрик, баранèць.

Векрень (на бекрень, о шапкѣ)—бакйр, на бакйр.

Беременная—черевàта, (о женщинѣ)—вагітнà, важкà, тяжкà, тягітнà, брюхàта, непорòжня, (о коровѣ) тèльна; (о овцѣ)—кòтна, (о свиньѣ)—порòсна (о кобылѣ)—жерèба, берѐжа.

Беречь—оберегàти, стерегтй, пильнувàти, доглядàти, берегтй; (Беречься)—оберегàтись, берегтйсь, постерегàтись, стерегтйсь.

Берлога — мирлỳга (Черниг. губ.), берліг.

Бесѣда—розмòва.

Бить—бйти; лупйти, лỳщити, товктй, (рвать за волосы)—вихрйти, скỳбти; (сильно и продолжительно)—чỳстрити; (съ плескомъ)—лàпати; (линейкою по ладони)—пàлю дàти; (бить въ ладоши, хлопать руками)—плàскати, плескàти лàдки; (бить палкою)—дубàсити; (неистово, истязать)—катувàти; (стегать)—стёбàти, шмагàти; (поперегъ, гибкимъ чѣмъ)—перезàти; (хлыстомъ, вѣтвью)—хвйськати; (сѣчь розгами)—шпàрити, сікти, (про)хворостити, (од)чухрати. (Биться)— бйтися; (о сердцѣ)—колотйтися, тёхкати.

Благовонный—запашнйй, пахỳчий.

Благовременно—зарàні, зарàння, зàгодя.

Благодарить—дàковати; (благодарю)—спасйбі, дàковать; (благодаря)—дàкуючи, дàковати. *Дяковати дядькові—у нас гроші є.*

Благодарность—дàка, подàка.

Благодарный—вдàчний.

Благодѣтель — добрòдій, доброчйнця (правоб.). *Пàне добрòдію*—милостивый государь

Благодѣтельный—добродійний, доброчйнний.

Благодѣяніе—добродійство, добрò, доброчинство? *Я ёму добро зробив, а він так мені оддячив.*

Благополучно—гарàзд. *Дòма усè гарàзд.*

Благопріятный—погòжий.

Благопріятствовать—погòдити, спріàти. *Тепер час погодить, треба ділом поспішатись.*

Благотворительность—доброчйнність

Благоуханіе—пàхощі.

Блестѣть—блищàти, лйснути, лощйтись, вилìскуватись, полìскуватись; (блестѣть неровно, сверкать)—блйскати, миготіти, мигтіти; (слабо блестѣть, мерцать)—блймати, (чуть замѣтно)—бриніти, (блестить)—блйщиться.

Блестка—бліска, блища (Піск.), блйщик.

Блестящій—блискỳчий.

Близко—блйзько; (ближе)—блйзче; (близёхонько)—близèнько, близèсенько.

Близнецы—близнàта, близнюкй, двойнàта.

Близъ—побілà, поблизỳ, край, білà, сỳміж.

Блинъ—млинèць.

Блистать—блещàти.

Блистающій—блискучий.

Блондинъ—білявий, білуха (общ. р.); білокурий.

Блужданіе—блукання, блуканина.

Блуждать—блудити, блукати.

Блѣдный—блідий.

Блѣять (объ овцахъ)—мекати, бекати.

Блюдо (посуда)—миска, полумисок; (кушанье)—страва.

Богатый—заможний, багатий.

Богатѣть—багатіти, можніти, розживатись.

Богачъ—багатир, багач.

Богомольцы (странств.)—прочане (отъ *проща*—отпустъ).

Богослуженіе—одправа, служба божа, служба.

Богъ—Біг. Богъ вѣсть что бознащо, невідь-що; Богъ помочь—магай-Бі.

Бодриться—бадьоритись.

Бодрый—бадьористий.

Бодьянъ—(раст. *Stern-Anis, Pimpinella Anisum*)—бодян.

Божба—божба, божіння?

Божески—божо, побожому.

Божиться—божитися, присягатися.

Божье дерево (раст.)—біж-дерево. *Artemisia abrotanum*.

Бойкій—шустрий, гострий, бойкий.

Бойко—шустро, бойко.

Бойня—різниця.

Болотистый—багнистий, багнявий.

Болотный—багновий, багнявий, болотяний.

Болото—болото, багно; (ржавое)—ржавець, иржавець.

Болтать (ногами)—дрикгати.

Болтаться—мотатися, тилiпатися, мотлятися.

Болтовня—розказні, базікання.

Болтунъ (говорунъ)—лепетун; (—о дѣтяхъ)—белькотун.

Болтъ (желѣзный)—прогонич.

Больно—болізько, боляче, уразливо?

Больной—недуж, слабий, хорий, недужний, хворий, болючий, нездужащий.

Больше—більш, (больше всего)—над усього, найбільш, саме більш, більш усього.

Большой—великий, здоровий, здоровенний. *Здоровий шмат.* (Очень большой)—величезний, величенний.

Болѣзненно—болізно.

Болѣзненный — болючий, болесний, хирний, хирявий, хворий, слабоватий; (о растеніи)—миршавий, (о ранѣ)—болісний, болючий.

Болѣзнь—хвороба, неміч, недуг, болість, хороба, нездужання, слабування.

Болѣть—недужати, недомагати, слабувати (Херс. Ан.), хоровати, боліти, хиріти, нездужати, недугувати; (чувствовать острую боль)—щеміти. *Пучку порізав, да так щемить, що страх. Щемить мое серденько.*

Болящій (о ранѣ)—болючий.

Борецъ—біець, перебієць (Котл.)

Боровъ—кнур.

Бороновать—волочѝти, скорòдити.

Борьба—борнà, боротьбà (Волын. г.), бороттà.

Босикомъ—босякòм, босячкòм; (на босую ногу)—босóніж. *Вдів чòботи босóніж.*

Босоногій—бóсий, босáк.

Ботинки—патѝнки, чобіткѝ (послѣднее—вѣрнѣе дѣтскіе или женскіе щегольскіе сапоги).

Бочаръ—бòндар.

Бочка, бочечка, боченокъ—бóчка, бочóнок; (однодонная)—кàдуб, кàдовб, кàдка, кадỳшка, (для масла)—фàска, діжечка, (для тѣста—квашня)—діжà, діжка, (для воды)—водянка, (для храненія имущества, съ крышкою)—бòдня; (полубочка)—перѐріз, зрізок, шерітвас, шаплѝк; (плоскій боченокъ)—барѝло, барѝльце, (барило съ шейкою и ножками)—боклàг, баклàга, (бочка выдолбленная изъ цѣльнаго дерева липы и употреб. для хран. меду)—лѝповка, (выдолбленная изъ цѣльнаго дерева, преимущ. изъ дуба, и употребляемая для щелоченья бѣлья)—жлỳкто.

Боязливо—бòязко.

Боязливый—боязкѝй, полохлѝвий, боязлѝвий, жахлѝвий.

Боязнь—бòясть.

Боярышникъ (растеніе)—глод. *Crataegus oxiacantha.*

Бояться—боятися, страхàтися, лякàтися. (Дѣеприч. бóячись, боючѝсь, страхàючись).

Бракъ (что либо негодное)—обірок.

Бранить—лàяти, (сильно бр.)—кобенѝти, коренѝти (какъ бы перебирать все до корней), костѝти, сварѝти.

Брань—лàяння, лàйка.

Братній—братів, брàтський, брàтній.

Братъ, братецъ—брат, брàтік, браткò.

Бревно (круглое)—бервенò, (четырехгранное)—бàлка, брус.

Бредни—бреднà. *Не що дня—бредня* (Посл.)

Брезгать—брѝдити, брезговàти, гидувàти; (человѣкомъ)—гордувàти.

Брезгливый—бридлѝвий, гидлѝвий.

Бремя—вагà.

Бренчанье—брѝнькання, брàзкання.

Бренчать—бразчàти; (на музыкальн. инструментѣ)—брѝнькати.

Брить—голѝти.

Бриться—голѝтися.

Бритье—гоління.

Бровь—бровà, (*множ.*) брòви, (*твор. п. множ.*) бровѝма, (*уменьш.*) брівки, брівоньки.

Бродить—бродѝти, вèштатись, шлятися, швèндяти, валàндатись, шàстатись, шатàтись, (не зная дороги или безъ цѣли)—блукàти, (безпокойно или суетясь)—шмиглàти, (мѣшая другимъ, сновать)—сновикгàти, (безъ пріюта)—мѝкатися, (безъ цѣли)—тинàтися, ту-

лятися, (заглядывая вездѣ)—**никати**. *Сюди ник, туди ник, да й день не велик.*

Бродяга—бродяга, волоцюга, сіромаха, (собир.—сірома), заволока, приблуда, бурлака.

Бросаться—кидатись, хапатись, поривàтись, (—на что) накидатися.

Бросать—кидати, (съ силою)—шпурляти, шпурати, (съ пренебреженіемъ)—вергати, метати, швиряти, швергати, шверляти, (съ силою, преимущест. о вѣтрѣ)—бурхати.

Бросить—кинути, покинути, пустити, шугнути, швирнути, шпурнути, (—объ землю и т. п.)—гепнути, (оставить безъ вниманія)—занедбати, занехати.

Броситься—метнутисъ, кинутись, порватись, (наброситься)—накинутись, дорватись, допасти.

Брызганье—прискання.

Брызгать, брызнуть—прискати, приснути, крапати, кропити. *Дощ тільки поприскав, (покрапав).*

Брызги—приски, бризки.

Брюнетъ—чорнявий, чорнуха.

Брюхо—черево, пузо.

Бряцаніе—брязкотня.

Бряцать—брязкати, брязкотіти, брязчати.

Бубенчикъ—балабончик.

Бубны (музык. инстр.)—бубен, (бубнов. масть)—звонки.

Бугоръ—пагорок, (искуств.)—шпилёк, могила.

Будни—буддень.

Буднишній—будённий.

Будто—будсім, неначе, наче, мов; (будто бы)—мовляв.

Будущій—будучий, прийшлий.

Букли—куделі. *Були якісь то потіпахи з куделями на головах.* (Энеида Котл.).

Букъ (дерево)—бук, бучина. *Fagus sylvatica.*

Булавка—шпилька.

Булочница—бублейниця, бублешниця.

Бултыхъ! (въ воду) *межд.*—бовть!

Бумага (писчая — папір, (бумажныя цвѣтныя нитки)—заполоч, (исписанная, макулятура)—шпаргал, (хлопчатая)—бавовна, (оберточная)—бибула, (бумажка)—папірець (бо *папір* муж. роду).

Бумажный—папірянний, папірчатий, з паперу, (хлопчато-бумажный)—бавовняний, бавонянний.

Буравить—свердлити.

Буравъ—свердел, свердло, ум. свердлик.

Бурный—бурхливий, бурливий, (сильный, о вѣтрѣ)—навальний, (порывистый о вѣтрѣ)—рвачкий. *Над річкою бурхливою стояв козак з дівчиною* (Пѣсн.)

Бутонъ (цвѣточный)—пупъяшок, (—распускающійся)—розпуколка.

Бутылка (большая, бутыль)—сулія, (-малая) пляшка, бутелька; (пузырекъ)—слоік.

Буфетъ—крѐденець (Правб.), мѝсник. *Поклала на мисниках, та на полиці.*

Буянъ—забіѝка, розбишàка.

Бывалый—бувàлець, бувàлий, видàлий.

Бывать—бувàти.

Бывшій—зôшлий, минỳлий, (нѣкогда, когда то бывшій)—колѝшній.

Быкъ—вол, віл, вôлик, (племенной)—бугàй, бугàець, бугàйчик.

Былое / **Быль** — бувàльщина, бѝлиця, бувàль.

Быстро—хỳтко, прỳдко, мѝттю.

Быстрота—шпàркость, швѝдкость, хỳткость, (теченія)—бистринà.

Быстрый—хуткѝй, прудкѝй, швидкѝй.

Бытность—буттà.

Бытъ—пôбит.

Быть—бỳти, знахожàтися, знахоѝтися, (быть передовымъ, руководителемъ)—перѐд вестѝ, передовàти, (быть вакантнымъ, свободнымъ: о людяхъ и неводушевленныхъ предметахъ)—гулàти, (только о невоодушевл. предметахъ)—порожнювàти, (быть въ силахъ)—здỳжати, (быть годнымъ)—годѝтися, (быть нужнымъ)—здàтися.

Бѣганье—біготнà, бігани̂на.

Бѣгать—бігати, гасàти, ганя́ти. Смотри *бѣжать.*

Бѣглецъ—утікàч, вгікàч.

Бѣглый—збіглий, у(в)тіклий, забіглий.

Бѣгомъ—бігôм, бігмà, бігцѐм.

Бѣгство—утѝчка, втѝчка, (обратиться въ бѣгство)—пустѝтись навтікачà.

Бѣда—лѝхо, лѝшенько, бідà, (напасть)—нахàба, хàлепа, (въ бѣдѣ)—у притỳзі.

Бѣдно—вбôго.

Бѣдность—убôжество, біднôта, мизѐрство, злѝдні, бідность, бідôта, (горькая)—лихотà (Закр.).

Бѣдный—вбôгий, мизѐрний, бідний.

Бѣднѣть—бідніти, вбôжати, звôдитись, голіти. *Так звівся, що хліба нізащо купити.*

Бѣдняга, **бѣдняжка**—неборàк, сердѐшний, бідолàха, (о женщинѣ)—сердѐшна, небôга.

Бѣднякъ—біднàк, голàк, злѝдень, голѝш, гольтіпàка, (множ. собир.)—гольтіпà, голôта, голотвà.

Бѣдственный—бідолàшний.

Бѣдствіе—лѝхо, лихà годѝна, хàлепа, напàсть, лихоліття, бідà, безголôввя.

Бѣдствованіе—бідувàння, горювàння.

Бѣдствовать—бідувàти.

Бѣжать (бѣгать)—бігти, (со всѣхъ силъ)—шкурàти, (однокр.)—шкурнỳти, дрàти, (быстро)—мчàтись, чухрàти, (вздадъ и впередъ)—гасàти, (въ разныя мѣста)—ганя́ти, (съ быстротою вѣтра)—дмухнỳти, дỳнути, (побѣжать)—махнỳти, шаснỳти, (не останавливаясь)—чесàти, (стуча ногами)—лопотіти, тупотіти, (мелкими шажками, о дѣтяхъ)—копотіти, (о водѣ)—точѝтися, бігти, (о водѣ же, струиться)—хвалёвàти, дзю́рити.

Бѣжать—(уйти)—втектѝ, утектѝ, дрàла дати, тя́гу дати, пъятàми накивàти

Вѣлена (раст.)—блекота̀ (Лѣвобереж.); вінйця(Херс. Анан.) *Hyosciamus niger*.

Вѣлье—шма̀ття; білйзна (Правобереж.)

Вѣльмо—полу̀да.

Вѣситься—казйтися.

Вѣшенный—скажѐний, кру̀чений, шалѐний (радом.). *Кручена собака побйла*.

Бѣшенство (о животныхъ)—каз, сказ, скажѐння.

В.

Важничать—пиндю̀читись.

Важно—пова̀гом, пова̀жно.

Важность—ва̀жниця (*Велика важниця!*), пова̀га.

Важный—пова̀жний, бу̀чний. *Поважное писаніе ваше дойшло* (Орликъ. Закр.).

Валежникъ—хмиз, хво̀рост; нава̀л (Радом.)

Валекъ (при повозкѣ)—ба̀рок, о̀рчик, (для стирки бѣлья)—рубѐль, прач, пра̀ник.

Валетъ (въ картахъ)—нйжник, хлап.

Вальшнепъ (птица)—слу̀мка, слу̀ква, око̀с.

Василекъ (раст.)—воло̀шка. *Centaurea cyanus*.

Вахлакъ—вайло̀.

Вашъ—ва̀ший, ва̀ський, ваш.

Вблизи—поблизу̀, изблизу̀.

Вбросить—вкйнути.

Вверхъ—догорй, (бросать вверхъ)—вго̀ру (кйдати). *Догори ногами*.

Вверхъ дномъ—шкерѐберть.

Ввести—вирова̀дити.

Вволю—до-схочу̀.

Ввѣрить—извірити.

Вдали—о̀даль, оддаля̀.

Вдвигать—всо̀вувати.

Вдова—удова̀.

Вдовецъ—удовѐць.

Вдоволь—дово̀лі, чима̀ло, вво̀лю.

Вдогонку—наздого̀н, навздогінці, уздогінці.

Вдоль—подо̀вж, уподо̀вж, вподо̀вж, вздовж.

Вдругъ—вмить, відра̀зу, ра̀птом, знена̀цька, враз, зра̀зу.

Вдѣланный—вправлений.

Вдѣлать—вробити.

Вездѣ—усю̀ди, повсю̀ди, всю̀ди, скрі̀зь, по всіх усю̀дахъ.

Величина—велйкость? (величиною съ кого)—завбільшки. *З теля завбільшки*.

Велѣть—звеліти.

Вербовка—затя̀г.

Веревка—віро̀вка, (для вытаск. воды)—ужівка, віжка, (канатъ)—кадола (Херс. Ан.), (бичевка)—моту̀з, моту̀зок, (снурокъ)—поворо̀з, поворо̀зка, поворо̀зочка, (стеклядь)—шпагат.

Вереница—нйзка, гуж, (о журавляхъ)—ключ, (вереницею)—гужѐм, гусько̀м, ключѐм. *Журавлі летять ключем*.

Верея (у дверей)—бігу̀н, пьятка.

Верста—верства̀.

Вертелъ—шашлйк.

Вертлявый—юрлйвий.

Вертопрахъ—жѐвжик.

Вертѣть—крутѝти. *Крутити мордою, носом.* Вертящійся—вертючий.

Верховье—овершки (стога сѣна, соломы и т. п.), верхі́вя (дерева;) (рѣки, долины)—верховѝна.

Верхомъ (ѣхать)—вѐрхи (іхати).

Верхъ (брать)—горỳ (брати). *Унія на Украинѣ почала гору брати* (Лѣт. Самовид.).

Весенній—веснàний.

Весло (большое)—опàчина, (на баркѣ, на плоту)—треплò.

Веснушки—ластовѝння.

Весь—увѐсь, усѐй, цілий, цілісенький.

Весьма—вѐльми, дỳже.

Ветла, ива (дерево)—вербà. *Salix alba.*

Вечеромъ—увечір, увѐчері, ввѐчері.

Вечеръ—вечір.

Вещь—річ, реч.

Взаправду—спрàвді.

Взапуски—наввѝпередки. *Бігати на ввипередки (бѣгать взапуски).*

Взболтать—сколотѝти, збовтàти.

Взбунтоваться—сбуритись, повстàти.

Взбѣситься сказѝтись, скрутѝтись, (иноск. разозлиться)—посатанíти, заюшѝтись.

Взваливать—звертàти. *Коли сам наброів, то на мене не звертай.*

Взволнованный (о человѣкѣ)—несамовѝтий.

Взволноваться (о рѣкѣ)—розхвилятись, (о человѣкѣ)—зрỳшитися?

Взвѣсить—звàжити, (взвѣшивать)—звàжувати, вважувати.

Взглядъ—пòгляд, зглàд.

Взглянуть—глàнути, зглàнути, глàнуть, подивѝться, поглàнути, споглàнути, глàнутись. *Глянься Боже ти на мене;* (—быстро)—зирнỳти.

Вздорожать—подорòжчати.

Вздоръ дурнѝця, (уменьш.)—дурнѝчка, нісенітниця (отъ: ні се, ні те).

Вздохнуть—зітхнỳти.

Вздохъ—зітхàння.

Вздрогнуть—издригнỳтись.

Вздувать—здимàти, (однокр.)—здỳти.

Вздумать—замѝслити, здỳмати, згадàти.

Взлелѣянный—вѝкоханий, вѝпещений.

Взлелѣять—вѝкохати.

Взлетѣть—знàтись, злѝнути, злетіти.

Взлѣзать—злàзити, (вздираться)—карàбкатись, дѐртися, дрàбатись, (отсюда: дрàбина), (на что-либо отвѣсное)—спинàтись. *Зпинаеться, мòв жаба на стіну,* взбіратись.

Взнудывать—нуздàти.

Взобраться узлізти, *вскрябатися.*

Взойти—всходить—зийтѝ, підиймàтись; (о раст.)—схòдити, (взойти на умъ)—наверзтѝся, заманỳтись; (взошло въ голову) наверзлòсь, нагадàлось, заманỳлось.

Взоръ—пòгляд.

Взрослый—вирòслий, зрòслий, дорòслий, зрòстний, дохожàлий.

Взрытый (о землѣ)—зрўшений, порўшений.

Взрыть—зкопа́ти, зрўшити, пори́ти.

Взъерошенный—кострубатий, розпатланий.

Взывать—вклика́ти, вола́ти.

Взыскивать—(долгъ) пра́вити.

Взятка—хаптўра, хаба́р, скўп (Вол.) базари́нка, ралѐць; (о пчелахъ) узя́ток; (въ картахъ)—бра́тка (Полт.) (*Скуп* отъ *хабара* отличается тѣмъ, что его можно только взять, а не дать.)

Взяточникъ—хаптўрник, хапўга, драпіка, дряпіка.

Взять—узя́ти, взя́ти, поня́ти, има́ти; (взять силою) здобу́ти.

Видимо—очевидки, очеви́дячки.

Видимый—відо́мий: (*видимое дѣло*)—*видо́ме діло.*

Видно—ви́дно, ви́дко.

Видный—ви́дкий, (собою)—показни́й.

Виднѣться (вдали, неясно)—маня́чи́ти, маня́читись, мая́чи́ти, бованіти, мріти, мріяти.

Видѣнный—ви́даний.

Видѣть—ба́чити; (—дурно)—недоба́чати; (видѣться)—ба́читись.

Видящій (не слѣпой)—зря́чий, видю́чий, видю́щий, бачу́чий.

Визгъ—вискотня́, верещ́ання, ве́реск.

Визжать—вища́ти, верещ́ати, (о собакахъ)—скавча́ти, (о свиньяхъ)—квіча́ти, кувіка́ти, кургика́ти.

Вилка—видѐлка

Винный (вкусъ, запахъ, букетъ)—вино́вий.

Виновница—винова́тниця.

Виновный—ви́нний (отсюда въ русск. *невинный*), винова́тий.

Винокурня—ви́нниця, горі́льня.

Винокуръ—ви́нник, гура́льник.

Висѣлица—ши́бениця, (иносказательно)—глаго́ль, рѐлі

Висѣльникъ—ши́беник.

Висѣть—ви́сіти.

Висячій—висю́чий.

Вишь!—ач! (сокращено изъ *бач*); (вишь какой!)—ач який! (вишь как!)—ач як!

Віолончель с. ж.—бас (Ніск.), басо́ля. *Тепер мені не до соли, коли грають на басолі.*

Включать—влуча́ти, *загорта́ти*, залуча́ти.

Включеніе—влуче́ння.

Включить—влучи́ти.

Вконецъ—до оста́нку, до послі́дку. *Рішивсь усе́го до послі́дку,—разорился вконець.*

Вкусно—смачно.

Вкусный—смачни́й, смашни́й, смакови́тий.

Вкусъ—смак, вподоба́ння?

Владычество—панува́ння.

Владычествовать—панува́ти.

Владѣніе—держава, володі́ння. *И державы добрь духовныхъ* и мірскихъ людей (Хмельниц. 1654 г. Закр.)

Владѣть—володіти.

Влажно—вòгко, вòхко.

Влажный—вòхкий, волòжний, вòгкий.

Власть—*волость?* прàво, влàда (Под. губ.) *Яке ти маеш надо мною право?* (т. е. власть).

Влечь—волочйти, волоктѝ, таргàнити. *Вівк потарганив вівцю.*

Влить—влйти, всйпати.

Влюбиться—закохàтись.

Влюбленный—закòханий.

Вмигъ—одрàзу.

Вмѣститься—змістйтися.

Вмѣсто—замісць, замісто, наміст, на місто, на-тò-місць, помісь, (—всѣ)—до гýрту; (—того)—замість, замісь.

Вмѣстѣ—вкýпі, укýпі, укýпоньці, рàзом, вкупці, заразòм, орàз, докýпи.

Вмѣшательство—втручàння.

Вмѣшаться (не въ свое дѣло)—втручйтись, встрàти; вмішàтися, (многокр. т. е. вмѣшиваться)—вмішуватися, втручàтися, втискàтися, вмикàтися, встрявàти, вдирàтися, вступàтися, вступàти.

Вначалѣ—перш, пèрше, спершý, пèрве.

Внезапно—зненàцька.

Внезапный—нàглий. *Через твій наглий приізд я про усе забула. Борони Боже наглоі смерти.*

Вниманіе—увàга.

Внимательно—вважлйво? пильно, увàжно. *Не уважно слухаеш, а після не так зробиш, як треба.*

Внимательный—упàтливий, ввічливий, увàжний, бàчний? бачлйвий?

Внимать—вважàти, слýхати, уважàти: *Вважай добре, що батько каже. Вняти не вняв що я тобі казав.*

Вновь (опять)—знов, знòву, изнòву.

Внукъ—онýк, унýк.

Внутренности (животн.) — тèльбухи, кèльбухи, бèбехи, кèндюхи, хлàки.

Внутренность—нутрò, нутрòба.

Внушать—вмовлàти? угрущàти? (Конотопск.)

Внятно—вирàзно, внàтно, àтно.

Вобрать—ввібрàти.

Вовсе—вòвся, òвсі, зовсім.

Водка—горілка, горівка,(ум.)горілонька; сивýха, добрýха, мокрýха, чикилдйха; (у Гуцуловъ)—палянйця, (у Венгер. Русин.)—пàленка; (настоянная въ печи на сухихъ фруктахъ и кореньяхъ, т. е. ратафія)—варèна, варенýха, запікàна; (настойка)—налйвка; (крѣпкая, шуточно)—спотикàч, (старая)—стàрка (Правоб.), вистоàлка (Лѣвоб.)

Водоворотъ (омутъ) — вир, крýча (Черн.), ворòнка (Влад.—Вол. у.)

Водоросли (рѣчные)—кушйр.

Водочный — горільчàний, горілочнйй, *Бджола не любить горілчаного духу.* (Номис.)

Воевать—воювàти.

Военный—військòвий.

Военноплѣнный—полонèвик, полонàник, брàнець.

Вожакъ — поводи̂рь; (иносказат.) верхово̂да, повода̂тарь, ватажо̂к.

Вожатий — поводи̂р, повода̂тор.

Вожделѣнный — пожада̂ний, жада̂ний.

Возвратить—верну̂ти, (отдать)—відда̂ти, вороти̂ти.

Возвратъ—зворо̂т, візворо̂т?, поворо̂т, верта̂ння, воротта̂, відворот (Под.) *З того світу нема повороту; е каяття, да нема вороття.*

Возвращать — верта̂ти, (сов.) верну̂ти; привертати: *жебы добра, отпадлыи тоей епископіи, были привернены* (Уніятъ Шумлянскій, 1681 г., Закр.); (сов.) приверну̂ти, верта̂ти, зворочати, ворочати; (возвращаться)—верта̂тися, вороча̂тися.

Возвращеніе — зворо̂т, поворо̂т, поверта̂ння, воротта̂, візворо̂т, верта̂ння (Прав.) *Щоб тобі не було ні путтям, ні вороття.*

Возвышаться (становиться выше) — ви̂сшати.

Возвышенность — шпиль, шпилёчок, згірря.

Возгласить—завола̂ти.

Возгордиться—згорді̂ти, загорді̂ти, запиши̂тися (отъ: пиха̂).

Воздвигнуть—споруди̂ти, ви̂будовати, збудува̂ти.

Воздержаніе — встрима̂ння, у̂держ, здѐржка.

Воздержно—встрима̂ло, здѐржно.

Воздержность—стрима̂лость.

Воздержный—стрима̂лий, витрима̂лий, повстя̂гливий.

Возжи—віжки (Лѣвоб.), лійці (Правоб.)

Возиться—па̂нькатись, по̂ратись, па̂дькатись, (копошиться) — гомози̂тись, (—съ чѣмъ, хлопотать около чего)—пѐцькатись (Полѣс.)

Возка (хлѣба)—возови̂ця.

Возлѣ—ко̂ло, кіля̂, біля̂, підля, по̂уз, повз, край, по̂біч, по-при, су̂між, побіля̂, по̂пліч, опостін, поруч, упо̂руч, по̂узбіч, ми̂мо. *Пейди мимо стіл. Він стояв поузбоч сієі хати. См.* подлѣ.

Возлюбленная — облюбѐниця, коха̂нка.

Возмездіе—відда̂ка.

Возможность—могота̂ (Нечуй), споміжность, змо̂га, спосіб, снага? *Боронитися до снаги.*

Возможный — ста̂точний. *Чи се-ж статочне діло.*

Возмутить (возстановить противъ кого) — підбу̂рити; (взмутить) — скаламу̂тити; збаламу̂тити, зворуши̂ти.

Возмутиться (возстать) - обу̂ритись.

Возмущать — баламу̂тити, коло̂шкати, підбу̂рювати.

Возмущеніе—сму̂та?

Возмущенный — обу̂рений.

Вознагражденіе - нагоро̂да, запла̂та, винагоро̂да.

Вознамѣриться (забрать въ голову)—покла̂сти (собі), нава̂житись.

Возникать — повстава̂ти. *Повстають бунты* (Скоропад.) (Однокр. т. е. возникнуть)—повста̂ти.

Возня — за̂ходи. *Багато з тім заходу.*

Возобновлять зновлѧти, поновлѧти.

Возрадоваться — зрадіти, порадоватись.

Возраженія — суперѐки.

Возразить — одказати. *Я спитав, а він одказав.*

Возрастать (о дѣтяхъ)—доходжувати? (Піск.)

Восставшій — обуреный.

Восстать — обуритись, повстати.

Возъ — віз; (для возки хлѣба въ Херс.) осаг, васаг (чумацкій для дальнихъ дорогъ)—літѐрний, мажа; (чабанскій для возки съѣстн. припасовъ)—котига; (большой сельско - хозяйственный въ Херс. г.)—мажара.

Вой — виття, вой.

Войлокъ — повсть, повстина; (небольшой) — лямець.

Войлочный — повстяний, повстёвий.

Воинственный — воёвитий.

Воинъ — вояк, вояка.

Войско — військо.

Войти - ввійти, увійти, (непрошеннымъ) —вбратись.

Вокругъ — навколо, округи, навкруги, круги, округ. *Округ шиї у три стальки дороге мониcто* (Шишацкій). *Вона вбога округи.*

Волдырь — кгуля, кгуркгуля, пухирі; міхур, міхурець (Под. г.)

Волкъ — вовк, вівк, звір; (увел.)—вовчище.

Волна — хвиля.

Волненіе (на водѣ)—хвилювання, (движеніе.—рух.

Волнистый —хвилястий.

Волновать (воду)—хвилювати (Пі к.)

Волноваться (о водѣ) - хвилюватись, шпувати; (сердиться) бурятись.

Волокита (любящій ухаживать за женщинами)—бабій, бабодур, бахур.

Волоса — волосся, (длинные) — патли, (длинные всклокоченные)—кудли, (вьющіеся)—кучеряве волосся, (кудри)—кучері.

Волочиться (за женщинами) - бахуровати.

Волшебникъ — чарівник, чаклун, характѐрник.

Волшебница — чарівниця.

Волшебство — чари.

Воля — воля, воленька.

Вонзить — засяитити, загнати, устромити, затопити, занурити.

Вонъ — геть, прочки, прічки (ум. отъ: прочь). *Геть прочки від мене.—Против нічки помандровав козак прічки* (Пѣс.) (Вонъ гдѣ)—онде, (вонъ тамъ)—он, онде, ген, аж ген, (вон тотъ)—оттой, онтой.

Воображать — роїтись (у голові). *Ему роїться у голові*,—(онъ воображаетъ.)

Вообразиться — спогадати, здуматись. *Здумалось ёму, що се добре буде. Як тя кохаю — не спогадаеш. (Нар. пѣснь, Пові.)*

Вообще — згола, взагалі, загалом.

Вооруженіе — риштунок, збрόя.

Вооруженный—орўжний, збрôйний.

Вооружиться—узбрôітить, обўритись.

Вопить—голосйти, галасувàти, голосувàти, репетувàти, волàти.

Вопль—гàлас, рèпет, репетувàння, голосіння.

Вопреки—наперекір, всўпор

Вопросъ—питàння, спйтка.

Ворковать—туркотàти, буркотàти.

Воробей (птица)—горобèць

Вороватий—хапкйй.

Воровать—крàсти, злодіàчити (Піск.)

Воровка—злодійка.

Воровство—злодійство, крадіж, крадіжка.

Ворожея—ворôжка, знàхорка, шептўха.

Воронка—лійка.

Вороной—кàрий, воронйй.

Воронъ (птица)—гàйворон, грàйворон, крук, грач; гàва (Херс. Ан.)

Ворота (одностворчатыя)—ворôта, (двустворчатыя)—брàма.

Воротъ, воротникъ—кôмір, кôвнір, (*уменьш.*) комірець, комірок.

Ворса (на суднѣ)—бàрма, бàрва (Вол. губ.)

Ворсистый—барвйстий (Вол. г.)

Ворчаніе (о людяхъ)—бормотàння, буркотнà; (о собакахъ)—гарчàння, гаркотнà.

Ворчать (о людяхъ)—бурчàти, бормотàти, мурмотàти; мурчàти, мурмотіти, буркотіти; (о собакахъ)—гарчàти, гàркати.

Воръ—злôдій, злодіàка; (увелич.) злодюга, ворюга, ворàга, злодіїще.

Воскликнуть—заволàти, гукнўти, вйгукнути.

Восковой—вощàний.

Воскъ—віск.

Воскресенье—неділя; (—Христово, Свѣтлый праздникъ)—Велйкдень.

Воскресный—недільний.

Воспаленіе (раны)—розъятрèння, заятрèння.

Воспаляться (гнѣвомъ)—лютйтись, ярйтись, (о ранѣ)—ятрйтись.

Воспарить—шугнўти.

Воспитаніе—годовàння, виховàння, згодовання?

Воспитанникъ—годôванець, виховàнець; (пріемышъ)—приймàк, прййнит.

Воспитанница—виховàнниця, вихôванка, (—пріёмышъ)—приймàчка.

Воспитанный—вйхований, вйгодований.

Воспитать—вйгодувати, вйховати, вйростити; (многокр. т. е. воспитывать)—годувàти, вихôвувати, ростйти, довôдити до рôзуму, згодôвувати, вигодôвувати, вирôщувати?; воспитываться)—вихôвуватись.

Воспламениться—вспалàти, запалàти, загорітись, занàтись.

Воспользоваться—покорйстуватись.

Воспоминаніе—помйнка, спомйнка,

па̀мъять, па̀мъятка; (въ воспоминаніе) —на неза̀будь.

Воспрепятствовать перепинйти; (запретить)—заборонйти.

Воспрещать—забороня̀ти.

Востокъ—схід.

Восточный—східний.

Восхваленный—вѝхвалений.

Восхвалять—вихваля̀ти.

Восходить—здійма̀тись, видиба̀ти, вихо̀дити. *Місяць видибае, сходить.*

Восьмерка (въ картахъ) — осьма̀чка, вісьма̀ка.

Воткнуть—встромйти.

Вотъ—ось, тут. *Тут він почав верзти усяку нісенітницю;* се, от; (вотъ-вотъ) от-от; (вотъ гдѣ)—о̀сь-де, о̀сьдечки, ту̀течки; (вотъ еще)—ото ще, тож бак, отцѐ; (вотъ же)—одже; (вотъ здѣсь)—аж ось де, аж осьдечки, аж осьденьки; (вотъ извольте видѣть)—от як бачите; (вотъ какой)—о̀сь який, от-такйй; (вотъ какъ)—отта̀к, отта̀кички, та̀кички, о̀сь як. *Такички треба робити. От так, так сіють мак и морковку й пустернак* (Пѣсн.); (вотъ такой)—оттакйй; (вотъ тамъ)—о̀нде; (вотъ то-то)—тож-то, тож бо то; (вотъ что)—о̀т що; (вотъ этотъ)—отсѐй.

Вошь—во̀ша, (*множ.*) воші; (*собират.*) нужа̀.

Впереди—спѐреду, попѐреду, (—идти)—пѐредом (йтн), перѐд (вестй).

Впечатлѣніе—вражѐння. (Закр. правобережн.).

Вписать—уписа̀ти.

Вплавь—уплйнь, вплйнь.

Вполнѣ—вдо̀сталь (Вол. губ.), уповні.

Впору (платье)—впору, вга̀дно; (кстати)—о пригоді.

Впослѣдствіи—навпослі.

Вправить (вдѣлать)—запра̀вити, упра̀вити, вробйти.

Впредь—напредкй.

Впрочемъ—прото̀, апротѐ, алѐ, одна̀к, одна̀ково. *Сім літ горох не родив, про то голоду не було.*

Врагъ—во̀рог, супостат.

Враждовать—ворогува̀ти.

Вражескій—вра̀жий, воро̀жий, ураго̀вий.

Вразумить—напутйти.

Вразумлять—надоумля̀ти.

Враки—брехня̀.

Враль—брехун, скоробрѐшко, забрѐха, скоробрѐха, брешко̀.

Вредить—шко̀дити, (—здоровью)—ва̀дити, верѐдити. *Не їж багато, шоб не завередило.*

Вредно—вадко, шко̀дить.

Вредный—ва̀дливий? шкодлйвий.

Временно—до ча̀су, на ча̀с, начасйнку.

Временный—доча̀сний, часо̀вий, тимчасо̀вий. *Щастя дочасне, злидні довічні.*

Время—час, часй, годйна, врѐмня, урѐмъя, доба̀; (во всякое время)—на всяк час; (въ прежнее время)—задавніх

чàсів, спреж, допреж сёго; (въ то время)—тоді, саме тоді; (временемъ)—чàсом. *Часом лучче стае.*

Врознь (въ разсыпную)—врòстич, (по одиночкѣ)—нарізно.

Вростать - уростàти.

Всадникъ—верховий, верховéць.

Все—усѐ, (все равно) — усѐ однàко, усе однò, однàково, дармà, одинàково; (—что) усе однò (що); (въ смыслѣ горя мало)—байдужé, а ні гàдки: *ёму а не гадки.* (Все таки)—а вѐсеж, усѐтаки.

Всегда—извік, завжди (Прав.), вік-віком, спредвіку, усѐ; зàвше (изрѣдка по Правоб. какъ полонизмъ), завсёгда (иногда слышно въ Черниговъ.) *Він усе сидить дома. Ми из-вік так жили. Вік-віком він рибою торгуе. Він усе ходить пішки.*

Всегдашній—невивòдний. *Він у нас невиводний гость.*

Всего—усёго; (всего два, только два)—двоечко; (всего три, только три)—троечко.

Вскачь—навзàводи, на-вскòчки.

Вскипѣть—зкипітися.

Всклоноченный—кошлàтий, покòшланий, покòшманий, роскòшманий, зкýдланий, зкуёвжений.

Вскорѣ—незабàром, скòро. *Скоро після того він собі поїхав.*

Вскочить—зхопùтися, скòчити. *Миттю схопився з місця. Разом скочив на коня.*

Всласть—всмàк, до смàку.

Вслухъ—гòлосно.

Вслушиваться—дослухàтись.

Вслѣдствіе (того)—через тѐ, затім, з-за (Закр.), из-зà. *З за моеі неуважности мушу пропадати.*

Вслѣдъ — услід, навздогін, вдогонку? вздогонку?

Всматриваться—вдивлàтись, придивлàтись, вглядàтися.

Вспахать—зъорàти.

Всплывать—спливàти, виринàти.

Вспоминать—згàдувати, (сов.) згадàти, спамъятàти, нагадàти; (однокр.)—згадàти, пригадàти, спогадàти.

Вспотѣть—спотіти, запотіти, упріти.

Вспыльчивый—палкий, палёний?

Вспыхнуть (объ огнѣ)—спалàти; (о человѣкѣ)—спахнýти, зашàритись, зкипіти.

Вставать—уставàти; (приподыматься)—звòдитись; (однокр. т. е. встать)—устàти, встàти, (приподняться)—звèстись, підвèстись; (—послѣ сна)—порушàтись.

Встревоженный—зполòшений, зрýшений, переполòшений; (самъ не свой)—несамовùтий.

Встревожить — перополошùти, сполошùти.

Встревожиться—зполошùтися.

Встрѣтить—спіткàти, стріти, зустріти, стрітити, зустрітити; (сов.)—стрінути, зуспіти, натрàпити, (нечаянно)—здùбати. *Я натрапив ёго на дорозі у Киів.* (Встрѣтиться)—зустрітись, спіткатись; изійтися, зійтися.

Встрѣча стріча, спіткання.

Встрѣчать — устрівати, перестрівати; (встрѣчаться)—зустрічатись.

Встряхнуться—стрепенутись.

Вступать—увіходити, вкрочати; (вступить въ бракъ, въ супружество)—побратися, понятися, женитися; (вступиться за кого, защитить)—заступитись.

Вступленіе (въ домъ)—вхідчини, вступ?

Всучить (навязать противъ воли)—утеліщити.

Всхлипываніе—пхикання.

Всхлипывать—пхікати.

Всходить—зіходити, сходити.

Всѣ—усі; (—вообще)—огулом, усі на голо; (—вмѣстѣ)—гуртом.

Всякій—кожний, кожен, усякий; (всякій безъ исключенія)—кожнісенький (Лѣвоб.); жадний, жаднісенький (Правоб.); (—вечер)—що вечір, шо вечора

Всячески—усяково.

Втащить—втеребити.

Втиснуть—втручити, втирити, вобгати, впхнути.

Втихомолку—нишком, знишка, потаємне, стай, потай.

Вторично—вдруге, удруге, за друге, повторне, вдругораз, вдругоряд.

Вторникъ—вівторок, вівтірок.

Второпяхъ—похапцём.

Втроемъ—утрёх.

Втыкать—встромляти, втикати; (воткнуть)—встромити.

Втѣсняться—вдиратись.

Входить—увіходити.

Вчера—вчора, учора.

Въ—у, ув, до *У що, у віщо*—(во что). *Ввійшов у хату. Ув дворі. Ходімо до хати*. (Въ ничто) внівець.

Въѣхать—уіхати, заіхати. *Уіхав у двір*.

Выбитый (о хлѣбѣ)—стопцёваний, змолочений, збитий.

Выборки—визбірки.

Выборъ—обірання, обрання.

Выбранить—злаяти, полаяти, вилаяти, розлаяти, покартати.

Выбранный—обратий.

Выбрать—обрати, изобрати, (пособирать)—визбірати. *Усі горіхи визбірали, так що нічого не зосталось*.

Выбриться—виголитись.

Выбуравливать—висверлювати.

Выбыть—вибути, (свое время)—одбути, відбути.

Выбѣгать (часто или вездѣ)—вибігати, (незамѣтно ускользать)—вишмигувати. *Раз-у-раз вибіга; усюди вибігав, та не знайшов. Хто его зна, коли він и вишмигнув*.

Вывертываться (на словахъ)—відбрехуватися.

Вывести (пятно, клоповъ)—вибавити.

Вывинченный—вигвинчений, вишрубований.

Вывинчиванье вигвинчування, вишрубовування.

Вывинчивать—вигвѝнчувати, вишрубòвувати, одвертàти.

Вывихнуть—звихнỳти.

Выворачивать—вивертàти.

Вывѣданный—вѝпитаний.

Вывѣдываніе—вѝпити, *р. ув.*—дознàння.

Вывѣдывать—визнавàти, випѝтувати, розпѝтуватись, допѝтуватись.

Выгибанье—вигинàння.

Выгибать—вигинàти, вихилàти; (однокр.) вѝгнути. (Выгибаться)—вигинàтися, вихилàтися.

Выгнать—вѝгнати, вѝтурити, вѝтурлити.

Выговаривать—вимовлàти; (однокр.)—вѝмовити.

Выговоренный—вѝмовлений.

Выгода—корѝсть, вигòда.

Выгодно—згòдно.

Выгодный—згòдний, вгòдний.

Выгонять—турлàти, турѝти, витурлàти, гонѝти, виганàти.

Выгресть—вигребти, вигорнути, вигромадити.

Выдавать (себя за кого)—удавàти. *Удае з себе письмѐнного.*

Выдаться (изъ окна, изъ толпы)—вѝткнутись, вѝтнутись.

Выдача—видавàння, вѝдача.

Выдвигаться—висòвуватись, (совер.) вѝсунутись; (видвинуть)—вѝсунути.

Выдергать вѝсмикати, (многокр.)—висмѝкувати.

Выдержать—вѝдержати, вѝтримати, вдѐржати, встоàти, вѝтрівати.

Выдернуть—вѝсмикнути, (шнурокъ,ниткỳ)—вѝшморгнути.

Выдираться—видирàтися, вискребàтися, (изъ тѣсноты)—випірàтися.

Выдолбить—вѝдовбати; (—топоромъ)—вѝцюкати.

Выдохнуться—вѝтхнутись.

Выдохшійся—вѝтхлий.

Выдраться—вѝдергися, вѝдряпатися.

Выдумать—вѝгадати, здỳмати, вимислити.

Выдумывать—вигàдувати, вимишлàти.

Выдѣлать—вѝробити; (о кожахъ)—вѝчинити; (что либо дурное)—вѝтворити, зкòіти; (выдѣлывать)—виробл
ювати, виробляти, (—кожи)—чинити, вичиняти.

Выдѣлить—вѝділити, відрізнѝти, (выдѣлять)—виділàти, вилучàти, вирòзнювати; (выдѣляться)—виділàтись, вирòзнюватись; (отличаться)—визначàтись.

Выжариваться—висмàжуватись; (сов.) висмажитись; випрягàтись, випікàтись; (сов.) вѝпектись.

Выжженный—вѝпалений.

Выживать (свой срокъ)—вибувàти.

Выжиганіе—випàлювання, вѝпал, випікàння.

Выжигать—випалювати, випікати.

Выжидать—вижидàти, витрівàти, чекàти, ждàти, годѝти. *Треба ще годити,*

поки морòзи настануть. Годи лишень, будеш мене згадувати.

Выжимки—вìжимки; (—изъ конопляного сѣмени)—макỳха; (изъ свеклы на сахарн. заводахъ, изъ маку и т. п.)—жмùхи, жмàки. *Жмаками добре свиней годувати.*

Выздоровѣть—вìдужати, одужати, вìчуняти, очỳняти, вìзгоровіти.

Вызовъ—викликàння.

Вызывать—викликàти.

Выигривать—вигравàти.

Выискать (переискать)—вìшукати; (втихомолку)—вìнишпорити; (разыскать)—знайтù; (—время)—вìгадати (час).

Выискивать—шукàти, вишỳкувати, вишукòвувати.

Выисповѣдаться—вìсповідатися.

Выйти (изъ яйца, о птицахъ)—вìлупитись.

Выказать—вìказати, вìткнути; (языкъ)—вìсолопити.

Выказаться—вìказатись, вìявитись, вìставитись, вìткнутися, визначитись, обизнàчитися.

Выкатывать—викòчувати.

Выкладывать (быковъ, барановъ)—волошùти, скопùти, викладàти.

Выковырять—вìколупати, вìкорпати.

Выламывать—вилòмлювати, виломлàти; (отщепливать)—вискеплàти (Полѣс.)

Вылеживаться—улѐжуватись.

Вымазанный—вìмазаний, вìмащений, вìшмарований.

Вымазать—змàзати, вìмазати, (—глиною)—вìмастити (жирнымъ чѣмъ либо или густою жидкостью)—вìшмарувати.

Выманивать—видỳрювати.

Вымараться—запѐцькатись (Полѣс.), замàзатись.

Вымереть—вìконати, вìмерти.

Вымыслъ и вымыселъ—байка, (—содержащій въ себѣ цѣлую повѣсть, шутку и проч.)—вìгадка.

Вымыть (бѣлье)—вìпрати, (—что либо, вытирая при этомъ)—вìшаровати.

Выносить—винòшувати, винòсити.

Винуждать—вимагàти.

Вынужденіе—вимагання, вìсилка.

Вынуть—вìняти, вìйняти.

Вынырнуть—вìрнути, вìпурнути.

Выныряніе—виринàти.

Выостренный—вìгострений.

Выострить—вìгострити.

Выпачкать—закалàти, замàзати, запѐцькати (Полѣс.); (выпачкаться)—запѐцькатись (Полѣс.), вìмазатись, замазатись.

Выписка—вìпіс.

Выплескать — вìхлюпати, вìбовтати, вìплюскати.

Выплеснутый—вìпліснутий, вìплюснутий.

Выплыть—вìплисти, сплùнути.

Выплюнуть—вìплюнути, вìблюнути.

Выплясывать—витанцѐвувати.

Выпоить (угощая)—вìтрактовати, вìпоіти, вìчастувати.

Выползти—вйповзти, вйлізти.

Выполнить (дѣло)—одбути.

Выполнять (порученія)—спрàвувати; (—стогъ сѣна?)—вершйти, вивèршувати.

Выправить (сдѣлать прямымъ)—вйправити, вйпростовати; (выправлять)—виправлàти, (—въ дорогу)—виряжàти, випровàжувати.

Выправленный—вйпростаний.

Выпрашиванье (хитростію, обманомъ)—видýрювання.

Выпроваживать—виряжàти, випровàжувати.

Выпросить (хитростію, обманомъ)—вйдурити, вйтуманити, вйциганити, вимиркати.

Выпрягать — випрягàти, розпрягàти; (выпрягаться)—випрягàтися, роспрягàтися.

Выпрямить—вйпростовати; (выпрямиться)—вйпростоватись; (выпрямлять)—випрòщувати, вирівнювати; (выпрямляться)—випрòщуватись.

Выпугнуть—вйполошити, зпугнýти.

Выпутать—вйпутати, вйплутати; (выпутываться)—випýтуватися, вивертàтися, виплýтуватися.

Выпучить (глаза)—вйрячити, вйтріщити, вйлупити (очі).

Выпытать—вйзнати, вйпитати.

Выпь (птица)—бугàй.

Выпяленный—вйпъятий, вйпнутий.

Выпяливать—випинàти.

Выравнивать – виправлàти, вирівнювати.

Выражать—(словами)—вомовлàти. *Грае кобзарь, виспівує, вимовля словами.* (Шевченко.)

Выраженіе—вйраз(?).

Выразительно—вирàзно.

Выразительный—виразний?

Выразиться (высказаться) — вйсловитись; (—выявиться)—вйзначатись.

Вырвать—вйрвати, вйшарпнути, (извергнуть рвотою)—вйригати, вйблюнути; (вырваться)—вйрватись, вйхопитись, вйпорснути, випручàтись.

Выродившійся (изъ лучшаго вида въ худшій)—вйродочний.

Выродокъ—вйродок, вйплодок.

Вырости—вйрости, вйгнатись.

Вырубить (огня)—вйкресати (вогню).

Вырубленный—вйрубаний, вйтятий.

Вырубливать-вирýблювати, витинàти.

Выручить (изъ бѣды)—вйзволити, одзвòлити, вйбавити, вйрятувати, запомогтй.

Выручка—вйручка, (воен., старин.)—òдсіч; (—въ торговлѣ)—вйзволка.

Вырываться (освобождаться)—пручàтися, бòрсатися, рвàтись, виривàтись, випрýчуватись, випручàтись; (выскакивать, выказываться)—вихòплюватись, вихоплàтись.

Высаживать—висàжувати, висажàти.

Высасывать—смоктати, висмòктувати.

Выселять—виселàти.

Высказаться—вйсловить.

Выскоблить (выскресть) — вискрѣбти, вѝскромадити. *Тіста не зосталось и діжку вискромадила.*

Выскользнуть—вѝковзнути, вѝсклизнути, вѝслизнути, вѝшмигнути.

Выскочить—вѝскочити, вѝхопитись

Выслушать—вѝслухати.

Высматривать — визиpàти, виглядàти, зѝрити. *Вони зирять навоколо, де що лежить.* (Высмотрѣть)—вѝглядіти, наглѐдіти, назѝрити.

Высовывать—висо̀вувати, (—языкъ) — висолòплювати.

Высокопочтенный—мостѝвий, мосцѝвий.

Высокоумно—зписьмѐнна.

Высосать—вѝсмоктати.

Высота—височиня, височѐнь, висòкость. *Ой літае орел, до літàе сивий На високій високості* (Пѣснь).(Высотою)—наввѝшки, заввѝшки, увѝшки.

Высохнуть—вѝсохнути, вѝсохти.

Высохшій—вѝсхлий.

Выставить (носъ)—вѝткнути (ніс); (—языкъ)—вѝсолопити; (—зубы)—вискалити, вищерити, вѝскерити; (—животъ)—вѝпъясти; (выставлять)—виставлàти, (—напр. окно)—вистановлàти; (выпячивать)—випинàти.

Выставка (напоказъ)—вистанòва.

Выставляться (важничать) — випинàтись.

Выстегать—вѝстёбати, вистібати.

Выстиранный (о бѣльѣ)— вѝпраний, ѝзіпраний, вѝпратий.

Выстирать (бѣлье)—вѝпрати.

Выстраданный—вѝпокутований, однокутòваний.

Выстрадать—вѝпокутовати? однокутовàти? вѝтерпіти.

Выстричь—вѝстригти, обстрѝгти.

Выстроганный (рубанкомъ)—гемблёваний, вигемблёваний.

Выстроить—збудувàти, вѝбудувати, вѝставити (будинок).

Выстрѣлить--стрѐлити, вѝпалити.

Выстрѣлъ—пòстріл, стріл.

Высучивать—вису̀кувати, (соверш.) вѝсукати.

Высчитывать—вилічувати, одлічувати, вирахòвувати, (*сов. в.*) вѝраховати; вивертàти, одвертàти, лишàти.

Высшій—вѝсчий.

Выслать—висилàти, виправлàти.

Высыхать—висихàти.

Высь (высота)—вѝша.

Высѣчь— вѝсікти, вѝдрати, вѝпороти, вѝпарити, вѝшпарити, прохворостѝти, отдюбàрити, одчухрàти; (—рукою)— нашлёпати.

Выталкивать—випихàти, випірати, виштòвхувати, (*сов. в.*) вѝштовхнути, виштовхати.

Вытапливать (жиръ, сало)—витòплювати, витоплàти, вишквàрувати, висквàрувати.

Вытаптывать (хлѣбъ, траву)—толòчити.

Вытаращить (глаза)—вѝрячити, вѝпучити, вѝтріщити, вѝлупити (очі).

Вытащить—вѝволочити.

Вытекшій—вѝтеклий.

Вытолкать—вѝштурхати, вѝштурхнути, вѝпхнути, вѝштовхнути.

Вытоптать (хлѣбъ)—вѝтолочити, вѝтовкти, вѝтоптати.

Вытравленный (отравою истребленный)—вѝтрутий, вѝтруений.

Вытравливать (мышей, крысъ)—витрӯювати.

Вытребовать—вѝправити.

Вытряхиванье—витрӯшування.

Вытряхивать—витрӯшувати, (вытряхнуть)—вѝтрусити.

Выть—вѝти.

Вытѣснять—виругȯвувати, випірàти.

Вытягиванье—витягàння.

Вытягивать—витягàти, (вытягиваться)—витягàтись, простягàтись; (вытянувшись стоять, о человѣкѣ)—навспинàчки. *Москаль стояв навспинячки перед командиром.*

Вытянуть витягти, вѝволокти.

Выучить—вѝвчити, обучѝти, навчѝти; (выдрессировать)—вѝшколити, вѝмуштрувати.

Выхватить—вѝхопити; (выхватиться)—вѝхопитись.

Выхваченный—вѝхоплений.

Выхворать—вѝхоріти, вѝболіти.

Выхлебать—вѝсёрбати.

Выхлопотать—вѝправити. *Виправили позов.*

Выходецъ—вѝйшлий, пересѐлець.

Выходить (изъ обыкновенія)—вивȯдитись; (—изъ воды, ямы)—видибàти; (—изъ дому)—вихȯдити; (—изъ общества)—вибувàти.

Выходъ—вѝйсте, вѝйстя, вѝйстя, *прочка. По вѝйстю з церкви, одбіхав* (Ханенко.

Выхолодить (комнату)—вѝхолодити, вѝстудити.

Выцарапать—вѝдряпати.

Выцѣдить (изъ бочки)—вѝцідити, вѝточити, *(несов. в.)* —виціжувати, витȯчувати.

Вычесть—вѝлічити, вѝраховати, одлічѝти, збàвити, лишѝти, одвернӯти, відвернӯти.

Вычетъ—ȯдліч, вилічування, ȯдбава, відворот.

Вычислить—вѝлічити, вѝраховати, розлічѝти, розчѝслити, зрахувàти, розрахувàти.

Вычитать—одвертàти, лишàти; (вычитывать) — вилічувати, вирахȯвувати, відлічувати, лишàти.

Вычищать—вичищàти, (соломою вытирать)—вишарȯвувати.

Вычищенный—вѝчищений, вишарȯваний.

Выше—вѝсче, звиш, верх (чогось), по вѐрх, вѝще. *Звише менований*—выше именованный). (Выше силъ) не в могоτу.

Вышедшій—вѝйшлий.

Вышелушить—вѝлущити, злущѝти.

Вышепоименованный— вишемѐнений. (Писарс. терм.)

Вышиванье—вишивання, гаптовання.

Вышивать(узорами)—мережити;(—шелкомъ, золотомъ)—гаптувати.

Вышитый—вишитий, гаптований.

Вышколенный— вишколений, вимуштрований.

Вышколить—вишколити, вимуштровати.

Вышпіонить—вишпігувати.

Выштукатуренный—повапнений.

Выщипать (о перьяхъ)—вискубати, вискубти.

Выяснить—вияснити, витлумачити, засяйти.

Выяснять—виясняти, витлумачувати.

Вьюнокъ (раст.)—кручені паничі. *Jpomaea rubra.*

Вьюшка (печная)—каглà.

Вѣдь, вѣдь же—ажѐж, аджѐ, аджѐж, таджѐ, таджѐж. *Адже я тобі казав. Ажеж ти був у місті. Аджеж ти був у хаті.*

Вѣдьма—відьма.

Вѣжливо—грѐчно, звичайно.

Вѣжливость—звичайність.

Вѣко (вѣжда)—віко.

Вѣковой—віковий, віковічний, одвічний.

Вѣкъ—вік.

Вѣникъ — віник; (обдерганный, — голикъ)—деркач.

Вѣрно—пѐвне, пѐвно, дісне.

Вѣроятно—мàбуть, либòнь, видно, десь, подòбно. *Того-жъ року, подобно, преставися.* (Величко).

Вѣскій—важкий, важкелѐнний

Вѣстимо—аже-ж.

Вѣстникъ—віщун, вістун.

Вѣсть—вість, вістка, звістка, чутка, почутка, поголоска.

Вѣсъ—вагà, тяжинà?

Вѣсы (большіе)—вагà, вагѝ, тѐрези; (—малые)—шальки.

Вѣтвистый—вітвистий, гиллястий.

Вѣтвиться—брòстатись.

Вѣтвь, (вѣточка съ листьями)—вітка, галузка (Правоб.); *(собир.)* віття; (—безъ листьевъ)—гиллàка, гиллàчка, гилька, *(собир.)* гіллà; (развѣтвленія, тонкія вѣточки)— пàвіття, шиголля (Полѣс.; вѣроятно отъ: *суголля*); (сухія вѣтви на землѣ)—навàл, хвòрост; (мелкій *хворост*)—хмиз; (лѣсные обломки)—лàмарь.

Вѣтеръ — вітер; (уменьш.) — вітрець; (увел.)—вітрюга; (—сухой)—суховій.

Вѣтренникъ—вітрогон, шелихвіст, жѐвжик.

Вѣтрено—вітряно.

Вѣтренность—пустòта.

Вѣтренный (о погодѣ)—вітрàний; (о человѣкѣ)—пустотливий?

Вѣха—віха, тичина.

Вѣчно—вішне, вічно.

Вѣчиость—вічность.

Вѣчный—вічний; (стар.)—вікуістий, вічистий (*Вічисте добро*—наслѣдственное имущество.)

Вѣшалка—жѐрдка.

Вѣять—віяти; (сильно, о вѣтрѣ)—буяти; (—порывисто)—бурхати.

Вязанье—вязання.

Вязнуть (въ грязи)—грузнути, страгнути.

Вянуть—вълнути, вянути, въяднути.

Г.

Гадальщица—ворожка.

Гаданье—гадання, ворожба.

Гадать—гадати, ворожити.

Гадина—гадина, погань; (змѣя)—гадюка.

Гадить—гадити, паскудити, поганити.

Гадиться—гадитись, паскудитись.

Гадкій—гидкий, бридкий (Волын. губ.), паганий (сравн. ст.—гидший); паскудний, (—о человѣкѣ)—паскуда.

Гадко—гидко, пагано, бридко (Волын. губ.), гидосно.

Гадость — гидкость, гидота, бридота (Волын. губ.), гидость, погань, паскудство, бридкость.

Гайка—гайка, шруба (Влад. Вол.)

Гарнизонъ — залога (старин.). *Всю тамъ въ фортеці драгунскую залогу вирубали* (Величко).

Гарусный—гарусовий.

Гасить—гасити, тушити.

Гауптвахта—одвахта, калавурня; (какъ мѣсто заточенія)—буцегарня.

Гвоздика (раст.)—гвоздика (Вол. губ.), гвіздик; (дикоростущій)— травъянець. *Dianthus cariophyllus;* каштанчики, *D. barbatus.*

Гвоздь—гвіздок, гвіздочок; (подковный)—ухналь; (маленькій, для обивки)—цвах, цвяшок.

Гдѣ—де, (гдѣ же)—де-ж, (гдѣ-нибудь)—абй-де, куди небудь, денебудь; (гдѣ-то)—десь, дè-то, десь-то.

Гибель (погибель)—загиба. *Та в мене щоденно пропасниця,—то вішна загиба та й годі!* (Полтав. губ. Лубен. уѣз.)

Гибкій — гнучкий, гнуткий, гибкий, хвиський, хисткий, хвійстий, віястий (?)

Гигантъ—велетень.

Главный—головний. *Зъ головнимъ войскомъ* (Скоропад. Закр.)

Гладить (утюгомъ)—прасовати.

Глазированный—поливяний.

Глазурь—полива.

Глазъ—око, *(множ.)*—очі, *(умен.)* очиці, оченята, оченятка; *(твор. множ.* очима, вічми, (въ глазахъ)—в віччю. *Так мині у віччю червоно, червоно стало.* (Глазъ на глазъ)—на самоті, віч-на-віч *(tête à tête)*, на віч.

Гласный (не тайный)—вісткий.

Глина—глина; (—вязкая, легкоплавкая)—глей; (— фаянсовая, Радом. у.) мула.

Глодать—гризти, глидати, жвакувати. *Ви глидайте, викусайте,*
Мене-ж тільки не займайте (Пісня).

Глотанье—ковтання

Глотать—ковтати, глитати.

Глотка—пелька. *Шоб тобі глевтяком пельку заткнуло.*

Глотокъ (питья)—ковтòк.

Глохнуть—глỳхнути.

Глубина—глиб, глибочинà (Полт. г.), глибинà, глубизнà (Вол. г.), нутрò, глибочѐнь (Кіев.) глибинà; (—неизмѣримая)—плѐсо (Волын. г.); (глубиною)—углѝбшки, завглѝбшки (Екат. губ.), углибочінь (Кіев. губ. Васильков. у.)

Глубокій — глибòкий, глибочѐнний; (глубже)—глѝбче, глѝбше.

Глумиться—глумѝтися, глузувàти.

Глупецъ—дỳрень.

Глуповатость—прѝдурь.

Глуповатый—придỳркуватий.

Глупость (качество)—дурь; (вздоръ, пустякъ)—дурнѝця.

Глупый—дурнѝй.

Глупѣть—дурнішати.

Глухой—глухѝй, глушкò.

Глушь—глуш, глущинà, глущовинà?

Глыба (земли)—скѝба; брѝла, брѝля.

Глядь!—зирк, гульк!

Гнать—гнàти, турѝти.

Гнесть—гністѝ, гнітѝти, нагнітàти.

Гнетъ—гніт, сỳтісок.

Гнилой—гнилѝй; (о деревѣ)—трỳхлий, трухлàвий, потрỳхлий.

Гниль—гниль; (—въ деревѣ)—трухлàтина; (о сѣнѣ)—гниллà. *Як прийде Илля, то нарòбе гнилля.* (Поговор. Харьков. губ.); (объ огородныхъ и садовыхъ овощахъ)—гнилàччя.

Гнить—гнѝти, гнистѝ, гноїтися. *Одежа гноїться на дощі.*

Гнуть—гнỳти, нахилàти, згинàти.

Гнуться—гнỳтись.

Гнушаться—гидувàти, брѝдити, грѐбувати. *Я б раднїший ёму, та що ж коли він гребує моїм хлїбом-сїллю.* (Харьков. губ.)

Гнѣваться—гніватися, гнівѝтися.

Гнѣвить—гнівѝти.

Гнѣвъ—гнів, гнівання.

Гнѣздиться — гніздѝтися, мостѝтися, кỳблитись.

Гнѣздо—гніздò, кублò, кубѐлечко. (Собственно кублò значитъ ямка выгребенная птицею, напр. курицею въ землѣ). *Жовта курицяпід тином кублиться.* (Посл.)

Говорить—мòвити, мовлàти, казàти, говорѝти, гутòрити (слышно рѣдко, чаще въ Галичинѣ); (болтать вздоръ)—молòти, верзтѝ, городѝти; (нетвердо выговаривать)—лепетàти; (бесѣдовать)—балàкати; (одно и то же)—торòчити, (изъ пустого въ порожнее)—роздобàрювати, базікати, патàкати; (рѣзко и и не умолкая, или осуждая)—пащекувàти; (часто говорить: *шо?*)—шòкати; (съ крикомъ, съ воплемъ)—галасувàти, репетувàти, (ворча)—бормотàти, бурчàти, (нескладно)—варнàкати, варзàкати; (тихо и невнятно)—мѝмрити, бубоніти; (громко, но невнятно)—гомоніти, бубоніти, (гнѣвно)—грімати; (въ носъ)—гугнàвити, бубнàвити; (скоро)—дроботіти; (скоро, высокими нотами)—сокотіти, цокотіти; (медленно, размазывая, какъ бы по складамъ—*syllaba*)—слебезувàти; (безъ членораз-

дѣльныхъ звуковъ)—белькотàти, болмотàти; (картавя)—гàркати; *отсюда*: гаркàвий, гаркỳша; (пришептывать)—шепелàвити; (шопотомъ)—шептàти, шепотіти; (разомъ цѣлою толпою)—замурмотàти; (торопясь, въ гнѣвѣ)—порощàти, запорощàти; (надоѣдая, твердить)—турчàти; (калякать)—базувàти; (говорить вздоръ)—заносити, теревѐні прàвити, балясы точити; (настойчиво, одно и тоже)—прàвити своѐ; (настаивая, говорить вздоръ) — провàдити; (—на непонятномъ языкѣ)—джеркотіти, харамàркати. *Вмiраючи, вiн щось белькотав, та хто ѐго зна-що. Верзе, що в рот попаде. Заніс таке неподобне. Почне, незнать що, провàдити.*

Говорливый—байкий, говiркий, балаклѝвий, гомонлѝвий, балакучий, мòвний (Рудч.)

Говорунья—говорỳха, щебетỳха, цокотỳха.

Говоръ—говiрка, гỳторка (Харьк. г.) помòвка; (невнятный, шумъ)—гòмiн.

Говядина—яловѝчина.

Годиться—годѝтись.

Годичный—роковѝй, годовѝй. *Рокова плата.*

Годный (къ чему) годний, (усѣч.) годѐн, придàтний, здàтний, годàчий, пiдходàчий. *Пiдходчий товар.*

Годовой—годовѝй, рòчний. *Рочисте свято*—годовой праздникъ (Вол. г.)

Годъ—год, рiк; (прошлый годъ—торiк), (позапрошлый годъ)—по-зàторiк; (прошлогоднiй)—торiшнiй; (позапрошлогоднiй)—позàторiшнiй; (текущiй, настоящiй, т. е. сего года)—сѐгòрiшнiй; (на будущiй годъ) — на-без-рiк. (Волын. губ.; буквально: на черезъ годъ).

Годящійся—гòжий, здàтний.

Голенище—халява.

Голень—гомiлка (Подол.), голѐна (Вол.), стегнò?

Головастикъ (необразовав. лягушка)—ополòник (Черн.); пỳголовок (Херс. г.)

Головной—головъàний.

Головня (въ угляхъ)—головѐшка, головня; (въ хлѣбѣ)—занà (Херс. Ан.)

Голодать—голодувàти.

Голодъ (голодное время)—гòлод, голодiвка, голоднѐча (Влад.-Вол. у.)

Гололедица—òжеледь, ожелѐдиця.

Голубиный—голубъàчий.

Голубки (раст.)—оксàмит, павлѝне очкò. *Aquilegia vulgaris.*

Голубой—блакѝтний.

Голышъ—гольтiпàка, голедрàбець.

Голь—голòта.

Гонять—ганàти, турàти.

Гора—горà, гiрка; (увелич.) горѝка; горб, дiл, верх (въ Галицiи); (небольшая остроконечная)—шпиль, шпилѐк; (съ плоскою вершиною)—полонѝна (Галиц.); (выдающiйся бокъ горы)—щолбà; (насыпная)— рòблениця; (небольшая, или взгорье) згiрря.

Горбушка (хлѣба)—окрàйчик, окрàець.

Горбыль—обàполок.

Гордецъ—гордỳн.

Горделивый—гордовйтий.

Гордиться - пиша̀тись, пишни́тись, гордова̀ти, бундю̀чнтись.

Гордость—гордова̀ння, пиха̀.

Гордый—гѐрдий, гордови́тий.

Горе—ли́хо, ли́шенько, гѐре.

Гореванье—журба̀, сумова̀ння, жаль. *З жалю не знала, що й робити.*

Горевать—тужи́ти, журѝтись, сумова̀ти, горюва̀ти, вбива̀тися.

Горемыка—бідола̀ха, небора̀к.

Горемычный—бідола̀шний.

Горестный—жа̀лібний.

Горесть—жаль.

Горецъ—горі́к, гірна̀к (галицк)., горю̀п (Путивльск. уѣзд. житель праваго, высокаго берега Сейма).

Горечь—гіркота̀, гі̀ркість.

Горизонтъ — ѐбрій (Харьк. губ.). *Сонце сіло за обрій.*

Горло—гірло, горля̀нка; (горлышко бутылки)—гѐрличко, ру̀лка, ши́йка.

Горничная—покоёвка.

Городской — городськи́й, городови́й, города̀нский, міськи́й, мійськи́й.

Городьба—горѐжа, огорѐжа.

Горожане (жители города)—города̀не, містя̀не; (сословіе)—міща̀не.

Горожанка—города̀нка.

Горсть жмѐня; (—большая, въ двѣ руки)—при́горшня.

Горшечникъ—ганча̀р.

Горшокъ—гѐрщикъ, *умен.* горща̀, горщя, горщя̀тко, горня̀тко; (—чугунный)—чаву̀н.

Горькій—гіркий, гіркова̀тий.

Горькнуть—гіркнути. *Капуста гіркне, що у ій нема росолу.*

Горько—гірко.

Горючій—палки́й.

Горячо—шпа̀рко, гѐряче, гарячѐ.

Господинъ—пан, добрѐдій, (множ. т. е. господа)—панѐве; (собират.)—па̀ньство; (обращаясь къ публикѣ)—панѐве добродійств.

Господскій—па̀нський; (принадлежащій къ двору владѣльца)—двѐрський, дворѐвий.

Господство—панува̀ння.

Господствовать - панува̀ти.

Госпожа—па̀ні, добрѐдійка.

Гостепріимный—гостни́й.

Гостить—гости́ти, гостюва̀ти.

Государство—господа̀рство, па̀нство, держа̀ва.

Государь (батюшка)—спода̀рь, господа̀рь, пан-отѐць, (*зват. п.* пан-ѐтче, панѐче (чаще).

Готовить—готува̀ти, готѐвити.

Готовъ—м. р. ладѐн, ж. р. ладна̀, ср. р. ладнѐ, м. ч. ладні̀. *Не бравъ я тих грошей; свідчусь Богом. ладен заприсягтись* (Кіев. губ. Васильков. у).

Гощеніе—гостюва̀ння.

Грабежъ—здирство (Конис. 256), рабова̀ння.

Грабитель—здирщик, драпіка.

Грабительство—рабува̀ння, здѝрство.

Грабить—рабува̀ти, обдира̀ти, грабува̀ти, ша̀рпати, лупѝти.

Градъ—гряд; (мелкій)—крупа̀.

Грамотность—письма̀цтво, письмѐнство; по письмѐнськи, *з письмѐнська*—(съ высока по ученому).

Грамотный—письмѐнний.

Грамотѣй—письма̀к.

Граница (государствен.)—грянѝця, кордо̀н (на границѣ съ Галичиною); (граница владѣній частныхъ)—межа̀, (раздѣляющая небольшія части одного владѣнія)—обмі̀жок; (раздѣляющая ланы и бывающая шириною въ сажень)—су̀голов, су̀лов (Херс. губ.).

Графъ—гра̀бя.

Гребень, гребешекъ—гребінѐць, гребі̀нка, гребі̀нчик.

Грезиться—верзтѝся, привѝджуватись, брѐдитись, р їтись у голові.

Гремушка—бря̀зкальце

Гремѣть—гремі̀ти, гуркоті̀ти, грі̀мотіти, (3-е л. ед. ч. наст. вр). грі̀мотить и грі̀мо̀че; (начинать гремѣть)—нагрі̀ма̀ти. *Ось перечасуймо лишень, бо й грім нагріма̀ и дощ накрапа̀* (Харьк. губ.).

Гремящій—грімля̀чий, гуркотлѝвый.

Гресть (что либо въ кучу)—грома̀дити, згорта̀ти, згрома̀жувати; гребтѝ, горну̀ти, загрі̀бати; (весломъ)—гребтѝ, грома̀дити, грома̀дитись. *Сідай мерщій въ дуба* (огромная лодка) *та громадь.* (Екатеринослав. губ.).

Гречиха—грѐчка.

Гречневики (разнаго вида хлѣбъ изъ гречневой муки)—греча̀ники, греча̀ниі стовпці.

Грибы (Agaricus et Boletus)—грибѝ, гу̀би; (рижикъ)—рижо̀к, (*множ.*) рижкѝ; (шампиньонъ)—печерѝця; опѐньки; сиро̀ïжки, бабки; мухомори; маслякѝ, (сморчокъ)—сморж.

Гробъ—домовѝна, труна̀, доломѝна, дубовѝна (Харьк. губ.).

Гроздъ—гро̀но, китя̀г (Подольск.), кѝтиця, кѝтичка.

Грозить—похваля̀тись, сварѝтись. *Грім гремить—Богъ свариться. Конокради, що їх піймали, похвалялися червоного півня* (пожару) *підпустити.*

Грозный—страшнѝй, страшлѝвий, грі̀зний.

Громкій—голоснѝй, гучнѝй; (въ переп. знач., т. е. надѣлавшій шуму)—бучнѝй.

Громко—го̀лосно, гу̀чно; (громче)—голосні̀ш, громні̀ш.

Громоздкій—непокладнѝй, невкла̀дистнѝй.

Громъ—грім; (большой шумъ)—гуркотня̀; (сильный крикъ)—бу̀ча. Надѣлалъ грому—*підняв бучу.*

Грохнуть—грю̀кнути, гѐпнути; (грохнуться, т. е. упасть и ушибиться)—гѐпнутись.

Грохотать—грі̀мотіти, грюкоті̀ти, гуркота̀ти, гуркоті̀ти.

Грохотъ—грі̀мотня̀, гу̀ркот, гуркотня̀, гуркота̀ння, грюк, грюкотня̀.

Грошъ (½ копѣйки) — шаг.

Груда (замершая грязь) — груда̀, ко̀лоть.

Грустить — смуткова̀ти, сумува̀ти, журѝтись.

Грустно — су̀мно, жу̀рно.

Грустный — сму̀тний, сумнѝй, журнѝй.

Грусть — сму̀ток, сум, туга̀, журба̀.

Грѣшно — гріх; (говоря съ дѣтьми) — грішка, грішки.

Грязнить — каля̀ти.

Грязниться — каля̀тись, брудніти.

Грязно — бру̀дно, нечѝсто, ка̀лно, гря̀зько. (Въ грязную пору) — ка̀лної добѝ. *Саме ка̀лної добѝ їхали ми* (Харьков. губ.).

Грязный (немытый) — бру̀дний, кальнѝй, чо̀рний, нечѝстий. *Чого ти не скинеш чо̀рної сорочки?*

Грязь — боло̀то, багно̀; (вязкая, густая) — твань, багню̀ка, грязю̀ка; (засохшая на дорогѣ) — зака̀л; (замерзшая) — гру̀да, ко̀лоть.

Грянуть (о громѣ) — грѝмнути.

Гудѣнье — гудіння.

Гудѣть — густѝ, гугоніти, гудіти; (— глухо или въ отдаленіи) — гуготіти, стугоніти. *Сажа у ко̀мені занялась, да такъ горить, аж стугонить.*

Гуляка — гульвіса, гульта̀й.

Гулянье — гулья̀, гуля̀нка.

Гумно — ток, тік, гумно̀; (— небольшое) — гумѐнце. (*Гуменцем* же называютъ (правоб.) кружокъ выбритый на темени у католич. ксендзовъ).

Гусеница (безволосая) — гу̀сениця; (сибир.) — гусельня̀; (— волосатая) — волосінь.

Густой, густѝй; (о тѣстѣ, кашѣ) — крутѝй; (густолиственный, о деревѣ) — ря̀сний.

Густота (лѣса) — густвина̀, густѝня, гуща̀вина (осадокъ); — гу̀ща. *Въ густвинѣ лѣсной скитавшійся* (Величко).

Гусь — гу̀ска; (самецъ) — гуса̀к; (самка) — гу̀синя; (гусенокъ) — гусеня̀, гуся̀.

Гуськомъ (одинъ за другимъ) — гу̀жем.

Д.

Давать — дава̀ти; (дай) — кѐ, (дай-ка) — кѐлиш, (дайте-ка) — кѐте-лишень, кѐте-лиш.

Давнопрошедшій — спозаколя̀шній, колѝшній. (Давнопрошедшее дѣло) — да̀вня річ, колѝшне.

Давность — давнина̀.

Даже — аж; на̀віть (Правоб).

Да и — та-й, да-й.

Далеко — далѐко, далечѐнько; (далеко-далеко) — геть-гѐть.

Даль — далиня̀; далечѐнь (Кіев. Васильк.) *далѐчиня* (Полт.); (далѣе) — да̀лій, да̀льш, да̀лі.

Дама (въ карт.) — кра̀ля, вѝшник (Полт.).

Данная (на землю) — за̀пис.

Дань — пода̀ток, данина̀.

Дарить — дарѝти, дарува̀ти.

Дарованіе (способность) — тала̀н, хист; кебѐга, кѐба (Харьк. Лебед.)

Даровитый — хисткѝй, дотѐпний, уда̀тний; кибітний, кибітливий (Харьк. губ.).

Даромъ (безденежно)—да̀ром, ду̀рно, на дурнѝчку, да̀рма, да̀рмо, на дурнѝцю, за спасѝбі.

Даръ—подару̀нок, дару̀нок.

Дать (видъ)—залічкува̀ти? (—почувствовать)—завда̀ти; (—что-нибудь)—перекѝнути; (—приданое)—вѝпосажити, вѝправити.

Дача—ху̀тор (Одесск.).

Дающій—даю̀чий, да̀вець. *Від злого давця бери и капця* (посл.).

Даяніе—данна̀, подава̀ння. (Данна̀ называютъ также отраву или мнимо-волшебный напитокъ).

Два—два, дво̀е; (только два)—дво̀ечко; (вдвоемъ)—у двох.

Дважды—дві̀чи. (Дважды два)—дві̀чи по дві̀чи.

Дверь—двѐра; (опускная)—ля̀да. (*Лядою* называется также квадратная опускная ставня въ небольшихъ лавкахъ, служащая днемъ вмѣсто стола).

Двигать—ру̀шати, вору̀шѝти, со̀вати; (подвигать)—посува̀ти; (двинуться, тронуться)—ру̀шити; (двигаться, обнаруживать движеніе)—ворушѝтися; (—съ мѣста)—руша̀ти; (шевелиться, о множествѣ червей, муравьевъ)—киші̀ти; (двигаться впередъ, о множ.)—пла̀вом плистѝ. Для усиленія говорится: *кишма кишать;* или: *сарана плавомъ пливе.*

Движеніе—рух, по̀рух.

Движимость—ма̀етки.

Дворецъ—па̀лац, дво̀рець.

Дворня—чѐлядь.

Дворъ (вообще)—двір, обі̀йстя (правоб); (часть двора отгороженная между хатою и огородомъ)—задвірок.

Двугривенный—сороко̀вець (Под. г.).

Двудневный—двудѐнний.

Дебри (непроходимый лѣсъ)—пу̀ща, нѐтро, нѐгря.

Декламировать (произносить вирши)—віршува̀ти.

Деликатный—тенді̀тний.

Денежный—грошовѝтий.

День—день; (цѣлый день,—нарѣч.) у весь дѐнечки, (днемъ)—у день; (добраго дня, здравствуйте)—добридѐнь.

Деньги—гроші; (денежки)—гро̀шики; (деньжата)—грошена̀та.

Дергать—смѝкати, сі̀пати; (перья или за волосы)—ску̀бти.

Деревня—село̀.

Дерево, деревцо—дѐрево, деревѝна, деревце; (усохшее)—сушь, сушня̀к; (усохшее на корню)—сухостій; (сломанное бурею)—бурело̀м; (срубленное, съ обрубленными вѣтвями)—коло̀да; (часть дерева, не имѣвшая вѣтвей—голомень, у Даля)—окорѐнок; (обтесанная колода)—балка; (обрубокъ колоды, чурбанъ)—коло̀дка.

Держать—трима̀ти, держа̀ти.

Дерзать—ва̀житися.

Дерзко—нахра̀пом.

Дернуть—сіпону̀ти, смикну̀ти.

Дерюга—рядно̀.

Десеать (молъ)—мов, мовля̀в.

Дёсна—ясна (Полт.), ясла (?)

Дессертъ—заїдки.

Дешевизна—дешевина, дешевня.

Дешевый—дешевий (лѣвоб.), таній (прав.)

Диванъ—топчан.

Дивный—1) чудний (въ смыслѣ странный); 2) чудовий (отличный, достойный удивленія).

Дитя—дитина, дитинка; дітвак; *множ.* дітваки (Харьк. Леб.), *(собир.)* дітвора, (*множ.*) діти.

Длина—довжина; довженик (Харьк.); (длиною)—завдовжки, удовшки, удовж.

Длинно—довго; (длиннѣе)—довше.

Длинноволосый—пелехатий, патлатий.

Длинноногій—цибатий.

Длинный—довгий; (очень длинный)—довженний, довжезний.

Длить—довжити: *нехай Бог довжить твою віку, поки....* (длиться)—довжитися, діятись (Хар. г.): *нехай вік твій довжиться до правнуків. Ніч давно діється.*

Для (изъ-за)—кгля, за-для, ку. *За-для тебе одного. За-для потреби.* (Для чего)—нащо, на віщо, для чого.

Дневать—днювати.

Дно, донышко—дно, денце.

Добавить—долучити, додати, добавити, доточити; (о деньгахъ)—надбавити.

Добавленіе—добавка, додатокъ, набавка. *Въ додатокъ сказав: ще треба добавки, бо не вистачить.*

Добавлять—додавати, набавляти; (дополнять)—докладати.

Добиться (своего лестью)—улестити.

Добраться,—добратись, допхатись, доплуганитись, докоситися, допасти, доратися, доточитися, дочапатися, доскочити.

Добровольно—доброхіть, самохіть, з доброї волі.

Доброжелательный—зичливий, доброхотний.

Доброжелательство—зичливость.

Доброжелательствовать—зичити, сприяти.

Доброта—добрість (Нечуй).

Добываніе—добування?

Добытый (обманомъ)—видурений, вициганений, витуманений.

Добыть—добути, здобути, роздобути.

Добыча—добич, здобич, пожива, добуток. (Въ добычу)—на поталу.

Довести—допровадити.

Доводить (до чего)—допроважувати, (сов.) допровадити.

Довольно—годі, буде. *Годі тобі пустовати.*

Довольство—достаток.

Довольствовать—споживляти, вистачати. *На усіхъ не вистачиш*—всѣхъ не удовольствуешь.

Довѣріе—віра. *Нема тобі віри.*

Довѣриться—звіритись.

Довѣрчивый—ймовірний.

Довѣшивать—доважувати.

Догадка—домисел, догадка.

Догадываться—догадуватися; (сов.) догадатися; домислюватися, домишлятися.

Догнать—настигнути, нагнати, догнати, наздогнати.

Договаривать—годити, згоджувати, домовляти, еднати. *Не страшно женитись, страшно попа еднати* (посл.) (Договариваться, условливаться)—домовлятися, еднатися, годитися; (договоренный)—домовленний, згожений, умовлений; (сов. т. е. договорить)—договорити, домовити, згодити, поеднати.

Договоръ—умова, вговор.

Додержать—дотримати.

Дождевой—дощовий, дождевний, дощистий.

Дождь—дощ;(—кратковременный)—тучний, (—продолжительный)—обложний, (сильный, но кратковрем.)—туча (Херс. г.); (сильный и продолж. ливень)—залива; (мелкій со снѣгомъ)—мигичка; (мелкій, похожій на туманъ)—мжичка, мряка; (частый, о дождѣ)—краплистий.

Дожидать—ждати, ожидати, чекати, тривати. *Потрівай лишень.*

Дождаться — діждати, дочекати (съ польск.).

Дожить (дождаться)—дожити, дожитися.

Дознаніе—визнання, визнаття.

Дознать—довідатися;(дознаться)—дізнатися, перечути.

Доиграться до... (получить непріятность отъ собств. игры, шутки или шалости)—догратися, дожартоватися.

Дойти (медленно)—додибати, допхатись, дочвалати.

Доказывать—доказувати, доводити, досвідчати.

Доканчивать (работу)—доробляти, (сов.)—доробити.

Докласть (напр. денегъ)—доложити, надоложити.

Доколѣ (до какихъ поръ)—доки, докіль, докіля, докуди.

Документъ - бумага (Піск.).

Докучать—кучити, докучати, прикритись.

Долбить—довбти, довбати.

Долбня (деревян. молотъ)—довбешка; (на маслобойнѣ)—таран.

Долго—довго; (долѣе)—довше, долій. *Я долій живу на світі.*

Долгота—довжина.

Долгъ, должекъ—довг, долг, довжок, (въ долгъ)—у позичку, набор.

Долженствовать—мусити.
За лихими людьми, да за ворогами
Покинути мушу (пѣсня).

Должникъ—виноватий.

Должно—треба, тра, повинно, слід. *Так слід робити.*

Должно быть—мабуть, либонь, повинно бути, мусить бути, десь, видно, впадае. *Десь у тебе очей не було.*

Должность—урад.

Должный—винний, повинний; (слѣдуемый)—слушний. *Ушановання ему слушне треба заявляти.*

Долина, долинка—долина, долинонька; (длинная, чаще имѣющая посрединѣ

рѣчку или ручей, въ Новороссіи)—бàлка, бàлочка; (небольшая балка)—яр, ярòк; (яр, поросшій лѣсомъ или кустарникомъ)—байрак; (круглая долина, котловина, въ Новороссіи)—макітра; (удолье, устье долины)—придолйнок.

Домашній (членъ семейства)—домівнйк (прил.)—*Ти у нас в хаті не домівниця, Нашому добру не кукібниця* (пѣснь). *И предъ власними домівниками...* (Кочуб. Закр.); домівський (Піск.); (домашніе, собир.)—семъàне, домівці (Піск.); (о животныхъ и о прочем)—дворòвий, хàтній. *То не дика, а дворова качка. Хатня морква*—драка между супругами.

Домовой—дідько.

Домогательство—домагàння, допоминàння.

Домóгаться—допевнàтися, допинàтися, змагàтися, добивàтися, допоминàтися; (сов.) добйтися. *Добився въ решті свого. Він допинається, щоб...*

Допевняйся, пан-гетмане,
Допевняйся плати;
Як не будеш допевнятись,
Будемо втікати (Пѣсня).

Домосѣдъ—домонтàрь.

Домохозяинъ—госпòдар.

Домохозяйство—госпòда.

Домъ—дом, будинок, (барскій)—хоромè: (каменный)—каменйця; (молитвенный)—малитòвня.

Донникъ (раст.)—буркýн (Melilotus officinalis.).

Доносчикъ—довòдчик.

Донышко—денцè.

Донять—дошкýляти, допектй.

Допечь (допекать кому)—донàти, пронàти, допікàти, дошкýлити, залйти сала за шкýру.

Дополненіе—додàтокъ, додàча, доклàд, (дополн. сосуда и т. п.)—докладàння.

Допросить—вйпитати, допитàти; (допроситься)—допитàтися.

Дорваться (до чего, добраться)—допàсти, допàстися. *Допався до горілки, тягне як воду.*

Дорога—шлях, дорòга; (зимняя)—зімнàк; (лѣтняя)—літнàк; (небольшая, полевая)—путивець (Конот.); (большая)—гостйнець. *Велѣвъ пословъ на гостинцю постинати* (Величко.) (Дорожка)—шляшòк; (тропинка)—стѐжка, стѐжечка; (дорога установившаяся вслѣдствіе погоды)—становкйй шлях. *Хай колись зімòвної добй* (въ зимнее время) *поїдемо, як становкйй шлях буде* (Кіев. губ. Васильков. у).

Дорогой—коштòвний, цінний, коштовйтий (Харьк. Леб.); дорогйй; (дороже)—дорòжче.

Дороговизна—дорожнѐта (Кіев. Вас.); дороговинà, дорожнà.

Досада (безпокойство)—докýка, досàда. *Ото докука!*

Досадливый—докýчливий.

Досаждать—докучàти, досажàти, допікàти, кýчити, дотинàти, долегàти, прйкритися. *Сі гори по дорозі дуже мені наприкли.*

Досаждающій — уїдливий, въїдливий, прикрий, вторлйвий.

Доска, досточка—дошка, дощечка; (1½ вершка и толще)-хворшт (правоб.); (тоньше вершка)—безименка; (½ вершка—тёсъ, тесница)—шалёвка; (дранка)—дрань, драниця; (тонкія доски, употребл. для крыльевъ мельницы) лапша; (тонкія доски, принор. для крытья крышъ)—гонта; (полукруглая съ одной стороны, горбыль)—обаполок; (большой обаполокъ, составляющій половину распиленной вдоль колоды)—пластина.

Досказывать—доказувати, доводити.

Дослуживать (сроку) — дослужувати, набувати.

Досматривать — доглядати, назирати, дозирати.

Досмотрщикъ—доглядчик.

Досмотръ—догляд, дозір.

Досмотрѣть—доглядіти.

Доставать (1) пріобрѣтать)—добувати; (2) прикасаться) — сягати, досягати (пр.); (3) быть достаточну)—хватати, стати, вистачати, вистарчати, сягнути. *Грошей хватить на усе. На усе не вистачиш. На усіх не вистарчиш. А як не сягне грошей* (Харьк. Лебед.?

Доставить—пристачити, доставити.

Доставка—приставка (Кіев. Васил.), вистачення?

Доставлять—вистачати, постачати. *Ти вже грошей постачай, скільки треба буде.*

Достатки—вжитки. *Э, які наші вжитки!*

Достаточно—доволі, вдосталь, досить (правоб.), вволю, буде, чимало. *Да буде (досить) тобі грошей: на твій вік достане.*

Достать (что, чего)—добути, роздобути, придбати, розжитись; (—изъ подъ чего) —видобути; (—съ трудомъ, съ горемъ) —загорювати, розгорювати; (—до чего) —осягти. *З під землі видобуду, а про то матиму.*

Що в день загорюеш,
То вніч прогайнуеш. (Пѣсня).

Достаться—дійтися, впасти у руки, допасти. *Мені дійшло усёго двадцять шагів.*

Достигать—досягати *Братия достигнувшися.....* (Величко).

Достигнуть—добутись, домогтись, встигти, настигти, осягти, осягнути, допнути;(—до кого)—доступитись, добутись. *Называеться титулами, якихъ осягнути не можеть* (Мазепа, у Закр). (Достичь своего)—доказати, доконати, встигти, впъясти, добутись, засягти, допъяти? допъястись? (—желаемаго)—досягти. *А все таки свою (допьявся) доконав.*

Достиженіе—позискання.

Достовѣрно—певне, запевне?

Достоинство—повага.

Достойный—годний, вартий; (достойный вѣчной памяти)—вікопомний.

Достопочтенный—шановний.

Достояніе—маетокъ, худоба, вжитки, маетки.

Досугъ—дозвілля, гулящий час. *Приходь до мене гулящого часу.*

До сумерокъ—завѝдна.

Досчатый—дощѐний.

Досчитывать—долічувати.

Дотащить—донѐрти,(многокр.) допірàти; (—съ трудомъ)—доволоктѝ, дотарабàнити, дотягтѝ; (дотащиться)—доплѐнтатись, доволочѝтись, дотарабàнитись.

До того что-аж.

Дотронуться—доторокнѝтись.

До тѣхъ поръ—дòти, дòтіль, пòти, до тòго часу.

Дохнуть—дихнути (лѣвоб.), тхнути (правоб.), хýкнути (наприм. чтобы согрѣть руки).

До чиста—згòла.

Дочь—дочкà, дòня, дòнечка, дòнька.

Дощупаться—домàцатися.

Дражайшій—любісенький.

Дразнить—дражнѝти, дратувàти.

Драка—бійка.

Драть—дѐрти, шàрпати, дрàти; (сѣчь)—лупѝти; (—за волосы)—чýбити, скýбти, вѝхрити.

Дребезжанье—брязкотнà.

Дребезжать—деренчàти, джирчàти, дреньчàти.

Древній—предковічний (Шевч.), старовѝнний, старожѝтний, старосвіцький.

Древность—стародàвність, предковіччина. *У предковіччину, кажуть, люде були такі, що, замість ціпка, на цілу сосну спіралися.*

Древнѣйшій—віковічний.

Дремать—дрімàти, кунàти; (шуточно)—окуні ловѝти.

Дрессировка—цвічѐння.

Дробь—дріб.

Дровни (сани для возки дровъ, сѣна, конные)—копильчакѝ; (—воловьи)—кгринджòла.

Дрожаніе—дриготà.

Дрожать—дрижàти, тремтіти, трусѝтись, драгліти, дриготіти, тіпатись. (Харьк.) *Оце розмордувàвсь! аж губи ёму тіпаюцьця.*

Дрожжи—дріждђи, дріжжі. *Росте, як на дріжджях.*

Дрожь—дриготà, дрижакѝ, здрѝги.

Другой (иной)—ѝнший, інàкший (Нечуй).

Дружба—братѐрство, побратѝмство, панібрàтство.

Дружескій—братѐрський.

Дружиться (водиться)—братàтися, братѐрство мàти.

Дружно—одностàйне, односѐрдно.

Дрягать (ногами)—дрѝкгати.

Дрянь—пòгань, нѐгідь; (о человѣкѣ)—паскýда, неготà?

Дряхлый—старинѐзний.

Думать—дýмати, гадàти, мѝслити.

Дунуть—дмýхнути, дýнути; (о вѣтрѣ)—війнýти.

Дуракъ, дурачекъ—дýрень, дýрник.

Дурачиться—дуріти, пустовàти, жирувàти. *Добре дуріти, коли припадае* (послов.).

Дурной—паганий.

Дуть — дути, дмухати, (о вѣтрѣ)—віяти; (—порывисто) — бурхати. *Вітер дме; вітер дмухнув, и огонь погас*.

Духи (ароматы)—пахощі.

Духовенство—духовнйцьтво, попівство. (Кіев. Васил.). *Духовнйцьтво попівство од Бога нам надане*. (Духовнаго званія)—духовнйцького роду.

Духовная (духовное завѣщаніе)—духовниця.

Душевный—душевісний?

Душистый—пахучий, запашнйй, духовитий (Харьк.), пахнючий (Кіевск.).

Душица (раст.)—материнка. *Origanum vulgare*.

Дыра—діра, дірка, дірочка.

Дышать—дихати.

Дьяволъ—дявіл, чорт, чортяка, біс, лихйй, нечистий, лукавий, сатана, гаспед; (живущій въ избѣ т. е. домовой)—дідько, (въ полѣ)—полёвик; (жив. въ лѣсу, т. е. лѣшій)—полісун; (жив. въ водѣ)—водяний, водяник, болотяник. *Дідько полёвик житяною пугою хліб колише* (пов.).

Дьячекъ—дяк.

Дѣвать — подіти, подінути, заподіти; (—неизвѣстно куда) — запроторити; (дѣваться)—подітися.

Дѣвица—дівка, дівчина, дівуля, (несовершенно-лѣтняя)—піддівок (прав.).

Дѣвичій—дівочий, дівчачий, дівоцький.

Дѣвичество—дівування, дівоцтво.

Дѣвственность—паненство, паненство.

Дѣвушка — дівчина (множ.). дівчата, (собир.) дівота; (уменьш.) дівонька, дівчинка, (малютка—дѣвушка)—дівча, дівчатко.

Дѣдъ—дід, дідусь; (шуточно)—дідюга, дідюган.

Дѣйствіе—вчинокъ, дія? (лекарств.)—скуток.

Дѣйствительно—справді, въ самій речі, до правди, насправжки, певно, певне, (о лекарствѣ)—скутечно (правоб.).

Дѣйствительность—певность, (—лекарства, средства)—скутечность (правоб.)

Дѣйствительный—справдешній, справжнйй, певний.

Дѣлать —діяти, робйти, чинити; творити, вчинити, заподіяти; (—нѣчто неладное)—коїти, витворяти; (дѣл. кое-какъ)—базграти; (дѣл. что съ жаромъ, преимущ. играть)—затинати; (дѣл. что вопреки, препятствовать)—перешкоджувати, перешкожати.

Дѣльный—путящий, путячий.

Дѣти—діти, (собир.) малеча, малеччина; (собраніе, куча дѣтей)—дітвора.

Дѣтскій—дитячий, дитинячий (Харь. Леб.).

Дѣтство — маленьство? (съ дѣтства)—змалку.

Дѣятельный—потовкучий;(неусыпный)—невсипучий.

Дядя—дядько; (уменьш.)—дядечко.

Е.

Едва—лѐдве, лѐдві, на сѝлу, (едва-едва)—на превелѝку сѝлу; лѐдве на лѐдве; (едва ли)—наврѐд; (едва лишь)—залѐдві.

Единый—одѝний, одинець; (ласк.)—одѝнчик; (единая)—одѝная, одинàчка.

Единовременно (вдругъ)—заразо̀м. *Усі заразо̀м виїхали.*

Единогласно—одностàйне, згòдно.

Единодушно—одностàйне.

Единственный—одѝний, одѝнець.

Ежевика (раст.)—ожѝна. *Rubus.*

Ежегодно—щоро̀ку.

Ежедневно—щоднà, щодѐнно.

Ежедневный—щодѐнний.

Еженедѣльно—що тѝжня.

Еженочно—що но̀чі.

Ежечасно (во всякое время—що чàсу, що годѝни.

Ежъ—їжàк;(уменьш.)—їжачо̀къ;(самка)—їжачѝха.

Ей Богу—Біг-ме, їй Бо̀гу, дàлебі; присѝй Бо̀гу.

Ель—ялѝна.

Епанча—керѐя; опо̀ньча (у гуцуловъ).

Ерзать—го̀рзатись.

Ершиться (задорно держать себя)—кострѝчитись.

Если—колѝ, як що̀. *Як що зробили.* (Если бы)—колѝб, як бѝ, кобѝ.

Естественный (обыкновенный)—світовѝй (Харьк.). *Що віпив чарку? Се ж світовѐ.*

Есть—е; (есть ли?)—чи е?

Еще—ще, ищѐ; (еще бы)—отò-ж бак, тò-ж бак.

Ж.

Жабры (у рыбы)—зàбри, ед. ч. зàбра.

Жаворонокъ (степной, птица)—жàйворонок, жàйворошок. *Alauda arvensis.*

Жадность — пожàдливость, хтѝвость, нѐсить.

Жадный—зажо̀рливий.

Жажда—жàдоба.

Жажданье—жадàння.

Жаждать—жадàти, прàгнути.

Жалкій—мізѐрний.

Жалко—шко̀да, жàль, жàлко; (болѣе жалко)—жальніше, шкодніш.

Жалоба—жàлоба; скàрга (правоб.).

Жалобный—жалібнѝй.

Жаловаться—жалковàтися, жалітися (лѣвоб.), скàржитись (правоб.).

Жалѣть—жàлувати, шкодувàти, жалкувàти, жаліти.

Жаренный—печѐний, жàрений; (—въ маслѣ)—смàжений; (—на маслѣ, о тѣстѣ)—прàжений; (—о салѣ)—шквàрений.

Жарить—пектѝ, жàрити; (въ маслѣ)—смàжити;(—въ салѣ)—шквàрити; (—въ закрытомъ сосудѣ)—душѝти; (тѣсто въ маслѣ)—прàжити.

Жаркій—пеку̀чий, жаркѝй.

Жарко—жàрко, гарàче; (о теплѣ солн-

ца)—шкварно. *На сонці так ш кварно що не вистоїш.*

Жаркое—печене.

Жаровня—жарівниця, жарівня.

Жаръ—жарà, спека, шквара.

Жатва—жниво, жнива.

Жаться—тулитись.

Жгучій—пекучий, шкварний; (о крапивѣ) жалкий. *Жовтовата маленька кропива дуже жалка.*

Ждать—ждати, чекати, трівати, сподіватись.

Жевать (жвачку)—ремигати.

Желаніе—хіть, жадоба, жадання, хотіння; (сильное жел.)—бажання.

Желанный—жаданий, бажаний, зичений, помисльний; пожаданий (Закр.).

Желать-хотіти, волити, жадати, прагнути, (кому)—зичити; (сильно, нетерпѣливо жел.)—бажати.

Желающій—охочий.

Желвакъ, желваки—жовна.

Желе (мясное, рыбное)—студень, драглі; (сладкое)—павидло.

Желгуха—жовтяниця.

Желтый—жовтий.

Желтѣть—жовтіти, жовкнути.

Желудокъ—тлунок (Ніс), живіт, трунок. *Не йде на трунок* (Полт.).

Желчь—жовч.

Желѣза—залоза.

Желѣзо—залізо.

Жеманиться—комезитись, вихилятися манеритись, манежитись.

Жеманный—маніжний, манерний?

Жена жінка; (ж. дьячка)—дячиха; ж. дяди)—дядина.

Женинъ—жінчин.

Женить—одружити, спарувати; (жениться)—женитися, побратися, одружитися, спаруватися, взять за себе, поняти жінку.

Женихъ—молодий, женилко (Харьк.). женило (Вол. губ.).

Женски, по женски—по жіноцьки.

Женскій—жіноцький, жіночий.

Женщина—жінка; (замужняя)—молодиця, мужня жінка, замужня. (Собир. т. е. бабьё)—жінота, жінощина, жіноцтво, жінва (Екат. губ.). *На вулиці жінва черінями* (кучами, массами) *сидить.*

Жердь—лата; (привѣшенная какъ вѣшалка для платья и т. п.)—жертка, жерточка; (нетолстая)—дрюк; (тонкая)—тичина, тичка; (для сноповъ на возу)—рубель.

Жеребенокъ-лоша, лошак, стригун, стригунець.

Жертвенникъ—жертовник? Кіев. Вас.

Жесткій—твердий, хрусткий, мулкий, мулький, цупкий? *У тебе и руки цупкі, як залізо.*

Жестко—твердо, мулько? (Кіев. у.).

Жестокій—лютий, жорстокий, окрутний, закатний. Екат. губ.

Жестоко—люто, жорстоко.

Жестокость—лютість.

Жесть—жерсть, жорсть (Лѣвоб.); бля̀ха (Правоб.).

Жестянка—бляша̀нка (Кіев. у.).

Жестяной—жерстя̀ний (Лѣвоб.); бляша̀ний (Правоб.).

Жечь—палѝти.

Жженый—па̀лений.

Живо (скоро)—мѝттю, ху̀тко; (съ жаромъ)—шпа̀рко.

Нуте, хлопці, швидко! шпарко!
Музики, заграйте. (Тверд. Г. Артемовскій.
(Живѣе)—ху̀тче, метчій, мерщій.

Живодеръ—гѝцель.

Живой—живѝй; (рѣзвый, быстрый)—порськѝй; (горячій)—шпаркѝй; (поворотливый)—меткѝй; (любопытный и быстрый)—шу̀стрий; (хватъ)—хапкѝй.

Живопись—малёвання, живопись, ма̀лево?

Животное—животѝна, тварю̀ка.

Живьемъ—живцѐм.

Жидкій—рідкѝй. *Борщ зовсім рідкий, мало капусти положено.*

Жизнь—життя̀, живіт; (время, продолжительность жизни)—вік. *Довгого віку! На мій вік стане. Тільки ёму й віку.*

Жилище—жилля̀, осѐля, жѝло? (жилище хозяина)—госпо̀да. (*Просимо до господи*)—милости просимъ войти.

Жирный—жѝрний; (о живомъ существѣ)—гладкѝй; товсту̀й (Прав.); (—толстякъ)—гладѝрь (Харь. г.).

Жиръ (вытопленный)—сма̀лець.

Житель—жилѐць, множ. жильці, жѝтельці; (жит. города, горожанинъ)—города̀нин, містю̀к; (—деревни, села)—селю̀к, села̀к; (—хутора)—хутора̀нин; (—степн. мѣстъ)—степовѝк; (—слободы, селенія)—слобожа̀нин, слободяню̀к; (горецъ, гал.)—горня̀к; (житель противоположнаго берега, стороны)—тогобоча̀нин.

Жительство—домівка.

Жить—жѝти, животіти; (пребывать постоянно)—пробува̀ти; (проводить жизнь) вікова̀ти; (жить дома)—домува̀ти; (жить кое-какъ)—перемага̀тись.

Житье—життя̀, житовъя̀; (житье-бытье)—повожѐння.

Жнецъ—жнець, (множ. т. е. жнецы)—женці.

Жнивье—стерня̀. (Остатки соломы на пнѣ, по уборкѣ хлѣба).

Жрать—лига̀ти, ло̀пати, жѐрти, тріска̀ти.

Жребій—до̀ля; (жеребья по рекрут. повин.)—жѐреб; (пустой жер.)—я̀ловий жѐреб (Кіев. Вас.).

Жужжаніе (пчелъ)—гудіння.

Жужжать—дзизча̀ти, густѝ, гудіти.

Журчать—дзюрча̀ти, бурча̀ти; дзюркотіти (отсюда *бурча̀к*-шумный ручей).

Журчащій (о ручьѣ)—дзюркотлѝвий, буркотлѝвый; (звонкій ручей)—бурча̀к.

З.

Забава—втіха, ўтішка, втішка, зàбавка, потіха.

Забавлять—бàвити, потішàти; (забавляться)—бàвитись, потішàтись.

Забавный—втішний, потішний.

Забвеніе—забуттà.

Забеременѣть—завагоніти, заваготніти, завàжчати, зачеревàтіти, черевàтою стàти.

Заблаговременно—загодà, заздалегід, завчàсу, спозарàнку, загодини.

Заболѣть—заслàбнути, занемогтù, занедўжати, захùріти, заслàбти; (хроническою болѣзнію, съ упадкомъ силъ)—занепàсти; (многокр.)—занепадàти.

Заборонованный—заволòчений, заскорòжений.

Заборонoвать—заволочùти, заскорòдити.

Заборъ (досчатый)—ділувàння; паркàн (Правоб.).

Забота—клòпіт, скрўта.

Заботиться—клопотàтись, дбàти, пеклувàтись; (безпокоясь)—побивàтись.

Заботливость—піклувàння, дбàння.

Заботливый—пеклувàтий, дбàлий.

Забреньчать—забрùнькати, забрàзкати, забрязкотіти.

Заброшенный—занедбаний, (о вещи)—завалàщий, (о намѣреніи, занятіи)—занехàяний.

Забрызгаться—забòвтатися, (грязью)—задрùпатися.

Забывчивость—забуттà.

Забывчивый—забутнùй, непамъяткùй непамъятўщий.

Забыть—забўти, запамъятàти.

Заважничать—зазнàтися.

Завалинка—прùзьба.

Заведеніе (порядки, обычай)—поведèнція, заводки (Радом.), порàдки. *Тепер у нас такі завòдки, шоб комини були цегляниі.*

Завербовать (завлечь, захватить)—залучùти.

Завести (проводить)—запровàдити.

Завидовать—завùдувати, заздрувати (Харьк.) *Заздрує на мою худобу.*

Завидѣть—забàчити, зазріти, зуздріти; (завидѣться, показаться)—нàздритись. *Сюди туди,—нема ножа! глип!—аж блищить він у піску; сам на очі наздривсь* (Полтав. губ.)

Завизжать—заскавчàти.

Зависимость—підлèглость?

Завистливый—завистнùй, завидўщий, завùсливий; заздросний (правоб.).

Зависѣть—залежàти. *Хоча тое од вашої волі залежить, однак....*

Завладѣть—заволодàти, заволодіти.

Завлекать—вàбити, манùти, примàнювати, нàдити, принàжувати.

Завлечь—заманўти, заманùти.

Заводъ—завòд; (—винокуренный)—вùнниця, горільня; (—пивоваренный)—бровàр; (—стекляной)—гўта; (—поташный) бўда, потàшня; (—селитренный)—буртù; (—желѣзный)—рўдня; (—кирпичный)—цегèльня.

Завопить – заголосѝти, зарепетувàти.

Заворачивать (во что)—загортàти, завертàти.

Заворожить—зачарувàти.

Завсегда—усѐ, завсіди; зàвжде (Правоб.) *Він усе встае у досвіта.*

Завтракать – снідати.

Завтракъ – снідання.

Завѣрить—запѐвнити (Мнокр. т. е. завѣрять)—упевнѝти.

Завѣщать—одказàти.

Завязать (петлею)—зашморгнỳти.

Завязнуть—застрàнути, застрѝти, встрàнути.

Завянуть—зблàкнути, заблàкнути.

Загвоздка—закарлючка, карлючка. *У тім листі е таки закарлючка.*

Загибать (загнуть)—загинàти.

Заглазно—взаòчі, взаòччю.

Заглядывать—зазирàти.

Заговаривать – замовлàти.

Заговоренный (заколдованный) — замòвлений.

Заговорить — заговорѝти, замòвити; (громко)—загомоніти.

Заговоръ—змòва, змòвини, намòва.

Заговѣнье—зàговіни, зàпуст, пỳщання.

Загонъ (для скота)—обòра; (для овецъ)—кошàра.

Загораться—займàтись; (Соверш. т. е. загорѣться)—загорітись, занàтись.

Заграбить—загàрбати.

Загресть—загорнỳти.

Загромоздить—затоpocувàти отъ: *торос*—вѣтвь или хворость для настилки плотины.)

Загрязненный—покалàний, завалàний, замàзаний.

Загрязнить (платье)—закалàти; (загрязниться)—замàзатись, закалàтись; (—замочить грязью платье)—задрѝпатись, затѐпатись, забòвтатись.

Загудѣть—загустѝ, загугоґіти, застугоніти. *Сажа загорілась, аж у комині загуготіло* (*застугоніло*).

Задаромъ—мàрне. *Марне пропадаю.*

Задатокъ—завдàток.

Задвижка—засòвка. *Хижку покинувъ на засовку* (Шишацкій).

Задвинуть—засỳнути.

Задержать—забарѝти, перепинѝти(—человѣка)—затримàти; (мнокр. т. е. задерживать)—припинàти, впинàти; (замедлять)—гàяти, барѝти.

Задержка—впин, припина, притѝчина.

Задернуть (нитку, узелъ, петлю)—зашморгнỳти.

Задобрять—задòбрити, задòбрювати.

Задорный—заїдливий, завзàтий, задѝристий.

Задрожать—задріжàти, затремтіти.

Задумать—вмѝслити, змѝслити, задỳмати. (Многокр. т. е. задуматься)—загадàтись, замѝслитись.

Задѣвать—займàти, чепàти, чіпàти, зачепàти, зачіпàти, чеплàтися.

Задѣлать (камен. стѣну)—замуровàти.

Задѣть—зачепѝти, вразѝти.

Заемъ—позичка, позика; (повторяемый заемъ)—позичання.

Зажечь—запалити.

Заживленіе (раны)—гоєння.

Заживлять—гоїти, загоювати.

Заживляющій—гоючий. *Гоючая масть.*

Зажигатель—палій.

Зажиточность—заможність.

Зажиточный—можний, заможний, засобній, з достатком.

Зажить (о ранѣ)—загоїтись.

Завзвучать—загучати.

Заимствовать—засягати; (подражать)—переймати; позичати. *Не раз помочі засягали.*

Заискивать (у женщины)—залицятись, підсипатися.

Закаливанье—гартування.

Закалить—загартувати.

Закалъ—гарт, загарт; (—недопекъ въ хлѣбѣ)—глевтяк.

Закалять—гартувати.

Закаяться—заректися; (многокр.)—зарікатися.

Закладка (въ книгѣ)—заставка.

Заключать (въ себѣ)—загортати.

Закоренѣлый (закоснѣлый)—запеклий, забісований.

Закоулокъ—закуток, закло, закамарок, закапелок; глухой, непроходной переулокъ)—зазубень (Харьк. губ.)

Закромъ засік, засіка.

Закрывать (глаза)—плющити, (соверш.)—заплющити (очі).

Закрыть (отверстіе)—затулити; *затули свій ріт*; (закрыться одеждою)—запахнутись

Закусить (подкрѣпиться)—підживитись, попоїсти.

Закуски—заїдки.

Залежь (поле незасѣянное)—толока, перелог.

Заливъ—сага, заводь.

Залогъ—застава, застанова (Харьк. Леб.), обезпечення.

Заложить (отдать въ залогъ)—заставити, застановити.

Залѣчивать (рану)—гоїти.

Заманчивый—зваблвий, заманистий.

Замаранный—забузований, замазаний. *Борода и патли у його снігом забузовані, а шия гола* (Гребенка).

Замарать (загрязнить)—замазати, закаляти, покаляти, забрудити; (—комнату)—набагнити.

Замарашка—замазура; (—относительно платья)—задріпа, затєпа.

Замаскировать—заляпкувати.

Замасленный—засмальцёваний.

Замедленіе—гайка, гаяння, загайка, гайнка, гаєння. *Не булоб намъ через твое валантання загайки.*

Замедленный—загаяний.

Замедлить—загаяти; забаритись, забавитись, загаїтись; (о дѣйствіи)—задлятись; (замедлиться, замѣшкаться)—загаятись, забаритись; (о дѣлѣ)—задлятись.

Замедлять - гаіти, барити.

Заметаться (въ разныя стороны)—заметушитись.

Замечтаться—загадатись.

Замигать—замиготіти.

Замираніе—обмірання, омірання.

Замирать—обміратй, оміратй.

Замолчать—занишкнути, замовкнути.

Замочить (платье) захлюпатись.

Замужество—заміжжя.

Замысловато—мудро.

Замысловатый—метикуватий.

Замышлять—вмишляти, замишляти.

Замѣтить—постерегти, встерегти, замітити, помітити, прикмітити, нагляділи, добачити. *Я вже давно добачаю що тут щось недобре.*

Замѣтно—знать, видно, прикмітно. *Хапнув, аж пальці знать. Видно що ти тут був.*

Замѣчаніе—увага.

Замѣчать—завважати, вмічати, прикмічати, помічати, добачати, постерегати. *Старі люде помічали: нехай, кажуть, любляться молодята* (М. Вовчокъ).

Замѣшательство—сумаття, замятня.

Занимать (брать въ займы)—позичати; (—гостей)—забавляти.

Занова—скалка (Конот.); скепка (Радом).

Занозить—заскалити, заскепити.

Зануздать—загнуздати.

Занятый - позичений.

За одно—за гурт.

Заочно—взаочі, позаочі.

Западъ—захід.

Запаздывать—пізнитись, баритись.

Запальчиво—палко.

Запальчивый—палкий, завзятий.

Запасный—зайвий.

Запасти (призапасать)—припасти.

Запахъ—дух, пахно?
Ух! соломьяний дух!
Мене мати породила,
Нехрещену зхоронила (говорять, по народному повѣрью, *потерчата* или *мавки*).

Запачканный (о платьѣ)—закаляний, задрипаний, загиженний, замазаний; (о человѣкѣ)—замурзаний.

Запачкать—замазати, закаляти, вгидити; (запачкаться) — забрудитися, закалятись.

Запереть (дверь)—зачинити, заперти; (запереться въ комнатѣ)—причинитись, зачинитись; (отрекаться)—(запертись, запіратись; запретитись (Харьк.). *Він запретивсь: я каже не брав грошей.*

Запечалиться — засмутитись, зажуритись, засумувати, затужити.

Запирать (на замокъ)—замикати, (на крючекъ)—защіпати.

Записка—писулька, картка.

Запихать—запхнути.

Заплакать (въ насмѣшку) — зарюмати.

Заплата—лата, латка.

Заплатанный—латаний.

Заплатать (нашить заплату)—залатати, накинути латку.

Заплатыванiе—латання.

Заподоврить—раздрити.

Заподозрѣнный—заздрений.

Запоздать—опізнйтись, забарйтись.

Запонка—шпонька.

Заправлять (руководить) — орудувати, правувати, перед вести, верховодити.

Запретить—заборонйти, заказати.

Запрещать—боронйти, заборонйти.

Запримѣтить—постерегти.

Запропастить (забросить)— заподіти, запропастйти.

Запросить (за товаръ)—заправити, закерувати (Екат.). *Закерував таку ціну: (не по божому), не полюдському.*

Запросъ (въ цѣнѣ)—заправа. *Заправа лиха не чинить.*

Запруда—гатка, загатка.

Запрудить—загатйти, затамовати.

Запруживанье—загачування.

Запрятать—заховати, подіти.

Запугиванье—лякання.

Запуски (въ запуски)—вйпередки, (наввйпередки).

Запустить (оставить безъ вниманія)—занедбати, занехаяти.

Запустъ—пущання.

Запустѣніе—пустка. *Як жінка померла, то ёго хата пусткою оддає, що аж сумно.*

Запѣнившiйся—пінявий.

Зарабатывать—заробляти.

Заработанный—зароблений, випрацёваний.

Заработать—заробйти.

Заработокъ—заробіток; зароб (Полт. Луб.).

Заразительный—заразлйвий, вередний.

Заранѣе—зараннѣ, заравi.

Зардѣться—зашарітись, зачервонітись.

Зариться—ласитись, квапитись.

Зарница—блйскавиця.

Заростать—заростати, уростати.

Зарядъ—набой, набій.

Засаленный — засмальцёваний, заяложенний.

Засалить—заялозити, засмальцёвати.

Засвататься—заручйтися.

Засверкать—замиготіти.

Засвидѣтельствованiе (свидѣтельство)—свід. *Кім ти свідчишся? —Дідом свідчусь, алё й Грицько теж у свідi.* (Кiев. губ. Васильков. у.).

Засвидѣтельствовать—вйсвідчити, засвідчити, посвідчити.

Засвѣтла—завйдки, за сонця.

Заселить—заселйти, оселйти (многокр. т. е. заселять)—осажувати.

Заслонять—заступати.

Заслужить—заробйти, зажйти.

Заслышать—почути, перечути, зачути, счути.

Ой зачула моя доля,
Що не бути мені дома. (Народ. пѣсня).
Як счуе собака вовка... (Кiев. губ Васильков. у.).

Засмотрѣться—задивйтись.

Засорить (глаза)—запорошйти.

Заставить—змусити, примусити, принєволити, присилувати.

Застарѣлый—вдавнений, задавнений.

Застать (на дѣлѣ)—застукати.

Застилать — застелювати, застілати; (однокр.)—застелйти.

Застить—застувати, заступати.

Застрѣлить—встрѣлити.

Застыдиться—засоромитись.

Застыть—захолонути.

Засуетиться (заторопиться) — заметушйтись, захапатись, заходйтись.

Засуха—посуха, засуха.

Засучить—засукати, закасати. *По лоkоть руки засукавъ* (Котляр.).

Затаскать (сослать)—запровадити, (затерять) — запроторити, запропастити. *Запровадили, де козам роги правлять.*

Затвердѣть (окрѣпнуть) — затужавіти, закоравіти, заскорузнути, закоржавіти, заклакнути.

Затворять(дверь)—зачиняти, причиняти.

Затерять—загубйти, занапастйти, затратити.

Затишье—затишок.

Заткнуть—затулйти.

Затопить—запалйти. *Запали в печі.*

Затормозить—загальмувати.

Затосковать—засумувати, зажурйтись.

Затошнить—занудйти, завадити.

Затрепетать—затрусйтись, затремтіти.

Затрещина—потилишник.

Затрогивать—займати, зачепати; (со верш. т. е. затронуть)—зачепйти.

Затрудненіе—притча, притика; (—умственное)—заморока.

Затуманить—заморочити.

Затылокъ—потилиця.

Затѣйщикъ—привідця.

Затѣмъ—засім, далі.

Затѣя—вигадка.

Затѣять—задумати, заподіяти?

Затянуть (узелъ)—зашморгнути.

Заупрямиться—затятися. *Затявся*—заупрямился.

Захватить—захопйти, злапати (Прав.); (—**на** мѣстѣ, на дѣлѣ)—застукати; (поймать, найти)—запопасти; (перерѣзать путь)—заскочити; (заграбить) загарбати; (полонить)—заняти. *Телят заняли на громадськім житі.*

Захваченный (заграбленный) — загарбаний; (захвач. на мѣстѣ преступленія)—застуканий. *Застуканого в обори вовка вбили.*

Захлопать—залящати, заляскати.

Захожій—мандрівний, захожий.

Захотѣть (сильно)—забажати, захотіти.

Захотѣться — захотітись, заманутись; (сильно)—закортіти; (захотѣлось)—заманулось, заманулося (отъ гл. заманутися), закортіло. *Нам чогось иншого заманулось* (Кулишъ).

Зацѣпить—зачепйти.

Зачинщикъ—привідця, приводець, приводчик, заводчик, зачинщик.

Зачѣмъ (для чего)—нащо̀, на̀що, чого̀; (почему)—чому̀, чом; (къ чему)—на віщо? *Чого тебе туді понесло?* (за чѣмъ бы)—на що б?

Зашевелиться—заворушйтись;(о множествѣ)—закишіти, закомешйтися.

Зашибить—забйти; (зашибиться)—забйтись.

Защелкнуть—защіпнути.

Защекотать—заліскотати.

Защита—засту̀па (Харьк.), відборо̀на, оборо̀на, засло̀на; (убѣжище)—за̀хисть.

Защитить — оборонйти, заступйтись; (отъ невзгодъ, пріютить)—захистйти.

Защищать—боронйти, обороня̀ти.

Защищаться—боронйтись, оборона̀тись.

Заѣзжій (посторонній)—навітний (Полт. Луб.).

Заявить (публично)—ознаймйти; (многократ.) ознаймова̀ти.

Званный—клйканий.

Звать—клйкати, поклйкати, заклйкати, гука̀ти, зва̀ти; вола̀ти, (многократ.)—заволати (правоб.). *Заволай хлопця.*

Звонить—дзвонйти.

Звонкій—дзвінкий, звенючий.

Звукъ—гук, го̀лос.

Звучать—гуча̀ти.

Звучно—гу̀чно, го̀лосно

Звучность—го̀лосність, гу̀чность.

Звучный (громкій)—голосний, гучнйй.

Звѣзда, звѣздочка—зоря̀, зірка, зірочка, зіронька; (род. мн.)—зір. *У ярмарку мужиків, як на небі зір* (поговорка) (Кіев. губ. Васильк. у.).

Звѣздный—зоря̀стий, зо̀ряний, зірча̀стий, зо̀ряний.

Звѣриный—звіря̀чий.

Звѣрски (поступать)—нелюдськи.

Звѣрскій—нелюдський.

Звѣрь (преимущественно волкъ)—звір, звірйна, (увел.) звірюка, (умен.) звірючка, (множ.)—звірря̀, звір. *Сієї зіми звіру багато зъявилось: мабуть буде падѐж на скот.*

Зговариваться—змовля̀тися.

Зданіе—будівля, будо̀ва, будйнок.

Здороваться—здоро̀вкатись, віта̀тися.

Здоровье—здоро̀въя, здрівля, здрівлячко.

Здоровякъ — здоровѐць (Харьк. губ.), бецман, здоровйло. (Подъ этимъ словомъ чаще разумѣется огромн. роста человѣкъ).

Здравствуй—здоров був! (Замѣчательно, что тѣ же слова, только въ обратномъ порядкѣ употребленныя, означаютъ уже привѣтствіе не встрѣчи, а прощаніе: *бувай здоров, бувайте здорові*—прощай, прощайте. *По сій мові бувайте здорові.*

Здравствуйте—добрйдень, здоро̀ві булй.

Здѣсь—тут, ту̀та, ту̀тки, ту̀течки, ту̀теньки, ось ту̀т, о̀сь де, о̀сьдечки.

Здѣшній—тутѐшній.

Зеленоватый—зелена̀стий.

Зелень — зело̀; (множ. собир.) — зілля, (уменьш.)—зіллячко.

Земледѣлецъ (пахарь)—па̀харь, хлібо-

рôб, (шуточно) — гречкосій; (орющій землю)—ôрач, плуга̂тар; (работающій бороною)—волочи̂льщик, скородільник; (сѣющій хлѣбъ)—сіва̂ч.

Земледѣліе—хліборôбство.

Землекопъ—гра̂бар.

Землемѣръ—мирчи̂й (Радом.).

Землетрясеніе—трус.

Земли (собир.)—земля̂ччя (Харьк.).

Земляника—суни̂ця. *Fragaria vesca.*

Зеркало — дзѐркало, верцадло (лѣвоб); люстро, люстерко (Правоб.); свіча̂до (старин. въ сказкѣ).

Зжога—зга̂га, печѐя.

Зимовка—зімівля.

Злаки (злачные хлѣба)—жни̂во.

Злобствовать—люту̂ва̂ти.

Злобный—злосли̂вий, злючий.

Злодѣйство—злодійство, збрôдня?

Злодѣйствовать — лихова̂ти, лиховôдити? лиходіяти?

Злой—злий, лихи̂й.

Злословить—лихослôвити (Закрев.).

Змѣиный—гадючий.

Змѣя—гадюка, змія̂.

Знакомство—знакомість? (короткое пріятельство)—брата̂ння.

Знакъ — озна̂ка, призна̂ка, прикмѐта, (—пограничный)—кляк. *Клякове дерево, клячити.*

Знаменитый—славѐтний, славутній.

Знаменіе—озна̂ка; знамѐно (К. Вас.). *Ото знамѐно од Бога—метла на небі.*

Знамя—корôгва: (небольшое) — прапір, прапірець.

Знаніе—відання, знаття̂. *Як би знаття, що в кума пиття, тоб и жінку привів.*

Знатный—зна̂чний, вельмôжний.

Знатокъ—маста̂к.

Знать—зна̂ти, відати, (издавна)—зазна̂ти. *Хто скільки ни зазна, то сотниками були усе Забрѐхи* (Квитка). (Знаться, съ кѣмъ)—зна̂тися, повôдитись.

Знать (нарѣч.=должно быть)—ма̂буть, десь; ви̂дно. *Він десь вчора, ради свята, добре врізав, що й досі спить.*

Значекъ (флагъ)—прапорѐць, прапірка.

Зной—спѐка, жара̂, шква̂ра.

Зобатый—вола̂стий.

Зобъ (у птицъ, воловъ, людей)—вôло.

Зовъ—кли̂кання; (—издали)—гука̂ння.

Зола—пôпѐл; (—горячая въ печи)—прісок.

Золовка (мужнина сестра) — зови̂ця, свістка.

Зоркій—зиркий.

Зоря (раст.)—любисток. *Ligusticum laevisticum.*

Зрачекъ—зінка, зіни̂ця.

Зудъ—свербіж.

Зудѣть—свербіти.

Зыбкій—валкий.

Зѣвака—роззя̂ва.

Зѣвать—зіха̂ти, позіха̂ти.

Зѣвъ—хайлô, па̂ща.

Зябнуть—мѐрзти, мѐрзнути.

И.

Ибо—бо. *Бо ти ледащо.*

Ива (ветла)—верба. *Salix alba.* (Ивнякъ)—верболоз.

Игла — голка; (уменьш.) — голочка. (—хвойного дерева — листъ) — глиця (Радом.); (—деревянная для плетенія попругъ и т. п.)—швайка.

Иго—кормига (Закр.).

Иготь—мущир, ступка.

Игра (карточная и т. п.)—гра; (въ мячъ, скракли и т. д.) — гратта; —(на музыкальн. инструм.)—грання.

Играть (въ карты и т. п. или на музыкальн. инструментѣ)—грати; (въ карты также) — гуляти; (—забавляться)—гуляти.

Играться—гратись, гуляти.

Игрище—грище. *Зъ другими дітьми він не знавсь и въ грища зъ їми не вдававсь.* (Бодянскій).

Игрокъ (въ карты)—грач.

Игрушка—йграшка, цяця, цяцька, лало.

Идти—йти; (—о счастьи—идетъ, везетъ) —ведеться, (повезло)—повелось; (иди!)—ходи! См. ходить.

Иждивеніе—держиво (Остер.); кошт. *На его держиві живе мати. Своім коштом спорудив.*

Изба—хата, хатка, (—лѣтняя, холодная)—хижа; (—бревенчатая)—рублена. *Хата моя рубленая* (пѣснь). (—плетеная и обмазанная глиною)—мазанка; (—изъ глины съ соломою)—валькова; (—черная, для варенія пищи)—пекарня; (—чистая)—світлиця.

Избавить—визволити, ослобонити, одзволити.

Избавиться—визволитись, вибавитись, збутися, здихатись (Екат.) *Збувся свого лиха. Визволивсь з неволі. Ніяк іх не здихаєсся. Коли ми іх здихаімось?*

Избалованный—балований.

Избаловаться—зледащіти.

Избавленіе—визволення, визвол.

Избавлять—визволяти.

Избирать—обірати; (однократ.)—обрати. *Межъ себе на уряди судовыи обирали.*

Избраніе—обрання.

Избранный—обратий, вибраний; (—отборный)—визбірний, одборний.

Избрать—обрати, вибрати.

Избѣгнуть—увійти, ухилитися.

Извести (уничтожить, умертвить)—звести, згубити, стратити.

Известись—звестись, перевестись. *Усе господарство звелось въ ненащо.*

Известковый—вапенний, вапняний.

Известь—вапно.

Извиваться—повиватися, (однокр.) повитися; виляти. *Річка повилась поміж берегами.*

Извилистый — покручений, кручений, вильний. (Порогъ на Днѣпрѣ *Вильний*, потому что рѣка тамъ *извивается* между скалами).

Извиненіе — вибачення, пробачення. (Нечуй. Чорні Хмари).

Извинить—вибачити, пробачити, (извиниться);—перепроситись (Под. губ.) (извинять) — вибачати, дарувати. (Извините)—вибачайте, звиніть. *Звиніть за слово.*

Извлечь—витягти.

Извозничать (заниматься перевозомъ товару волами) — чумакувати, (—лошадьми)—хурувати.

Извовъ (воловій) — чумачка; (конный) — хура.

Изволить — зволятись, призволятися. *Зволяйтесь, добродію, вислухати.*

Изворачиваться—вивертатися, обертатися.

Изворотъ—визворотка; (собир.) - виляння; (множ.)—зворотн.

Извощикъ (биржевой)—звощик; (воловій)—чумак, воловій, погонець, підводчик; (конний)—хурщик (Черниг. и друг. мѣстахъ), візтюк (Под. губ.).

Извѣстіе — відомость, звістка, вість, вістка, чутка.

Извѣданный—дознаний.

Извѣстить—звістити; (—всѣхъ) — оповістити.

Извѣститься—освідчитись.

Извѣстно—вістимо, звісно, відома річ, відомо, сказано. *Сказано злодій. Чи можна ж чого доброго від его ждати?*

Извѣстность—слава.

Да вжеж тая слава
По всім світі стала,
Що дівчина козаченька
Серденькомъ назвала (Пѣснь).

Извѣстный—знаний, звісний, свідомий, знаемий, славетний, відомий, вістимий. *Вістиме (знане) діло. Се чоловік свідомий.*

Извѣщаться - звіщати, сповіщатися; (—всѣмъ)—оповіщатись; (совер.)—оповіститись.

Изгибъ—вигин; (—рѣки)—вилюга?

Изгнаніе—вигнання, згон. (*Згон* составляетъ одну изъ эръ народнаго лѣтосчисленія. *До згону* или *після згону се було* говорятъ мѣстами по Поднѣпровью. Подъ этимъ словомъ разумѣется насильственное переселеніе украинскаго народа съ праваго на лѣвый берегъ Днѣпра, преимущественно послѣ Прутскаго миръ).

Изгнанникъ—вигнанець.

Изголовье—приголовья, узголовья.

Изгонять—виганяти, витурати; (—хитростью или съ усиліемъ)—вирукгдовувати, випірати.

Изгородь—огорожа.

Изготовить — уготовати, наготовити, виготовити; (—экинажъ въ дорогу) налаштувати.

Изготовленный — виготовлений, вготовлений, заготовлений.

Издавна—оддавна, не від тепер, здавнего давна; здавніхъ давен.

Издали— оддалеки, одцалі.

Изданіе—видання.

Издержать—витратити; (издержаться) —витратитись; (многокр. т. е. издерживать)—тратити, потрачати; накладати, покладати; (—неразсчетливо)—

протрясати. *На се грошей чимало пок іав.*

Издержка - страта, потрата, кошт, втрата, наклад. *Не руш, бо се кошту стоіть.*

Издохнуть—здохнути, опрягтися, скоризнути, одубіти.

Издыханіе—конання.

Издѣваніе - глум, глумлення, глузування.

Издѣваться — знущатися, глумитися, глузувати, кпилити, кпитися, кепкувати, шкилити.

Изжарить зпекти, засмажити, (—тѣсто на маслѣ)—зпряжити.

Излагать - викладати.

Излишекъ—лишок, лишка. *Чи чіт, чи лишка?* (Игра).

Излишества--злишки.

Излишне—влишку, залишне, лишне.

Излишній—зайвий, лишній, залишній.

Изложеніе—виклад.

Излучина—луковина, вилюга?

Измучить замордовати, замучити, помучити; (преимущественно о лошадяхъ) —помордовати. (Измучиться)—змордоватись, змучитись.

Измыслить--видумати, вигадати.

Измѣльчить—роздробити, розпорошити (т. е. обратить въ порошокъ).

Измѣна—зрада, израда.

Измѣнить - зрадити; (—мужу)—скочити у гречку; (перемѣнить)—змінити, перемінити, обмінити, (измѣниться)—перемінитись, змінитись; (—въ лицѣ)—помінитись.

Измѣнникъ зрадник.

Измѣннически—здрадецько, зрадецько. *Козаковъ зрадецько розгромленныхъ* (Величко).

Измѣннический — зрадецький, зрадливий.

Измѣнчивость—нестатечність?

Измѣнчивый—нестатечний?

Измѣнять — зражати; (перемѣнять) —переміняти, зміняти, міняти; (—передѣлывать по своему)—иначити; (измѣняться)—мінятись, мінятися.

Измѣреніе—обмір.

Измѣрять—виміряти, обміряти, зміряти; —(однокр. т. е.—измѣрить глубину)— згрунтовати, достати дна, збагнути.

Изнанка—виворот. (На изнанку)—на виворот.

Изнемогать—приставати. *Коні поприставали.*

Изнеможеніе—знемага. *Сёму конёві й знемаги нема.*

Изнуренный — зморений, заморений, спрацёваний, висилений; (—отъ болѣзни)—вишнажений (Полт. Луб.)

Изнурять—морити, висиляти; (изнурить болѣзнью)—виснажити (Полт. Луб.)

Изнѣженный—розпещений? (избалованный, о дѣтяхъ)—пещений.

Изобиліе—роскіш.

Вилітали, буркотали (орли),
Роскоші шукали (Пѣснь).

Изобиловать—роскошувати.

Изобразить—намалювати.

Изобрѣсть—зміслити, вігадати, вімислити.

Изобрѣтенный — змішлений, вімишлений, вігаданий? вішуканий?

Изпещренный (всякими украшеніями) —цяцькований (то есть обремененный *цяцьками*).

Изорвать—порвати, пошарпати.

Изпещрять — мережити; (—украшеніями)—цяцьковати.

Изразецъ—кахля.

Изразцовый—кахляний.

Израсходованіе—потрата, страта.

Израсходованный—потрачений, затрачений; (—о водкѣ въ корчмѣ)—вишинкований.

Израсходовать — стратити, потратити, (—вложить капиталъ) — затратити; (—силы)—в силитись; (—силы отъ работи)—вiробитись; (—о водкѣ въ корчмѣ)—вішинковати.

Изрыгать—виблёвувати, виригати.

Изрѣдка—де коли, колі неколі, часом, урідь, інколи, враді годи; (по временамъ) — часами; (—не густо сѣять, о растеніи)—впроріль. *Кукурузу впрорідь треба сіяти.*

Изрѣзанный — порізаний, покраяний; (—нарѣзанный, насѣченный)—покарбований.

Изрѣзать — зрізати, порізати, покраяти; (—мѣлко) покришити, посікти; (—о капустѣ) — пошаткувати; (—насѣчь) покарбовати.

Изрѣченіе—вірок.

Изслѣдованіе — висліжування, вісліл, дознання.

Изувѣръ—бузувір.

Изувѣчить—покалічити, скалічити.

Изукрашенный—цяцькованный. (См. изпещренный).

Изумиться — здивуватися, здивувати, чудувати.

Изуродовать — изнівечити? *Изнівечив мене так, що й на піч не злізу* (Пѣснь).

Изчезать—зникати, счезати.

Изчезнувшій—зниклий, зникший.

Изчезнуть—зникнути, зслизнути, счезнути.

Изчислить—перелічити, налічити.

Изъ—з, зо. *Кочубей и Искра посылаютъся зъ Смоленска сюды до мене.* (Мазепа. Закр.). *Він зо всего бере процен.* (Изъ всѣхъ силъ)—чим дуж, як мога; (—дѣтства)—змалку, змалечку; (—изъ—подъ)—спід, из—під; (изъ подтишка)—спідтиха, нищечкомъ, нишком; знишка, стай; (изъ за)—споза, зза. *Споза хати, зза спини.*

Изъясненіе—вияснення, тлумачення.

Изъяснить—віяснити, вітлумачити.

Изъятіе—вилучення?

Изъянъ—шкода. *Шкоду зробив, шибку у вікні розбив.*

Изысканный—вішуканий.

Изыскивать—вишукувати, шукати.

Изюмъ—родзинки.

Иконы—икони, богі, образі. *Богів малює.*

Икотка—йкавка, гйкавка (Полт.)

Икра (рыбья соленая)—кавъяр.

Икры (на ногахъ)—жйжки, лйтки.

Илемъ (дерево)—вяз, бѐрест. *Ulmus campestris*.

Или—чи; (—въ смыслѣ *развѣ* или а не то) - абò. *Чи так, чи сяк. Або ж ти збожевілів*. (Или то)—або тèж; (или то бишъ)—чи бàк, чи тò пак.

Илистый—мулкйй, глейкйй, глеєвàтий. *Тута дно глеєвате, погано купатися*.

Илъ (въ рѣкѣ)—мул, глей.

Именинникъ—менйнник.

Именины—менйни.

Именитый—славèтний, мосьцівйй?

Именно—сàме, якось; (—именно тогда) —саме тоді. *Там було чимало людей, а саме (якось): Иван, Пилип, Хвеська и инші*.

Именной—меннйй?

Именоваться — меновàтися, звàтися. *Він менується грабя, а прото простий шляхтич, тілько розжився*.

Имущество (недвижимое) — маєтність; (родовое) - бàтьківщина; (—благопріобрѣтенное) — набуток; (—движимое —добрò, мàетки, животй, худòба, (преимущ. скоть) кінці? (Полт.); (—преимущественно зерновый хлѣбъ)—збіжжа: (—преимущественно одежда, бѣлье) —манàтки, манàття.

Имѣть—мàти. (*Маю, ма, мае, маемо, мавь*; (если бы мы имѣли) - маймо.

Имѣніе—маєтність, мàеток (Прав.) мàнок?

Имя—мèння.

Иначе (инымъ образомъ)—йнше, инàкше (а не то)—а тò.

Индивѣть (не ясно виднѣться вдали) —мріти, бованіти.

Индѣйка — индùчка; (— самецъ-индюкъ)—индùк, (—цыплята)—индичàта.

Иновѣрецъ (нехристіанинъ) - нèхристь; (—бранно)—невіра.

Иногда—дèколи, чàсомъ, йноді, йнколи,

Иной—йнчий, йнший, йнкотрий.

Интрига—кàверза.

Интриговать — каверзувàти, каламỳтити.

И прочее - тòщо, дòщо. *Купи на базарі чого треба на борщ: мняса, капусти, тòщо*.

Исказить—перековèркати, сковèркати.

Исканіе—шукàння.

Искать—шукàти; (—въ тихомолку) нйшпорити; (—въ головѣ)—ськàти.

Исключать—виключàти, вилучàти.

Искони—спокòн віку, спрèдвіку, здàвна.

Искорененіе — вибавлèння, викоренèння.

Искоренять — викоренàти, скоренàти, випустошàти; (—деревья на лугу)— терèбити (Полѣс.)

Искренній—щùрий.

Искренно—щùро.

Искренность—щùрість.

Искусить—підкусùти, спокусùти, підвестù.

Искусникъ - мітèць, мастàк.

Искъ (судебный)—позов.

Испареніе (дѣйствіе)—парування; (—вещество)—парево? *Після парування земля відходить и можна починати орати.*

Испачкать—вимазати, покаляти, скаляти.

Изпестрить (полосами)—виполосувати; (—узорами)—вимережити.

Испытаніе—покуса? спокуса?

Исповѣданіе—визнання, віра.

Исповѣдать — висповідати; (—многократно)—сповідати.

Исповѣдникъ (исповѣдывающійся) — спасеник.

Исповѣдь—сповідь.

Исподъ (низъ)—спід. *У самім споді у скрині була.*

Исподтишка—тишкомъ, нишком.

Исполненіе—відбуток.

Исполненный — виповнений, справлений.

Исполнить—справити, звершити, вивершити, виповнити, виконати, зробити; (—слово)—справдити; (многократ.) — виповняти, сповняти, справляти, вершити; (—желаніе)—вволити, вволяти. *Циганочко та Волошечко, вволи мою волю* (пѣснь); (исполниться предсказанію)—виповнитись, справдитись.

Испортить—попсувати, понівечити, занапастити.

Испорченный—понівечений, попсований.

Исправлять ладити, справляти; (вещественнымъ образомъ т. е. починять) —ладнати, лагодити.

Исправляющій (должность)—наказний. *Наказний гетман, наказний отаман.*

Исправно—посправно (Харьк); гаразд. *Гляди, щоб було усе гаразд. Усе посправно—їдьмо.*

Исправность—справа.

Исправный—справний, порядний. *Збудоване порядне* (Луцк. Брат. 20 февр. 1619 г. Закр.).

Испуганный—переляканий, зляканий; (встревоженный)—переполошений.

Испугаться—злякатися, перелякатися; (въ перен. смыслѣ)—охолонути, пополотніти. *Пабачивши се, я й охолов. Від переляку вона аж пополотніла.*

Испугъ—переляк, ляк, переполох. *З ляку (переляку) не знав що робити.*

Испытаніе (опытъ)—спиток.

Испытанный—випробований, спробований, дознаний.

Испытать—спробувати, попробувати, покоштувати; (—горе, радость)—зазнати.

Истинно—певно, певне, запевне.

Истинный—справжній, певний, справдешній, щирий, исний (Закр.)

Истлѣть—потрухнути, зотліти.

Истлѣвшій—трухлий, трухлявий.

Истопленный (о печи)—напалений.

Истоптанный—стоптаний, стопцёваний (Піск.)

Источникъ — жерело, джерело; (ковкакъ оправленный)—криниця.

Истощаться (въ силахъ)—висилàтись; (многокр.)—вѝсилитись.

Истощеніе—висилѐння.

Истощенный (о челов., живот.)—вѝсилений, вѝпрацёваний.

Истощить (челов., живот.)—вѝсилити.

Истребить—вѝгубити, вѝнівичити, згубѝти, звестѝ, вѝкоренити, (насѣк. мышей)—вѝбавити; (деревья, волосы)—вѝтеребити; (—постройку) знѐсти; (о людяхъ, животныхъ — повальною болѣзнью)—вѝповітрити.

Истребленіе — стрàта, вигублѐння; (—вредныхъ животн., растѣній) вибавлѐння; (—имущества, денегъ, проматыванье)—звод, перевòд. *То тільки перевод добра.*

Исходить (откуда)—виходѝти и вихòдити; (вездѣ, напр. весь городъ)—вѝходити.

Исхудать—охлàсти, захлàти, змарніти, з тіла спàсти; (—на лицѣ)—з лиця спàсти.

Исчислить—вѝрахувати, вѝлічити.

Исцѣлять (заживлять)—гоїти.

И такъ далѣе—тòщо, дòщо.

Іюль—чѐрвець.

Іюнь—Лѝпець (Основа 1862 г.)

К.

Кабакъ—шинòк, корчмà, орѐнда.

Кадка—діжка, кадка. См. Бочка.

Кадь—кàдовб, кàдуб. См. Бочка.

Каждодневно — щодѐнно; (каждый день)—щоднà.

Каждый—кòжний (Лѣвоб.); жадний, жаднісенький (Правоб.); усàкий. *Жаднісенький ёму несе й везе.*

Кажется—здаѐться, бàчиться; подòбно (Правоб.)

Казаться—здавàтися, вдавàти. *Вдае мов чоловік там ходить.*

Казенный—казѐнний (Лѣвоб.), скарбòвий (Правоб.)

Казна (въ см. касс.)—скарб.

Казнь — кàра, скарàння; (смертная)—стрàта.

Казнить—стрàтити.

Кайма—крòмка, кальмà; (на сукнѣ)—крàйка.

Какимъ-то образомъ—àкось.

Каково!—ач!

Какой—якѝй; (—то)—якѝй-сь; (—нибудь)—абѝ-який, денèякий; (никакой) —ніякий, жàдний; (какого)—якого! (какое-то)—якѐсь.

Какъ—як; (какъ то)—àкось; (какъ-биш?)—як-бак; (никакъ)—неàк; (какъ будто)—ненàче; ніби (Прав.) (какъ бы) мов, ніби; (какъ бы не такъ)—алѐ, алѐж, алѐж-бо, та-бà!—Мѣстами, какъ напримѣръ въ Влад. Вол. уѣздѣ, въ началѣ прибавляютъ букву *т*)—талѐж, талѐжбо; (какъ видно)—знать, мàбуть, буцім; подòбно (Правоб.); (какъ вдругъ)—аж ось! (какъ должно)—як слід, як трѐба, як гòже; (какъ нарочно)—як на те; (какъ нибудь)—абіàк; (какъ прійдется) до чòго дійдеться, як прийдеться; (какъ

слѣдуетъ) — як слід, слідом, доладу, горàзд, порядком, на порядках. *Треба слідом усе робити. Випили таки на порядках*; (какъ угодно) — як завгòдно; про мою часть (Кіев. Васильк.) *Про мою часть хоч и зараз їдь.*

Каламбуръ—прѝкладка. *Він на усякі прикладки горàздий.*

Каленіе (желѣза)—гартовàння.

Каленый (о желѣзѣ)—гартòваний.

Калитка—хвіртка.

Калить (желѣзо —гартувàти.

Калуферъ (раст.)—канỳпер. *Artemisia balsamita.*

Каменистый—каменястий.

Каменный - камъяний.

Камень — кàмінь; (уменьш.) камінèць; (увел.)—камінюка, (собир.) — каміння; каменюччя, каміняччя (Харьк). (—мельничный)—жòрен, (множ.)—жòрна.

Каменьщикъ—мурівщак, муляр (Прав).

Камердинеръ—покоёвий, покоёвець.

Канава, канавка—рів, рівчàк.

Кандалы (желѣзные)—кайданѝ; (—деревянные)—колодкѝ, скрипиці?

Канифоль—живѝця.

Канцелярія—писàрня (Котляр.)

Капать—крàпати, кàпати, капотіти, накрапàти.

Дощик! Дощик!
Аж зо стріхи капотить (Пѣснь).

Капиталъ—готовѝна? стовп. (Говорится только при займѣ денегъ) *Готовини він мае усéго сто карбованців. Росту ще не виплатив, а стовп само собою стоїть.*

Капля—крàпля, кàпля бризка.

Капризничать — вередувàти, кгèдзатись; (перебирать)—перебèндювати.

Капризный—вередлѝвий, вередỳн; (переборчивый) — прѝмхливий, перебèндя.

Капризы—вередувàння, прѝмхи; (затѣи) —вѝтінки (Харьк.). *Це все дівочі витінки.*

Капюшонъ—відлòга; (—шуточно)—богорòдиця; (—въ Подольск. г.) капà; кòбка (Полт.).

Карабкаться—дрàбатись, спинàтись.

Карастель (птица)—деркàч. *Kallus crex.*

Карауленье—стережèння; вартувàння (Правоб.)

Караулъ — сторòжа, калавỳр; вàрта (Правоб.).

Карикатура—потвора.

Карманъ - кишèня.

Карнизъ—карнѝз; карỳнки (Харьк.).

Картинки—кỳнштики, малюнки.

Картофель—картòпля; (мѣстами)—бараболя, бỳльба; (—въ Галичинѣ)—земнàк. (*Бульбою* называють преимущественно—земляные груши *Helianthus tuberosus*).

Карусель — рèлі (Каневс.); крутёлка (Полт.) (Устраивается карусель обыкновенно зимою на льду).

Касатикъ (раст.)—півники; *Iris germanica, hispanica etc*; лілìас, чоловічий вік. *Hemeroeallis flava.*

Касаться—торкàти, черкàти.

Катать (бѣлье)—качàти.

Кататься (на льду)—кòвзатись, чòвгатись.

Катиться—котѝтись, точѝтись. *Так з гори й поточивсь.*

Католикъ—кателѝк.

Католичество- кателѝцтво.

Кафтанъ—каптàн, жупàн.

Качать—хитàти; (на качеляхъ)—гòйдати: *Гойда, гойдосі, свині в горосі. Да ще не всі,—половина в овсі* (припѣвъ при качаніи); (—ребёнка въ колыбели—колихàти.

Качаться—хитàтись. *У мене зуб хитаеться, треба б вирвати;* (—на качели) — гòйдатись, віхатись, хитàтись; (—на доскѣ или бревнѣ)—у перевàги грàти; (—болтаться)—тіліпàтись, мотàтись, мотлàтись. *Що то у тебе ззаду тіліпаеться (мотляется)?*

Качель—вішалка (Конот.); гòйдалка, колѝска (Полт.); рèлі (Рацом.)

Кашица (жидкая)—куліш, кулèшик.

Кашлять—кàшляти, кахѝкати, бухѝкати.

Квартира кватèря, кватѝра.

Квартировать (жить осѣдло) — домувàти?

Квасцовый—галунòвий.

Квасцы—галỳн.

Квашня (кадка, гдѣ разтворяютъ тѣсто)—діжà.

Кегли—крàглі, кркàлі, скрàклі.

Кибитка—халабỳда.

Кинуться—кѝнутись, метнỳтися; (—что-бы навѣдаться) — шатнỳтись; (—ринуться толпою)—гỳнути.

Кіотъ—божнѝця, божнѝк.

Кипятокъ—окріп, укріп, вар, кѝпень (Черн. Крн.) *Кàторжна баба собаку вàром ошпарила.*

Кирпичина—цеглѝна.

Кирпичникъ—цегèльник.

Кирпичъ—цèгла.

Кисетъ (для табаку)—капшỳк.

Кисея (грубая) - серпàнок.

Кисловатый—кѝслявий, кисловàтий.

Кислый - кѝслий; (очень кислый)—кислючий.

Кисть (руки)—кисть; (—виноградная)—грòно; (—къ снурку, поясу)—кѝтиця; (—рисовальная) — пèнзель, пèнзлик; (—для дёгтю, мазилка)—квач; (—штукатурная) - віхоть, віхтик; (—кукурузы)—почàток, китàг.

Кишнецъ (раст.)—колàндра. *Coriand rum cativum.*

Кладовая—комòра, чулàн; (для съѣстныхъ припас.)—хѝжа; (для овощей въ Полѣсьи, отапливаемая зимою)—стèбка, стèбочка.

Кладьбище—кладовѝще, могилкѝ; гробовѝще (Кiев. Васильк.).

Клеваніе—дзюбання, клюкання.

Клевать дзюбати, клюкати, клювàти.

Клевета—наклèп, нàвисть (стар.).

Клей (столярный)—корюк, карỳк.

Клеить (столярн. клеемъ)—карỳчити.

Клеймить—клейнѝти.

Клеймо—клейнò.

Крикнуть—гукнỳти, клѝкнути, поклѝкати.

Клокотать (о водѣ)—клекотіти, булькотà і)ти.

Клонить—хилѝти.

Клопъ—блощѝця.

Клубника—полунѝця.

Клыки—ѝкли.

Клѣтчатый (о матеріи)—кратчàтий, картàтий, з перѐгичками. *Купѝла білу хустку з червоними перѐтичками.*

Клювъ (птичій)—дзюб.

Клюква (раст.)—журавлѝна *Vaccinium oxycoccos.*

Ключница—господѝня.

Ключъ—ключ; (—источникъ)—жѐрело, джѐрело; (—кое-какъ оправленный)—криниця, кирнѝця.

Клясться—клàтися, присягàтися, заприсягàтися.

Клятва—клятьбà.

Кляча—шкàпа.

Кнутовище—пỳжально, пỳжало.

Кнутъ—пỳга, пỳжка, батіг, батіжок, малахàй, батỳра; (длинный, пастушій)—байбарà (Екат. губ.)

Коверъ, **коврикъ**—кѝлим, килимѐць (Лѣвоб.); кобѐр, кобѐрець (Вол. Овр.) (—узкій)—кòця (Харьк.); верѐта, верѐтка (Под. губ.) Преимущественно такъ называются тонкіе тканые ковры. Слово это напоминаетъ слав. *вретище.*

Ковылъ (раст.)—кѝйло (Херс. Ан.); тѝрса, ковилà. *Stipa pennata.*

Ковырять—корпàти, колупàти, копирсàти.

Когда—колѝ; (когда нибудь)—абѝ коли, коли нѐбудь; (когда то)—колѝсь.

Когти—кігті; пàзури (Павоб.).

Кое (гдѣ)—де не де; (кое какъ)—абѝ як; (кое кто)—дѐ хто; (кое что)—дещо, здебільша; (кое куда)—дѐ кỳди.

Кожа—шкỳра, шкỳрка; (—сыромятная)—лиштвàрь, сирѝця; (—лошадиная)—шкаповинà; (—выдѣланная воловья) товàр, юхта; (—выдѣланная телячья)—вѝросток; (овечья съ шерстью)—смỳшок; (—новорожден. ягнятъ)—вѝпороток; (кусокъ кожи)—шкурат, шкуратòк.

Кожевникъ—чинбàр, кушнір, кожемàка.

Козелъ (племенный)—цап; (—выложенный)—перч (Херс. г.).

Козій—козàчий.

Козлиный—козлàчий.

Козодой (птица)—лѐлик, лелàк (Полѣс.); сплюха, дремлюга (Черкас.).

Козырь (въ картахъ)—світка.

Колдовать—ворожѝти, чарувàти.

Колдунъ—ворожбѝт, чарівник, характѐрник, знàхар, відьмак; відьмàр (Влад. Вол.).

Колдунья—чарівниця, ворòжка, знахарка, відьма.

Колебать—хитàти; (колебаться)—хитàтися, коливàтися. *Не білая билѝночка въ полі коливається* (Укр. пѣсн. Рубца);

(о вѣтви, а въ перен. смыслѣ — быть не твердымъ)—хвіятися;(—нерѣшаться) — вагатися; (—болтаться)—тіліпатись; (—о колыбели)—колихатись.

Колесникъ—колодій.

Колесный—коліщатий.

Колесо—колесо, коло; (уменьш.)—коліщатко.

Колика (болѣзнь)—колотття.

Колкій (о словѣ)—уразливий.

Колодка (на сапогъ)—копил.

Колоколъ—звін, дзвін; (уменьш.)—дзвонок, дзвоник. (Колоколовидный)—звончатий.

Колокольня—дзвіниця.

Колонистъ—осадець (книж.); (—первый изъ новосельцевъ)—осадчий.

Колонна—слуп, стовп (въ Кіевѣ монастырь *Миколо-Слупскій*, такъ названъ по колонннообразной архитектурѣ главной церкви).

Колосъ (ржи и т. п.)—колос; (проса)—волоть.

Колотушка—довбешка.

Колоть—шпигати, штирхати, штиркати, шпенити, колоти.

Колъ—кіл, кілок; (собир.)—кілля; (тонкій)—тичка, тичина.

Колыбель—колиска, люлька.

Кольцо—кільце, перстень, каблучка.

Колѣни—коліна, колішки. *Став на вколішки*.

Комета—метла (Черн.); віха (Херс.).

Комкать—бгати. *Помагай Божа Мати коровай бгати. Зобгав у жменю*.

Комната—кімната,ківната, покій, горниця, світлиця.

Комнатный—хатній.

Компанія (общество)—дружина.

Компаньонъ—товариш; (—по торговлѣ и т. п.) —спільник.

Комъ, комокъ—груда, грудка. *Цур дурня, да масла грудка* (Квітка); —(изъ глины или земли —валёк.

Конвой—варта (Правоб.).

Конвоировать—вартувати (Прав.)

Конецъ—кінець, послідок. *На послідок він сказав*.

Конечно—аджеж, авжеж, таджеж; певне (Радом.); а певна річ (Васил.)

Конопель — конопля; (—сѣмянная) —матірка; (безсѣмянная — дёрганцы) —плосконь; (—вытрепанная т. е. пенька)—прядиво.

Конфузить—сормити; (конфузиться)—сормитись, стидитись.

Конфузно—неяково, сромно.

Конфузъ—сором.

Кончаться (оканчиваться)—кінчитись; (—умирать)—конати.

Конюшня—станя, стайня (Правоб.).

Копаться (медлить)—валантатися; (—возиться съ чѣмъ) —копошитись, гомозитись, гузатись (Екат.).

Копить (деньги)—збивати (гроші).

Копна (сѣна)—копиця; (—хлѣба) копа.

Копчикъ (птица)—кобець, кібець. *Falco apivorus*.

Копытъ (лошади)—копито; (вола или овцы, т. е. раздвоённый)—ратиця.

Копье—спис.

Копьевище—ратище.

Коренная (лошадь)—голобельна.

Коренной (зубъ)—кутній (зуб).

Корзина—кошалка; кошовка (Харьк.).

Корка (хлѣба)—скоринка.

Корма (на суднѣ)—демен, гуза. *Ой сидить козак да на демені* (Макс. Укр. пѣсн. 81).

Кормить — годувати; (—лошадей или воловъ въ дорогѣ)—попасати.

Кормчій, т. е. рулевой—стирник.

Один стирник сам керує,
Весь корабель управує (Дума гет. Маз.)

Кормъ—корм; (—зерновый для лошадей)—оброк; (сѣно или солома) для лошадей и всякаго скота, а также подножный кормъ)—паша.

Короткій—короткий; (о верхней одеждѣ)—куций.

Корчи—перелоги.

Коршунъ (птица)—шуляк, шульпіка, коршик (Радом.).

Корыто—корито; (большое круглое для мытья бѣлья)—балія; (небольшое, въ которомъ въ Новороссіи дается рабочимъ горячая пища)— вагани. Тѣ самые, изъ которыхъ къ удивленію Текелія, ѣли Запорожцы, сказавшіе: *Ви їсте з блюда да худо, а ми з корита—до сита.*

Косматый—кошматий, кудлатий, волохатий; (—длинно-волосый, только о человѣкѣ)—патлатий; (о курахъ, гусяхъ)—пелехатий.

Косноязычный (заика) — недоріка, заіка.

Коснуться—торкнутися.

Косоглазый—зизоватий.

Костеръ—стуг, бурт.

Костистый—кощавий.

Костоѣда (болѣзнь)—гостець.

Костыль—милиця.

Кость — кістка; (уменьш.) — кісточка; (увелич.)—костомаха, костомара.

Костюмъ—убрання.

Косьба (сѣна)—косовиця.

Косякъ (оконный)—лутка; (—дверной)—одвірок.

Котелъ (мѣдный)—мідень; (—чугунный)—казан; (—безъ ручки въ видѣ горшка)—чугун, чавун, ваган, ваганок (Волынск.).

Котловина—макітра (Херс.); макортить (Хар.).

Котомка—торба, торбинка, торбочка, торбешка, сума, сумка, сунка (Піск.).

Котъ—кіт, (увелич.) котюга; (уменьш.)—котик; (ласкат.)—котусь.

Кофта—юпка, юпчина; (на мѣху)—кожушанка.

Кочерга (желѣзная) — кочерга, кочережка; (—деревянная)—коцюба.

Кочережка (капусты)—качан.

Кочки (замёрзшей грязи)—груда; (отсюда Декабрь—*Грудень*).

Кошелекъ (для денегъ и табаку)—кап-

шук, капшучо̀к; (—для денегъ только) —калита̀, калитка, габза̀; (для огнива и тру̀ту, четырехугольной формы — гаманѐць.

Кошка—кішка; кітка (Гал. Бес. - Хот.) (уменьш.) — кішечка; (ласк.) — кѝця; (котенокъ)—кошеня̀, котеня̀ (Вол).

Кощунство—блюзпірство (книж.).

Край (стола, крыши и т. п.)—край, бѐрег. *Поставив пляшку на самім березі столу: ще звалиться;* (—острый—доски, линейки)—руб, бриж. *Уда̀рився об двери, об са̀мий руб;* (—блюда, тарелки —ободок, залом)—поля̀; (поля шляпы) —кря̀си; (край судна, бортъ)—облавка; (—страна) — край, краї̀на, сторона̀, палѐстина.

Крайне—навмір, гірко. *Гірко треба.*

Крайность (критическое) положеніе— притуга. *У такій притузі мусивъ волів прода̀ти;* (въ крайности)—всвіті, на світі (употребл. только для выраженія отчаянія): *Що мені в світі робити!*

Кранъ—крант, ру̀лка.

Красиво—га̀рно, го̀же.

Красивый— го̀жий, пригожий, хоро̀ший, га̀рний, вродлѝвий; огря̀дний (Под.); (сравн. ст.) - кра̀щий, гарніший.

Красить—кра̀сити, мастѝти; (—разкрашивать)—малювати, малевати; (— матерію)—красѝти, хварбова̀ти; (—украшать)—красѝти, скраша̀ти. *Такі воли увѐсь гурт скрасять.*

Краска — масть, кра̀ска, хва̀рба, ба̀рва?

Красноватый—червона̀стий.

Краснота—краснина̀?; (на тѣлѣ)—красно̀та.

Красный—черво̀ний; (- уголъ въ избѣ) —по̀куть.

Краснѣть—червоніти.

Красота—краса̀, вро̀да (Шевченко): огра̀да (Под. Піск.).

Краткій—коро̀ткий, недо̀вгий.

Крашенный—малёваний, помалёваний; (о матеріи)—хварбо̀ваний, кра̀шений.

Краюха (хлѣба)—окра̀ець, окра̀йчик.

Кредиторъ—вірщак, вірник?

Кредитъ—віра; (въ кредитъ)—на віру на віp.

Крестины—хрестѝни; (—другой день крестинъ) похрѐстини (Вол губ.).

Крестить—хрестѝти.

Крестникъ—хрещѐник.

Крестница—хрещѐниця.

Крестный—хрѐстний, хрещѐний. *Хрещѐний батько.*

Крестообразно—перѐхрестям, на̀хрест.

Крестообразный—крижа̀стий, хресча̀тий. *Хресчатий барвінок.*

Крестъ—хрѐст.

Крестьянинъ—кріпа̀к.

Крестьянство—кріпа̀цтво.

Крессъ-салатъ (огород. раст.)—жируха̀ *Lepedium sativum.*

Крещеніе (праздникъ)—хрещѐння, водо̀хрище.

Крещенный—хрещѐний; (—изъ евреевъ)—вѝхрест, перѐхрест.

Кривизна—кривинà?

Крикливый—криклùвий, верескливий.

Крикнуть — крùкнути, гукнỳти, гуконỳти, заволàти, зарепетувàти.

Крикъ—крик, гàлас, репетувàння, рèпет, вèреск; (—многихъ голосовъ)—крùкнява (Харьк.) *Там така крикнява, свиснява.*

Кричать—кричàти, гукàти. *Гончàр голомозий, по улиці горшки вòзить. Его жінка глухà, та погòршки! гукà.* (—подымать содомъ)—галасувàти, репетувàти. *Кричить баба репетує!—ніхто ей не рятує;* (—во всю глотку)—зіпати. *Да що ти зіпаеш? Нікого не дозовешся.*

Кричать (подавать голосъ, о волахъ)—ревтù, мугікати; (—о овцахъ)—мèкати; (о собакѣ)—гàвкати, висчàти, скавчàти, дзявкати, гарчàти: (—о кошкѣ) —мъяỳкати, нявкати, муркотіти;(—о свиньяхъ)—хрюкати, висчàти, квікати, кувікати, кургікати; (—о сорокѣ)—скрекотàти; (—о воронѣ)—кракати, кàркати; (—о уткѣ)—крàкати; (—о гусяхъ)—гегетàти, кгèлкгати, гоготàти; (—о лягушкѣ)—квàкати, кректàти, кумàти; (—о курахъ)—сокотàти, кудàхкати. *Кури сокòчуть, у міх не хочуть* (побасенка); (—о насѣдкѣ)—квоктàти; (—о кукушкѣ)—кувàти; (—о воробьяхъ)—цвірінькати; (—о сверчкѣ)—цвіркотàти; (—о пѣвчихъ птицахъ)—щебетàти; (—филинѣ)—пỳгати; (—о индюкѣ)—белькотàти; (—о голубѣ)—буркотàти; (—о журавляхъ)—курлюкати; (о орлахъ)—клекотàти, буркотàти. *Клекіт орлячий. Вилітàли* (орли), *буркотали, роскоши шукàли* (Пѣснь).—(—о лебедяхъ)—ячàти.

Кровать—ліжко.

Кровля—стріха, дах; покрівля (Нечуй).

Кровь — крòва, крів, крівця, мазкà; (—преимущественно о животныхъ)—рудà. *Треба коневі руду пустùти.*

Кроликъ—кріль, трỳсик;(—самка)—кролùця.

Кромка (суквà)—крàйка.

Кромѣ—окрім, окромè, опріч, помимо.

Кротъ (живот.)—кріт; потурàй (Харьк.).

Кроха, крошка—крùхта, крùхотка, крішечка; (—множ.)—окрỳшки, крùшки.

Крошечный—малюхний, малюсенький.

Крошить—кришùти, сікти; (—о капустѣ)—шаткувàти.

Круглолицый—кругловùдий.

Кругомъ—вокòло, навокòло, круг, округù, навкругù, звідусіль; òбертом (Хар. г.) *Так нездужаю, що й гòді! у пьятах—шпиг, шпиг, а голова òбертом йде* (Харьков. губ.) *Тут болото звідусіль. Круг его горить усе, а він байдужè. У тім Луцьку усе неполюдському: навоколо вода, а по середині біда* (Посл.).

Кругъ, кружокъ—кòло, òбід, обідèць. *А так станьмо всі в коло* (Пон. Закр. (въ кружокъ)—кружкомà.

Кружка — кỳхоль, кỳхлик, канòвка. *Куплю тобі гарнець меду, кановочку пùва;* (—жестяная)—бляшàнка (Прав.); (—для денегъ, церковная)—карнàвка (Лѣвоб.).

Крутизна — крỳча; стромà (Харь.); (обрывъ, провалье) — бескèдина, (множ). бèскети (Екат.)

Крылатый — крилàстий.

Крыжовникъ (раст.) — àкгрус; веприна̀ (Гал.)

Крыльцо (— безъ навѣса) — рундỳк; (— съ навѣсомъ) — кгàнок.

Крылышко (уменьш. отъ крыло) — крильцѐ.

Крыса — пацю̀к, щур.

Крыша — дах, верх; покрівля (Нечуй); (— выступ крыши) — стріха: (— широкій выступъ на аршинъ и болѣе) — піддàша.

Крышка (всякая вообще) — пòкришка; (— деревянная круглая, напримѣръ на *діжі*) — віко. *А сажають коровай в піч из віка* (Метл. пѣсн. 160).

Крѣпительный — кріпỳчий.

Крѣпкій — міцнѝй, здорòвий; (— сильнаго сложенія, о человѣкѣ) — кремѐзний. *Кремезний дід. Здоровий мороз.*

Крѣпко (сильно) — міцно, здòрово, дуже. (— держать) — цỳпко (тримàти).

Крѣпнуть (о грязи, растворѣ глины и т. п.) — клàкнути, тужàвіти, коржàвіти.

Крюкъ, крючокъ (желѣзный, напр. у — удочки) — гак, гачòк; (— у платья) гаплю̀к, гапличòк; (— у дверей) — зàщіпка; (— деревянный) — карлю̀ка, карлю̀чка, закарлючка, клюкà, клю̀чка.

Крючковатый — карлючковàтий.

Кстати — нàруч, о пригòді, припадàе, випадà. *Не випада тепер казати про се.*

Кто? — хто? (кто нибудь) — аби хто, хтò нèбудь.

Кувшинъ (глиняный) — глек, глèчик; (уменьш.) — глетя̀ (Харьк.); гладѝшка (Полѣсье); (— для молока безъ рỳчки) — ри̇̀нка (Херс. Анан.); (бутылкообразный или глиняная бутылка) — бàнька; (— шаровидная глиняная банька) — жбан.

Куда? — кудѝ? (куда нибудь) — абѝ кудѝ, абѝ-де; (куда то) — кудѝсь.

Кудри — кỳчері.

Кудрявый — кучеря̀вий.

Кузнецъ — ковàль.

Кузнечикъ (насѣк.) — кòник; прỳзик (Херс. г.).

Кузница — кỳзьня, ковàльня.

Кузовокъ — кòшик (Черн.); кошàлка (Полѣсск.).

Кукишъ (шишъ) — дуля; хвикга.

Кукла — ля̀лька.

Куколь (плевелы) — кукіль. *Agrosthema githago.*

Кукушка (птица) — зозỳля.

Кулекъ (свертокъ, узелокъ) — клỳнок.

Купеческій — купèцький.

Купленный — купòваний, кỳплений.

Куполъ - баня, мàківка.

Курганъ (насыпной) — могѝла; (— естественный) — шпиль, шпілёк, бугòр; (— песчаний, передвижнòй) — кучугỳра.

Курильщикъ (табаку) — курèць, курі̇̀й. *Коли курець, то май кресало й гаманець.*

Куриный — кỳрячий.

Курить (трубку)—**палйти** (люльку).

Курица—кўрка, кўрочка.

Курносый—кирпатий, кйрпа.

Кўртка - (камзолъ)—**сердак**, сердачина? (—на бараньемъ мѣху)— кажанòк?

Курчавый—кучерàвий.

Курятникъ (въ избѣ)—кўча; (— перевозной) — кòйка (Хер. губ.), кòець (Под. губ.).

Кусокъ—кўс, кусòк, кавàлок; шмандѐлокъ, ковѐлок (Харьк.); (—отрѣзанный) —шмат, шматòк, (собир.)—шмàття. *Ото й їжа моя: хліба ковелок, та сала шманделок. Вирвав кусок мьяса. Шматòк хліба.* (—полужидкаго или крохкаго) —грўдка, грўдочка. *Цур дурня и масла грудка* (Квітка). *Грудочку кашки, кільце ковбàски.* (—только крохкаго) - дрібòк. *Дрібок соли.* (—чего либо плоскаго: землі, матеріи т. е. лоскутъ)—клàпоть, клàптик.

Кустарникъ—чагàрь.

Кустистый—кущовàтий.

Кустъ—кущ, кўщик.

Кутежъ—гульнà.

Кутерма (безпор.)—гармидер, (шумъ)—буча, (—суматоха)—сумяття.

Кутила - гульвìса, брàжник? гультай. *Ніхто не винен сама я, сама я! Що полюбила гультая, гультая! Гультай не рòбить, тільки пье, тільки пье* (Народ. пѣснь).

Кутить—гулàти. *Загуляв тепер мій чоловік на цілий тиждень.*

Кухарка—куховàрка.

Кухня — пекàрня, поварня (Лѣвоб.).

Куча—кўча, кўчка, купа, купка, валàвъ (Піск.); (—людей)—громада, куча. *Куча народу.* (—нестройная или неотвѣяннаго хлѣба)—вòрох.

Кучеръ—візник.

Кушанье—стрàва, потрàва.

Къ (предл.)—ик, к, до. *Ну тебе к бісу. По дорозі ик селу. До попа діло маю.*

Л.

Лавка—крамнѝця (книжн.).

Лагерь—тàбор, стан, кіш, (родит.)—кòша.

Ладонь — долòня; (уменьш. множ.)—долòшки.

Лазейка—вѝлазка, пролàзка. *Свині в городі, мабуть десь е вѝлазка.*

Лазить—лàзити, нòвзати.

Лазурный - блакѝтний.

Лазурь—блакѝт, блакѝття.

Лай—гàвкання, гавкотнà, брех?

Лакей—пахòлок.

Лакомиться—ласувàти; (—зариться) — квàпитись.

Лакомка (мужчина) — ласўн; (—женщина)—лàсуха.

Лакомо—лàсо.

Лакомства лàсощі, прѝсмаки.

Лакомый—лàсий.

Лапти—постолѝ; (—мочальные)—личакѝ; (—кожанные)—ходакѝ.

Лапушникъ (раст.) - лопу̀х. *Aretium lappa.*

Лапша (кушанье)—ло̀кшина.

Ларчикъ—скрѝнька.

Ласкаться—ла̀щитись, ла̀ститись.

Ласково—ласка̀во.

Ластикъ (матерія)—кита̀йка (Піск.).

Ласточка (птица)—ла̀стівка.

Лахмотья—лахма̀ни, лахміття.

Лаять (о собакахъ)—бреха̀ти, га̀вкати.

Лгать—бреха̀ти.

Лгунишка - бреха̀чка.

Лгунъ—брехӯн.

Лебеда (раст.)—лобода. *Chenopodium atriplex.*

Легкій—легкѝй; (удобоисполнимый)—ла̀твий (Правоб.)

Легко—лѐгко, легѐнько; (—удобоисполнимо)—ла̀тво (Правоб.); (легче)—легш, лѐгше.

Легковѣрный—имовірний (Піск.)

Легкомысленность—пусто̀та.

Ледникъ—леднѝця, лёдо̀вня.

Лезвіе—лѐзво, гострiѐ! (Полт.).

Лекарство—ліка, зна̀дібъя.

Лелѣять—голу̀бити, милува̀ти; пестѝти, пестува̀ти (Закр.). *Цілувала, милувала, ик серденьку пригортала* (Пѣснь). *Іосифъ святый ся радуе, що на руцяхъ Бога пестуе* (Колядка, Закр.).

Лента—стёжка, стёнжка, би̇̀нда (Правоб.); (—шелковая)—кiндяк, скинда̀чка; (—вплетаемая въ косу)—кіснѝк, скіндячок; —(широкая бумажная)—стрічка.

Лепёшка—бала̀буха, бала̀бушка.

Лесть—лестощі?

Летѣть—летіти.

Лечь—лягтѝ.

Лещъ (рыба)—лящ.

Лжецъ—брехӯн.

Ли (частица)—чи? (Ставится всегда впереди слова. (Правда ли?)—*чи правда?*

Либо—або̀. (Либо я, либо ты)—*або я, або ти.*

Ливень (сильный дождь, продолжительный)—за̀лива; (—непродолжительный)—тӯча (Херс. Ан.).

Лилія (раст.)—лілiяс. (Lilium). (*Лиліяс* называють также раст. *Hemerocallis flava*).

Лимонъ—лимо̀на; цитрѝна (Правоб.)

Линёкъ (туго свернутый платокъ въ видѣ плети)—джгут.

Липкость—липӯчесть.

Литвенный—листва̀ний; (—широколистый и густолистый)—листа̀тий. *Листата липка* (Пѣснь, Закр.).

Литаврщикъ—до̀вбиш.

Лить—лѝти; (—о жидкихъ кушаньяхъ)—си̇̀пати. *Подсип ще борщу.* (Литься)—лѝтися: (—струею)—цебеніти; (—струею и сильно)—дзюрча̀ти, дзюркотіти. (Предполагается, что такъ сильно льется, что даже звукъ паденія слышенъ, или могъ быть слышенъ). *Крівця аж дзюрчить.*

Лишать (преимущественно жизни) — збавля̀ти.

Лишить—лишѝти; (—ума) – обеглу̀здити. *Який вас обезглуздив кат?* (Энеида). (Лишиться чего)—збу̀тися, зба̀витись; (—имущества)—рішѝтись. *Усёго рішивсь*; (—чувствъ)—зомлі̀ти, омлі̀ти; (—довѣрія)—поневі̀ритись, (—ума)—обезглу̀здіти, збожеволити, здурі̀ти, зсу̀нути з глузду.

Лишній—за̀йвий, лѝшній, залѝшній.

Лишь бы—абѝ, абѝб, абѝ-то, колѝб тільки; (лишь бы гдѣ)—абѝ де; (лишь бы то)—абѝ то.

Лихо (нарѣчіе)— хва̀цько.

Лихорадка—тра̀сця, лихома̀нка, пропа̀сниця, пога̀нка (Полт.); лихора̀дка; хѝндя (Правоб.).

Лице—твар, вид, лицѐ; (—рожа)—пѝка; пицю̀ра (Харьк.).

Лично—осо̀бно. *Я се чув осо̀бно.*

Лобъ—чоло̀, лоб.

Ловкій--ручѝй, меткѝй; зру̀чний (Правоб.).

Ловко—ру̀чно, зру̀чно, хва̀цько.

Ловушка—западна̀.

Логовище—берлі̀г; мѝрлуга (Сѣв. Черн.) логово, лог.

Лодка—чо̀вен; (—парусная, въ Херсонѣ) —шала̀нда; (—большая длинная)—дуб; (—выдолбленная изъ цѣльнаго дерева) —душогу̀бка; (—легкая на Днѣпрѣ)—ча̀йка; (—весельная большая для прибрежнаго плаванія въ морѣ)—карба̀с.

Ложиться—ляга̀ти.

Ложь—брехна̀.

Лопать—глохта̀ти.

Локоны—ку̀делі.

Ломать—лама̀ти, трощѝти.

Ломоть хлѣба—скѝбка, шмато̀к; (—на языкѣ нищихъ)—мѝнтус.

Лопаться—ло̀патися, пу̀катися, рѐпатися, трі̀скатися.

Лопнуть—лу̀снути, ло̀пнути, трі̀снути, рѐпнути. *Земля від посухи порепалась.*

Лоскутъ—кла̀поть, кла̀птик.

Лоскъ—по̀ліск.

Лосниться (отливать чѣмъ)—поліскуватись, вилі̀скуватися.

Лохань—но̀чви, ночо̀вки.

Лугъ—поло̀г; (—преимущественно заросшій лѣсомъ)—луг; (—поемный)—лука̀; (—близь города)—оболо̀нь, болоня.

Лужа—калю̀жа, ковба̀ня, ковбаню̀га, ковдо̀бина (или *колодовбина*, т. е. яма, выдолбленная колесами. Сухая колодовбина называется—*колевина̀*).

Лукавый—облу̀дний. *Облудна мова* (Закр.).

Лукавство—облу̀да (Закр.).

Луковица (лукъ раст.)—цибу̀ля.

Лукошко (кузовокъ изъ рогозы)—ко̀шик (Черн. г.,—родъ сакъ-вояжа для покупокъ на базарѣ); (—изъ тонкихъ дранокъ)—коша̀лка (Полѣсье).

Лучезарный—променѝстий (Закр.).

Лучина—ска̀лка, лучѝна.

Лучшій—кращий, лу̀ччий; лі̀пший (Прав.).

Лучъ—про̀мінь, (множ.)—промі̀ння, па-

руси (Харьк. и Конст.). *Сонце паруси напускало.*

Лущить (орѣхи)—лускати; (—сѣмечки)—лузати.

Льгота—вольгота, пільга.

Льдина—крига.

Льнуть—тулитися, пригортатися, липнути, горнутися.

Льстивый—улесливий, облесливий?

Льстить (подольщаться)—підлещуватися, підсипатися, ласи підпускати; (льститься, зариться)—ласитись, квапитись. *Ні, не квапся, ні чим не поживишся. Поласився на чуже добро.*

Лѣвша—шульга, лівша.

Лѣзть (ссорить я)—сікатись, налазитись, лізти; (—на четвереньках)—рачкуватись.

Лѣниться—лінуватися, ледащіти.

Лѣнтяй—гультай, лежень, ледай. *Сказано ледай, тільки спить, да лежить.*

Лѣнтяйка—гультайка.

Лѣнь—лінощі.

Лѣпить—ліпити.

Лѣса (подмостки)—риштування, риштунок.

Лѣстница (неподвижная т. е. ступеньки)—сходи;(—передвижная)—драбина; (—небольшая, что кладется по бокамъ простого воза)—полудрабок.

Лѣсъ—ліс, лісок; (—огромный)—пуща (—непроходимый, дѣвственный)—нетря; (—небольшой т. е. роща)—гай, гаїк; (—дубовый) диброва; (—хвойный)—бор, борок; (—березовый)—березняк; (—кустарниковый)—чагар, чагарник; (—рѣдкій)—стерлиця; (—вырубленный)—зруб.

Лѣтнее—яя (жилье, дорога)—літняк.

Лѣто—літо; (уменьш.)—літечко; (каждое лѣто)—літо-кріз-літо; (лѣто проводить, о людяхъ и животныхъ),—літувати.

Лѣтомъ (лѣтнею порою)—влітку, облітку, в літі, літнеї доби, літом.

Лѣченіе—ліки, лікування (Ніс).

Любезничать—лицятися, жениха́тися.

Любезно (любовно)—любъязно.

Любезный—любий.

Любимый—коханий.

Любить (кого)—кохати, любити; (—что или что дѣлать?)—любити. *Коха дівчину; любить горілку, а пьяний любить співати.* (—Другъ друга)—любитися, кохатися.

Любовникъ—полюбовник.

Любовница—полюбовниця, коханка.

Любовь—кохання, любова; (—сильная—любощі.

Любопытный—цікавий.

Любящій—любъячий, кохаючий;(—врать)—брехливий; (—гулять, кутить)—гулливий; (—драться)—драчливий; (—дѣлать вредъ)—пакосливий; (—лаять, о собакѣ)—брехливий; (—лягаться, о лошади)—брикливий; (—бодаться, о скотѣ)—битливий; (—кусаться, о собакѣ)—кусливий; (—плакать)—плаксивий, плакса; (—проказить, о кошкѣ, собакѣ)—шкодливий; (—пѣть)—співучий; (—что либо)—охочий (до чого).

Людской—людськйй, людàний, чоловічий. *Чоловічий вік.*

Лягаціе (ногами)—брикàння, бікàння, брик. (*Брик* иносказательно значитъ капризъ). *На ёго брик напàв.*

Лягаться (о лошади)—брикàтись.

Лягушка—жàба, ропуха.

Лàшка—седнò?

М.

Магазинъ—гамазèя (Скороп. Закр.).

Мазать—мастйти, мàзати; (—жирнымъ)—шмарувàти.

Мазилка (для смазки колёсъ дегтемъ)—квач.

Мазь—масть

Май (мѣсяцъ)—Трàвень (Осн. 1862 г.).

Маисъ—кукурỳза (повсюду, напр. преимуществ. Херс. г.): пшенйчка, пшінка, початкй (Черн. Полт.); кіякй, кіяхй, кійкй (Полѣсье).

Макушка—тімъя, тімья.

Мало—трòхи, мàло, небагàто, трòшки; (мало по малу)—потрòху, знòкволà.

Малолюдный—нелюдний.

Малосильный—недужий, квòлий, млàвий, несйльний.

Малоумный—недоумок.

Мальчикъ—хлòпець, хлòпчик; хлопчàк (Под. Вин.); (уменьш.)—хлопъй, хлопчà, хлопчàтко; (—прислужникъ)—пахòлок, нахолà, пахолàтко; (мальчикъ съ пальчикъ)—півхлопъàти.

Малютка—малйшко, малòк; (собир.) малèча.

Маменька—мàма; (зват. пад мàмо! мамо!); мàтінка, матỳся, мамỳся, нèня, нèнька; мàмця (Прав.).

Манеръ (образецъ) — кшталът, взір. *Той Ляшòк збудовав собі палац на кшталът зàмку.* (—Способъ)— роб, пòбиг). *Яким би то рòбом (пòбитом) роздобути грошей?*

Манить—манйти, вàбити, нàдити?

Марать—мàзати, калàти. *Чим то ти чйсту сорочку замазав?*

Маргаритка (раст.)—стòкроть. *Bellis perennis.*

Мартъ (мѣсяцъ)—Березіль (Осн. 1862).

Маска—личйна.

Маскарадъ—маскàра (Павл.)

Масло (скоромное)—мàсло: (—постное)—олія; (—деревянное)—олйва.

Маслобойня—олійня.

Масляница—мàсляна, маснйця, маснà неділя.

Масляный (жирный)—маснйй, мàсляний. *Слова масні, а пирогй пісні* (Посл.).

Масса—кỳпа, громàда.

Мастерить—майструвàти. *Що він там майструє?*

Мастерская (живописца)—малàрня.

Мастерски (искусно) — майстèрно, штучно

Мастеръ — **майстер**; (— искусникъ) —**мастак**.

Масть (животныхъ)—**масть**. (Здѣсь я перечисляю названія только тѣхъ мастей животныхъ, которые поукраински иначе называются, какъ по русски) (—о лошади, сѣро-буланый)—**мишастий**, (— темносѣрый, съ просѣдью) —**шпаковатий**; (— пѣгій) — **строкатий**; (—вороной) — **вороний**, **карий**; (пепельно-сѣраго цвѣта съ черными пятнышками) — **дереш**, **дерешуватий** (Волынск. губ.); (—о волахъ, сѣрый)— —**половий**, **попелястий**. *Ой воли ж мої, ой полові!* (пѣснь). *Лисичка подала у суд таку бомагу, що бачила вона, як попелястий віл, на панській винниці, пив як мошенникъ брагу....* (Гребенка). (—О волахъ темно-рыжій) — **мурий**;(— темно-рыжій съ черными полосами) — **муругий**; (—о лошадяхъ, собакахъ, рыжій) —**рудий**; (— о свиньяхъ, черная съ бѣлою поперечною полосою)—**періста**; (—о курахъ, рябая) — **зозуляста**; (—о гусяхъ, желто-сѣрый)—**глинвий**, **заглинвистий**.

Матерія (язвенная)—**гній**.

Материкъ—**суходіл**.

Матка (анат.)—**матка**, **уразъ** (Волын. г.), *uterus*.

Матовый (о стеклѣ)—**мутний**.

Мать—**мати**, **матір**; (—ласк.)—**матінка**, **матуся**, **неня**, **ненечка**: *Ой змилуйся, моя нене, біля мене хоч присядь* (Пѣснь). (Матушка) - **пані-матка**, **паймаруся**.

Будь здорова, пай-матусю,
Обійдуся без Настусі (пѣснь).

(**Матушкинъ сынокъ**) — **мамій**, **мазун**, **мазунчик**.

Мачта—**щогла**

Мгла - **мла**, **имла**.

Мглистый—**имлистий**.

Мгновеніе — **хвиля**, **хвилинка**, **міть**. *В одну міть збігав до чоловіка* (Кіев. губ. Васильков.).

Мадальонъ—**личман**, **дукач**.

Медвѣдь — **ведмедь**, **ведмідь**;(уменьш.)— **ведмедик**.

Медленно — **поваго**, **нешвидко**, **поквол**ом.

Медленность — **гаяння**.

Медлительно—**бавно**, **забарно**.

Медленность — **бавіння**, **гаяння**, **гайка**, **баріння**? **валантання**.

Медлить—**баритися**, **гаятися**, **бавитися**.

Медовый —**медяний**.

Между — **меж**, **межи**, **між**, **поміж**, **проміж**, **посеред**. *Обірайте когось з посеред себе ватаманом.* (Между тѣмъ)—**тим часом**, **про те** (Полт.) *Ти казки слухай, а про те роби.*

Мелкій—**дрібний**, **дрібненький**; (—неглубокій, о водѣ) — **мілкий**; (— о посудѣ)—**плескатий**. *Плеската талірка*.

Мелко (не крупно)—**дрібно**; (—неглубоко) —**мілко**.

Мелочь — **дрібота**, **дрібъязок**; (множ.) **дрібъязки**, **малость**, **малота**?

Мелькат (вдали) — **манячити**; (—объ огнѣ или о чемъ блестящемъ)—**миготіти**; (—быстро двигаться)—**шмигати**. *Щось шмигонуло перед очима.*

Мельникъ—мірошник; мукомѐл (Конст.).

Мельница—млин, млинòк; (—вѣтряная простого устройства, обыкновенно кубической формы)—вітрàк; (—вѣтряная усовершенствованной конструкціи)—машѝна, підмашѝнок; (—конная)—топчàк; (—водяная—съ наливнымъ колесомъ)—корчàк (Радом.), (съ подливнымъколесомъ)—підсубійник (Конст; підспідник (Радом.); (—дѣйствующая только весною) вешнàк; (—пловучая—наплавнѝй млин (на Днѣпрѣ);—плѝвàк (на р. Горині);—плавàк (на р. зап. Бугѣ); гончàк (на Сеймѣ); (—лѣсопильная)—тартàк; (—сукновальная)—валю̀ша, валу̀ша (—желѣзоковальная)—гамàрня (Радом.); (—для выдѣлки крупъ)—круподѐрня (Чер.), драч. (Херс. Ан.); (—для выдѣлки крупичатой муки)—крупчàтка.

Мелюзга (мѣлкая рыба)—мулькà, мількà, молявка.

Мерещиться—верзтѝся, роїтися у голові. *Бознащо тобі роїться у голові.*

Мерзавецъ—пагàнець.

Мерзкій—гидкѝй, бридкѝй.

Мерзость—пòгань.

Мерлушка (кожа съ околѣвшей овцы)—мерлѝця.

Мертвецъ—мертвàк, мерлàк, мрець, (род.) мерцà; (множ.)—мерці.

Мигать (глазами)—блѝмати, мигàти, лу̀пати.

Мигомъ—мѝттю, вмах.

Мило (нарѣч.)—лю̀бо, любѐнько. *Любо дивитися.*

Милостивецъ (покровитель)—ласкàвець.

Милость—лàска, мѝлость. *Коли ласка (милость) Ваша буде, то позичте мені грошей.*

Милый, милая—лю̀бий, (женск.) лю̀ба; коханий, кохàна. *А я длюбі, моїй любі, черевички куплю* (Пѣсн.). (—Возлюбленный, возлюбленная)—мѝлий, мѝла.

Мимо—поуз, повз, мѝмо; проз (Кіев. Васил.) *Їхав повз самісеньку хàту; їдь проз млин.*

Миндаль—мигдàлі.

Миновать—обмину̀ти, помину̀ти, мину̀ти.

Минута—хвѝля, хвилѝна, часѝнка, часѝночка. *Дай мені голки на часинку (на хвилю).*

Миражъ—мàрево.

Мирить—мирѝти, годѝти. *Ходи лишень погоди їх, чого вонѝ сваряться?* (Жить въ согласіи) лàдити, в ладàх жити.

Миръ—згòда, мир; злàгода (Павл.)

Мишура—блищàк (Піск.)

Младенецъ—дитѝна; (—неговорящій—немовлятко.

Млѣть—млѣти.

Много—багàто, багàцько, мнòго, сѝла, стрàх. *Страх скільки!* (Чаще *страх* употребляетсядля усиленіявыраженія)—*страх як багàто!*

Многолюдный—лю̀дний. *Людний базàр.*

Многоплодный (о деревѣ)—родю̀чий. *Родюча груша.*

Множество—гàбель, сѝла, бѐзліч, багàто, багàцько, велѝкость, валàва? тьма

тьмучая. (Послѣднее выраженіе можно понимать *многое множество*, но первоначальное значеніе, забытое народомъ, вѣроятно означало высшее число, до котораго умѣли считать наши предки. *Тьма* значило нѣкогда 10,000: *двутьму убіенныхъ* (зван.) тѐмник) слѣдовательно *тьма тмучая* могло значить— 10,000×10,000 или 100,000,000). (Многое множество)—тьма—тѐмрів. *Там людей—и сказано: тьма—тѐмріва!* (Харьк губ) (—множество чего либо непріятнаго)—до чѳрта, до біса, до л ха, до ста чортів, чѳртів тиск. *И паньства чѳртів тиск* (Гребенка).

Мнѣніе—дўмка, гадка. *Моя гадка така, що тобі не трѐба б туди ходити.*

Могильница (раст.)—барвінок. *Vinca pervinca.*

Могущественный—могўчий, могўтний потўжний, сильний, дўжий.

Могущество—міць, сила; (—военное —потўга. *Він має у совіті велику силу. Велику міць узяла жидова, що усіх панів посіла.*

Можетъбыть—мѳже,мо,мабудь:(даже)—а то мѳже. *А то може ти у нас и переночуеш?*

Мозгъ—мізок, мѳзок.

Мозолить (давить, натирать)—мўлити. *Щось у чоботі мулить.*

Мокрота—вільготь, вохкість, мокрота.

Мокроты (отъ кашля)— харкѳтина.

Молва—помѳвка, слава, поголѳска, чўтка; (—дурная)—поговір.

Полюбила Петруся,
Поговору боюся (Пѣснь).

Про вовка помовка, а Москаль кобилу вкрав.

Молитвенникъ—молитѳвник.

Молить—благати, вблажати, молити, самобѳжити (т. е. именемъ Бога умолять. Конот.). *На силу усамобожила, шоб вернув гроші.*

Молнія—блискавка.

Молодёжъ—молодпѣча, мѳлодь, (—о животныхъ)—молодовик, (Хер. А.).

Молодечество—юнацтво.

Оставте се дурне юнацтво,
Панове виборне боярство (Энеида).

Молодечествовать — бадѐритись, молодцювати.

Молодуха (молодая замуж. женщина)—молодиця.

Молодцеватый—бадѐристий, бадѐрний.

Молча—мѳвчки.

Молчаливый — мовчязливий, мовчазний, мовчан.

Молчи!—цить! мовчи!

Молъ (сокращ. молвилъ)—мовляв. *Нехай, мовляв, сам скоштуе.*

Мольба—благання.

Молящій—благўчий?

Монастырь—манастир,намастир;(—католическій)—кляштор.

Монахиня—черниця.

Монахъ—чернѐць, манах, ченѐць, (ум.)—ченчик; (множ)—ченці.

Моргать—лўпати, моргати, мрўжити.

Ой здаеться, що не плачу,
Оченьками мружу (Пѣснь).

Морковь—мо̀рква.

Мортира—мушѝр.

Морщить лобъ (хмуриться)—су̀питись.

Моръ—моровѝця, мір; (эпидемія)—по̀шесть.

Мостовая—брук.

Мостить (камнемъ)—брукова̀ти.

Мотать (проматывать)—перево̀дити, гайнува̀ти, пѝндрити, мога̀ти, манта̀чити.

Мотъ—мотя̀га, мота̀га, мот.

Мотыка (землекоп. инстр.)—копанѝця.

Мощеный (камнемъ)—бруко̀ваний.

Мохнатый—кудла̀тий, волоха̀тий.

Мочала—лико.

Мочь—моглѝ; (быть въ силахъ)—змогти, здоліти. *Ні! сѐго нездолію!* (Мочь сдѣлать)—зду̀жати; (—получить возможность)—спромогтѝся; (не въ мочь)—не в моготу̀.

Мракъ—тѐмрява, темно̀та, мра̀ка.

Мраморный—марморя̀ний.

Мрачный—хму̀рий, хму̀рний, пону̀рий.

Мститель—мѐстник.

Мстительный—местнѝй.

Мудрствованіе—му̀дрощі, мудра̀ція.

Мудрствовать—мудрѝти, мудра̀чити, мудрова̀ти.

Мудрствующій—мудра̀чий.

Мужественный—му̀жний (Закр.).

Мужъ—чоловік, муж.

Музыкальный—музѝцький, музѝчний.

Музыкантъ—музѝка.

Мука—бо̀рошно, мука̀.

Мурава (глазурь)—полѝва; (газонъ, лужокъ)—муріг, мура̀жок, моріжо̀к; (—раст.)—спорѝж. *Polygonum aviculare.*

Муравей—мура̀шка, кома̀шка; (собир.) комашня̀.

Муравейникъ—комашня̀.

Муравленый—полѝвъяний.

Мурлыкать (о кошкѣ)—муркотіти.

Мусоръ—гро̀мозд, валя̀ва.

Мутить—каламу̀тити, баламу̀тити.

Мутный—каламу̀тний, му̀тний.

Мучной—борошѐнний, мучнѝй.

Мысль—дума, ду̀мка, га̀дка.

Мытье (бѣлья)—пра̀ння, пра̀ття.

Мыть—мѝти; (—бѣлье)—пра̀ти; (—дерев. посуду)—ба̀нити; (—дерево, вытирая чѣмъ)—шарува̀ти.

Мышеловка—па̀стка.

Мышь—миша̀, (собир.)—мишва̀; (мышенокъ)—мишеня̀.

Мышьякъ—миша̀к.

Мѣдный—мідний, мідя̀ний.

Мѣловой—крейдя̀ний.

Мѣлъ—крѐйда.

Мѣна—міна, заміна, обмін; міньба̀ (Гал.).

Мѣрило—мірево.

Мѣрянье (измѣриванье)—міра̀ння.

Мѣстами—де-не-де.

Мѣстный—тубільний, місьцѐвий.

Мѣсто—мі̀йсьце, місьце; (—усадебное) кгрунт, кгру̀нтик; плець (Харьк.). *Чий*

ґрунт того и будоване (Литов. стадуть), (—битвы)—боіще; (—закрытое) —зàхисть; (—заливаемое водою)—затòн, затòка; (—очищенное отъ заросли)—вйтеребок, теребівля (отсюда вѣроятно и названіе *Теребовля*); (—гдѣ отдыхаетъ скотъ)—тйрло; (—поросшее мхомъ)—омшàр, омшàрина; (—верескомъ)—вересчàг; (—гдѣ былъ городъ или укрѣпленіе)—городйще; (—гдѣ былъ замокъ)—замчйще, замковйще; (—гдѣ было селеніе или усадьба)—сèлище; (—гдѣ былъ дворъ)—двòрище; (—гдѣ стоялъ стогъ сѣна)—стожàлля; (—гдѣ былъ лѣсъ)—зруб; (въ одно мѣсто, о людяхъ)—до ґурту, до кýпи; (—о неодушевленныхъ предмет.)—до кýпи, у місто, до міста. *Клади усè до купи, у місто.* (До этого мѣста)—досюди; (въ другомъ мѣстѣ)—деинде. *Пошукай де инде, бо тут немà.*

Мѣхъ (шуба изъ пушнаго звѣря)—хýтро; (—овечій)—смух, смýшок; (—для ссыпки зерна и т. п.)—мішòк, міх; (большой мѣшокъ)—лàнтух; (—нищенскій) —сумà, тòрба, торбйна, міх; (—на языкѣ нищихъ)—кàйстра; (мѣшечекъ для сыра, пшена и т. п.)—ворочòк.

Мѣшкать—гàятись, бàвитись, барйтись.

Мягкій—мнякйй, мъякйй.

Мягкость—мъягкотà, мъякотà.

Мякина (плева)—полòва.

Мякишъ (хлѣба)—мъякýшка.

Мясникъ—різнйк.

Мясное—мъясйво. *Воно було б зовсім не диво, колиб він їв собі мьясиво* (Гребенка).

Мясо—мъàсо, мнàсо; (—говяжье)—àловичина; (свиное, соленое)—буженйна; (—съ реберъ)—порèбрина; (—съ живота)—почерèвина; (—сычугъ)—хлàки, рубці; (—сальникъ свиньи)—кòвбик; (мясо съ груди)—грудйна, грудйнка; (мясо бòрова)—кнуровинà; (—собачье) —псйна; (—неидущее въ пищу)—требіж (Радом).

Мясоѣдъ—мъяснйці, пýщання.

Мятежникъ—бунтовнйк, повстанець.

Мятежный—бунтлйвий.

Мятель—метèлиця; (—при сильномъ вѣтрѣ)—хвйжа, заверýха; (—когда снѣгъ падаетъ большими хлопьями)—хуртовйна: (—когда снѣгъ идетъ густой, но очень мѣлкими, почти какъ туманъ, хлопьями)—мигйчка; (—когда снѣгъ сверху не падаетъ, но при сильномъ морозѣ вѣтеръ мететъ его струйками)—хвугà; (—когда, при морозѣ, вѣтеръ вздымаетъ снѣжную пыль)—кýря; (—когда, при вѣтрѣ, падаетъ сильный, но мокрый или пополамъ съ дождемъ, снѣгъ) —хвйща.

Мять—мнàти.

Мячъ (игрушка)—мъàчик, мнàчик, опýка.

Н.

Набить (бочку)—набйти; (—чемоданъ, мѣшокъ)—набйти, напхàти, натйскати, напакувàти; (—гвоздями)—нацвяшкувàти; (—клиньями деревян. стѣну)—поклинцювàти.

Наблюдательный—зиркйй, доглядний?

Наблюдать—стерѐгти, назира̀ти, пильнува̀ти, догляда̀ти.

Набожный—побо̀жний.

Наборъ (на збруѣ, поясѣ)—наско̀чка. *Вуздечка з срібною наскочкою.*

Набрать—(чего безъ разбору)—нагилѝти (Екат. губ.); (набраться народу куда) —натѝскатись; (—запаху отъ чего)—напаха̀тись.

Набрести (случайно найти)—нагѝбати, надѝбати.

Наброситься (на что)—накѝнутись, допа̀стись (до чого). *Вже допа̀всь до варѐників! Хоч дітям тро̀хи зоста̀в.*

Набрякать—набуха̀ти; (отъ сырости)—буча̀віти, бубна̀віти.

Набѣлъ (молочное хозяйство)—дійво; на̀біл (Херс). *Ко̀ло дійва треба поратись.*

Навалить (кла̀ди на возъ)—наванта̀жити.

Навалять (сдѣлать кое какъ)—набазгра̀ти.

Навернуться — навину̀тися.

Навзничъ—навпакѝ, навзнакѝ.

На виду—на вѝдлі, на видна̀ці (Харьк.). *Поклади батіг на видлі.*

Нависать (о тучѣ)—драгліти.

Навлекать—наволо̀чувати.

Навозный—гноёвий.

Навозъ—гній.

На̀волочка—пошѝвка.

Навыкнуть—призвичаїтись, навѝкнути.

Навѣдаться—навідатись.

Навѣрно—запѐвне.

Навѣрняка—напѐвне.

Навѣстить—одвідати.

Навѣсъ (сарай безъ двери или воротъ) —повітка; (—крыши) - стріха; (далеко выступающій навѣсъ крыши, съ одной или нѣсколькихъ сторонъ избы)—підда̀ша.

Навязаться — учепѝтись, навъяза̀тися; (навязываться)—вѝснути.

Нагадить—напа̀костити.

Нагайка (ремен. плеть, короткая)—малахай, карба̀ч, гара̀пник, нага̀й; хво̀йда (Вол.). *Циганська хвойда.*

Нагибаться—нахиля̀тися, нагинатися.

Наглядно назирцѐм.

Наглядѣться—надивѝтись.

Нагнутый—нахѝлений, пригну̀тий.

Наговорить (насплетничать)—намо̀вити; (—вздору)—нагородѝти.

Наговоръ—намо̀ва, помо̀вка.

Нагой—го̀лий, голю̀сенький.

Нагоняй—го̀нка. *Задав ёму добру гонку.*

Нагонять—настига̀ти, нагання̀ти, догання̀ти.

Наготовить — нагото̀вити, наста̀чити. *Настачай, жінко, усёго вволю, бо гостей буде бага̀то.* (На готовѣ)—вгото̀ві, на поготові.

Награда—нагоро̀да.

Наградить—надгородѝти.

Надвинуть—насу̀нути.

Надежда—надія, сподіва̀ння, сподія?

Надежный—певний.

Надзиратель—дозорщик, доглядач.

Надзирать—назірати, дозирати. *Дозирай за дітьми, щоб не пустували.*

Надзоръ—дозор, дозір.

Надиво—на прочуд.

Надлежащій—слушний, належитий.

Надлежаще (надлежащимъ образомъ)—як слід.

Надобность—потреба, потрібка, нужда.

Надоѣданье—докучання.

Надоѣдать—докучати; кучити (Радом.)

Надоѣдливый—въідливий, вторливий, моторошний, докучливий, нудний.

Надоѣсть—обриднути, оприкритись, наприкрити, докучити, впектись; (—до нельзя)—остогидити, осоружитись, осточортіти. *Як мені осоружився оцей хлопець!*

Надрываться—надсідатись, надвережуватись, надсажуватись.

Надсматривать—дозирати, доглядати, назирати.

Надсмотрщикъ—доглядчик.

Надсмотръ—догляд.

Надуваться—надиматися.

Надутый (о человѣкѣ)—бундючний.

Надъ (предл.)—верх, поверх, над. (Надъ нимъ)—верх його, поверх його.

Надѣлать — наробити; (—чего либо дурного)—натворити, накоїти; (—проказъ)—наброїти.

Надѣть (платье) — одягтись, одягти, надягти; (—сапоги) взутися; (—что на голову)—надіти, вздіти (- бѣлье)—надіти. *Одягни кожух, бо змерзнеш. Ти й досі не* (*взувся*) *обувся? Взділа новий очіпок, да й ходить наче пава яка. Надінь білу сорочку.*

Надѣяться — сподіватися, надіятися, мати надію.

Наединѣ—на самоті.

Наемникъ (наемн. рабочій)—наймит; (собир.)—наймиття.

Наемница—наймичка.

Наемщикъ—наємець.

Наемъ (въ—пойти)— у найми (піти.)

Наерошиться — настовпужитись, настовбурчитись.

Нажать—надавити, нагнітати; (—намозолить)—намулити.

Нажить—придбати, надбати, нажити, набути.

Назвать - наменити, назвати; (—по имени)—поликати на менна.

На землѣ—долі. *Шапка лежить долі.*

На землю (внизъ)—до долу, долі. *Сідай долі. Зійди до долу.*

Назначать—визначити, назначити, означити; (—въ должность)—настановити; (—поименно)—наменити.

Назойливость—докучання.

Назойливый—докучливий, въідливий.

Называть—узивати, звати.

Наигрывать — вигравати, награвати; (—усердно)—нажарювати, затинати.

Наизворотъ—на-виворот.

Наизусть—на пàмъять, на мамàй. *Читай на мамай* (Полт.).

Найти—знайтй; (—нечаянно набрести)—надйбати, нагйбати; (—ощупью) налàпати, намàцати.

Наказаніе—кàра.

Наказать—покарàти, скарàти, накарàти. *Бог ёго гріхòм покарàв.*

Наклоненный—нахйлений, похилий. *На похйле дѐрево кòзи скàчуть.*

Наклонно—похйло, хилкòм.

Наклонность (къ чему)—хисть?

Наклонять-ся—нахилàти-ся, схилàтися, нагинàти-ся; (наклонясь напр. пить изъ ведра)—в нахйлку, нахильцѐм.

Наковальня—ковàдло.

Наконецъ — напослідок, опослідок, в кінці, а дàлі, на останці (Лѣвоб.); на решті (Прав.)

Накормить—нагодувàти.

Накричать (голову)—натỳркати.

Накуралесить—набрòіти.

Налегать—(употреблять усиліе или принужденіе) насідàти, налягàти.

Налить (о напиткахъ и кушаньяхъ)—усйпати насйпати. *Шинкàрочко молода, Усйп мèду ще й винà* (Народ. пѣсня).

Наличникъ (у дверей)—òдвірки.

Наличность—готовйзна, готовинà.

Наложить (въ сундукъ, чемоданъ)—наклàсти, (—много) — напакувàти; (—тѣсно)—натйснути; (въ безпорàдкѣ) тѣсно)—напхàти.

Намекать—натякàти, накидàти слово. *О то я кілько раз накидàвв слово* (Мазепа, Закр.)

Намориться—натомйтись, наморйтись.

Намѣреваться — наважàтись, намірàтись, замірàтись.

Намѣреніе—замàх, думка, навага? замір (Величко II 477. Закр.)

Наниматься—наймàтися.

На **оборотъ**—навпакй.

Наобумъ (сказать, брякнуть)—збỳхтабарахта; (—идти)—навманнà, манівцѐм.

На **память** (говорить)—з головй; (въ воспоминаніе) — взнак, завзнакй, на незàбудь; (—дарить)—на пàмъятку.

Напасть (на слѣдъ)—натрàпити; (захватить)—запопàсти; (—на кого)—напàсти.

Напасть (имя сущ.)—нахàба, напàсть.

На **перекоръ**—в сỳпор.

На **перерѣзъ**—на òдсіч, навперѐйми.

Наперсникъ—вірник (Вл. Вол.)

Наперсница—вірниця (Влад. Вол.)

Напирать—пѐрти, пѐртися.

Напиться (до пьяна)—впйтися, упйтися, нарізатися, налигàтися.

Напихать—набгàти, натйскати, напакувàти, напхàти. *Набгав собі грошей повнісеньку кишѐню.*

Наповалъ—лòском, пòкотом. *Усіх лòском положйв.*

Наподобіе—накштàльт, на взір; (словно)—нàче, ненàче, як сливѐ. *Неначе гора якась. Сливе як пàва якась вбралась.*

Наполнять-ся—виповнàти-сь.

Напомнить—нагадàти.

Напоръ—навàльность. *А Силичичь въ единомъ дòму запершися, любо одстрелювався, людскои навальности однак не оборонился* (Величко).

Направить—напутùти, напрáвити.

Направленный—навèрнутий, повèрнутий, намірений, націлений; (о ножѣ)—вùгострений.

Направлять—направляти, наворочàти; (—судно)—керувàти.

Направляться—простувàти, прямувàти.

Напраслина—дурнùця, напастувàння, наклèп.

Напрасно—мàрно(е), дàрмо, гàрмадàрма (Вол.-Полт.-Харьк.) дỳрно, без путà, на тщè, надарèмне, безвùнно. *(Причепùвся гàрма—дàрма, задивùвся, що я гàрна.* (Пѣсня).

Напрасный—мàрний, дарèмний. *Даремна праця.*

Напримѣръ—àк-ось, напрùклад.

Напроказить—наброїти, накоїти, натворùти.

Напроломъ (нарѣч.)—прожòгом.

Напротивъ—сỳпроти, прòти.

Напрягать (умъ)—розумовàти, пускàти рòзум поголові. *А ну лùшень пустіть по голові, що тут робùти.*

Напрягаться—напинàтися, змагàтися; —напужàтися, натỳжатися.

Напряженіе—натỳга.

Напрямикъ—навпростèць, манівцем, прямцèм? кудù стрілà, туди й брелà; на впрошкù.

На пути (въ слѣду)—у тропі.

Напѣваніе—виспівування, співи.

Напѣвать—виспівувати.

Напѣвъ (пѣсни)—гòлос.

Напяливать—напинàти.

Нарваться—наскòчити, наразùтись, нахопùтись. *Сам наразùвся на лùхо.*

Нареченный—назвàний.

Нарисовать (перомъ, карандашомъ)—написàти; (кистью)—намалювàти.

Народить—наплодùти, породùти.

Народъ—люд, нарòд.

Нарубить (напримѣръ, дровъ)—нарубàти; (подѣлать насѣчки)—нацюкати, накарбовàти, наклячùти.

Наружно—з вùду.

Наружность—позòр, вид, взір, пòгляд. *З поздру (вùду, пòгляду) здається нічòго собі чоловік. То тільки для поздру він наче щось рòбить.*

Наружу—навùд, на вèрх.

Наружный—околùшній (Полт.). *Околùшня мàзка*—(наружная обмазка).

Нары (широкая лавка, на которой спятъ)—піл.

Нарывъ—пухùрь, болàчка, вèред.

Нарѣзать—нарізàти; (—дѣлать насѣчки)—карбовàти.

Нарядный—одягнùй, одіжний (Харьк.); вирядний?

Нарядъ—убраннà.

Нарядиться—вбрàтись, вùрядитись.

Наряжать-ся—виряжàти-ся, вбірàти-ся.

Наряженный—(одѣтый) вбрàний, убрà-тий, одàгнений; (—изысканно)—вùря-жений.

Насиліе—сùлування, присилкувàння.

Насильно—сùлою, силоміць, силоміцдю, живосилом (Піск.); (—нахально)—на-хрàпом.

Наскоро—нашвидкỳ.

Наскоблить—наскребтù, наскромàдити.

Наскучать—докучàти, надокучàти.

Наслѣдовать—унаслідувати, одідùчити.

Наслѣдство (наслѣдіе)—спàдок; (послѣ отца)—батьківщина; (послѣ матери),—материзна.

Насморкъ—нèжить.

Насмотрѣть—наглèдіти, назùрити.

Насмѣхаться — глузувàти, глумùтися, надсміхàтися, кепкувàти.

Насмѣшки — кепкувàння, глузувàння, глумìння.

Насмѣшливо—глузлùво, глумлùво.

Насмѣшливый—глумлùвий.

Насмѣшникъ—глузìвник?

На спину—на вснàк, навнакù.

Наставить (уши)—насторòшити (ỳха).

Настаивать—напосідàти, насідàти, на-лягàти.

Наставлять (учить)—вчùти.

Настежъ (о дверяхъ)—нàвстіж, на встàж.

Настичь—наздогнàти.

На сторожѣ (быть)—на чекỳ (бути.).

Настоятельно—прùтьмом.

Настоящій—справдèшній, пèвний, прав-дùвий, щùростний; (—изрѣдка говорит-ся)—настоàщий.

Настращать—налякàти, настрахàти.

Настурція (раст.)—красòля. *Tropaeolum majus.*

Насыщать—сùтити.

Насѣдка (о курицѣ)—квòчка.

Насѣкать—карбовàти, нацюкувати; (деревья, какъ межевые знаки)—клячùти (Черн.).

Насѣкомые — кузàвки, кỳзьки; щільне (въ Галич.).

Насѣченный—покарбòваний.

Насѣчка—карб, карбèць, (собир.)—кар-біж. (Отсюда *карбовнùчий*—счетоводъ, отмѣчающій что либо насѣчками на палкѣ (бірка).

Натаскивать—наволòчувати.

Натискаться (натолпиться) — натùсну-тись; (натолпилось)—натùслося, натù-снулось.

Натискъ (скопленіе народа, толпа)—нà-товп, тиск. *И паньства чортів тиск* (Гребінка).

Наткнуть – настромùти.

Наткнуться—нахопùтись, наткнỳтись.

Натопить (печку, баню)—напалùти, на-топùти.

Натощакъ—на тщè серце, на щè серце.

Натравить (собаками)—нацькувàти, під-цковàти.

Натянуть—натягтù; (—объ одеждѣ)—нацỳпити, напнàти.

На удачу—на вгад.

На удивленіе—на здив, на диво, на дивовижу.

На утекъ (броситься)—на втіки, на втікача

Научить—вивчити, повчити, навчити.

Научиться (чему)—перенати, повчитись, навчитись.

Наушничать—натуркувати (въ уха), наущувати.

Наущеніе—натуркування, підмова, підмовляння, підуст?

Нахватать—нахапати; (—награбить)—нагарбати.

Нахмуриться—насупитись, посупитись.

Находиться—знаходитися, бути.

Находка—находка.

Нахохлиться (о птицахъ)—насторошитись, настовпужитись.

Нацарапать—надрапати.

На цыпочкахъ—на вспиначки, на пальцях.

Начало—почин, початок, зачин; (начала)—початки; (съ самаго начала)—з первоначалу, на сам перед.

Начальникъ—ватажок, ватаг, старший, старшина.

Начальство—зверхність (Закр.).

Начальствовать—правувати, верховодити, правити. *Нема Січи; пропав и той, що всім верховодив* (Шев.).

Начать—учати, розчати, почати, вчати, зачати; (—стать дѣлать)—заподіяти.

На четверенькахъ—рачки.

Начинать—починати, вчинати, розпочинати.

На что?—навіщо? нащо? (на что то)—на щось.

Нашесть (для курей)—сідало.

Нащупать—намацати, налапати.

На яву—увіч.

Наѣсться—наістись; (—шуточно)—набухатись; (—презрительно)—налопатись, натріскатись.

Не (частица)—не, ані. *Не він и не я. Ані він, ані я.*

Неблагодарный—невдячний.

Небо (во рту)—підлокгоня (Екат.)—підлебення, піднебення.

Небольшой—невеличкий.

Небрежно—недбало, неберѐжно, неуважно.

Небрежность—недбалість.

Не вдругъ—нераптом, неразом.

Невеселый—смутний, невеселий.

Не взирая—невважаючи.

Невидѣть—не бачити, не вбачати.

Невкусный—несмачний.

Невнимательно—неуважно.

Невнимательный—неуважний

Не во время—невчас.

Неволить—силувати, неволити.

Невольно—знехотя, мимоволі.

Невпопадъ—невлад, не до ладу, недогодно.

Невредить—невадити.

Не въ домёкъ—невдогàд. *Мені й невдогад, що завтра свято.*

Не въ одинъ разъ—незрàзу, незаразòм.

Невыгодно—незгòдно.

Невыгодный—незгòдний, некорѝстний.

Невыносимый—незтерпу̀чий.

Невыѣзженный (о лошади)—нѐук.

Невѣдѣніе—невідання.

Невѣжда—неук. *Петръ I зъ неуковъ рускихъ починилъ учоными* (Величко II. 518).

Невѣжливость—незвичàйність.

Невѣжливый—незвичàйний.

Невѣрить—невірити, не нàти віри, не діймàти віри; (неповѣрить)—непонàти віри; (невѣрится мнѣ)—неймѐцьця віри; (утратить вѣру, довѣріе)—зневіритись.

Невѣста—молодà.

Невѣсть что—незнать щò.

Негдѣ—ніде, нігде, немà-де.

Негодница—ледащѝця.

Негодное—нѐгідь.

Негодный—негодàчий, непотрібний, непу̀тний, непутàщий.

Негодяй—ледàщо.

Негодящійся—нездàтний, непригòдний, недогòдний.

Недалеко—неподалеку̀, недалѐко, недалѐчко, неоподàль.

Недалекій—недалѐнний, недалѐкий, блѝгомий, блѝгом. (Блѝгомий, блѝгом—употребляется въ слѣдующемъ случаѣ: *бач, блѝгомий світ!*—или: *блѝгом світ!* т. е.—вишь близкое разстояніе)!

Недозрѣлый—неспілий, недоспілий.

Недосмотръ—недоглàд.

Недоставать—бракувàти. *Дівчат у нас бракує, а хлопців—сѝла.*

Недостатокъ (въ чемъ, чего)—нестàток, недостàча, (порокъ)—вàда. *Без жадної вади кінь.*

Недостаточность—нестàток.

Недоуздокъ—обрòть.

Недѣльный—тижнёвий.

Недѣля—тѝждень; (—св. Троицы)—клѐчальна неділя, зелені святкѝ, (уменьш.)—тѝжник. (Недѣлю времени пробыть проводить)—тижнювàти. *Тижнювàли у нас москалі* (Харьков. губ.)

Неестественный—нѐсвітний.

Нежеланіе—пѐхіть.

Нежели—як, ніж (Лѣвоб.); нім (Прав.).

Незабвенный—незабу̀тній, вікопòмний. *Нехай станеться на вікопомную памьятку* (Орликъ, Закр.).

Незаботиться—недбàти.

Незабудка (раст.)—Люби-мене. *Myosotis palustris.*

Незамѣтить—незувàжити, неприкмітити; (—какъ...)—нечу̀тись.

Незаконнорожденный—байстру̀к, байстрà; (—иронически)—безбàтченко, семибàтченко.

Незамѣтно—незнàть. *Сидить Игнат, ёго приземлі незнать.* (Загадка, озн. *погребъ*).

Незанятый (свободный) — гуляющий. *Де е гулящее місце, там и сідай.*

Незаслуженно—дурно.

Нездоровье — недомагання. (См. Болѣзнь).

Незнакомецъ—незнаемець?

Незнакомый—незнаемий.

Неизвѣстно — незвісно, незнать; (незнакомо) не по знаку. *Незнать куди подівся.*

Неизвѣстность—безвість.

Неизвѣстный—недовідомий, незнамий, безвістний. *З незнамого краю* (Мордовцевъ).

Неизмѣнный—непохибний, незмінний, неодмінний, сталий?

Неизмѣримый -безмірний.

Неизчислимый незлічимий.

Неизъяснимый- невимовний, несподаданий (Закр.).

Неимѣется (нѣтъ)—нема, немае; (умен.) —немаечки (Харьк.).

Не имѣть времени—не мати часу, ніколитись. *Так мені заніколилось.*

Неискренность—нещирість.

Неисчерпаемо- невиводно.

Неисчерпаемый—невиводний.

Некогда—ніколи.

Некрасиво—негарно.

Некрасивый — негарний; нехорошкуватий (Екат.).

Некрѣпкій—недужий, не міцний, не кріпкий; (о людяхъ, слабаго тѣлосложенія)—крихкотілий. *Ота молодиця при сназі, а св—крихкотіла.* (Полтав. губ. Лубен. у.). *Снага:* сила, здоровье.

Не крѣпко (не очень)—не дуже.

Не къ чему—нема чого; (—негодный) —не нащо. *Став у ненащо.*

Неловкій—неметкий (Закр.), незручний, невклюжий.

Неловко (не по себѣ)—ніяково.

Нельзя — неможна, невольно, дзуски, зась. *А дзуски* или *а зась!* (—вотъ тебѣ кукишъ).

Нелѣпица—невідь що, незнать що, нісенітниця, дурманина.

Нелюдимъ—нелюда, безлюдько. *И на взнаки не дастъ,—такий безлюдько!* (Навзнаки не дати: не заявить своего присутствія (Екат. губ.).

Не мало -чимало.

Немедленно—негайно, незабаром, зараз. *Зараз иди.*

Немедленный—негайний?

Немилый — нелюбий.

Неминуемо—неминуче.

Немного—трохи, небагато, небагатечко, щось; трошки, трішечки, небагацько; (немного не)—малощо. *Мало що не повний горщик.* (Почти что)—омаль. *Омаль не з батька буде заввишки.*

Не мочь (не быть въ силахъ)—нездужати, незмогти.

Ненавистный—остилий, ненависний.

Ненадежный—непевний.

11

Не надо (не нужно) не трѐба, дармà, дàром; сількісь, сількось (Екат.).

Не напрасно—не даремне, не дỳрно. *Я працёвав не дурно, такѝ трòхи заробив.*

Не напрасный—недарѐмний.

Ненастье—негòда, хлюща, хвѝща.

Ненасытность—несѝтство (Закр.).

Ненужно—нетрѐба.

Ненужный—непотрібний.

Необдуманно нерозвàжно.

Необрѣзанный (напр. о книгѣ)—неокрàяний, необрізаний.

Необходимо—неминỳче.

Необходимый—неминỳчий; (необходимѣйшій)—найпотрібніший.

Необыкновенно—надзвичàйно, незвичàйно.

Необыкновенный—незвичàйний, надзвичàйний, несвìцький (Харьк.). *З бàтька, з діда, с прàдіда не був я злòдій,—се несвіцький сòром.*

Неодѣтый—невдàгнений, неубрàтий.

Неожиданно (вдругъ)—несподівано, негàдано, рàптом, сусìль. *Сонечко сусіль у вікòнечко* (Поговорка, Екат. губ.).

Неожиданный - несподівàний.

Неопомниться — несчỳтись, нестàмитись.

Неопрятно—нечупàрно, неохàйно.

Неопрятный—нечупàрний, неохàйний.

Неосмотрительно — необàчно, знеобàцька.

Неосмотрительность—необачність.

Неосмотрительный—необàчний.

Неосновательный—непутàщий.

Неостанавливаться—невгавàти.

Неосторожно—неберѐжно, необàчно.

Неосторожный—необàчний, неберѐжний.

Неотёса (грубый человѣкъ)—мугѝрь.

Неотступно — прѝтьмом, неодходимо (Харьк.). *Неодходимо благае грошей.*

Неохота—нѐхіть.

Не переставать—невгавàти.

Непобѣдимый—незвитàжний (Піск.).

Не по вкусу—не в смàк, не до смаку, недогòдно.

Неповоротливый—неповороткѝй, пришелѐповатий.

Непогода—негòда, слёта, хлюща, хлàкга (Харьк.), хвѝща (когда идеть мокрый снѣгъ).

Неподвижно—непорỳшно, нерухòмо.

Неподвижный—нерухòмий, непорỳшний.

Неподдѣльный—щѝросний.

Неповолить—заборонѝти.

Непоколебимый—нехѝбкий, непохѝбний.

Непокорность—непокірливость.

Непокорный—непокірливий.

Непонимать — нетàмити, нерозуміти; (не пойму)—невтнỳ.

Непостоянство—нестàлість.

Непосѣда — непосидачка, швѐндя; побігу̀ця (Екат.).

Непремѣнно — неодмінно, безодмінно, прѝтьмом.

Непрерывно (неустанно) — безуга̀ву; безвідга̀лу, безугавно.

Непрерывный — безуста̀нний, безуга̀вний.

Неприкосновенный — непору̀шний.

Неприлично — негòже, не слід, не подòба річ, не до звича̀ю. *Не слід тобі туди ходити.*

Неприличный — негòжий, незвича̀йний.

Непристойный — сороміцький, стидкѝй.

Непріятельскій — вра̀жий, ворòжий. *Що за вра̀жа ма̀ти!*

Непріятно — нелю̀бо, прѝкро.

Непріятность — прѝкрість.

Непьющій (трезвый) — непиту̀щий.

Нерадиво — недба̀ло.

Нерадивый — недба̀лий.

Нерадивость — недбалість.

Неразговорчивый — неговіркѝй.

Неразсудительно — нерозва̀жно.

Неразумѣющій — нетяму̀чий.

Нерасположеніе (къ кому) — незичлѝвість.

Нерѣшаться (колебаться) — вага̀тися, перемиа̀тися.

Нерѣшительность — вага̀ння.

Неряха — нехлю̀я, задрі(п)па, нечупа̀ра.

Несвоевременно — не в час, не в пору.

Не сильный — недужий, не міцнѝй.

Несказанно — невимòвно.

Несправедливость — крѝвда.

Несогласіе — незгòда.

Несогласный — незгòдний.

Несостоятельность — неспромòжність.

Неспокойный — невпокійний.

Неспособность — нездòльність, нездатність.

Неспособный — нездатний, нездòльний, недотѐпний, несгіпний.

Неспѣлый (незрѣлый) — нѐстиглий (Харьк.); (—о ржи) — свидовѝй. *З свидового жита смашна каша.*

Нестарательный — недба̀лий.

Нести покаяніе — покутува̀ти.

Несчастный — безздòльний, безча̀сний, несчаслѝвий, бідола̀шний.

Несчастье — недòля, безголòвъя, безтала̀ння, лихоліття, ха̀лепа, лиха година, лѝхо, несча̀стя; (—несчастный слу̀чай) —причѝна.

Скла̀лась ёму причѝна:
Головоньку пробѝла (пѣснь);

(Несчастная пора) — лиха̀ годѝна, злѝгодні.

Не только — не тільки; не однò (Полѣсье). *Не однò ха̀та, усѐ погоріло.*

Нетопырь (жив.) — кажа̀н; коржа̀н (Радом.) *Vespertilio.*

Нетрезвый — підпѝлий, напѝлий.

Не тугой — слабкѝй.

Неуваженіе — знева̀га.

Неуважительно — знева̀жно, невва̀жливо, неува̀жно.

Неуважительный—неуважний.

Неудачливость—бездолля.

Неудачливый—бездольний.

Неудержимый—непогамований?

Неудовлетвореніе—недогода.

Неудовлетворительность — недогодність.

Неужели—невже, чивжеж, хиба.

Неуклонно—непохибно.

Неуклонный—непохибний.

Неумолимый—невблаганий.

Неумышленно—неумисьне, нехотя, ненароком.

Неумѣстно—не вподоба річ.

Неумѣющій — неумітний, нетямучий, невміючий.

Неунимающійся—невгавучий.

Неупотребленіе—невживання.

Неурожай—недород, неврожай.

Неурожайный—недородний.

Неурядица—безладдя, розгардіяш.

Неустрашимый—завзятий, голінний.

Неуступчивость—завзяття, завзятість.

Неуступчивый—завзятий, кремезний, неуважний, упиристий.

Неусыпный—невсипучий.

Неутомимый—невгавучий.

Неучтиво—незвичайно, негрече.

Нехорошо — недобре, негарно, нехороше.

Нехорошій—недобрий, негарний.

Нехотя—незнарошне; (—дѣлать) — нехотя, недбало.

Нехуже (почти что такъ хорошо) - незгірш.

Нечаянно—зненацька, ненароком, незнарошна, несподівано.

Нечистота—нечисть, бруд; (—во влагѣ) —муть.

Нешутя—навсправжки.

Ни вочто (обратить)—внівець; (—ставить)—за нізащо (мати). *Вони уніятів за нізащо мають.*

Нивѣсть (гдѣ, куда)—незнать, хто його зна, бозна.

Ни гугу—нічичирк.

Нижній—дольний, нижній, низовий.

Низменность—низовина, полог, низкоділ.

Низъ—дол, низ.

Никогда—ніколи.

Никто—ніхто; (уменьш.)—ніхтогісенько.

Никуда—нікуди.

Ни почемъ—ані гадки, байдуже. *Хоч горі усе: йому ані гадки.*

Нить—нитка, ниточка; (множ.)—нитки; (собир.) — ниття; (— несученныя изъ охлопьевъ)—вал; (—мониста) — разок (намиста).

Ничего—дарма, нічого; (ничего не подѣлаешь! но увы!)—та-ба! *И рад би купити, та ба!—грошей катма.* (Ничего ровно)—анічогісенько.

Ничтожество—нікчемність (правобер.).

Ничтожный—нікчемний.

Ниша—закапелок, пічурка.

Нищенскій (бѣдный)—злиденний; (при-

надлежащій нищему)—старчачий, старѐцький. *Старецька торба.*

Нищета—убозство, злидні.

Нищій—стàрець, стàрчик; (нищій ребенокъ)—старчà.

Но (а)—аж, алѐ; да, ено, ино, леч, та. *Не няв віри, аж вийшло усе правда.* (Но вѣдь)—аджѐ, аджѐж.

Новогодній—новорòшний.

Новолуніе—молодик.

Новость—новинà, новинка, первинà, першинà.

Ноготокъ (раст.)—нагідка. *Calendula pluvialis*

Ногтоѣда (болѣзнь)—вòлос.

Ножны—пòхви, піхви.

Ножъ—ніж; (—для хлѣба)—колодій, колодàч; (—сапожничій)—гнінѐць; (плохой ножъ изъ косы)—косàрь, кіска; (—складной)—чепѐлик.

Ночникъ—каганѐць.

Ночь—ніч; (уменьш.)—нічка.

Ночью—вночі, ніччю.

Ноябрь (мѣсяцъ)—Грýдень.

Нравиться—подòбатись.

Нравъ—вдàча, нòров; (по нраву)—до вподòби.

Нужда—потрѐба, нуждà, потрібка.

Нуждаться—нуждàтись; (—въ пищѣ) голодувàти; (—во всемъ)—бідувàти.

Нужно—трѐба, потрібно, трà.

Ну ка!—Дей ко! Ну лишень.

Нынѣ—тепѐр, тепѐречка, тепѐренька, нìньки (Волынск.)

Нырнуть—пурнýти, нирнýти; (многокр. т. е. нырять)—пурпнати, нирàти; (ныряя плавать)—наввùринки (плàвати).

Нѣжить—голýбити, милувàти, пестити.

Нѣкогда (когда то)—колùсь. Некогда (нѣтъ времени)—ніколи.

Нѣкоторый—якийсь, денѐякий, дѐкотрий, ѓнкотрий (Полт.) *Деневкі люде; якийсь час.* (Иной)—дѐякий.

Нѣкто—хтось; (кое кто)—дѐхто

Нѣмой—німий, німàц (Пиcк).

Нѣсколько—скількись, дѐкільки; кількòро (Правоб.); (—свыше десяти) —кільканàдцять (правоб.); (—нѣсколько десятковъ)—кількодесят.

Нѣтъ (отрицаніе)—ні; (—не имѣется) —немà, Біг-ма; (—неимѣется, говоря гнѣвно)—чортмà, катмà; (нѣтъ времени)—немà чàсу; (нѣтъ ужъ)—ні вже.

Нѣчто—щòсь; (—неподобное—бòзнащо. *Бо зна щò ти кàжеш!* (—неприличное)—бодай ёго не казать. *Там такѐ, щò бодай ёго неказать!* (—дурное, скверное,) ка-зна що (т. е. кат-знаещо); кат-батька-зна-щò.

O.

Оба- обùдва, обòе; (обѣ)—обùдві.

Обварить—опàрити, ошпàрити. *Ошпарив руку.*

Обвернуть—увинýти, обвинýти, обгорнути.

Обвинять—винùти, виноватити; (претендовать на кого)—жалкувàтись; (—жалуясь на кого)—оскаржàти; (обвиня-

емый)—виноваченний,(обвиненный)—повиноваченний, обвиноваченний.

Обворовать—обікрасти.

Обворожительный—чарівний.

Обворожить—зачарувати, очарувати, причарувати.

Обворотить—обернути, обгорнути, загорнути.

Обвѣнчать—звінчати.

Обдергать—обсмикати.

Обдертый (о человѣкѣ)—обшарпаний, обдертус.

Обдирало (взяточникъ)—драпіка, здирця (Правоб.)

Обдуманность — розвага. *Се треба робити не зря, а з розвагою.*

Обдуманно—з розвагою, розважно?

Обдумыванье—розважання?

Одбумывать— розважати, обмисляти, міркувати, мізкувати, метикувати.

Обдѣлать — обробити; (опачкать)—уробити. *У що се ти так уробив свиту?*

Обдѣлка—оправа; обробa (Под. губ.).

Обезкуражить—збентежити.

Обезпечить (снабдить) — зарадити, (себя)—зарадитись; (предупредить случайность)—запобігти.

Обезславить—ославити.

Обезумѣть—збожеволіти, з пантелику збитись, з плигу збитись, обезглуздіти, здуріти, знавісніти? з глузду зсунутись.

Обжечь (волосы)—опалити, обшмалити; (обжечься)—опектись;(обжигать шерсть, дерево)—осмалювати; (—кирпичь, известь)—випалювати.

Обжора—прожора; проїсть (Екат. г.).

Обжорливый—прожорливий; проїсний (Харьк. губ.).

Обзоръ—перегляд, оглядання.

Обзывать—узивати.

Обивать (сукномъ, матеріею)—побивати; (однокр.)—побити.

Обида—кривда, враза, образа (Пр.)

Обидно—кривдно (Кіев. Вас.).

Обидный—уразливий.

Обидчикъ—напасник.

Обидѣть—укривдити, окривдити, уразити, скривдити; (обидѣться)—образитись; (многократ. обижать)—уражати, ображати, кривдити, укривжати, обіждати, напастувати.

Обиліе—роскіш.

Вилітали орли
Зза крутоі гори,
Вилітали, буркотали,
Роскоші шукали (Пѣснь.)

Обильный (фруктами, цвѣтами, о деревѣ)—рясний. *Рясна вишня.*

Обильно (о листьяхъ, фруктахъ на деревѣ)—рясно.

Обиталище—житло, домівка, господа.

Обладаніе—володіння.

Облако—хмара, хмарина, хмарка.

Область—край, краіна, палестина.

Облачный—хмарний.

Облегчаться—легшати; (облегчиться)—

полѐгшати, одлѝгнути; (о скорби)— розвàжитись.

Облегченіе (обстоятельства)—вольгòта, пільга; (отъ болѣзни)—одлѝга, полѐгкість.

Облегчить—попільжити (Полт. губ.).

Обликъ—облѝччя, вид.

Облиться влѝтися.

Облѣниться—розледащіти, розлінувàтися.

Обмакивать—вмочàти, мочѝти.

Обмануть—обдурѝти, одурѝти, піддурѝти, обманѝти.

Обманщикъ—дурѝсвіт.

Обманчивый—звòдний, облỳдний.

Обманывать—дурѝти, обдỳрювати.

Обманъ — обмàна, мана, дурисвіцтво (Харьк.).

Обморочивать — морòчити, тумàнити, бàляси підпускàти.

Обмошенничать—ошахраїти.

Обмѣняться—замінàтися.

Обмѣривать—умірювати, обмірювати.

Обнажить—заголѝти.

Обнародовать—оголосѝти (книжн).

Обнаруживать — виявлàти; (обнаружиться)—вѝявитись, вѝзначитись.

Обнимать—обіймàти.

Обнищать—зъубòжати, обголѝтись.

Обновить — поновѝти; (обновиться)— зновѝтись.

Ободокъ (сосуда и т. п.)—обідѐць; (сита, рѣшета)—обічàйка.

Ободранный—обшàрпаний, обдѐртий, обідраний; (ограбленный, или о деревѣ)—облỳплений.

Ободрать—обідрàти, обдѐрти, обшàрпати, (—кожу съ животн.)—оббілувàти; (—кору по дереву)—облупѝти.

Обогатить—збагатѝти.

Обогащаться—багатіти.

Обогащеніе—збагачѐння.

Обогнать—вѝпередити.

Обожженный — опалений, опѐчений; (—горячею водою)—опàрений, ошпàрений; (—о кирпичѣ)—вѝпалений.

Обозначить—означѝти, вѝзначити;(многіе предметы)—позначѝти.

Обозрѣвать—оглядàти, озирàти.

Обозрѣніе—оглядàння, перегля́д, огляд.

Обои (стѣнные)—шпалѐри.

Обойтись—обійтѝся, перебỳтися.

Обольщеніе—омàна, манà.

Обоняніе—нюх. *Добрий нюх мае,— почув поживу.*

Обонять—чỳти (носом); (нюхать воздухъ, о собàкѣ)—вітрити.

Оборванецъ—голодрàбець, обірванець, обшàрпанець.

Оборваный —обшàрпаний, пошàрпаний.

Оборвать—обірвàти, обшàрпати.

Оборона—відборòна, оборòна.

Обороняться — боронѝтись, відборонàтися.

Оборотень—перѐвертень, вовкулàка.

Оборотливый—зворòтчивий.

Оборотъ—поворо̀т, зворо̀т, зворо̀тка.

Обосторонній—обопо̀льний.

Обрадованный—зраділий.

Обрадовать — зра̀дувати, пора̀дувати; (—ся)—зраділи.

Образованный—письмѐнний.

Образумиться—схамену̀тися, прийтѝ до глу̀зду.

Обратить—поверну̀ти, оберну̀ти, наверну̀ти. *Нас ра̀бин навернув би на жидівську віру.* (—ся къ кому)—оберну̀тися, поверну̀тися (—ся за дѣломъ) вда̀тися; (—ся во что волшебствомъ)—перекѝнутись, ста̀ти. *Відьма перекинулась (ста̀ла) соро̀кою.*

Обратно—поворітьма̀, наза̀д. *Повертай наза̀д!*

Обратный—зворо̀тний. *Зворотні коні.*

Обращать (вниманіе) – **уважа̀ти, вважа̀ти.** *Уважа̀й добре, куди йде дорога. Не вважа̀й на его слова!* (Обращаться къ кому за дѣломъ)—оберта̀тись, вдава̀тися.

Обременять—отягча̀ти, заважа̀ти. *Не заважить тобі й самому зходѝти.*

Обрисовать—обмалюва̀ти.

Обриться—обголи̇тися, оголи̇тися.

Оброкъ—чинш.

Обронить—упусти̇ти, загуби̇ти.

Обрубить—обруба̀ти; (вѣтви) — обчухра̀ти.

Обрубокъ—оцу̀пок, цуру̀палок, ути̇нок.

Обругать—ви̇лаяти, нала̀яти.

Обрученіе—зару̀чини.

Обрученный—заручѐний.

Обручиться—заручи̇тися.

Обрушиться (бѣдѣ)—окоши̇тись.

Обрывъ—падь, кру̀ча.

Обрѣзъ (книги)—бѐрег (Піск.).

Обстоятельно—докла̀дно.

Обстоятельства—приго̀да, приго̀донька, околи̇чность (*Паталка Полт.* Котл.).

Обсудить—зва̀жити, обміркува̀ти, обрахува̀ти, обметикува̀ти.

Обсужденіе—метикува̀ння, міркува̀ння.

Обсчитывать—улічува̀ти, облічувати.

Обтянуть—обтягти̇.

Обуза—глоба̀.

Обхватить—обійня̀ти.

Обходительный—ввічливий.

Обширность—розлеглість.

Обширный—розло̀гий, просто̀рий.

Обшлагъ—закавра̀ш, закарваш; карва̀ш (Влад. Вол.).

Общественный—грома̀дський.

Общество (сельское, городское)—грома̀да; (знакомыхъ)—товари̇ство; (—коммерческое)—спілка; (въ обществѣ съ кѣмъ, съ обща)—поспіль, поспо̀лу.

Общій—спільний, соку̀пний, умісний. *Сокупне по̀ле. У нас з бра̀том умісне господарство.*

Община - грома̀да.

Общинный — грома̀дський, громадя̀нський.

Общность—спільність (Піск.)?

Объѣдки—недо̀їдки; (—сѣна, соломы)—перѐїди (Херс.); зъїди (Полт.).

Объявить (публично)—оголосйти; (кому слѣдуетъ)—оповістйти, ознаймйти.

Объявленіе (публичное)—ознаймовання.

Объявленный (публично) — ознаймòваний.

Объясниться—вйсловитись.

Обыкновеніе—поведѣнція, звйчай, обйклость. *Удержимося при старобытныхъ своихъ обыклостяхъ* (Скороп. Закр.).

Обыкновенно—звйчне.

Обыкновенный—звйчний, звичайний.

Обыскать—перешукати, обшукати, обшàрити, перешàрити; (обыскивать по подозрѣнію въ воровствѣ)—трусйти.

Обыскивающій (дѣлающій обыскъ)—трусій (Харьк).

Обыскъ—трус.

Обычай—звйчай.

Обѣ—обйдві; (обѣими руками)—обіруч.

Обѣднѣвшій — збіднілий, зъубожàлий, знищàлий.

Обѣднѣть—зубòжати, збідніти.

Обѣжать—оббігти; (вездѣ)—обігати; вйшмигати.

Обѣтъ—зарòк.

Обѣщаніе—обітниця, обіцянка.

Обѣщать—обіцàти, обіщàти.

Обязанность—обовъязок?

Обязанный повйнний, вйнний, вйнен.

Овладѣть — заволодіти, опанувàти, засягтй.

Овощи—горòдина, городовинà, вàрево.

Оврагъ—яр, ярок; (увел.)—ярỳга; (—поросшій лѣсомъ)—байрàк.

Овца—вівця, овѐчка; (свыше 3-хъ лѣтъ)—мàтка; (—двухлѣтняя)—невòра (Херс.) (—однолѣтняя)—àрка; (—менѣе года)—ягнйчка.

Овчарня—кошàра.

Овчина—смỳшок.

Овчинный—смушкòвий.

Огадиться—огйдитись, опаскỳдитись.

Оглобли—голòблі.

Оглядываться—оглядàтися, озирàтися.

Огненный—огнйстий, огнàвий, огнàний.

Огниво—кресàло, крѐсево.

Огонь—вогòнь, багàття; (горящій костеръ, или мѣсто гдѣ огонь былъ)—òгнище.

Огораживанье—городьбà, горòжа.

Огородъ—горòд.

Огорченіе—жаль, прйкрость.

Ограбить—порабувàти, обідрàти.

Ограда—огорòжа, загорòда; (—плетень) тин, ліса; (—изъ жердей)—виррà, завòра; (—изъ досокъ)—ділòвання (Лѣвоб.); паркàн (Правоб.); (—изъ вертикально стоящихъ бревенъ) — частоків; (—для загона скота)—обòра, загòн.

Огромный — величѐнний, величѐзний, здоровѐнний.

Огурецъ—гірòк, гурòк, огірòк; (уменьш.)—гірòчок, огірòчок.

Одежда — одѐжа; òдяга (Полт. Луб.) (костюмъ) — убраннà; (—парадная)—шàти.

Одинаковый—однакий, одинакий, однаковісенький.

Одинокій—самотний.

Одиночество—самота.

Однакожъ—протд, проте, одначе, однак, усе такй. *Сім літ гордх не родйв, протд гдлоду не булд* (Посл.).

Одноколка—біда, бідка; (о плохой, шуточно)—прйбідка.

Однолѣтній (о животныхъ)—годовйк.

Одолжать (давать взаймы)—позичати; випозичати. *Позйч мені плуга.*

Одолженіе—позйка, позичка, милость; (сдѣлай одолженіе)—зроби милость, зділай милость; (сдѣлай одолженіе скажи)—скажи на милость.

Одолѣть—змогти, перемогти, здоліти, подужати, побордти. *На сйлу змоглй, у чотирёх на сйлу повалйли.*

Одряхлѣть—зстарітись.

Одуванчикъ (раст.)—кульбаба, кульбабка. *Leontodon taraxacum.*

Одуматься—схаменутись, оханутись, одуматись.

Одурѣть—здуріти, одуріти.

Одѣванье—одягання, вдягання, вбірання.

Одѣвать—вдягати, одягати, вдівати, зодівати, зодягати; (одѣваться, кромѣ словъ выше перечисленныхъ, съ прибавленіемъ *ся*)—вбіратись. *Вбрався у нову свиту.*

Одѣтый—одягнений, вбраний, вбратий.

Одѣяло (преимущественно посконное)—ковдра, кодра (Кремен. Омельн.); дрюганка, дрюгалка (Кременч. Келеб.); (изъ мягкаго войлока)—ліжник. (Впрочемъ дрюгалкою называютъ также всякое рядно изъ толстаго валу).

Ожерелье—намисто.

Ожесточеніе—заятрення?

Ожесточенный—запеклий. *Запекла душа*—(грубый характеръ, ожесточенное сердце).

Ожесточиться—озвіритись.

Оживать—одживати, оживати.

Оживлять—опоживляти, оживляти.

Ожиданіе—сподівання, сподіванка, жданки, ждання.

Ожиданный—сподіваний, жданий.

Ожидать—ждати, дожидати, чекати, трівати. *Потрівай не тікай, куплю черевйчки* (Пѣснь); (—чаять) сподіватись.

Озлиться—розъюшитись, розізлитись; (—вдругъ)—скипіти.

Ознакомиться—обізнатись, спізнатися. *Зъ козаками обознавшись* (Величко).

Означать—значити; (мѣтить)—вимічати, визначати, значити; (деревья, какъ погранич. признаки)—клячити (Черн.)

Озябнуть—змерзнути, змерзти.

Окаймить—облямувати.

Окаймленный—облямований.

Окалина—жужелиця.

Окинуть (глазомъ)—озирнути, оком скинути.

Окисать—киснути, скисати.

Окладъ (на иконѣ)—щата.

Оклеветать—обрехати.

Окно, окошечко—вікно, віконце, віконечко.

Около—біля, побіля, коло, кіля (Харь.).

Околотень — убоїще (Упрямецъ, не боящійся побоевъ).

Околотокъ—околія?

Околѣть—здохнути, издохнути, здохти, дуба дати, одубіти.

Оконечность—ріжок, кінець. *Поставила горщок на самім ріжку стола.*

Окончаніе—скінчання; (—жатвы)—дожинки, обжинки (Такъ называется и пирушка, устраиваемая по этому поводу).

Окончить—скінчити; (—дѣла)—упоратися.

Окоченѣть—одубіти, задубіти, скоцюбіти.

Окрестность — окіл, околія, околиця. *Нема в світі до окола, Як мій миленький Микола* (Пѣснь).

Окреститься (объ иновѣрцахъ)—вихреститись.

Окрестный—окільний. *Усі окільні селяне на се зїджуються*, (—мѣста, край)—облеглі.

Окрещенный—хрещений; (—изъ иновѣрцевъ)—вихрещений.

Окрошка (кушанье)—холодець.

Округлить (вещь)—викруглити, скруглити.

Округъ—окіл; обвод (Гал.). (Въ Бессарабіи, Хотинскій уѣздъ съ древнихъ временъ дѣлился на околи, какъ бы волости).

Окруженный—оточений.

Окружитъ—оточити. *Оточили гетмана сторожою доброю на ничь* (Лѣт. Самов.)

Окружность (или окресность селенія) —околиця; (—круга, тарелки)—обід.

Октябрь—листопад.

Окупъ—скуп.

Олухъ—ёлоп.

Ольха (дер.)—вільха. *Alnus incana.*

Омерзительный—мерзений, огидний.

Омерзѣніе—огида.

Омерзѣть—огиднути, згидитись.

Онѣмечить—понімчити, онімечити.

Опадать—спадати. *Вода вже спадае.* (—опухоли)—втухати.

Опаленный — зашмалений, присмажений, осмалений; (о человѣкѣ)—опечений.

Опалить—осмалити, присмажити.

Опаривать—шпарити.

Опасеніе—опаска. *Чумаки без опаски спати полягали.*

Опасный—небезпешний. *Дорога небезпешна.*

Опеленать — повити, сповити. *За горами гори, хмарами повиті* (Шевч.)

Опереться—спертися, опертися, навалитися, злягти, прислонитися. *Не зляган на мене.*

Опечалить—зажурити.

Опилки (дерева)—опилки (Лѣвоб.); трйни, тирса (Правоб.).

Оплеуха—ляпас, лящ.

За кучму сю твою велику,
Як дам тобі ляща у пику (Энеида).

Оплошать—зплоховати, зхибити.

Оповѣстить — обвістити, сповістити. *Чрезъ пословъ своихъ обвистивъ* (Величко). (—разсказать)—оповідати, розповідати.

Оповдать—спізнитись, опізнитись, забаритись.

Опомниться—схаменутись, зтямитися, спохватитись, зчутися, зглянутися. *Зглянься на себе!* (—послѣ обморока или сна)—очуняти, прочуматись.

Опостылый—огидлий, обридлий.

Опостылѣть—огиднути, обриднути.

Опоясаться — оперезатися, підперезатися.

Оправдать (слова, ожиданіе) — справдити.

Оправиться (отъ болѣзни)—виходитись, оплинути.

Опредѣлить (приставить къ чему)— приділити, наставити, настановити.

Опрокидывать—вивертати. *Вивернув глек з молоком.*

Опрокинуть-ся—перекинути-ся, перевернути-ся.

Опрометью—прожогом, миттю.

Опростать—опорожнити, виморожнити, зпорожнити.

Опротивѣть — огиднути, остогидати, обриднути, очортіти.

Опрятность—охайність

Опрятный—чепурний, охайливий.

Оптовой—гуртовий.

Оптомъ (нар.)—гуртом, валом, огулом.

Опубликоват —оголосити.

Опустить (голову)—понуритись, похнюпитись; (опуститься нравственно)—розледащіти.

Опустошать—пустошити, спустошати, випустошати, плюндрувати.

Опустошеніе — спустошення, випустошення, плюндрування.

Опустошенный—спустошений.

Опустѣлый—спустілий; (—домъ, жилище)—пустка.

Опустѣть—спустіти.

Опухоль—опух.

Опушка (лѣса)—узлісся.

Опытность—досвідчення.

Опять—изнову, изнов, знову, знов.

Оранжевый—жаркий, жовто-горячий.

Орать—орати, пахати.

Оружіе — зброя, оружжа, оружжина, бронь. (Вооруженною рукою, съ оружіемъ въ рукахъ)—оружно.

Орѣхъ (плодъ)—горіх; (—грецкій)—волоський горіх.

Орѣшина (куст.) — лісчина. *Coryllus avellana.*

Осада (крѣпости, города)—облога, обложення.

Осажденные (о людяхъ)—обложенці.

Осанистый (представительный)—поважний, ставний (Павл.).

Осанка—постать?

Освирѣпѣть — розлютуватись, озвіритись, розмордуватись.

Освободить — визволити, одзволити; (освободиться)—ослобонитися, вислобонитися, вибавитися; (освобождать)—визволяти, вислобожати; (освобожденный)—визволений, одзволений.

Освобожденіе — вислобоження, визволення.

Освѣдомиться—довідатись, освідчитись.

Освѣдомленіе—освідчини?

Освѣщеніе—світло. *Вже світла невидно,—мабуть спати поляґали.*

Освятить—посвятити, висвятити.

Освященный—свячений.

Осень—осень, вісень; (осенью)—осенню, восені.

Осилить—перемогти, здужати, подужати, здоліти; покґулати (Полт. г.).

Осина (дерево)—осика, осичина. *Populus tremula.*

Осиновый—осиковий.

Осиротить—посиротити.

Осиротѣть—засиротіти; (осиротѣлый)—засироченний, засиротілий.

Оскалить (зубы)—вискалити, вищерити. вискирити.

Осквернить—опаскудити, опоганити.

Осколокъ — скалка (Павл.); скльоцок (Піск.).

Оскоплять—валашати, легчити, викладати, скопити.

Оскорбительный—уразливий.

Оскорбить—уразити, образити?

Оскорбленіе—уразка, образа.

Оскорбленный — ображений, уражений?

Оскорлять — ображати; (оскорбляться)—уражатися? ображатись.

Ослабѣвать—слабішати, слабшати; (ослабѣть)—ослабіти, ослабти, охлясти, охлянути, захлясти, захиріти, занепасти, підупасти.

Ослушникъ—неслух.

Ослѣпительный—сліпучий.

Ослѣпить—засліпити.

Ослѣпленіе—осліп; (ослѣпью)—сліпма.

Осматриванье—оглядання, розглядання, розглядини.

Осматривать — оглядати, розглядати, озирати; (осматриваться)—оглядатися, озиратися.

Осмотрительный—озирчивий, обережний.

Осмотръ - оглядання, оглядини?

Осмотрѣть—обдивитись, роздивитись.

Осмѣливаться — важитись, осмілюватись, відважуватись; (осмѣлиться)—всміти, насміти, посміти, відважитись.

Основаніе—основа; (съ основанія—передѣлать, перевернуть)—изодна.

Основываться—засаждатися. *Шкода*

дарма́.... й на кондиціях неслуша́ныхъ засаждатися (Величко).

Оообенно— особли́ве, найбільш.

Особнякомъ— о́сторонь, на одлёті; (отъ людей)—одлюдно; (отъ построекъ)—на о́дшибі.

Особый— окрімний, особливий.

Оспа (болёзнь)—віспа.

Оставить—зоставити; (—вычесть)—лишити.

Остальной—оста́нній, оста́тній.

Остановить—зупанйти, спинйти, впинйти; (—заступая дорогу)—перенати; (—теченіе воды)—затамувати.

Остановка—впин, переста́нок.

Останавливать—впиняти, спиняти, припиняти; (—заступая дорогу)—переймати; (останавливаться)—ставати.

Остатокъ — оста́нок, послід, послідок; (—случайный)—забу́ток; (остатки)—послідки, оста́нки.

Остаться—зоста́тися, оста́тися; (—неподвижнымъ отъ страха)—прикипіти до місьця.

Остепениться—шануватися, статніти, статкувати. *Тобі треба статніти; годі ледащіцьця* (Полтав. губ. Лубен. уёз.). *Покинь тую горілку; тобі треба статкувати* (Кіевс. губ. Васильк. уёзда).

Остерегаться—берегтися, стерегтися, боронйтися. *Боронись шоб не застудитися.*

Осторожно—бе́режно, по малу, обережно.

Осторожный—обере́жний, сторожкий, опасливий.

Острастка—остра́шка, пострах.

Остріе—шпиль, шпинёк, го́стре.

Острить—гострйти; (—надъ кёмъ)—прикладати.

Остроконечный—спича́стий, шпилястий.

Острота—гострина; (—на чей счетъ)—при́кладка.

Острый—го́стрий.

Оступиться—спотикну́тись.

Остыванье—вистига́ння, осту́да.

Остывать—вистигати, холо́нути, стахати, прочахати.

Остывшій—вистигший, вистиглий, прохоло́нутий.

Осуждать — спосужати, посужати, гу́дити. *Робім добре,—нехай люде нас не гудять.* (—сплетничать)—суда́чити, пащикувати.

Ось (въ повозкё)—вісь, о́ся.

Осьмёрка (въ картахъ)—осьмаха, восьмачка.

Осёдлость—житло.

Отбиваться — оборона́тися, боронйти, пруча́тися

Отбить охоту—відва́дити.

Отблагодарить—оддя́чити, відда́чити.

Отборный—вибо́рний, вибірний.

Отбрасывать—відкидати.

Отбываніе—відбу́ток, одбу́ток.

Отбыть (свое)—відбу̀ти. (Изрѣдка употребляется въ смыслѣ—сдѣлать). *Жменею прядева не відбудеш.*

Отважный—смілѝвий, відва̀жний, відва̀жливий.

Отвести—одвѐсти; (—насильно)—одпрова̀дити.

Отводить—відво̀дити.

Отворачивать—одвертàти.

Отворить—відчинѝти, одчинѝти; (отворенный)—одчѝнений.

Отвратительно—брѝдко, гѝдко.

Отвратительный — гидкѝй, бридкѝй, гѝдосний.

Отвращеніе—о̀гидь; (—къ дѣлу)—нѐхіть.

Отвѣдать— скоштувàти, покоштувàти, попро̀бувати; (многокр. т. е. отвѣдывать)—коштувàти, смакувàти.

Отвѣтить—одказàти, одповідати, відказàти.

Отвѣтъ—одкàз, одпо̀від, відпо̀від, одвіт; (—письменный)—о̀дпис.

Отвязать—одвъязàти, відчепѝти; (отвязаться отъ кого)—відвъязàтись, відчепѝтись, одкарàскатись.

Отговорить—розрàдити, відмо̀вити; (отговаривать)—одмовлàти, розрàжувати, одражàти.

Отговорка—одмо̀вка, вимо̀вка.

Отголоски—вѝласки.

Отгребать—одгортàти, відгортàти, відгромàжувати.

Отдаленный—далечѐнний.

Отдаленность—далѐчиня, далечѝнь, далинà.

Отдаляться—віддалàтись, цурàтись.

Отдать-віддàти; (—возвратить)—верну̀ти; (—въ залогъ)—застановѝти.

Отдохнуть—віддѝхати, відпочѝти, одпочѝти, перепочѝти; (отдыхать)—спочивàти, опочивàти.

Отдыхъ—відпочѝнок, відпочѝвок, спочѝнок, спочѝвок.

Отдѣлить—відрізнѝти.

Отдѣльно-окромѐ, одрізно, нàрізно.

Отецъ—бàтько; (уменьш.)—бàтечко, бàтенько; (—по дѣтски)—тàто, тату̀сь; (батюшка)—пан-о̀тець (такъ титулуютъ священника).

Отечество—родѝна.

Отеческій (отцовскій) — бàтьківський, отѐцький.

Отечественный—отчѝстий.

Отечески—по батьківськи.

Отказать—відмо̀вити.

Отказъ—одмова, відмо̀ва.

Отказываться—відмовлàтися, відмагàтися.

Откармливать—годовàти.

Откачнуться—одсахну̀тись, одхитну̀тись.

Откликнуться—обізвàтися, відгукну̀тися.

Отклонить-відхилѝти.

Откормить-вѝгодовати, одкохàти.

Откормленный—годо̀ваний.

Откровенность—щѝрість.

Открыть—відкрити; (—окно, сундукъ)—відчиняти; (—присутствіе кого, чего)—назнати, навідати; *Я назнав у лісі тетеруків*; (—грудь)—розхрістатися; (—ротъ)—роззявити; (—найти)—одшукати. *Одшукав доброго майстера.*

Откуда—звідки, звідкіль, звідкіля, відки, відкіль, відкіля.

Откупоривать (—бутылку, бочку)—відтикати.

Отличаться—визначатись, відрізнятись, виділятись.

Отломать—одломити; (—отъ чего либо крохкаго)—укорпнути, уколупнути.

Отлучать—одлучати; (—выдѣлять)—вилучати.

Отлучиться—одвихнутись. *Аби-б з хати одвихнулась, то зараз дітвора й пароби шкоди.*

Отмѣнить—одмінити.

Отмѣчать—визначати, значити, мітити, вимічати.

Отнесть—занести, однести.

Отнять—віднати; (—съ насиліемъ)—видерти, висилити; (—часть)—одбавити; (—телёнка отъ коровы)—відлучити.

Отобрать—відобрати.

Отовсюду (со всѣхъ сторонъ)—звідусіль, відусюди, з усіх усюд.

Отодвинуть—відсунути.

Отозваться—обізватися, відгукнутися.

Отомкнуть—одімкнути, відомкнути.

Оторвать—одірвати; (—вѣтвь)—одчахнути.

Оторопѣвшій—тороплений. *Що ти дивишся мов торопле́ний?*

Отослать—одислати, заслати.

Отощать—охляти, захляти.

Отпереть (двери, замокъ)—відчинити, відомкнути.

Отправить—виправити, випровадити; (многокр.)—виправляти, випроваджувати, відправляти.

Отправиться (пойти)—помандрувати.

Отправленіе (кого)—виправа; (—службы, очереди)—відправа, відбуток, відбування.

Отпрыскъ—погонець, брость.

Отпустъ (храмовой праздникъ)—одпуст, проща (Отсюда *прочане*—богомольцы, идущіе на отпусгъ).

Отрава—отрута.

Отравить—отруїти, струїти; (отравленный)—отруєний, труєний; (—о водѣ)—затруєний?

Отрадно—радісно. *На душі у мене так радісно стало.*

Отрадный—радісний.

Отражать (цвѣта)—оддавати.

Отраженіе—одсіч (Закр.).

Отразиться (выказатися)—одізватись. *На мого батька гнівався, а на мені одізвалось.*

Отребье (негодное въ пищу мясо)—требіж.

Отрезвленный—витвережений.

Отрезвить—витверезити.

Отречься—відцуратись, зректися, від-

ректись, вѝректись; (—дать зарокъ)—заректѝсь.

Отрокъ—хлопъя, підрòсток.

Отростокъ—пàрость, пàгон, пагòнець, одросток, пàрус (Конот. въ смыслѣ развѣтвленіе); (—неокрѣпшіе ростки)—пàмолодь.

Отроческій—хлопъячий. *Хлопъячі літà.*

Отрубить—відтàти, одрубàти.

Отрубокъ (дерева) оцỳпок, цурỳпалок; утѝнок (Радом.).

Отрывокъ—обрѝвок, урѝвок.

Отрывочный—урѝвистий, урѝвчатий.

Отрѣзанный—відтàтий, відрізаний, відкрàяний.

Отрѣзать—відтàти, відрізати, відкрàяти; (—шуточно)—одчикрѝжити.

Отреченіе—вирікàння, відцурàння.

Отрядъ (войска)—загòн; (—партія чумаковъ)—вàлка; (—рабочихъ)—ватàга.

Отсовѣтывать—одражàти.

Отстать (отвязаться)—відчепѝтись, відсочѝтись, відкаснỳтись. *Відкаснися манія.*

Отступаться—відступàтися.

Отступникъ—одщепèнець, одмèтчик?

Отсутствіе—нèбуть, одлỳка (Кіевск. Вас.). *Він в одлуці.*

Отсырѣть—одлѝгти, одлѝгнути.

Отсѣкать—одтинàти, стинàти; (однокр. отсѣчь)—зотнỳти, одтàти, відтàти.

Отсюда (съ этого мѣста)—відсіль, відсілѝ, звідсіль, звідсі, звідсілѝ.

Оттепель—рòзталь, òттепель, одлѝга.

Оттопыриваться (о платьѣ)—оддувàтися, тутѝрчитися.

Оттуда—извідти, извідтіль, звідтіль, звідтілѝ, відти, відтіль, відтілѝ.

Оттѣснять—одпірàти.

Отуманить (голову)—заморòчити.

Отхватывать (въ см. дѣлать что съ жаромъ, наприм. объ игрѣ на скрыпкѣ)—затинàти.

Отчасти—почàсти.

Отчаянный (въ см. закоренѣлый)—занèклий, забісòваний.

Отчего—чогò, чом, чомỳ, (отчего-то)—чогòсь.

Отщепить (вѣтку)—одчахнỳти.

Отъ—від, од, з; (отъ роду)—зрòду. *Я там з роду не був.* (**Отъ** глупости)—здỳру; (отъ радости)—з рàдощів.

Отучить—одвàдити.

Отягощать—заважàти.

Отяжелѣть—обважніти.

Охапка—оберèмок.

Охать—èхати; èкати (Полѣс). *Діти заёкотали, побачивши се лихо.*

Охватъ—обѝймище. *Дуб товстий, мабуть обиймищів двое буде* (Куліш.).

Охватывать—обіймàти, загортàти, охвàчувати. *Вишневеччина загортала колись мало не усю Полтавщину.*

Охладѣть—охолòнути; (охлаждаться)—холòнути.

Охлажденіе—остỳда. *Не дай грошей—остуда на час, а позич—сварка на віки.*

Охлопья—клòччя.

Охорашиваться—чепурѝтись.

Охота — хіть, охòта; (—съ ружьемъ) охòта; (съ собаками) — полювання, (—какъ промыселъ)—мислѝвство.

Охотиться—охòтитись, полювàти.

Охотникъ—мислѝвий, стрілець.

Охотно—охòче, хітне, за любкѝ.

Охуждать—гỳдити.

Оцѣненный—оцінòваний, поцінòваний.

Оцѣнять—цінувàти, цінѝти.

Оцепенѣть—одубіти, одеревеніти.

Очарованіе—чàра, манà, омàна (Закр.). *На тебе десь ману у Литві навели* (Гребенка).

Очевидно видòме, очевѝдьки, очевѝдячки.

Очевидный—очевѝстий (Закр.); видòмий,—очевидячкий (Квітка п. Шельменко). *Видòме діло.*

Очень—вѐльми, дỳже.

Під ним кониченко,
Під ним вороненький
Вельми дужий (пѣснь).
Дуже гарний. (Не òчень)—недуже.

Очередной—черговѝй.

Очередоваться—чергувàтися.

Очередь—чергà, чѐред. *Нехай идуть своїм чередом.* Въ очередь)—почерзі.

Очертить — окреслѝти. *Окресливши краткими словы* (Величко).

Очнуться — очỳняти, прочỳняти, очỳтись, прочỳматись, пробỳркатись.

Очутиться—опинѝтися.

Ошибиться — помилѝтись, омилѝтись; (ввесть въ ошибку)—змилѝти; (—принять за другое лицо)—опізнàтись.

Ошибка — помѝлка, омѝлка, обмѝлка, обмѝл.

Ошибочный—омѝльний.

Оштукатуренный (известью)—вàплений, повàплений; (—глиною)—обмàщений.

Оштукатурить (известью) — овàплити; (—глиною)—обмàзати, омастѝти; порудѝти (Кіев. Вас.).

Ощипать (перья, волосы)—обскубтѝ.

Ощупать — полàпати, помàцати, облàпати, обмàцати.

Ощупыванье—мàцання.

Ощупью—пòмацки, пòлапки, òблапки, òбмацки, полапцѐм. *Чого треба, то й пòлапцем намацаєш.*

П.

Павлинъ (самецъ)—павỳк (Черн.), пàвич; (самка)—пàва, павѝчка.

Падаль—пàдло, стѐрво.

Падкій—лàсий.

Падучая (болѣзнь)—чòрна нѐміч, чòрна бòлість.

Падчерица—пàсербиця, пàчериця.

Пазы—втòри, утòрі. Отсюда *вторлѝвий* (въѣдливый). *Богині в гніві тїїж баби, и также на утори слабі* (Котл.)

Пакостить — кàпостити, паскỳдити, пàкостити.

Пакостникъ—кàпосник, паскỳда.

Пакостный (вредный)—ка̀посний, шкодли̇вый, паску̀дний, па̀косний.

Пакость—ка̀пость, паску̀дство, па̀кость.

Палатка—шатѐр, шатро̀; (Полт.) намѐт; (ярмарочная)—я̀тка.

Палачъ—кат; (увел.)—катю̀га.

Палецъ—па̀лець, пу̀чка.

Палка (посохъ)—ціпо̀к, кій; (собир.)—кія̀ччя; (большая)—ціпу̀ра; (нищенская) костура; (съ крючковидною рукоятью)—карлю̀чка, клюка̀, клю̀чка, ковінька; (священнич. посохъ)—патери̇ця; (булавовидная)—кіёк; (грубоотесанная)—па̀лиця, дрюк, дрючо̀к; (множест.)—палі̇ччя, дрю̀ччя; (неотесанная)—лома̀ка; (длинная чабанская съ крукомъ на концѣ)—кгирли̇кга; (—для игры въ мячъ и т. п.)—гилка; (желѣзная дорожная съ рукояткою въ видѣ топора)—кѐлеп.

Палуба (судна)—черда̀к (Куліш.)

Палящій—пеку̀чий, шква̀рний (о днѣ).

Памятливый — памъятли̇вий, памъяту̀щий.

Памятно—втямки̇, взнаки̇, в памъятки̇; впомки̇ (Харьк.). *Той день давcя мені в тямки. Чи в помки Вам як пожежа була?*

Памятный — незабу̀тній, памъятни̇й. *Памъятного дати*—(дать помнить).

Память—па̀мъять, па̀мороки (употребляется только въ выраженіи—*забити памороки;* (вещь, предметъ) — памъятка.

Панталоны — штани̇; (широкіе *на очкурі*)—шарава̀ри; (узкіе, въ обтяжку)—гала̀нці; (изъ овечьихъ шкуръ шерстью внутрь)—миши̇ни (Херс.).

Параллельно—по̀руч? *Треба ще рів викопати поруч ліси.*

Парень—па̀рубок, парубі̇йка; (собир.)—парубо̀цтво; (множ.)—парубки̇, парубъя̀та; (несовершеннолѣтній)—парубчу̀к, парубча̀.

Парить—шуга̀ти. *Шуляк шугає.*

Пароконный—двуко̀нний.

Паромъ—поро̀н.

Партія (рабочихъ, нищихъ, и т. п.)—вата̀га; (чумаковъ съ возами)—ва̀лка.

Паръ—па̀ра, парло̀?

Пасмурно—хма̀рно.

Пасмурный—хма̀рний; (о человѣкѣ)—хму̀рий, пону̀рий, пону̀ра, похню̀па.

Пасмурнѣть (о небѣ)—замоло̀жуватись, хма̀рити

Пастухъ—пасту̀х, пастушо̀к; (младшій или помощ.)—підпа̀сач; (—коровій)—череди̇к; (—овечій)—чаба̀н, вівча̀р; (—скота) — ста̀дник, скота̀р; (—откармливаемаго на сало скота, старшій)—гуртоправ, а остальные—гайда̀й, гульта̀й; (—лошадиный) — табу̀нщик; (—свиной)—свинопа̀с, свина̀р.

Пасть (зѣвъ)—па̀ща; па̀щека (Влад. Вол.).

Пастьбище — пастівник; ви̇пас, (—сбитое)—стовкви̇ще (для телятъ навесеннее время)—ви̇гон.

Пасынокъ—па̀синок, па̀сербок; (множ.)—пасербеня̀та.

Патронташъ — ладівни̇ця, кулѐшниця. *З трома шабельтасами и куле-*

шницями козацькими (Величко).

Паукъ—павук.

Паутина—павутиння, павутина.

Паханье—оранка.

Пахарь—орач, плугатар, ратай.

Пахать (землю)—орати.

Пахнуть — пахнути; (чѣмъ) — душити, нести, оддавати, пахтіти; неприятно)—смердіти. *Від тебе горілка так и душить. Звідки се так гаррю несе? Чай щось милом оддае. Що тут смердить?*

Пачка (вязка)—жмут, жмуток, жмуточка

Пачкать — каляти; (пачкаться) — калятись, наскудитись, мазатись; пецькатись (Радом.).

Пектись (заботиться)—дбати, піклуватись, печалуватить. *Отамане наш, не дбаеш ти нас* (Пѣснь).

Пеленать—повивати, сповивати.

Пеленка—пелюшка, сповиток.

Пеликанъ — баба-птиця (Встрѣчается въ Новороссіи по берег. Чорн. моря).

Пенька—прядево.

Пеньковий (изъ коноплян. нитокъ)—прядівъяний.

Пенять (роптать)—нарікати, жалкуватися, ремствувати.

Первенецъ —первак.

Первенство—першеньство.

Первенствовать—головувати.

Первоначально—зпрежу, зперту, на сам перед, зпочатку.

Первый—перший; первая въ чомъ бы ни было)—первітка; (въ первый разъ, в первые)—у перве, вперве, уперше, в перш.

Перебраниться—полаятись.

Перебранка—лайка, сварка.

Перебросить—перекинути.

Перебиваться (коекакъ)—перемогатися.

Перевесть (съ другого языка)—переложити, перекласти; (многокр. т. е. переводить)—перекладати, тлумачити.

Переводъ (съ другого языка)—переклад.

Переворачивать (наприм. угли въ печи) —перегортати, перевертати.

Перевѣситься—перехилитись.

Перевѣсъ (преобладаніе) — перевага, перемога (Піск.); (взять надъ кѣмъ перевѣсъ)—гору узяти.

Перегадить—перепаскудити.

Переговариваться—перемовлятись.

Переговорить—перемовити, перебалакати.

Перегнуть (наклонить)—перехилити.

Перегонять — випережувати, випережати; (—водку)—переганяти.

Перегородка — загородка, переборка; (въ рѣкѣ для ловли рыбы)—язь, кітець.

Передать (словесно)—переказати, наказати.

Передача (словами)—переказ.

Передвигать—пересовувати.

Передникъ (въ платьи)—запаска.

Передохнуть — віддихати, відпочити, перепочити.

Передѣланный — переоначений, перероблений; (— о платьи) — перелицёваний.

Передѣлать — переробйти; (на свой ладъ) — переоначити; (перевернуть на изнанку, о платьѣ) — перелицюватн.

Переждать — перегодйти, переждати, перетрівати, перечекати, перечасувати.

Пережечь — перепалйти.

Пережженный — перепалений.

Пережить — перебути, пережити.

Перезрѣвать — переспівати, перехожати (Перехожати собств. значить переходить извѣстный возрастъ).

Перекладина — перекладина; (через канаву) - кладка; (связывающая пару стропилъ въ крышѣ) - бантйна; (связывающая двѣ стойки *шули*, въ досчатой постройкѣ) — трямок; (множ.) — трямкй; (— связывающая полозья въ саняхъ) — перечка.

Перекликаться (наприм. въ лѣсу) — гукатися, перегукуватися.

Перекрёстокъ — перехрестя, роздоріжжа, роспуття.

Переманутъ — переманйти, перенадити. *Я шевлію пересію, руту пересажу, таки ж свого миленького к собі перенажу* (Пѣсня).

Перемигиваться — переморгуватись.

Перемыть — перемйти, перебанити (Піск.) (вытирая) — перешарувати.

Перемѣна — одміна, зміна.

Перемѣнить — обмінйти, змінйти, одмінйти; (перемѣниться самому) — змінйтись; (съ кѣмъ, чѣмъ) — замінятись, обмінятись.

Перенестись (перемѣнить мѣсто жительства) — перебратись; (на другой берегъ) — перехопйтись.

Перенимать — переймати; (однократное) — перенати.

Переночевать — переночувати; обночувати (Піск.).

Переодѣванье — передягання.

Переодѣвать — передягати.

Перепелка — перепелйця.

Переписываться (съ кѣмъ) — листуватися.

Переплетъ (книги) — оправа, корешок. *Дав на церкву еванґелію у дорогій оправі.*

Перепортить — перенівечити; (иноск.) — перепаскудити, спаскудити, перепакостити, попсувати, пошкодити.

Перепорченный — перенівечений, перепаскужений.

Перепоясаться — підперезатись.

Переправиться — переправитись, перехопйтись.

Перепрыгнуть — перестрибнути, перескочити, переплигнути.

Перепуганный — переляканий, переполошений.

Перепугать - перелякати, переполохати, переполошйти.

Перепугаться — перелякатись, злякатись, переполошйтись.

Перепугъ — переполох, переляк.

Перервать (перебить, напримѣръ разговоръ)—перехопйти, перечепйти, перетнути.

Перерывъ — перейма; (перерывами)—переймом, врйди годи.

Перерыть - переворушйти; (напр. попостель)—перекуйовдити.

Пересиливать — пересмагати, переважати; (однокр. т. е. пересилить)—подужати, перемогти.

Перескочить см. Перепрыгнуть.

Пересматривать — переглядати, переглѐжувати.

Пересматриваться--переглядатись, зглядатись, ззиратись, передивлятись.

Пересмотрѣть—передивйтись.

Пересмотръ—перегляд.

Переставать — уставати, переставати; (однокр.)--устати;(—шумѣть)—вгавати.

Пересчитать—перелічйти, полічйти, пораховати.

Пересѣченіе—перѐтичка? *Біла хустка з червоними перетичками* (Слышалъ въ Вол. губ.).

Перетерпѣть — перетерпіти, стерпіти, вйтерпіти, перестрівати.

Перетревожиться—переполошйтись.

Переулокъ—провулок, провулочок; (глухой, тупикъ)—зазубень (Харьк.).

Перехватить — перехопйти, перенйти; (перехватывать)—переймати, перехоплювати.

Перечница - перчанка (Конст.).

Перила—баляси (Закр.), поручні, бильця.

Персикъ (раст. и плодъ)--бросквйна; (*amygdalus nana*)—чѐрсик (Херс. губ.).

Перстень—каблучка, обідѐць, перстінь.

Перышко—пірцѐ, піръячко, перйнка.

Пестрить—мерѐжити.

Пестъ—товкач, макогон, мъяло.
Дай накаже не злізати:
Буду мъялом потягати (пѣснь).

Песчанистый -- піскуватий.

Петля (у дверей)—завіса. *Хвіртка на поржавілих завісах* (Кв.).

Печалиться—журйтися, тужйти, сумовати; (убиваться за кѣмъ)—побиватись.

Печаль—туга, сум, журба, смуток.

Печально—сумно.

Печальный—журний, смутний.

Печатать—друковати.

Печень—печінка.

Печенья сладкія—пундики.

Печь (сущ.) піч; (кухонная)—варйста піч; (—комнатная, печка)—груба, грубка; (кирпиче-обжигальная)—гартовня (Прав.); (у горшечниковъ)—горен; (известковая)—вапнярка; (въ сѣнахъ или на дворѣ, для приготовленія пищи лѣтнею порою)—кабйця (Херс.).

Печь (глаг.)—пектй, шкварити; (мучное въ маслѣ)—пряжити.

Пещера—печѐра.

Пивоварня— бровар.

Пивоваръ—броварник.

Пигалица (птица)—чайка.

Пика—ратище, спис.

Пиковая масть (въ картахъ)—вѝни; (пиковая карта)—виновка, винò.

Пиковый (о картахъ)—вѝнний, винòвий.

Піонъ (раст.)—півòнія. *Paeonia*.

Пировать—бенкетувàти; балювàти (Кан. Черкас.).

Пирушка—гульня, погулянка?

Пиръ—беньке̇т.

Писаришка—писарчу̇к.

Пистолетъ—пистòль.

Письменно—листòвне.

Письмо—лист, письмò; (—открытое, незапечатанное)—отвòристий лист (Мазепа. Закр.); (—безденежное)—ялoвий лист, пісьмо.

Питать—годовàти, опоживлàти.

Питательный—ситнѝй; тревнѝй (Харьк.). *Юшка тревна*.

Пить—пѝти; (жадно) хлистàти; (говоря съ дѣтьми)—пѝтки, пѝтоньки; (—прямо изъ ведра)—пѝти в нахѝлку, нàхильці, нàхилки, нахильцѐм; (пить водку)—чаркувàти; (спиртнаго—много)—тягтѝ, дýдлити, хилѝти, лигàти, жлýктити, цмýлити, жлоктàти; (—спиртное же по немногу, но часто)—клю̇кати; (—круговую)—кружлàти, кружàти; (—о собакахъ т. е. локать)—глохтàти; (непьющій разум. водки)—непитýщий; (подпившій, на веселѣ)—на підпѝтку, підпѝлий

Питье—питтà; (—спиртное)—напій? трýнок; (для скота)—пійло; (—волшебное)—даннà.

Пища—ї̇жа, ї̇да.

Пищать—писчàти, пискотіти.

Плавно—повàгом, плàвко; (сравн. ст.)—плавкіш.

Плакать—плàкати, рю̇мати, рю̇мсати; (—на взрыдъ)—хлѝпати; (—съ воплемъ)—голосѝти, ревтѝ; (—неудержимо и продолжительно)—густѝ; (—потихоньку)—кѝснути, пхѝкати.

Пламя—пòлумъя.

Планета—планѝда.

Платокъ—хýстка, хустѝна, хýсточка.

Платье (одежда)—одѐжа, одѐжина; òдяга (Харьк.); (соб.)—манàття (Полт.); (—женское)—сýкня (Прàв.); (—нѣмецкое или модное)—шарандàк (Конот.); фýркало.

Плачъ—плач; (—громкій)—голосіння.

Плащъ—керѐя, кобеня̇к, опòньча; (Под. и Гал.); плащ. *Плащуваті Цигани*.

Племя—плѐмъя; (перен.)—кòдло; (бранно)—кàвідь (Харьк.).

Племянникъ—небòж, небіж.

Племянница—небòга.

Плесень—цвіль.

Плескать—плю̇скати, плющѝти. *И лёд трещить и вода плющить*. (Пѣснь).

Плескаться—хлю̇патись.

Плестись (тащиться)—чвалàти.

Плетень—ліса; (уменьш.)—ліска, тин.

Плеть (изъ пеньки)—батіг, батіжок, пýга, пýжка; (—изъ ремня)—карбàч, малахàй, канчýк, гарàпник; (—короткая и толстая)—нагàй, нагàйка.

Плечо—плечѐ, рàмо; (плечо съ плечемъ)—òпліч, пліч-о-пліч.

Плеяды (созвѣздіе)—волосожàр, квòчка.

Плодовитый—(о деревѣ) - родючий; —о женщинѣ)—плодовѝта; (о свиньѣ)—порòслива.

Плодородный—родючий. *Родюча земля*; хліборòбна (Полт.); хлібна (Харьк.).

Плодъ—плід? *Кляне свій рід и плід*; (—садовой фруктъ) - садовинà.

Плоскій—плескàтий, плескувàтий, плòский; (о лицѣ, носѣ) — пліскувàтий (Нечуй. Чорні хмари.).

Плоскость—плòща, площинà.

Плотина—грѐбля, гать, гàтка, загàтка.

Плотица (рыба)—плітка, пліточка.

Плотникъ—плòтник, тѐсля (Старин.).

Плотно—щільне (Лѣв.); суцільне (Прав.).

Плотный—щільний; (—о челов.)—опàсистий, гладкѝй.

Плохо—пагàно, не гàрно; (—сдѣлано)—не дòбре, пазнàть як (зрòблене), не до ладỳ, не гарàзд.

Плохой—плòхий; (сравн. ст.)—пліхший; пагàний, не знàть якѝй.

Плошка—каганѐць, каганòк.

Площадь—пляц (Прав.); майдàн (Лѣв.).

Плужникъ—(рѣзакъ къ плугу) леміш.

Плутовать—шахрувàти.

Плутовство—шахрàйство, (говоря о евреяхъ); шалапутнява, (говоря о цыганахъ); мошѐнство, (говоря о своихъ землякахъ или о великорусахъ).

Плыть—плѝсти, плѝнути.*

Плѣнить — причарувàти; (—взять въ плѣнъ) заполонѝти.

Плѣнникъ—полонѐник, брàнець.

Плѣнница—брàнка (Піск.).

Плѣнъ—полòн.

Плѣнять—чарувàти.

Плѣсна (рана на языкѣ)—плісниявка.

Плѣснѣвѣть - цвісти.

Плѣшивый—лѝсий, голомòзий.

Плѣшь—лѝсина.

Побасенка—побрехѐнька.

Побезпокоить—погурбувàти.

Побитый (о хлѣбѣ)—потолòчений, збѝтий.

Ой у полі жито
Копитцями збито (Пѣснь).

Поблагодарить—подя̀кувати.

Поблажать—потурàти, потакàти.

Поблекнуть—зблякнути.

Поблѣднѣть — зблідну̀ти, поблідну̀ти, побіліти; (прошедшее время: *зблід, поблід*); (—вдругъ)—пополотніти, помінитись—(измѣниться въ лицѣ).

Поболтать (поговорить) — побалàкати, побазікати.

Побороть—подỳжати, здоліти, змогтѝ, поборòти, покгỳлати.

Побранить—полàяти, покартàти.

Побресть—повіятись, пошкандибàти.

Побросать—покѝдати.

Побрякушка—брязкàло, брязкальце.

Побуждать—побужàти?

Побѣги (на деревѣ)—погòнці.

Побѣда—змòга (Піск).

Побѣдить—перемогтѝ, поборòти.

Побѣжденный—побòрений.

Побѣлить—побілйти.

Побѣлѣвшій—збілілий.

Повадиться — унàдитись занàдитись, внàдитись, понàдитись, улàситись.

Унадився журавель
Та до наших конопель (пѣсня).

Повадный—унàдний? унàдливий.

Поваренокъ—кỳхта, кỳхтик (Прав.).

Поваръ—кỳхар.

Повелѣвать—розкàзувати; (начальствовать)—верховòдити.

Повелѣніе—зàгад, накàз.

Повелѣть—звеліти, загадàти, наказàти.

Повергать валйти.

Повернуть—обернỳти, повернỳти, звернỳти, звертàти.

Поверхностно—позверхòвне (Величко); (наверху воды и вообще жидкости—повèрсі, на вèрсі.

Поверхность—пòверх, верх.

Повеселѣть—повеселішати.

Повесть—повестù; (—насильно)—попровàдити. *Попровадили бідолаху до стàну*.

Повидимому—здаѐться, либòнь.

Повилика раст.)—берізка. *Convolvulus arvensis*.

Повиноваться—слỳхатись, послухàти.

Повиновеніе—послухàння.

Повиснуть—повйснути, почепйтись.

По вкусу—досмакỳ, до вподòби: в смак (*зготовив*), догòдно (*зробив*).

Повозиться—поповтỳзитись, повозйтись; (умственно поработать) — поморокуватись.

Повозка—возòк, візòк, візòчок; (дрянная)—тарадàйка, чортопхàйка.

Поворачивать — повертàти, звертàти, обертàти, оборочàти, завертàти, вертàти. *Вертай до дому*.

Поворотливый — потовкỳчий, поворот-кйй, шамкйй.

Поворотъ (о солнцѣ)—візворòт?

Повредить (дѣлу)—пошкòдити; (—внутренность) — надірвàтися, поверèдити, надверèдитись; (—здоровью)—завàдити, зашкòдити.

Поврежденіе—шкòда. *Шкоди наробив*. (—отъ усилій)—надсàда, пòрух, порỳха.

Поврежденный (о предметѣ)—пошкòжений; (—о человѣкѣ)—надверèжений, порỳшений.

Повременить — потрівàти, пострівàти, почекàти; (по времени)—перегодом.

Повсемѣстный—сусвітний.

Повсюду—усюди, скрізь, повсюди, по всіх усюдах: (вездѣ)—усюдою. *Усюдою, біжить з його кров*.

Повырывать (волосы, перья)—вйскубти, вйтеребити.

Повѣвать—повівàти, подихàти.

Повѣнчать—звінчàти.

Повѣрить—понйти віри, нйти віри, повірити; (повѣрять)—звірйти.

Повѣса—палйвода, шйбеник, гульвіса палйсвіт.

Повѣсить повісити, почепити; (—голову)—понурится, похнюпитись

Повѣтствованіе—оповідання.

Повѣтствователь—повідач. *Будеш добрим вислухачем, будеш добрим повідачем* (Посл.).

Повѣсть—повістка, оповідання.

Повѣять—повіяти, пахнути.

Погаснуть (объ огнѣ)—потухти, стухти, стухнути, погасти, погаснути.

Погибать—гинути, загинати, загибати, пропадати. *Ой поїхав в Московщину, да там и загинув, Свою милу Україну на віки покинув* (Пѣснь).

Погибель—пагуба, загиба, загин, погибель.

Погибнуть—згинути, погинути, загинути, пропасти, запропаститись, занапаститись, изгинути, счезнути, слизнути, зслизнути; (пойти прахомъ)—посісти. *Тут моя сила огнем посіла.*

Поглотить—поглинути.

По глупости—здуру.

Поговорить—побалакати, поговорити.

Поговорка—приказка, примовка (Закр.).

Погода—година, погода, верѐмъя; (погодное т. е. благопріятное лѣто, день)—годиняне літо, годиняний день (Полт. Луб.).

Погодить (подождать)—потрівати, пострівати; (погодя)—згодивши трохи, згодом, перегодом; (погоди) — трівай, стрівай лишень! Годи лишень!

Погонщикъ—погонич, погонець.

Погостъ (церковный дворъ)—цвинтарь.

Погребать—ховати, хоронити.

Погребеніе—похорони, погріб, похорон.

Погребъ (въ видѣ ямы)—лёх, погріб; (—подъ домомъ каменный)- пивниця (Правоб.).

Погрозить—посваритись; (погрозиться)—похвалитись, посваритись.

Погрузить—занурити, затопити.

Погрузнуть—загрузти, загрузнути.

Погрустить—потужити, посумовати, пожуритись.

Погрѣшность—огріх, огрішина, (такъ называются случайные пропуски, при оранкѣ земли); охиба (Закр.). *Кожний свої охиби визначає* (Посл.).

Погрязнуть—загрузнути.

Погубить—занапастити, запропастити, загубити, згубити, занівечити; (—о человѣкѣ)—стратити.

По—до. *Вода дойшла до мосту.*

Подавить—подушити; (– о деревьяхъ молодыхъ)—потлумити, подавити.

Подай—ке, кей, подай; (подайте)- кейте, кете, подайте.

Подарить—подарувати; (подаренный)—дарований, подарований.

Подарокъ—дарунок, подарунок, гостинець, ралець. *Подарунки без штанів ходять* (послов.). (Говорять, что ралець происходить отъ древняго обычая, на новый годъ, приносить дары, владѣльцу земли, отъ *рала*. Теперь такъ называется подарокъ младшаго лица старшему, или взятка).

Подбить (мѣхомъ)—вихутровати; (под-

битый мѣхомъ о платьи) хутрòваний.

Подборъ (сортировка)—добір, підбір.

Подбрить—підголйти.

Подбрюшный—подчерèвий.

Подвернуться (нечаянно надойти)—навернутись, наскòчити, підскòчити.

Подвигать—посувàти.

Подвижной (о человѣкѣ)—меткйй, потовкýчий; (—объ экипажѣ, т. е. легкій на ходу)—бігкйй.

Подговаривать—намовлàти, підмовлàти, підбивàти.

Подговорить—намòвити, підмòвити, підбйти, наустйти, підговорйти, підустйти.

Подданническій—піддàнський.

Подданный—піддàнець, піддàнок, піддàний.

Поддерживать—спірàти.

Поддернуть (платье)—підсмйкати.

Поддѣлаться (подольститься)—присѐрбатись.

Поддѣть (обмануть)—піддурйти.

Подешевѣть—подешèвшати.

Поджать—підобгàти.

Сидить жінка на припічку,
Ніжки підобгавши (Пѣсня).

Поджигатель—палій.

Поджидать—спожидати, дожидàтись; (—съ нетерпѣніемъ)—виглядàти.

Поджогъ—підпàл.

Подзадоривать—підбивàти.

Подзатыльникъ—потйлишник.

Подкарауливать—чигàти, підстерегати, засідàти.

Подкрасить—підмалювàти, підкрàсити.

Подкрѣпиться—підживйтись, підсйлитись.

Подкрѣпленіе—піджйва, підсилок.

Подкрѣплять—оноживлàти; (—войскомъ)—спірàти.

Подлаживаться—підлàгожуватись.

Подлецъ—падлюка.

Подлинно—ажèж, авжèж, спрàвді, в самій рèчі.

Подлинность—щиріcть.

Подлинный—щйрий. (Отсюда *щирозлотий*—изъ чистаго золота).

Подлипало—підлйза, прилйза.

Подложный—підбòрний, підрòблений.

Подлѣ—вобік, вобіч, обіч, побіч, суміж, поузбік, поплiч, білѧ, побілѧ, опостін; кглі (Черн.). *Сів кглі єго.*

Подмигнуть—підмигнýти, підморгнýти.

Подмостки—рештувàння.

Подмѣтить—запримітити, встерегтй.

Поднимать—підиймàти.

Подниматься—підиймàтися, здиймàтися, знімàтися; (—о солнцѣ)—підбивàтись угору. *Уся рука знялась пузирем; сонце вже підбилось височенько.*

Подняться (о птицахъ)—изнàтися.

Подобрать (платье)—підтйкатись.

Подобрѣть—здòбритися, подобрішати.

Пододвинуть—підсýнути.

Подождать—потрівàти, почекàти, по-

стрігàти, підождàти; (подожди)—почекàй, потрівàй, трівàй, підождù.

Подозвать—підкликати.

Подозрѣвать—зазòрити. (Подозрительный)—зазòрливий, зазòрний. (Заподозрѣнный)—підздрèний.

Подозрѣніе—прùзра. *Не мав на ёго призри.*

Подойти—доступùти, підойтù; (во время)—надійтù.

Подоконникъ—підлокòтник.

Подолъ (платья—пеленà. *Забери въ пèлену.*

Подольститься—підлàщитись, підлèститись, улèститись (отсюда: улèсливий, облèсливий).

Подоспѣть—надійти, настùгнути, наспіти.

Подпоясаться—підперезàтись.

Подпрыгивать—підстрùбувати, підскòкувати.

Подрать (платье)—пошàрпати, подèрти, подрàти.

Подраться—побùтись.

Подробно—дрібно, дрібнèнько, шùроко. *Виргилій и не намъ був рівня, а добре він начухав тімья, поки дрібненько описав* (Энеида).

Подробности—подрòбиця.

Подробный—дрібнùй?

Подрости—підбільшати, підростù.

Подростокъ—підліток.

Подрубить—підцюкати, підтàти, підрубàти.

Подруга—товàришка.

Подрѣзать—підрізати, підтàти, (платье)—підкраяти, підтàти. *Пелени підтяти. Дівки суки підпоїли и каптана підкроїли* (пѣсн). (—крылья)—прибòркати.

Подсматривать—підглядàти.

Подсмотрѣть—підглèдіти, приздріти. *Призоріли люде, що він що ночі божої таскà сіно.*

Подсолнечникъ (раст)—сòняшник, сòяшник.

Подстерегать (въ засадѣ)—чигàти.

Подстеречь—встерегтù, підстерегтù.

Подстрекательство—підбивàння, підмòва.

Подстрекать—підмовлàти, підвòдити, підбýрювати.

Подступить—наблùзитись; (многокр.)—наближàтись.

Подтвердить (дѣломъ)—справдùти.

Подтверждать—накàзувати, стверджàти.

Подтолкнуть—підштовхнýти, підпихнути.

Подувать (о вѣтрѣ—подихàти, повівàти.

Подумать—помùслити, погадàти, подýмати, помізкувàти.

Подурачить—покепкувàти.

Подурнѣть—зпаганіти, попаганіти, змарніти.

Подучить—наустùти, намòвити.

По душѣ—до сподòби.

Подущать—намовляти, натуркувати.

Подхватить—підхопйти.

Подчиванье (напиткомъ)—частування.

Подчивать (напиткомъ) — частувати; рядувати (Полт. Луб.). *Рядуй гостей; я не шкодую горілки.*

Подчиненность—підлеглость.

Починять (поправлять)—ладити, лагодити, ладнати, рехтувати.

Подчиняться (кому)—улягатися.

Подъ (печи — чирінь; (—въ значеніи предлога)—під. *Під Полтавою.*

Подъемъ (въ дорогу)—рушання.

Подъѣзжать (подольщаться) — підсипатись.

Подыматься (вставать)—підводитись.

Подѣлать—поробйти.

Подѣлить—поділйти, (—на всѣхъ) обділйти, (раздѣлить)—переділйти подуванити (Полт. Лубен.). *Подуванили землю на три руки* (Полтав. губ. Лубенск. у.).

Подѣть (заподѣть)—діти, подіти, заподіти, запроторити. *Де ти дів мою шапку?*

Подѣться—дітися, діватися.

Пожаловать—надати, пожалувати. *Привилегии, въ той час наданыи* (Закр.).

Пожалѣть—пожаліти, пожалувати, пожалкувати.

Пожаръ—пожежа, пожар, пужар.

Пожеланіе—жичення (Правоб.).

По желанію—до изволу.

Пожелать—захотіти, зхотіти; (—сильно) — пожадати, забажати; (— кому чего)—пожичити (Прав.).

Пожелтѣвшій—пожовклий.

Пожелтѣть—пожовкти, пожовкнути пожовтіти.

Пожениться—одружйтися.

Пожертвовать — поступйтися, оджазувати (Піск.); одказати.

Пожизненно—повік.

Пожизненный—довічний, доживотний.

Пожилой—пристаркуватий, літний

Пожитки—животй, худоба, спожитки, худібчина, мизерія; житовъя? (Піск.).

Пожить (вдоволь, гдѣ нибудь)—набутися. *Що, вже мабуть набувся у місті, що до дому вернувся?* (—въ свое удовольствіе)—пороскошувати.

Позавтракать—поснідати.

Позакладывать (въ залогъ)—позаставляти.

Позапрошлогодній—позаторішній.

Позариться—покваnитись.

Позасыпать (уснуть всѣмъ)—поснути.

Позатворять—позачиняти.

Подбрасывать—підкидати.

Позванивать — дзенькати, теленькати, дзеленькати.

Позвать — клйкнути, поклйкати, вклйкати, гукнути; узвати (Харьк.). *Узвали мене в хату.*

Позволеніе—дозвол, дозволення.

Позволительно — вільно. *Вільно ему мантачити, бо грошей повна кишеня.*

Позволить—дозволити.

Позвонокъ—дкість, окісток.

Поздо—пізно, пізненько, нерано; (поздновато)—надпізь. *Ото, учора надпізь пішли ми до дому.*

Позже—пізніш, пізніше.

Поздоровáться—поздоровáтись, поздорòвкатись, привітàтись; (—цѣлуяся)—почолòмкатись.

Познакомиться — спізнàтись, зазнàти, обизнàтись, опізнàтись

Позорить—ганьбувàти, шельмувàти.

Позорний—ганèбний (Прав.).

Позументъ—галỳн, брузумèнт.

Позывъ (на что)—жадіба, жадібка.

Поймать—піймàти, вловйти, зловйти.

Поименовать — паменйти, поменйти; (поименованный)—помèнений.

Поймище (поемный лугъ)—пійма, болòня, оболòня, лỳка, ліг? *Чурів ліг.*

Поискать—пошукàти.

По истинѣ—по правді. *Скажу тобі по правді.*

Пойти—пійти, піти; (отправиться)—почапàти, помайнувати; (—поплетись)—новіятися, затіліпати; (потащиться)—попъàстися, попхатися; (скорыми шагами)—стригонỳти; (пойдемъ ка)—ходім лйшень; (пойдетъ)—піде.

Пока—дòки, дòкіль, зàки, закіль, докỳди, тим часом, пòки, нин. *Ним* (*поки*) *сонце зійде, роса очі виість* (Посл.). *Доки ти будеш пустувати? Посидь закіль я вернусь. Нехай тим часом посидить*; (пока еще свѣтло)—зàвидна.

Показать — вказати, показати; (примѣръ)—привòд (прйзвід дати), *Батько привід дае, то й діти пьють.* (—примѣръ къ божбѣ)—призвòдити до божіння (Полт. Луб.).

Показаться — вказатись, показатись; (вдали) — заманячити; (изъ за чего)—витнутись; (неясно вдали)—забовваніти.

Показывать — вкàзувати, показувати; (—языкъ) — солопити, висолоплювати язик; (—зубы)—скалити, вищерити.

По каковски—поякому.

Покамѣсть—покіль, покищо, тим часом, доки що.

Пока не аж. *Сидів аж сонце зайшло.*

Пока не жарко—захолодкй.

Покачать—похитати, погойдати, поколихати; (—о бѣшеной собакѣ)—покачати. *Скажена собака усіх наших собак перекачала.*

Покачаться—похитатись, погойдатись; (—о лошадяхъ) — повалятись. *Не годиться ходити по тому місцю, де кінь валявся,—лишаі нападуть.*

Покачнуть—похитнути, віхнути, схитнỳти.

Покачнуться—похитнутись.

Пока что—доки що, поки що.

Покашливать—кахикати.

Покаяніе—покỳта.

Поклонит ся—уклонитись, вклонитись.

Поклясться—заприсягтись.

Покоиться—опочивати, спочивати.

Покой—спокій, покій.

Покойникъ—небіжчик, покійник.

Поколотить—побйти, потасувати, перегону дати.

Поколѣніе—коліно.

Покончить — скінчити; (съ дѣломъ)—впорати, упорати.

Покориться—повинитися, покоритися, підхилйтися, підклонйтися.

Покормка (лошадей)—попас.

Покормить (лошадей, воловъ)—попастй.

Покорность—покòра.

Покорный—покірливий, покірний, прихйльний.

Покоряться — упокорàтися, корйтися, покорàтися.

Покража—крадіж, крадіжка, кражà.

Покраснѣть—почервоніти, зашàритись, зачервоніти.

По крайней мѣрѣ—хочà.

Покровитель—ласкàвець, добродій.

Покромка (отъ сукна)—крàйка.

Покрошить—покришйти.

Покрывало—завивàло, завивàйло.

Покрывать—крйти, вкривàти.

Покрываться—окривàтися;(—облаками, о небѣ)—хмàритися.

Покрыть—окрйти, вкрйти.

Покрыться—окрйтися, вкрйтися; (—туманомъ) — туманіти, затумàнитись; (—тучами) —захмàритись; (тѣнью)—помарніти? (—водою)—узàтися, понàтися водою; (—пѣною) — запінитись; (—пылью) — запорошйтись; (—пылью, снѣгомъ и т. п.) — припàсти пилом, снігом и т. п.; (—пятнами)—заплямитись;(—льдом)—зашèрхнути;(—струпомъ)—заструпйтись; (—корою)—закорàвіти; (исчезнуть изъ глазъ—выражается въ слѣдующей фразѣ: покрйвсь очйма й плечйма.

Покуда—дòки, докіль, доки щò, до чàсу, тим чàсом, пòки.

Покупатель—покупщйк.

Покупать—купувàти.

Покушаться—кусйтися. *Хочь кусилися воёвати, однак мало имьли щастя* (Величко).

Полагаться (на кого)—покладàтися, здавàтися, спускàтися.

Поладить—погодйтись.

Полакомиться—поласувàти.

Полгода—піврòку.

Полдень—південь: (въ полдень)—опівдні.

Полдникъ полуднйк, підвечірок.

Полдничать — полỳднати, підвечіркувати.

Поле—поле; (—пахатное, въ небольшомъ кускѣ)—нйва, нйвка; (большой цѣльный кусок, обыкновенно около 10-ти десятинъ)—лан; (—по ранное) — рілà; (засѣянное, Правоб.)—цàрина; (—выоранное для осенняго посѣва)—пар, парй; (выоранное для весенняго посѣва)—зяб, зàбля; (—засѣянное однолѣтними хлѣбами)—ярина; (—засѣянное озимымъ хлѣбомъ)—озиминà, (—оставленное подь выпасъ скота)—толòка; (—оставленное для отдыха)—перелòг, переліг; (—затвердѣвшій перелогъ)—обліг, обліг: (—давно или никогда не-

оранное)—цілинà; (—близь деревни, не орющееся и назначенное преимущественно для выпаса телятъ)—вигон; (—расположенные по склонамъ возвышенности, террасы)—падй; (—вдоль рѣки или долины, сухой, не поёмный лугъ)—полòг; (—гдѣ сѣются конопли, Херс. губ.)—підмети; (—смежное съ усадьбами и окопанное или огороженное)—левàда; (—гдѣ была пшеница)—пшенйчище; (—гдѣ было просо)—просяниче, пріська; (—гдѣ была рожь, овесъ)—жйтнище, вівсянищє; (—гдѣ уцѣлѣла черезъ зиму прошлогодняя трава, Херс. губ.)—калданй.

Полезный—спожйточний, корйстний? пользовйтий.

Полетѣть—полетіти, полйнути, полеưути.

Ползаніе—лàзіння.

Ползать—повзтй, лàзити, плазувàти.

Ползунъ—лазнюк? (Піск.).

Полировать—лощйти.

Полка—полйця, полйчка.

Полководецъ—воёвник (Піск.).

Полно—пòвно, повнісенько, (—довольно)—бýде, гòді. *Годі тобі дуріти. Да буде тобі їсти.*

Полнолицый—повновйдий.

Полночь—північ; (за полночь)—глупа ніч. (въ полночь)—опівночі.

Полный—пòвний, пòвен; (о человѣкѣ)—гладкйй, опàсистий, опòвистий, барйлькуватий; *опòвиста, рум'яна черниця; оцè який барйлькуватий панòк!*

Половица (доска изъ пола)—мостйна.

Положеніе—станòвище.

Положить—покласти, положйти.

Полоса—смýга, смýжка, стяга, стяжка, полосà, полòска.

Полотенце—рушнйк, втирàльник; утирач (Полт. губен.).

Полтора—півторà.

Полусвѣтъ—присмерок (Піск.).

Полуумный—причйнний, навіснйй? навіжèнний, дурнйй.

Получать—одбірàти.

Получить—одержàти, здобýти, одібрàти; (—возможность)—спромогтйсь; (—неудачу, отказъ)—облизня піймàти.

Полъ (досчатый)—пòміст; (—земляной)—діл, долівка. (Долі значить не только на полу, но на землѣ, хотя бы на открытомъ воздухѣ). *Пошукай долі; положи долі.* Поищи, положи на полъ, на землю.

Польза—вжйток, прок, спожиттй, (прибыль)—корйсть. *Який прок з такого коня. Нехай тобі буде на спожиття.*

Пользоваться—корйстуватись, живйтися, вживàти; заживàти (Кіевск. Васильк.).

Польститься—полàситись, позàритись, поквàпитись, повàбитись? заманýтись?

По лѣвую сторону—уліворýч, ошуйбіч.

Полюбить—покохàти, закохàтись, вподобàти, сподобàти.

Помавать (рѣять, колебать)—мàяти.

Помазокъ (кисть для бѣленія стѣнъ)—віхоть, віхтик.

Помаленьку—потрòху, потрòшки, по малèньку, по мàлу.

Померкнувшій—помèрклий.

Померкнуть—змỳнити. *Сонце то засяе, то змуне.*

Помертвѣть—замèрти.

Померлшій—мèрлий, вмèрлий, вмèрший.

Помимо—пòуз, мѝмо.

Помнить—памъятàти, памъятувàти; (быть современникомъ событія)—зазнàти. *И першу сарану зазнаю* (Энеида).

Поминутно—разъ у раз, що хвилѝни.

Помои—помѝі, вѝполоски.

Помолвка—помòвка. *Про вовка помовка, а москаль кобилу вкрав*; (—свадебная)—змòва.

Помолодѣть—помолòдшати, помолодіти, помолодішати.

Поморщенный—помòрхлий.

Помостъ—прѝмость (Черн.); рештувàння.

Помочь—помогтѝ, запомогтѝ, зарятувàти, порятувàти; (—словомъ и дѣломъ)—зарàдити; (—подняться)—підвèсти.

Помощникъ—помічник, помàгач.

Помощь—підмòга, підпомòга, запомòга, пòміч; (—военная)—підсилок.

Помрачаться — хмỳритись; (соверш.) —заморòчитись.

Помраченіе (ума)—морòка. *Морока мені з тобою!* (—очарованіе) — мана̀. *На тебе десь ману у Литві навели* (Гребенка).

Помышленіе—дỳмка, гàдка. *А ні гадки. У тепе мабуть бісова думка.*

Помѣняться — замінàтись, обмінàтись, перемінѝтись.

По мѣрѣ возможности—як могà.

Помѣститься—змістѝтись, умістѝтись.

Помѣстье—дідина, мàеток, мàетность (Правоб.); держàва (въ смыслѣ временнаго владѣнія, поссесіи).

Помѣха—притѝчина, притѝка, поміха, перешкòда; перѐка (Кіев. Вас.).

Помѣшанный (сумашедшій) — навіжèний, непèвний, божевільний, дурнѝй.

Помѣшать—помішàти, перешкòдити, на перешкòді стати.

Помѣшаться (сойти съ ума)—здуріти, збожевòліти.

Помѣщать—містѝти, вміщàти.

Помѣщаться—містѝтися, вміщàтися.

Помять—помъя̀ти; (—постель и т. п.)—покуёвдити; (—хлѣбъ, посѣвъ)—потолòчити.

Понадобиться — здàтися, знадобѝтися, згодѝтися, пригодѝтися, стàти у пригòду.

Понаклонять—понахилàти.

Понатужиться—посилкувàтися.

Понедѣльникъ—понеділок.

По немногу—потрòху, потрòшку.

Понижать—осàжувати, понижàти, (нравственно)—принижàти, (однокр.)—принѝзити.

Пониженіе (воды, опухоли)—спадàння, спàдок.

Пониклый (съ поникшею головою, о человѣкѣ)—понỳрий; (о растеніи)—поклàклий, похѝлений.

Понимать—розуміти, тямити, шупити, човпати, тямувати (Харьк.).

Понимающій—тямучий.

Пономарь—паламар.

Поносить (позорить) -- шпетити, кобенити, бештити, бешкетувати.

Поносъ (болѣзнь)—отроба,отрібка (Піск); бігунка, побігуха (Вол. г.).

Поношеніе—бешкет.

Понравиться—сподобатись, подобатись.

По нраву—до сподоби.

Понурый—похнюпий, похнюпа.

По нынѣ—досі, й досі.

Понятіе—тяма, тямка.

Понятливый—тямкий.

Понять—зрозуміти, втямити, розчовпати, розшолопати, второпати, вчовпати, взяти у тямки, розібрати, дорозумуватися.

По одиночкѣ—по одному, по одинці.

По одаль—осторонь, оддалеки; (о постройкѣ)—на одлёті, на відшибі.

Поочередно—по черзі, по череду.

Попадать—потрапляти, втрапляти, влучати, попадати; (попадаться)--попадатись, трапляться, лучатись; (попадется если)—коли тинеться.

Попадья—попадя, пані-матка.

Попасть (кого, застать)—запопасти, попасти; (въ бѣду)--улопатисъ: въ цѣль) —влучити, втрапити, попасти; (на дорогу)—втрапити, утрапити; (угодить по чьему желанію)—потрапити. *В силу потрапив чого ему треба.*

Поперегъ—впоперек, перек?

Поперечный—перековий, поперечний.

Попеченіе—дбання, пеклування; (—въ перен. смыслѣ)—догляд.

Попечительный—пеклуватий, дбалий?

Поплестить -повіятись.

Пополамъ—на піл, піл на піл.

Попользоваться--покористуватись, поживитись.

Поподчивать (напиткомъ) — почастувати.

Поправить — справити, поладити, поладнати, полагодити.

Поправлять—справляти, лагодити, ладити, ладнати, виправляти.

Попрекать — корити, дорікати, нарікати.

Попрекъ—докір, догана, нарікання.

Попривыкнуть — навикнути, звикнути, обвикнутись, оговтатись. *Та вже вона тута з нами оговтаеться.*

Попробовать — покоштувати, посмакувати, попробувати.

Попросить (чего)—попрохати; (позволенія)—спитатись, спроситись.

Попрошайка—прошак, лобур; (—мальчикъ)—лабза, лабзюк.

Попрятать—поховати.

Попусту—на тще, дарма, марне, хурно, по дурному.

Попущеніе—попуст.

Пора--пора, веремья, час, доба, година. *Лиха година.*

Пораженіе—поразá, поразка, поражка (Величка). *Такая ïмъ* (туркамъ) *поразка була* (Самов. 60).

Порасспросить—розпитáти, розпитáтись, пропитáти.

Поранить—уразйти.

Пораньше—заранні, зарáні, загодя, спозарáнку.

Порванный—пóрваний; (о одеждѣ)—пошáрпаний, дрáний, розідраний. *Що ти в драній сорочці ходиш.*

Порвать—порвáти, подéрти, пошáрпати; (—на куски)—пошматувáти; (объ одеждѣ)—подрáти.

Порицаніе—ганьбá, хáяння?

Порицатель—осýдчик.

Порицать—гáнити, хáяти? спосужáти, гýдити.

Порознь—окромè, різно, нáрізно, в осóбку, з осóбна. *Дай усякому окроме.*

Порокъ (недостатокъ)—вáда.

Порошокъ—пóрох, порошóк; (один. частица)—порошйна, порошйнка; (—трухлого дерева, дождевика и т. д.)—порохнá.

Порою—йноколи, йноді, чáсом, часáми.

Портить—псувáти, нівечити, гайнувáти, шкóдити; (—молодые деревья)—глумйти (Вол. губ.).

Портиться—псувáтись, шкóдитись.

Портной—кравèць, крáвчик; (принадлежащій ремеслу)—кравèцький; (портняжское ремесло)—кравèцтво; (портняжить)—кравцювáти.

Портянка—онýча, онýчка.

Поруганіе—нарýга, порýга. *Щобъ Богъ не дававъ Украину на позоръ та на поругу невірнихъ* (*Зап. Стар.* часть II, № 1, стр. 41).

Поругаться—полáятись.

Порука—зарýка.

По русски—по москóвському, по москóвски.

Порученіе—полецèння (Правоб.).

Поручить—приручйти, уручйти.

Поручиться—заручйтись.

Порхать—пурхáти, перхáти?

Порція—пай, паёк; (—водки)—пóрція.

Порча—шкóда.

Порченный—верèжений, поверèжений.

Порывистый (о вѣтрѣ)—бурхлйвий, рвачкйй.

Порѣзать—порізати; (—говоря съ дѣтьми)—почйкати; (на куски)—покрайти, пошматувáти.

Порядочный—(по величинѣ)—чимáлий; (—о человѣкѣ)—пýтьній, путáщий, людáний. *З бабиного сина або дочки нічого людяного не буде.*

По свойски—по нáськи, по нáському.

Посвѣтлѣть—освінути.

Посвятить (въ духовн. санъ)—вйсвятити; (—себя какому нибудь занятію)—присвятйтися. *Коли присвятйвсь на діти, то наберèсся з ïми морóки* (Полтав. губ. Лубен. у.).

Поселеніе—селйтьба, осèля, сèльбище?

Поселиться—оселйтися, осісти.

Поселять—вселйти, осáжувати.

Поссесоръ—держàвець. *Що видячи панове державці Украинскіе, мусили утекати* (Лѣтоп. Сам.).

Посидѣлки—вечернѝці.

По силѣ—з, зо, в силу. *Кожний умерти мусить зъ декрету Божого* (Густ. лѣтоп.).

Поскользнуться — посковзнỳтись, підсковзнỳтись.

Послабленіе—пільга.

Послать—заслàти. *Заславъ ординанець козакамъ* (Величко).

Пословица—приповідка, присловъя, послòвиця.

Послушаніе—послухàння (Нечуй).

Послушать—послỳхати; (послушаться)—послỳхатись.

Послушный—слухнàний.

Послѣ—післà, опіслà, упòслі, навпòслі.

Послѣдній—остàнній, остàтній.

Послѣдствія—послідки.

Послѣдующій—потòмний (приказ. сл.).

Посматривать — позирàти, поглядàти, споглядàти.

Посмотрѣть—подивѝтись, зглàнути, глянути, споглàнути, поглàнути.

Посмѣть—осміти, насміти, всміти, відвàжитись.

Посмѣшище—сміхòвище, пòсміх.

Посмѣяніе—нарỳга, пòсміх.

Посмѣяться (осмѣять)—насміàтись, посміàтись, поглузувàтись.

Пособирать—позбірàти, вѝзбірати.

Пособить—помогтѝ; (словомъ и дѣломъ)—порàдити, дорàдити.

Пособлять—помагàти, допомагàти. *Боже допоможи!*

Посовѣтовать—порàдити, порàяти, нарàяти.

Нарай, нарай, пане брате,
Де дівчину взяти (Пѣсня).

Посолъ—посланèць.

Посохъ (трость)—ціпòк; (пастырскій)—патерѝця.

Поспѣть (ко времени)—настѝгти.

Поспѣшить — поскòритись, поспішѝти, поспішѝтись.

Поспѣшно—спішно.

Поспѣшность—пòспіх.

Поспѣшный—спішний, хваткѝй.

Посрамленіе—нагàна, глум.

Посреди—посèреду, посерèд, насерèд, осерèд.

Посрубливать—постинàти.

Поссориться — посèрдитись, посварѝтись.

Поставка—вистачèння.

Поставлять—постачàти, вистачàти, настачàти, надàти. *Такà прòїсть бісова, ніяк на їх не надасй.*

Постановленіе — постанòва, установа (Юрид. выр.).

Постеклить (окна)—вѝшклити.

Постель—постіль.

Постигнуть — второпàти, зрозуміти, збагнỳти. *Хтож збагнув таемності людського життя?*

Постить — постувàти, піснику̀вати (Куліш).

Постный—піснѝй.

Постоялецъ—пожилѐць; (женщ.)—пожилѝчка.

Постоянно—усѐ, завсіди, раз у рàз, невивòдно. *Він усе сидить дома. Жінка моя раз у раз ходить на базар. У його гості сидять невиводно.*

Постоянный—стàлий; невивòдний.

Построенный—збудòваний.

Постройка—будòва, бу̀дище, будовàння, будѝнок.

Построить—збудувàти.

Постромка—посторòнок, посторòнка.

Пострѣлъ—трава (раст.)—Сон. *Anemone palsatilla.*

Постукивать—стукотіти, токотіти, грюкотіти, лопотіти.

Поступать—поступовàти, чинѝти. *Що будемо, синку, чинити?*

Поступить—вчинѝти.

Поступокъ—вчѝнок, подія?

Постучать—посту̀кати; (въ дверь, стѣну)—погрю̀кати.

Постъ—піст.

Постыдиться—посоромитись.

Постыдный—стидкѝй, сорòмний.

Постылый—обрѝдний, огѝдний.

Посуда (каменная, глиняная, стеклянная)—посу̀да, пòсуд; (—деревян.)—начѝння.

Посхватывать—посхоплàти.

Посчастливиться—посчастѝтись, посчастѝти.

Посылать—слàти, засилàти; (—кого, часто)—ганàти. *Раз у раз ганя мене до міста.*

Посѣвъ (количество зерна)—сів; (—засѣянная земля)—засів, посів; (—дѣйствіе)—сівбà.

Посидѣть—посѝдіти.

Посѣтитель—одвідач.

Посѣтить—навідатись, одвідати.

Посѣщать—навідуватись, навертàтися, (—часто)—вчащàти.

Посѣщеніе—одвідини, одвідання.

Посѣять—посіяти.

Посягать—квàпитись, вàжитись.

Потакать—потурàти, подражàти.

Потаскунъ (бродяга)—волоцю̀га.

Потаскуха—потіпàха, паплю̀га, хльо̀рка, ку̀рва.

Потасовка—прочухàн, халазія.

Потачка—потурàння, подражàння; потàка (Влад. Вол.), пòпуск.

Потащить—поволоктѝ, потаргàнити, потащѝти, поцу̀пити. *Вовк поцупив вівцю.*

Потащиться—поволоктѝся, попхàтися, попъàтися, потягтѝ.

Потворство—пільга, потурàння, подражàння.

Потемки—темнòта; (въ потемкахъ)—пòночі.

Потеря—стрàта, згу̀ба, шкòда.

Потерянный—загу̀блений, згу̀блений, втрàчений, пропàлий, пропàщий. *Про-*

пàщі гроші (о человѣкѣ)—пропащий, несамовитий. *Став мов несамовитий.*

Потерять—згубйти, загубйти, стрàтити, решйтися.

Потечь—потектй; (сильно)—порйнути, гу̀нути.

Потихоньку—по мàлу, помалèньку, стйха; (тайкомъ)—тйшком, нйшком. *З гори їдь по малу.*

Вийди, Грицю, на юлицу
И ти, коваленку,—
Пожартуем, попустуем
Зтиха помаленько (пѣсня).

Потолковать—побалàкати, побазікати.

Потокъ—струмòк, струмèнь, стружòк, течèй, водотèча (Радом.); (шумящій)—бурчàк (Радом.).

Потомки—щàдки.

Потомство—нащàдок.

Потому—затім; (—что)—бо, затім що, через тè що.

Потомъ—далі, а дàлі, потім, потім тòго, напослідок.

Поторопиться—поспішйтись, поскорйтись.

Потосковать—посумувàти, потужйти.

Потрава (хлѣба, сѣна)—спаш.

Потребность—потрèба, потрібка.

Потревожить (сдвинуть вещь)—зру̀шити, зрухну̀ти; (—о людяхъ и животныхъ)—зполошйти; (—рану)—уразйти. *Не доторкайся до плечей, бо уразиш болячку.*

Потрескаться—порèпатись.

Потрудиться—поробйти, попрацювàти.

Потускнѣть (о глазахъ)—посоловіти.

Потушить—погасйти.

Потъ—піт.

Потѣсниться—потіснутись.

Потѣшно—втішно, забàвно.

Потѣшный—втішнйй, кумèдний.

Потянуть—потягтй.

По утру—врàнці.

Поучать (просвѣщать)—свічити.

По ученому—зпісьмèнна.

Похаживать—похожàти.

Похвала—хвальбà, хвалà.

Похватать—похапàти.

Похлебать—посèрбати.

Похлопотать—поклопотàтись, походйти, попоходйти, попіклувàтись. *Багато я попоходив біля неі.*

Походить (на кого)—вдàтися, вдавàтися.

Походка—ходà.

Похожій—схòжий.

Похоронить—поховàти.

Похорошѣть—покрàсчати.

Похоть—жирувàння, пòхоть.

Похудать—охлàсти, охлàнути, захлàсти, помарніти; (—на лицѣ)—спàсти з лиця, (—на животѣ)—з чèрева спàсти; (—на тѣлѣ)—з тіла спàсти.

Поцарапать—подрàпати.

Поцѣловаться—поцілувàтися; (шуточно говоря)—цмòкнутись; (здороваясь)—почолòмкатись.

Поцѣлуй—поцілу̀нок.

По цѣлымъ днямъ — день у день.

Поцѣпить (повѣсить) — почепйти.

По частямъ (по немногу) — видавцём.

Початой (о хлѣбѣ) — ькрàяний.

Почаще — частіш.

Почва — кгрунт; (— нетронутая — цілинà.

Почему? — чом? чогò? чомỳ? зачімь? (— то!) — чомỳсь!

Почернѣвшій — почорнілий.

Почесть (почетъ) — шанòба, шàна (Харьк.): повàга.

Почетный — повàжний, почèсний. *Панове Запорозці, на почесне просим* (свадебное приглашеніе).

Починять — ладнàти, справлàти, лàдити, лàгодити.

Почитаніе — шанувàння, шанòба.

Почитать — шанувàти, поважàти.

Почта — пòшта.

Почтальонъ — поштàр.

Почтеніе — шанувàння, повàга, (— отдать) — чолом дати?

Почтенный — шанòвний, повàжний.

Почти — сливй, сливè; (— что) — мàло що, трòхи не, бèзмаль.

Почувствовать — почỳти, почувàтись, почỳтись. *Бий ёго дуже, щоб почувсь.*

Пошевелить — поворушйти, зворушйти, зворухнỳти.

Пошевелиться — поворушйтися, зворушйтися.

Пошевельнуться — ворухнỳтися, зворухнỳтися.

Пошлина — данинà.

Пошутить — пожартувàти, пошуткувàти.

Пощекотать — полоскотàти.

Пощечина — ляпас, лящ.

За кучму сю твою велику,
Як дам тобі ляща у пику! (Энеида).

Пощупать — помàцати, полàпати.

Появиться (неожиданно) — нагодйтися.

Появленіе — зъявка, зъявлèння.

Появляться — зъявлàтися.

Поясница — крижі, пояснйця. *Крижі болять*

Поясъ — пас, пòяс, пèрез? — (кожанный съ карманомъ) — чèрес (Названіе отъ *чресла*).

Правдивый (разсказъ и т. п.) — справдèшній; (о человѣкѣ) — правдйвий.

Правительство — урàд.

Править — заправлàти, правувàти, порядкувàти; (— въ силу авторитета) — орỳдувати, верховòдити; (— судномъ) — керувàти; (лошадьми) — прàвити.

Право такъ — далебі що так.

Праздникъ — свàто, прàзник; (— Срѣтенія Господня) — Громнйці (Правоб.); Стрітення (Лѣвоб.); (— Успенія Богородицы, 15-го Августа) — перша Пречйста, Успèння; (— Рождество Богородицы, 8-го Сентября) — дрỳга Пречйста; (— Покрова Богородицы) — трѣтя Пречйста, Покровà; (— св. Пасхи) — Велйкдень, Великòдні Свàта; (— Рождества Хрістова) — Різдвò, Різдвяні Свàтки; (— Преображенія Господня, 6-го Августа) — Спас; (Воздвиженія св. Кре-

ста, 14 Сентября)—Здвиженя; (—св. Тройцы)—Зелені Свята.

Праздничать—празникувати.

Праздничный—святошний, святчаний, праздниковий.

Празднованіе—святкування.

Праздновать — святувати, святкувати, празнувати.

Праздношатаніе—бродня, швендяння.

Праздный—гулящий. *На потіху гулящим людям* (Куліш).

Прачешная—пральня.

Пребываніе—побит, пробування; (—постоянное)—вікування.

Пребывать—пробувати, бути; (—постоянно)—вікувати.

Превзойти—узяти гору, заломити. *Над Грицька нема й кращого шевця на селі, бо він усіх шевців геть заломив* (Кіев. губ. Васильк. у). (Превзойдеть)—перейде. *Ціна сего коня перейде за сто карбованців.*

Превозмогать—перемагати.

Превозмочь — перемогти, замогти, здоліти, подоліти, покгулати, подужати.

Превозносить—величати, звеличати.

Превозноситься—величатися, бундючитися, вихвалятися.

Превосходить—переважувати.
А я свої (брови) змажу, зглажу,
Таки твої переважу (Народ. пѣсня).

Превосходный—чудовий.

Преградить (путь)—застановити, заступити, затамувати.

Предаваться (чему либо)—вдаватися; (во что)—укидатися. *Він у горілку вкидаеться.*

Преданность—прихильність.

Преданный—прихильний.

Предатель—зрадник.

Предательскій—зрадецький,зрадливий.

Предать—зрадити.

Предвидѣть—забачати. *У тім ділі він забачае щось недобре.*

Предводитель (руководитель)—верховода, ватажок, ватаг, привідця; (—дворянства)—маршал.

Предводительствовать—перед вести.

Предвѣстіе—віщування.

Предвѣстникъ—віщун.

Предвѣщать—віщувати.

Предки — діди, предківъя, прабатьки; (принадл. предкамъ)—предківський.

Предметъ—річ.

Предостерегать —перестерегати.

Предохраненіе — запобігання? обереження?

Предохранять—берегти, запобігати?

Предполагать—гадати.

Предположеніе—гадка, згадка.

Предпріимчивый—завзятий.

Предпринять—заходитися, наважити.

Предпринятый—замірений, задуманий.

Предрѣкать—віщувати.

Предсказатель—віщун.

Представлять (играть роль)—удавати.

Представляться (казаться)—здавàтися, покàзуватися, привùджуватися.

Предстоящій (будущій)—бўдучий.

Предупредить—запобігти, заскòчити.

Предупреждать — запобігàти; (однокр.) запобігнути, запобігти.

Предупрежденіе—запобігàння?

Предупрежденный—насторòшений?

Предусмотрительно—вгадлùво?

Предчувствовать—предчувàти?

Предшествовать—передувàти.

Предшествующій—передўщий.

Предусматривать—забачàти.

Предѣлъ--крайнùця? дільнùця.

Прежде—перш, пѐрше, пѐрве, допрѐж сёго, наперѐд, спершў, предсі, до сёго, вперѐд, сперед сёго. *Я тобі вперед казав. Попереду так велося.*

Преждевременно—завчàсу, до часу? за врѐмня, заздалегідь, порàно.

Прежде всего — на сам перѐд, над усёго.

Прежній — прежній, давній; (когда-то бывшій)—колùшній. *Бо зна колишне згадав.*

Презирать—зневажàти, погоржàти.

Презрѣніе—зневàга; (презрѣніе нести) —поневірàтись.

Презрѣть (оставить безъ вниманія)— занехàяти; (считать недостойнымъ себя)—погордùти.

Преимущественно--найбільше, самебільш, більш.

Преимущество—перѐд, перевàга, горà; (дать преимущество)—перевàгу, перед дати, гòру дати. *Він мае гору, бо перший прийшов.*

Прекословіе—суперѐки, суперѐчки.

Прекословить—перѐчити.

Прельстить—звàбити; (—словами)—улестùти; (многокр.) — улещàти; (—видомъ)—зачарувàти, причарувàти.

Прельщать — звòдити, улещàти. *Зводити жінок.*

Прельщеніе—звòда? вàба?

Пренебрегать—гордувàти, погоржàти, зневажàти; гребувàти (Харьк.). *Він гребуе моім хлібом-сіллю.*

Пренебреженіе—погòрда, зневàга, гордувàння.

Ти, дівчино гордівнице,
Гордуеш ти мною!
Буде тобі гордування
Все перед тобою. (Пѣсня).

Пренебрежительно — неувàжно, зневàжно.

Пренебречь (кѣмъ)—погордùти; (—чѣмъ либо)—занедбàти, занехàяти.

Преобразиться (во что)—перекùнутись; (—наружно въ кого)—пошùтися. *Відьма перекинулась сорокою. Пошився в пана.* (Перекинуться происходитъ оттого, что, по повѣрью, вѣдьма чтобы принять наружность животнаго должна перекотиться (*перекинутись*) черезъ нѣсколько ножей).

Преодолѣть—змогтù, перемогтù, здолìти.

Препятствіе—притѝка, притѝчина, перешкòда, запѝнка, впин.

Нема впину вдовиному сину,
Що звів з ума дівку сиротину (Пѣсня).

Препятствовать—запинѝти, перешкòжувати, перешкожàти, впинѝти, у перешкòді стàти, боронѝти.

Прерываться—переймàтись?

Прерывающійся—зурѝвочний?

Преслѣдовать—уганѝтися, гнàтися, гнати, стежѝти, слідкувàти.

Пресмыкающееся—гад, гàдина.

Прессовать—гнітѝти, нагнітàти.

Прессъ—гніт.

Преставиться (умереть) — перестàвитись. *Перестависвь він на той світ.*

Преступленіе—вѝступок, збрòдня. *З межи нас виросла збродня* (Самойл. Закр.).

Преступный—вѝступний.

Пресѣчь (дорогу, предупредить)—заскòчити. *Орда людей живцем брала, де кого заскòчила* (Величко).

Претензія (ропотъ)—нарікàння.

Преувеличить—прибільшити.

Преходящій — минỳчий, перебỳтний. *Сей світ перебутний.*

Прибавить—добàвити, додàти, доточѝти, набàвити, приточѝти, долучѝти.

Прибавленіе (предметъ самый)—додàток, добàвка; (—дѣйствіе)—додàча, додавàння, долучèння.

Прибавлять—додавàти, добавлѝти, доточàти, набавлѝти.

Прибирать—вбірàти, чепурѝти, пòрати.

Приближать—зближàти, наближàти.

Приближаться—блѝжчати, блѝзитись, наближàтись, надближàтись, зближàтись, надхòдити. *Свята надходять, наближаються.*

Прибрать — упòрати; (принарядить)—причепурѝти; вихаюѝти, придіяти (Харьк.). *Оце трòхи кімнàту приділяла, скрізь повимàзувала, ато такè гайнò булò!*

Прибрежье—береговинà.

Прибыль—зиск, корѝсть, прибỳток.

Привернуть (винтъ)—пришрубувàти.

Привесть — привèсти; (—силою)—припровàдити, прицỳпити; (—въ порядокъ)—упорядкувàти, упòрати; (—въ убожество)—в старці ввèсти, знищити; (—въ разореніе)—спустошѝти; (—въ ярость)—розъярѝти, роздратувàти, роздрочѝти.

Привидѣніе—марà, прочвàра, манія, поторòча, видіння? *Одкаснися, манія.*

Була в мене, моя мати,
Поторочa у ночі (Пѣсня).

(Я слышалъ, что *манія*, въ первоначальномъ смыслѣ, значитъ полотенце или рубаха, прибиваемая, на плечѣ креста, на могилѣ холостого человѣка или дѣвушки. Такую *манію* можно видѣть на кладбищахъ въ Черниговск. губерніи).

Привирать — прибрèхувати, підбрèхувати, долагàти. *Почуе на верству, а доложить на милю* (Посл.).

Привлекательно—повàдно?

Привлекательный —повàдний? вабкѝй?

Привлечь —привàбити, затягтѝ, залучѝти.

Приводить въ порядокъ—порядкувàти?

Приволакиваться—женихàтися, залицятися.

Приволье - вòльниця, привілля.

Привстать—підвèстись.

Привыкать — звикàти; (однокр. т. е. привыкнуть) обгòвтатись; (о многихъ)— позвикàти; (сжиться) — понятись (Екат). *Нешвùдко понявся він із тиèю водòю солòною.*

Привыкшій—звѝклий, звѝкший.

Привычка- налòг, звѝчкэ, призвичàйка, навѝчка.

Привѣски (къ серьгамъ)—тіліпàнчики.

Привѣтливый—привітний.

Привѣтствіе — привіт, вітàння. Привѣтъ—віт (Екат.) *Нема од èго ні вíту, ні привíту.* Привѣтствовать—вітàти, привітàти.

Привѣшивать—чеплàти, причеплювати.

Привязанность—прихильність?

Привязаться (къ кому)—полюбѝти? (начать ссору)—присікатись.

Привязчивый (о человѣкѣ)—задирàка, налàзливий.

Привязь—припòн, прѝвъязь. *Собака на привъязі. А вжеж мої коні. В хана на припоні* (пѣсня).

Привязываться—въязнути, лізти, сікатися.

Пригласить—запросѝти, заволàти.

Приглашать—запрòшувати, клѝкати.

Приглашеніе—запрòсини, зàклик?

Приглашенный—клѝканий, прòханий, (—для работъ)—припрòханий.

Приговаривать — примовлàти; (осуждать)—присуждàти.

Приговариваться — домовлàтися. *Чи знаеш, до чого він домовлявся?*

Приговоръ — прѝсуд, вѝрок. *Понеже той есть судебъ Божіихъ неизмѣнный вирокъ* (Духовн. Скороп. Закр.)

Пригодный—здàтний, догòдний, гòжий, годàчий, придàтний.

Пригодиться (понадобиться) — згодàтися, знадобѝтися, здàтися, стàти у пригòді.

Пригожество—врòда, урòда.

Пригожій—вродлѝвий, уродлѝвий, огрядній (Под. губ.); гòжий.
Ой нежаль було б воза,
Коли б дівка була гожа (Пѣсня).

Пригорокъ—узгірря, сугòрок?

Приготовить — вготòвати, зготòвити, наготòвити, налàгодити, спорядѝти; (—возъ въ дорогу)—налаштувàти.

Приготовленіе — готувàння, зàходи; (пищи)—готòвання.

Приготовленный—зготòвленний, наготòвлений, налàгоженний, спорàжений; (—о кушаньѣ, пищѣ)—зготòваний, вготòваний; (—о возѣ въ дорогу) налаштòваний.

Приготовлять—заготовлàти, готòвити, готувàти, наготòвлювати, споряжàти; (—возъ въ дорогу)—лаштувàти.

Приготовляться — готовитися, лагодитись. *Він лагодиться їхати з нами.*

Придавать—додавати. *Хміль буде моєму серцю сміливості додавати* (Дума. Коновченко).

Приданое—посаг, віправа, віно.

Придать—додати, (—жару, охоты)—завдати.

Придвинуть—присунути.

Придворный (дворовый)—дворак, двірський.

Придираться—чеплятися, налазити, зачепляти, сікатися, присіпуватися; (однокр.)—прискіпатись.

Придирка—зачіпка, причіпка.

Придирчивый (человѣкъ)—налазчивий, причипендя, задирака.

Придраться—присікатись.

Придуманный—пригаданий.

Придумать—змислити, пригадати, видумати, вигадати.

Придѣлать—доробити, примайструвати, приробити.

Прижарить—присмажити.

Прижать (къ себѣ)—притулити, пригорнути, притиснути; (—притѣснить, налечь)—приструнити?

Прижаться — пригорнутися, притулитися.

Прижимать—тулити, стискати.

Приземистый—присадкуватий.

Признаваться — винитися, признаватись.

Признакъ—ознака, прикмета.

Признательно—вдячно.

Призракъ—мана, мара, манія, проява, потороча, тума (Екат.). *Сидить собі як тума,—нідокого й слова непромовить.*

Приказать—загадати. *Загадай коней сідлати.*

Приказанный (о дѣлѣ)—загаданий.

Приказъ—загад, наказ.

Прикалывать—пришпилювати.

Прикасаться—доторкатись, дотикатись, торкати.

Прикидываться—удавати; (бѣднымъ)—бідкатись; (—невиннымъ) — невинничати. *Невинничае мов Сусанна, незаймана ніколи панна* (Энеида) (—незнающимъ, игнорировать) — невідничати? (Піск.)

Прикладывать—прикладати, тулити.

Приклонять—прихиляти, схиляти.

Приключеніе — притика, притичина (Нечуй).

Приключиться—спіткатись, статись.

Приколоть—пристромити. *Гадюку вилами пристромив.*

Прикосновеніе—зачепка?

Прикрытіе (пріютъ)—захист.

Прикрѣпить (прибить)—припъяти (чаще говорится о ткани). *Припни над ліжком килимець, бо стіна сирова. Припьяв мов горбатого до стіни* (Посл.).

Прилагать—прикладати.

Прилаживать—приправляти, прилажувати.

Приласкаться—прилàститись, пригорнутись.

Приличествовать—впадàти, годùтися; лùчити (Полт. Луб.). *Тобі личить червона стрічка. Тут нам бути не впадае, негодиться.*

Прилично—як слід, гоже, до звичàю, пригòже.

Сердце козаче небоже,
Чом ти неробиш як гоже. (пѣсня).
Не пригоже так робити.

Приличный—гòжий, людяний, звичàйний.

Приложеніе—приклàд, доклàд, додàток.

Приложить—приклàсти, додàти, притулùти, (—денегъ)—доклàсти.

Прильнуть — припàсти, пригорнỳтись, притулùтися; (о пыли, пухѣ)—прилùпнути, пристàти.

Прилежно—щùро, пùльно? *Щиро узявся до діла.*

Прилежный—роботящий, працëвùтий, пùльний, щùрий; беручкùй, берỳчий, (Харьков. губ.) (—къ книжнымъ занятіямъ)—прикùдлùвий, принàмний. *Він прикùдливий до книжки. Така принàмна до письмà* (Полтав. губ.)

Приманка—принàда; (для раковъ) —либéць (Радом.)

Примануть (—завлечь)—внàдити, принàдити.

Примирить—замирùти, примирùти.

Примириться—помирùтися, попростùтися. *Як би був попростùвсь з громàдою, був би ддсі старшиндю* (Кіев. губ. Васильк. у).

Примчаться—пригнàтися.

Примѣненіе—споживок (Піск.)

Примѣнить—притулùти. *Куди б ёго притулити!*

Примѣрно—на згляд. *На згляд буде співпуда борошна.*

Примѣръ—прùклад, прùзвід. *Добрий призвід даеш дітям.*

Примѣта—ознàка, прикмèта.

Примѣтить — постерегтù, прикмітити, доглèдіти, наглèдіти, зуздріти, заввàжити.

Примѣтный—прикмітний, знаткùй, мітний, видкùй; маятнùй, маячнùй.

Примѣчаніе—увàга.

Примѣчать — постерегàти, прикмічàти, уважàти. *Уважай добре що він буде тобі казàти.*

Принадлежать—належàти.

Принадлежащій — належàчий, налèжний? належùтий (стар. сл.)

Принадлежность—належùтость? (собраніе снарядовъ мастерства и т. п.)—справа, причандàли, присàда, справілля, припàси. *Уся шевська справа. У мене в гаманці усі люлешні причандали: кремінь, кресево и губка.*

Принарядить—причепурùти, вùрядити, вбрàти, охàяти?

Принарядиться—причепурùтись, вбрàтись, вùрядитись.

Принимать (гостей)—вітàти.

Приниматься—захòжуватись; (о растеніяхъ)—приймàтись.

Принудить—зневòлити, змỳсити, при-

сѝлкувати, принево̀лити; (себя)—поне-во̀литись.

Принуждать—нево̀лити, сѝлувати, сѝл-кувати.

Принужденіе—сѝлування, пригѝн, при-нỳка.

Принужденный—знево̀лений.

Принятіе—обня̀ття. *Гетман при об-няттю свого уряду* (Орл. Закр).

Приняться (за что)—приня̀тись, захо-дѝтись, ста̀ти. *Заходилась лавкѝ мѝ-ти. Став дрова̀ руба̀ти.*

Пріобрѣсть — добу̀ти, здобу̀ти, роздо-бу̀ти, нажѝти.

Пріобрѣтеніе—набу̀ток, прижѝток.

Припасти—придба̀ти, надба̀ти, назапа̀-сити, наста̀чити.

Припечь—пришква̀рити, припектѝ.

Приподняться—підвѐстись.

Припомнить—згада̀ти, спогада̀ти, спамъ-ята̀ти, пригада̀ти; (—всѣхъ, все)—по-зга̀дувати.

Приправы (къ кушанью)—прѝсмаки.

Припялить—припъя̀ти.

Приревновать—прировня̀ти. *Ач якѝй! Прировняв мене, цур ёму, до Грицька.*

Природа—зро̀да; заро̀да (Харьк.). *Він від зроди такѝй.*

Присвоивать—своїти.

Прислать—надісла̀ти.

Прислонить—притулѝти, прислонѝти.

Прислуга—чѐлядь.

Прислуживаться—па̀нькатись, прислу-го̀вувати, слугова̀ти, па̀нькати. *Вона̀ коло панів прислуго̀вує.* (Кіев. губ). *Що я тобі слугова̀тиму, чи що?* (Екат. губ). *То я коло тебе па̀нькатиму, ко̀ськатиму?* (Харьков. губ.)

Прислушиваніе—прислу̀хування.

Прислушиваться—прислуха̀тись, дослу-ха̀тись, прислу̀хуватись.

Присматривать — догляда̀ти, дозира̀ти, назира̀ти, нагляда̀ти, пригляда̀ти, пиль-нува̀ти, пантрува̀ти?

Присматриваться—догляда̀тись, приди-вля̀тись, пригляда̀тись.

Присмирѣть—принѝшкнути; притѝхнути; (—о вѣтрѣ)—ущу̀хнути.

Присмотръ—до̀гляд, догляда̀ння.

Присмотрѣнный—догля̀жений.

Присмотрѣться — придивѝтись, догляді-тись.

Присовокупить—дода̀ти, долучѝти, при-точѝти.

Присовѣтовать — нара̀яти, прира̀яти (Прав.)

Присоединить — долучѝти, залучѝти, прилучѝти, додати. *До сієї мови я мушу ще дода̀ти.... Три села до ин-шої волости залучили.*

Присоединять—єдно̀чити (Павл.).

Присосѣдиться—посёрба̀тись.

Приспособить—прила̀дити, приладна̀ти.

Приспособленіе—прѝлад?

Приспособлять—прила̀жувати.

Приставить—притулѝти, прислонѝти.

Пристально—пѝльно, спѝльна.

Пристальный—пѝльний.

Пристанище—притулок (Куліш), прихилище, пристановище, притулище (Харьк).

Пристегивать—пристёбувати.

Пристойность—звичайність.

Пристраститься—закохатись, кохатись, вдатися. *Він кохаеться в конях. Вдався у горілку.*

Пристроить—прибудувати; (опредѣлить къ мѣсту)—приставити.

Приступать— (къ чему)—захожуватись. *От! Заходилась у вечері хату білити.*

Пристыдить—посоромити.

Пристяжка—орчик.

Пристяжной (конь)—орчиковий.

Присутствіе—буття? *Те вділялось за його буття там.*

Присутствующій—притомний, будучий (приказн. сл.). *Старшина тутъ пришомная, радили* (Закр.). *Усім при тому будучим.*

Присущій—притаманний (Основа).

Присыпать (пригресть) — пригорнути. *Пригорни попелом багаття, щоб не згасло.*

Присягать—присягати, заприсягати.

Притащиться — приплестись, припхатись, причвалати.

Притворяться—удавати.

Приткнуть—притулити, приткнути.

Притѣсненіе—утиск.

Притѣснитель—нанасник.

Притѣснять—утісняти, тіснити, насідати.

Приходиться—випадати, впадати, припадати. *Ему випало йти у некрута. Свято припадае саме у неділю;* (—роднымъ) — доводитися. *Він доводиться Охрімовій Палажці, да Химиній Парасці уперших Юхим* (Смѣются надъ охотниками считаться родствомъ; (приходится)—припадае. *Добре дуріти коли припадае.*

Прихотничать—вередувати, вигадувати, перебендювати.

Прихоть—примха.

Прицѣливаться — налучатись, зміритись, цілити, мітити.

Прицѣпить (повѣсить)—почепити.

Причастіе—причастя, дари.

Причина—приключка, причина. *У мене своя причина, а в тебе своя* (Куліш). *Що за причина?*

Причинить—вчинити, заподіяти, учинити; (—вредъ)—нашкодити, наброїти.

Пришлецъ—захожий, заходець; (—ирон.) —приблуда, заволока.

Прищуриться прищулитись.

Пріемъ (гостей)—вітання.

Пріемышъ—приймa, приймак, приймит.

Прійти, приходить—прийти, причапати, приходити; (—въ негодованіе)—розъюшитись; (—въ себя)—очуняти, очунятись, очуматись, прочунятись, стямитись; (—въ упадокъ) — знебутися; (—на мысль)—впасти на думку, пригадатись.

Пріобрѣтеніе—набуток, здобуток, добуток, придбання, нажива?

Пріобрѣтенный—набу̀тий, прѝдбаний, прѝдбатий, нажѝтий, добу̀тий: добувнѝй (Харьк.).

Пріобрѣсть—набу̀ти, здобу̀ти, нажѝти, придбàти, добу̀ти, надбàти, роздобу̀ти; (—тяжкимъ трудомъ) — загорювàти: (—умѣньемъ)— заталàнити; (—стараніемъ)—вѝстаратись.

Пріобщить—прилучѝти, долучѝти.

Пріодѣться—причепурѝтись, прибрàтись.

Пріостановить— впинѝти, припинѝти, зостановѝти, спинѝти.

Пріостановиться—впинѝтися, зостановѝтися.

Пріохотиться (до чего)—закохàтись, (**ходить куда**)—внàдитись.

Пріуныть—засумувàти, зажурѝтись.

Пріучать—привчàти, призвичàювати.

Пріученый (навыкшій къ дѣлу)—вправнѝй? надло̀маний.

Пріютъ—пристано̀вище, прихѝлок, зàхисть, прихѝлище.

Пріятно—лю̀бо. *Се ёму любо.* (съ удовольствіемъ)—залюбкѝ.

Пріятный—лю̀бий; (о порѣ, водѣ)—по̀гожий; (о погодѣ)—годѝнявий.

Пробираться (изъ тѣсноты до..)—допірàтися; (сов.)—допѐртися; допихàтися, с. допхàтися; дотѝскатися с. дотѝснутися; додирàтися, с. додѐртися.

Пробка—про̀бка; (—изъ дерева)—чоп, чопо̀к; (—изъ какого нибудь матерьяла)—затѝчка.

Пробовать—куштувàти, про̀бувати.

Проборъ (на головѣ)—продíл.

Пробужденіе—прочѝнок.

Пробудиться — прочну̀тися, прочу̀матись, пробу̀ркатись; пробудѝтись, (—внезапно)—прокѝпутись.

Пробыть — пробу̀ти. (—опредѣленный срокъ)—вѝбути. *Мені треба вибути тут ще з тиждень.* (—цѣлый годъ)—вѝрокувати.

Провалиться—увалѝтись, провалѝтись; (—неожиданно)—шу̀рхнути.

Провести—провестѝ, проводѝти, (—въ опредѣленное мѣсто)—запровàдити; (—день) — переднювàти; (—жизнь)—извíкувàти; (—время)—прогулàти, прокаратàти; (—недѣлю) — перетижнювàти.

Провизія (провьянтъ)—жѝвность, харчѝ, запàс. *Ходить москаль по куреню, запасу шукае* (пѣсня).

Провиниться — провиновàтитись, прошпѐтитись.

Проводить (въ дорогу)—випровàжувати.

Проводникъ (нищихъ) — поводàтарь, поводѝр.

Проволока—дрот, дро̀тик; (—для вязанья)—пруто̀к.

Проволочный—дротянѝй.

Проворно—швѝдко.

Проворный—хапкѝй, *шустрий*, меткѝй, швидкѝй, шамкѝй.

Проворнѣе!—мерщíй, швидчѝй.

Проворство—пру̀дкість, голíнвість.

Проворчать—пробурчàти.

Провѣдать—прочу̀ти, дізнàтись.

Провѣтрить—провíтрити.

Прогалина пролісок, прогайлёвина.

Проглотить—проковтнути, проглинути, поглинути, злигати. *Згинули мов іх земля поглинула* (М. Вовчок.)

Прогнать—одігнати, прогнати, протурити.

Проговаривать—промовляти, проказувати.

Проголодаться—виголодатись, зголодніти?

Прогорьклый—гілкий, гіркий.

Прогремѣть (о громѣ) — прогреміти; (—гулъ отъ иной причины)—простугоніти. *Щось земля стугонить, мабуть з гармат стріляють.*

Прогулка—гуляпка.

Продажа—продаж.

Продираться—дертися, продиратись.

Продлиться—задлатись, продлатись.

Продовольствіе—живність, запас.

Продовольствоваться—живитись.

Продолговатый—довгастий, довганастий.

Продолжаться—длатися, точитися, діятись (Харьк.). (Въ продолженіе)—встяж. *Встяж того часу... Доки буде та розмова точитися. Воно вже давно діеться ніч.*

Продолжительно—довго.

Продолжительность — великість. *По великості часу усе б можна зробити.*

Продолжительный—довгучий.

Продѣвать—просовувати.

Продѣлка—подія?

Продѣлывать (что либо дурное)—витворяти, коїти, броїти.

Прожаривать—пропікати.

Проживать—домувати, проживати.

Прожитье (до сроку)—доживання. *Доживання року, віку.*

Прозваніе—прізвище.

Прозрачность—прозір?

Прозрачный — прозірний, прозорий, просвітчастий.

Пройдоха — пройдисвіт, пройда, проноза.

Произведеніе (мѣстное —) здобуток. (книж. сл.).

Произвесть—вдіяти, вчинити, зробити; (—на свѣтъ)—виплодити, зплодити, породити; (—замѣшательство, раздоръ)—наколобродити, накаламутити.

Производить—робити, чинити; (о данной мѣстности, фабрикѣ)—вистачати? *Глинськ, (м. Полт. губ.) вистача угорки на усю околію.* (—шумъ, объ огнѣ)—гоготіти. *У комині гоготить.*

Произволъ — изволь? *Роби по своему изволу.*

Произойти—зкоїтись, зчинитись, вчинитись, стати, вийти. *Що ся стало на Украіні и т д. Вони з одного батька вийшли.*

Произнесть—промовити, вимовити, проказати. *Проказала вона сі слова, та й вийшла з хати.*

Произносить—вимовляти; (—приговоръ осужденіе)—вирікати.

Произношеніе—вимова, промовка, говірка. *Яка у его чудна промовка!*

Произходить—діятися, коітися, робитися, чинитись, виходити, виникати, ставати, збитись. *З сёго нічого не вийде. Треба подивитися, що там коїться робиться. Гляди, щоб з еёго чого недоброго не виникло. Не так сталося, як ждалося. Счинилася сварка. Буча збилася.*

Произхожденіе—вийсьтя, первоначало.

Происшествіе—случай, подія?

Пройти—изійти (Харьк.). *Сім місяць изійшло, як до нас родина приїздила?*

Проклятіе—проклін.

Проклятый—клятий, проклятий, проклятущий, проклятенний?

Проколоть—проштирхнути, проколоти.

Прокормить — прогодувати, вижививи, пробавити; (многокр. — пробавляти. *Чим нам волів живити?* (пѣсня).

Прокормленіе—годівля. *Треба грошей на годівлю.*

Прокъ—пуття, прок. *Нема з тебе пуття. Що з того проку!*

Проливать (свѣтъ) висвічувати. *Місяць ясно висвічує.*

Проливной (о дождѣ)—лпвний.

Проложить (дорогу)—угорувати.

Промахнуться—хибити, схибити, невтрапити, промахнутись.

Промедлить—забаритися, прогаяти, загаятись, згаяти, забавитись, пробавитись.

Промежутокъ—перемежок; (между постройками, малый)—сутки, суточки.

Промежуточный—промежний?

Промокшій (о человѣкѣ) — промокший; (—о предметѣ)—замоклий

Промотать—процюндрити, промантачити, прогайнувати, рішити, перевести, розмаяти, просадити. *Купу грошей просадив. Усе чисто рішив.*

Промѣниванье—міньба.

Пронзительный—шпуйний?

Проницательный спритний?

Пройдоха—дойда, проноза.

Пронырливый—пронозуватий.

Пронять—продошкулити, доняти, донімати. *Морозом добре його доняло!* (Пронимающій)—шкулький (Павл.).

Пропавшій—пропалий (Величко).

Пропасть—прогалля, бескет, падь? (Піск).

Пропасть (гл.) — згинути, погинути, слизнути, загинути, пропасти; (—всѣмъ, постепенно)—вигинути; (—безъ вѣсти)—запропаститися.

Пропитаться—прогодуватися, проживитися; (перен.)—пробавитися; (—запахомъ)—напахатись, пропахти; (—сыростью)—набучавіти.

Пропускать—минати, обминати, пропускати.

Пропускъ — пропуск, обмин? огріх, огрішина. *З міста нема пропуску. Ти дрючи позоставляв багато огріхів!* (съ пропусками)—перескоком.

Пропустить (умышленно) перепустити. *Перепусти годину, та знову ложку лікарства проковтни.* (—неумышленно)—пропустити. *Пропустив поїзд.*

Пророчить—пророкувати, віщувати. *А*

тим часом сичі в ночі недобре віщують. (пророческій)—пророчий (Шевч.).

Прорубь (въ лѣсу)—просіка; (—во льду)—полонка, ополонка, прогалёвина, дух.

Прорѣха (въ платьѣ)—прогайлёвина.

Просачиваться—просочуватись, протікати, тектй. *Вишнівка з бочки тече.*

Просверлить — просвердлити, провертіти; просвидрувати (Радом.); пробуртіти. (Вѣроятно отсюда и *борть*).

Просвирки (раст.)—калачики. *Malva rotundifolia.*

Просвѣтъ—просвіток.

Просвѣщеніе—освіта.

Проситель—прохатарь (Павл.), прохач (Нечуй); (милостыни, у нищихъ)—прошак.

Просить—просйти, прохати; (—за кого, ходатайствовать)—причинятись; (—усильно)—благати, самобожити; (Конот.) намагатися; (—нищенски) — лабзюковати; (—позволенія)—питатись.

Прославить—вславити, вйславити; (—что либо дурное)—розславити.

Прославиться—вславитись, прославитись.

Прославленный—вславлений, вйславлений?

Прославлять—виславляти, вихваляти.

Прослышать—прочути.

Прослѣдить—вйслідити.

Просмотръ—прогляд.

Проснуться—обудйтися, пробудйтися, прокйнутися.

Просохнуть — просохти, прочахнути, просохнути, протряхти, стряхти, стряхнути.

Простачка—простуха.

Простереть (руку)—простягтй, вйпростати.

Простирать—простягати.

Простираться—простягатись, досягати, сягати, тягтй, доходити. *Степ тягне (доходить, сягае, досягае) аж до моря.*

Простить—дарувати, вйбачити, пробачити, простити; звйдити, збажати (Кіев. Вас.). *Хай їй Бог звйдить (збажа).*

Проститься—попрощатись.

Простой (мужичій)—простацький.

Простолюдинъ—прòстий (чоловік).

Простонародный—прòстий, простацький; (старин.)—посполитий.

Простонародье—прості люде; (—мало употреб.)—поспільство.

Просторный (о землѣ)—розлогий; (—объ одеждѣ) — просторий, просторний; (—объ одеждѣ въ смыслѣ —широкополий)—оподлистий.

Пространно — широко, розлого, просторо.

Пространство—простор, розлог.

Простуда (болѣзнь)—остуда; (часто простуду называютъ)—пристріт, (приписывая эту болѣзнь зглазу).

Простудить — застудйти, захолодйти; (простудиться)—застудйтись.

Проступокъ—вчйнок.

За щож мене, мужу, бьеш,
За якиї вчинки? (Пѣсня).

Простыть—прохолонути, остигти, охолонути, простигти; (о печи, жарѣ)—вичахнути, прочахнути. *Нехай у печі трохи прочахне, тоді й трубу закриеш.*

Просфора—проскура, проскурка.

Просыхать—прочахати, просихати.

Проталина — тал; (талом-талувати—ѣхать саньми по протаявшему снѣгу): (—во льду)—опарь (Конот.).

Протащить - проволокти.

Противиться — опіратися, впіратися; (—неуступая ничему)—затятися;(—нехотѣть идти)—змагатися, пручатися. огинатися (Харьк.). *Не можна проти батька огинатися.*

Противный—огидний, гидкий, обридлий, осоружний; (дѣвушка о женихѣ)—нелюб, нелюбий, не милий.

Противникъ—супротивник.

Противодѣйствіе—перешкода?

Противодѣйствовать—перечити. (Чаще говорится въ смыслѣ: противорѣчить).

Противорѣчіе — супереки, суперечка, суперечча. *Хай буде гречка, аби не суперечка* (Посл.).

Противорѣчить—перечити, суперечити.

Противъ (чего, кого)—проти, напроти, супроти, супротив, противко, просто. *Супроти (проти) его нема луччого робітника. Стань противко его. Моя хата просто церкви:* (—въ противоположную сторону)—впаки, навпаки, на верле. *На впаки сонця.. Чого ти крутиш прядку на верле? попсуеш;* (—воли)—знехотя, мимо волі, мимовільне.

Проткнуть — прогромити, проштирхнути.

Протолпиться—пропхатися, протовпитися.

Проточина (въ плотинѣ) прорва.

Протягивать — простягати; (протягиваться)--простягатись; (протянуть руку, ногу)—випростати, прослягти; (протянуться)—простягтись

Профиль—? (въ профиль)—на вперек (Закр.), збоку.

Прохлада--холодок.

Проходимецъ—швайкало, пройдисвіт.

Проходить—минати, проходити; (о времени)—упливати. *Час-година упливае.* (Народн. пѣснь); (однокр.)—минутись.

Проходъ—ход; (узкій между построекъ)—сутки, суточки.

Прохожій—переходжий.

Процентъ—рост, зиск, прокат? одсоток (Вол губ. Савк.).

Прочить (назначать)—прочити, прямувати. *Прямуя ему въ супружество дочь свою Марію* (Конис. 232 Закр).

Прочно (основательно) — кгрунтовне, міцно, добре.

Прочный (основательный) — кгрунтовний, міцний, тривалий, годящий, добренний.

Прочь—геть! (многимъ) — геть-те! *Иди синку геть від мене* (пѣсня).

Прошедшій (день часъ и т.п.)—минулий.

Прошлогодній—торішний.

Прошлый (о времени, событіи) минӯлий; (—годъ)—торік.

Прощай—бувай здорȯв, будь здорȯв, прощавай!
Будь здорова пай-матусу,
Обийдуся без Настусі (пѣснь).

Прощайте — бувайте здорȯві, прощавайте. *По сій мові, бзвайте здорові.*

Прощать—прощати, дарувати. *За се діло я тобі неподарую.*

Проѣзжій—подорожній, проїздний, проїжджачий. *Тут ра̀з-у-ра̀з сіла чумакȯ, бо проїздне̇ місто.*

Проясниться (о погодѣ)—вияснитись, розгодинитись, виго̇динитись, на годині стати.

Прудъ—став, ставȯк. (Не копаний, а устроенный задержаніемъ воды плотиною); (—викопанный)—сажалка, сажавка.

Прутъ—лозина, хвойдина, хворостина, дубѐць; палуза (Влад. Вол.). *У руки довгу взяв хвойдину, И по прошпехту так попхавсь.* (Гулакъ-Артемовскій).

Прыганье—стрибання, скакання; (—при пляскѣ)—гȯцання.

Прыгать—скакати, стрибати; (о жабахъ)—плигати; (—во время танца)—гȯцати.

Прыжокъ—стриб, плиг.

Прыткій—прудкий, порський, похіпливий.

Прядильщица—пра̀ха.

Прядь (волосъ)—кȯсма, космйця; (—льну)—мйчка, мйчечка. (*Мичкою* же называются волосы, выставляемые, замужнею женщиною, на затылкѣ изъ подъ платка).

Прямо—прȯсто; (сравн. степень)—простій; (прямёхонько)—простісенько, прямісі(і)енько, навпростѐць.

Прямой—прȯстий. *Проста дорога.*

Прятать—ховати, крйти, хоронйти.

Псинка (раст.)—Паслён. *Solanum album et nigrum.*

Птенецъ—голопӯцёк, пуцьверінок.

Птица—пта̀ха, птах; (уменьш.)—пта̀шка. *Се вже бач непевна птаха. Летів птах о семи ногах* н т. д. (собират.)—пта̀сьтво.

Птичій—пта̀ський, пташйний.

Публично—прилюдне.

Пугать—лякати, пужати; (—словами)—страхати; (—крикомъ: тю! тю!)—тюкати; (пуганный)—ляканий; (пугаться)—лякатися, жахатися.

Пугливый — полохлйвий, лякӯчий; (—преимущественно о лошади)—жахлйвий.

Пуговица—кгудзь, кгӯдзик.

Пузырекъ (бутылочка)—ба̀нька, слоїк, пла̀шечка.

Пузырь—пузйр; (—на водѣ)—бӯлька, бӯльбушка; (на тѣлѣ, съ опухолью)—пухйр.

Пульсъ—жйвчик.

Пуля—кўлька; кўля.

Пускай—нехай, хай.

Пускаться (во что, предаваться чему) — вдаватися. *Не вдавай я у горілку.*

Пустое! (нарѣч.)—шкода! дурниця!

Пустой (о сосудѣ)—порожній; (—о трудѣ) дарѐмний; (—о человѣкѣ)—пустий, безпутний, ледащо.

Пустословіе—базікання, теревѐні.

Путаница—плутанина.

Пучеглазый—лупатий, вирлоокій, вирячкуватий, витришкуватий.

Пучить (глаза)—пъясти очі.

Пучокъ (нитокъ, тряпокъ, словомъ не жесткаго)—жмут, жмўток; (—соломы, прутьевъ, травы)—пук, пучок.

Пушка—гармата.

Пуще (сильнѣе, больше)—гірш. *А він ще гірш почав кричати.*

Пчела—бджола, бджілка.

Пчеловодъ—пасішник.

Пчельникъ—пасіка.

Пшенный—пшінний, пшоняний.

Пшено—пшоно.

Пыжъ—клейтух, клочок, клинтух.

Пылать—палати; (пылающій)—палаючий.

Пылить—курити, порошити.

Пылкій—палкий.

Пыль (лежащая)—порох, пил. *Чи ти милий, припав пилом. Чи метелицею?* (пѣсня). (—взбитая на воздухѣ)—кўрява; (—трухлого дерева)—порохня.

Пытаться—пробувати, добуватись, сікатись.

Пышно—бучно.

Пышность—пиха, бучність.

Пышный—бучний.

Пѣвецъ—співака.

Пѣвица—співачка.

Пѣвчій (о птицахъ)—співлйвий.

Пѣгій (о лошади)—сгрокатий.

Пѣна (на жидкости)—шум; (на животномъ)—піна.

Пѣніе—спів, співання

Пѣнистый—пінявий.

Пѣниться (о жидкости)—шумувати

Пѣтухъ—півень; (уменьш.)—півник

Пѣть—співати; (—про себя)—мугикати; (—тихо)—курникати; (—вдоволь)—виспіватись.

Пѣшкомъ—піхотою, пішки, пішкѐм.

Пялить (напяливать)—пъяти, пъясти, розпинати, напинати.

Пятиалтинный (монета въ 15 коп.)—злотий.

Пятниться—пламитись.

Пятно—пляма.

Пустословить (говорить о пустякахъ)—базікати.

Пустинникъ—пустѐльник.

Пустырь—пўстка, пустир.

Пусть—бодай (т. е. дай Богъ). *Бодай тобі з твоею правдою* (Квітка). (пусть бы)—хайби, нехайби. (пусть

его)—дармà, нехай єобі. (пусть ка)—нехай лишень.

Пустяки — дурнйця, переливки; (т. е. переливанье изъ пустого въ порожнее). *Се тобі бràтіку не перèливки.*

Пустякъ—дурнйця, малà річ.

Путаница—плутанина.

Путешественникъ—вандрівець, подорожній, странній, мандрівний.

Путешествіе—мандрівка, прòчка. *Узяв жінку у торбйнку. Та й пішов на мандрівку* народ. пѣсня).

Путешествовать—мандрувати; (Путешествовать ко св. мѣстамъ) - йти на прòщу.

Путникъ—странній.

Путница—стрàння

Р.

Работа—робòта, прàця.

Работать—робйти, працёвàти.

Работникъ — робітник; (—при плугѣ —плугàтар, òрач, рàтай; (—погоняющій воловъ)—погòнич; (—при боронѣ) - боровàльщик, скородільник; (—сгребающій сѣно) — гребèць, громадільник; —таскающій сѣно волами) - волочильщик; (—складывающій сѣно въ скирды—кйдальщик; (—возящій снопы хлѣба на токъ)—возій; (—молотящій хлѣбъ)—молòтник; (—сѣющій хлѣбъ) — сівàч (Херс.); (—закидывающій неводъ) — забрòдчик; (—при волахъ) гарнйк (Радом.): (—участвующій въ облавѣ)—гучòк; (работникъ при винокурнѣ)—вйнник, гурàльник; колійщик. (Радом.): (—плетущій плетень)—плетій (Конот.); (работникъ на кирпичномъ заводѣ) —цегèльник; (—стригущій овецъ)—стрижàй (Хер. г.). (приготовляющій балки—балàр (Полѣс.); (—дѣлающій ограду: плетень, завору и т. п.)—городільник; (—кроющій крышу)—крйтник.

Равенство—рівня; (вровень)—врівні; (вровень съ краями)—вщирть.

Равнина—рівня; (—вдоль рѣки)—полòг, оболòнь, болòня.

Равнодушно—недбàло, байдужè, негàдки.

Равнодушный—недбàлий.

Равный—рівний.

Ради (того)—задлà (того); (ради Бога) —Бога рàди.

Радовать рàдувати.

Радоваться—радіти.

Радостно—рàдісно.

Радость—рàдість; (множ. какъ бы радованье)—рàдощи. *З радощів незнав що робйти.*

Радуга—весèлка.

Радѣть—дбàти, побивàтися.

Отамане наш,
Не дбаеш ти нас (пѣснь).

Не дуже ти побивàешся о моїй худòбі.

Разбогатѣть—забагатіти, збогатіти.

Разбойникъ—розбійник. (Въ прежнія времена существовало много названій однозначныхъ съ словомъ *разбойникъ*, какъ то: *харциз, комйшник, лугàрь, ушкàл* и другіе, но всѣ они, къ сча-

стью, позабыты народомъ, кромѣ названія—*гайдамак*; но какъ Поляки это имя давали *коліямъ* поднявшимся въ прошломъ вѣкѣ, подъ начальствомъ Гонты и Залізняка, на защиту правъ своего народа, то этимъ такъ сказать, освятили эго названіе, которое теперь равнозначно Кавказскому слову—*абрекъ*.).

Разболѣться—рознемогтися.

Разбудить—розбудйти, розбурката; (—съ трудомъ)—добудйтись. *В силу добудився.*

Разбухать—бубнявіти; (однократ. т. е. разбухнуть)—набубнявіти.

Разбѣгаться—розтікатись.

Разбѣгъ—розгон; (съ разбѣгу)—з розгону, з наскоку.

Развалина—руйна.

Развернуть—розгорнути; (—о ткани)—розвинути.

Развинтить—розшрубувати.

Развиться—розвинутись.

Развлекать—розважати.

Розважайте отця й неньку,
Щоб ся не журили (пѣсн. Чуб.).

Развлеченіе (облегченіе въ горѣ, въ тоскѣ)—розвага.

Развратиться—розледащіти, зледащіти.

Развратникъ—бахур.

Развратница—бахурка, паплюга, хлерка.

Развратничать—бахуровати.

Развратъ—розпуста.

Развѣ—хиба, чи, чиж, абож, чи тож. *Абож я з глузду зсунув, шоб таке зробити.* (развѣ только)—хиба що; (развѣ что)—хиба що.

Развѣваться (о платьѣ и т. п.)—маяти. *Хоопть по риночку, хустоньками мають* (пѣсня).

Развѣдать—дознатись, вызнати, довідатись, звідати, провідати.

Развѣдыванье—визнаття? розвідки.

Развѣять—розвіяти, розмаяти.

А я тую чорну хмару,
Рукавом розмаю. Полт. г. нар. п. Чуб.).

Развязный—похіпний?

Разглашать—розповідати, розголошати. *Розголошаючи такий нашъ приказъ* (Мазепа. Закр.).

Разговаривать—розмовляти. (См.—*говорить.*).

Разговорчивый—говіркий, гомонтливий.

Разговоръ—розмова, балачка (Полт. губ.), *Була й за вас балачка*; (—шумный)—говірня; (—невнятный)—гомін; (собир. т. е. разговоры)—баланці (Хар.).

Разгорѣться—розжевритися, розгорітись, розпалитись.

Разгресть—розгорнути, розгребти, розгромадити.

Раздавать (въ долгъ)—розпозичати, випозичати.

Раздавить—роздавити, розтрощити.

Раздоръ—звада, розладдя, розбрат, чвара, свари; (малоупотреб.)—розурад (Харьк.).

Раздражать—дражнити, дрочити, дратувати.

Раздражительный—уразлйвий.

Раздразнить — роздражнйти, роздрочйти, роздратувати.

Раздуть (огонь)—роздмухати.

Раздѣваться—роздягатись, розбіратись. *Зовсім був розібравсь, и сорочку скйнув.*

Раздѣлить—переділити, подуванити.

Раздѣлять—поділяти; (—на порціи)—паювати, пайкувати. *Срібло й злото на три части паювали* (Слова изъ думы. Піск.).

Разжечь—розпалйти.

Разинуть (ротъ)—роззявити.

Расколотьея (о живомъ деревѣ)—розчахнутись.

Раскрыть — розкрйти, разгорнути; (—глаза)—розплющити; (—ротъ)—роззявити; (—кулакъ, руку)—розібгати.

Разливъ — половіддя, паводь, повідь (Харьк.);—полйвода, пійма, водопілля. *А у низу річка шумить, та гуде, звісно, як після паводі* (Квітка).

Различать—відрізнати; (—ся)—відрізнатись, різнитись.

Различіе—рознація, різнація (Павл.).

Различный—усакий, різний.

Разлѣниться—розлінуватися, зледащіти, розледащіти.

Размножить — розплодйти, наплодйти, намножити; (—о растеніяхъ, животныхъ)—розвести и розвести. *Розвів багато овець*; (размножиться)—намножитись; (увеличиться въ количествѣ)—побагатшати. *На базарі усёго побагатшало*; (—преимущественно приплодомъ)—розродйтись.

Размолвка—ростирка.

Размышлять—миркувати, розумувати, роздумувати, зважати, метикувати, розумом розкидати; (—шуточно)—пускати розум по голові. *А ну, добродію! Пустіть розум по голові, що нам робйти?*

Размельчить—подробйти.

Размѣстить (кое-какъ)—розтйкати.

Разнимать (ссорящихся)—розборонати.

Разница—одміна, різнація.

Разные (употр. только во множ. числѣ)—усякі. *Усякі люде бувають—добрі и лихі.*

Разобрать—розібрати; (—понять)—втямити, зрозуміти, вчовпати, розчовпати, второпати, збагнути, розторопати, розшолопати.

Разогнуть (о горсти руки)—розібгати.

Разойтись — розминутися, розійтися. *Він розминувся з правдою* (Величко); (— разорвать связи) — розпекатись (Харьк.), (Отъ словъ: *цуръ тобі! пек тобі!*)

Разорвать — розірвати, розшматувати, розпанахати.

Разореніе — разор, руйнування, руіна, буреня, знищення. *До велйкого знищення прийшло* (Источ. М. Истор. 1. 213).

Разорить—зруйнувати, сплюндрувати, збурити; (довести до разоренія)—знищити; (—ся)—звестись на ніпащо.

Разорять—бурити, руйнувати, нищити.

Распоряжаться—пòратися, орўдувати.

Разспросить—розпитàти; (многокр. т. е. розспрашивать)—розпйтувати.

Распрощаться—попрощàтись.

Распуститься (о растеніи)—розвинўтись, розпустйтись; (—раствориться)—розпустйтися, розчинйтися.

Распѣвать—виспівувати.

Разразиться--вйбухнути. *Огонь крйеться, але як ràзом вйбухне?* (Мазепа, Закр.).

Разрушеніе—буріння.

Разрушить—збўрити, зруйнувàти.

Разрывать (раздирать) — розривàти, шàрпати.

Разрывъ (объявленіе войны)—рòзмир.

Разрѣзать—розрізати, покраяти; перебатувàти (Васильк. у.). *А чоловік той візьмй тай перебатуй ёму велйкого пàльця.*

Разрѣзывать—крàяти, розрізувати.

Разрѣшить—дозвòлити, зозвòлитись.

Разсвѣтать — світàти, розвйднюватись, на світ благословлятись, на світ займàтись; (однократ. в.)—розсвівўти.

Разсвѣтъ—світàння.

Разсказать—розказàти, повідати.

Разсказчикъ—оповідач; рèчник (Павл.).

Разсказъ—оповідàння.

Разсматривать—роздивлятись.

Разсмотрѣніе (пересмотръ) — прòгляд, перегляд.

Разсолъ (растворъ соли)—ропà.

Разспросъ — рòзпитки, розпйтування, опйт; перèпитки (Полт. г.).

Ой заплакали мати, идучй до хати,
Що не можна за сина й опита узяти (пѣсн. Чуб.).

Разстегнуть—розстебнути; (—о рубахѣ)—розхрістати (т. е. раскрыть грудь такъ, чтобы былъ видно крестъ).

Разстилать—стелйти, розстілàти; (разстилаться —стелйтися.

Тоді тобі женитися,
Як гарбузам стелитися (пѣсн. Чуб.).

Разстроенный (о человѣкѣ)— несамогùтий.

Разсудительный—метикувàтий.

Разсудить—пометикувàти, порахувàти.

Разсудокъ—тàмка, глузд. *Глузд одбити* (—лишить ума); *прийти до глузду* (—образумиться).

Разсуждать — метикувàти, міркувàти, мізкувàти.

Разсчитать - розлічити, зрахувàти, розрахувàти;(—ся) — розлічйтись; (—тывать)—рахувàти, лічйти, розлічувати, вилічувати, вирахòвувати.

Разсѣлина—розпàлина Беринда); розпàдина.

Разсѣять—розсіяти, розпорошйти.

Растаять—розтàнути, потàнути.

Растворять (двери, муку)—розчинàти.

Расторопный—спрàвчивий

Растратить — розмàяти, процйндрити, прогайнувàти, погратити.

Растрепать (волосы) — розкўдлати; (вѣтромъ)—розмàяти? *А розчешуть тер-*

нові кущі, а розмають буйні вітри (пѣсн. Чуб.).

Растрёпанный—разкудланий, розпатланий.

Разузнать—вйзнати, дознатися, розізнати, розвідати; (разузнаваніе)—розвідини, розвідки.

Разумѣется (конечно)—пѐвне, певно, пѐвна річ (Правобереж.); кѳнче (Черниговск. губ.).

Разшевелить—розворушйти; (—о человѣкѣ)—розбуркати.

Разширять—шйрити; (разширяться)—шйршати.

Разъяриться—розлютуватися.

Разъѣздъ (воен.)—чата (старин.).

Разъясниться (о погодѣ)—вйпогодитись, вйяснитись, розгодйнитись, вйгодинитись, на годйні стати.

Разыскать—одшукати, вйшукати.

Распросы—розпйтування.

Распускаться (о растеніяхъ)—брѳстатись, розпускатися.

Разстояніе—далина?

Разсчитаться—розлічйтися.

Расточить—цйндрити, гайнувати.

Растревожить (о ранѣ)—розверѐдити.

Растрогать—жалю завдати, розжалобити.

Рама (въ окнѣ)—рама. **Рамки** (для картинъ, грифельныхъ досокъ и проч., множ. чис.)—рамця (Полт.). *Завів під шкло у рямці.*

Рана—уразка, рана, вйразка.

Раненый—ранний, поранений. *Раннихъ засъ жебы гоено* (Величко).

Ранить—поранити, уразйти.

Рано—рано, ранѐнько; (очень рано),—ранѐсенько, ранісенько; (заблаговременно)—спозаранку; (раннимъ утромъ)—ранім ранком, рано вранці.

Раскаяваться—каятися, жалкувати.

Раскаяніе—каяння, каяття.

Раскольникъ—роскѳлець, роскѳльник.

Расположенность (къ кому)—зичлйвість.

Расположенный (къ кому)—зичлйвий.

Распоряжаться—заправляти, орудувати, верховѳдити, порядкувати, правувати; (—по хозяйству)—пѳратись.

Распоряженіе—наказ.

Распоясаться—розперезатись.

Распродавать—випродавати.

Разпредѣленіе (расположеніе)—росполѳг (Полт. Луб.).

Распредѣлить—розпорядйти.

Расправшивать—розпйтувати.

Распутье—перѐхрестя, перепуття.

Распѣвать—виспівувати.

Растаять—ростанути, потанути.

Разтворить—розчинйти.

Растворъ—розчйна.

Растерять—розгубйти, погубйти (растеряться)—розгубйтись. *Розгубивсь як швець з копилами* (поговорка).

Растопка—підпал.

Расторопность—хисть.

Расторопный—хисткий, дотепний, моторний, стіпний.

Расточать—марнувати; марчити (Павл.) (совершен. т. е. расточить)—проциндрити, розтратити; вишастати, вишустити (Влад. Вол.).

Растравить (рану)—розвередити.

Растеніе—ростина, зело, зелина, рослина? (собир.)—зілля.

Растянуться—простягтися; (—при паденіи)—розплататись.

Расходъ—затрата, розхід.

Рвать — рвати, шарпати, шматувати; (—отъ тошноты) — блювати, ригати; (звукоподр.)—вякати; (—за волосы)—скубти, вихрити; (рваться, объ одеждѣ)—рватись, діравіти.

Рвеніе—похоп?

Рвота—блювота, ригачка.

Ребёнокъ—дитина, дитинча, дитинятко.

Ребро (человѣка, жив.)—ребро; (уменьш.) —реберце; (доски и т. п.)—руб; (ребром ударить, поставить)—рубом, руба.

Ревностный — похапний, похіпний, щирий.

Ревѣть—ревти; (—о водѣ) — гуготіти, (этимъ словомъ выражается также шумъ огня: *сажа у комині загорілась, аж гуготить (стугонить)*.

Результатъ—послідок. *Не добрі послідки вийшли з того діла.*

Ремесленникъ—ремесник, рукомесник.

Ремесленный—рукомесний (Харьк. г.). *Ви люде рукомесні.*

Ремесло — ремество, ремесло; рукомество (Харьк. г.)

Ребенокъ—дитина, дитинка.

Религія—віра.

Ренегатъ—перевертень, перехрест (Перехрест говорится только о евреяхъ, принявшихъ христіанство).

Репейникъ—репъях, будяк.

Ржавчина—иржа, ржа.

Ржаной—житній, житяний.

Ржать (о лошади)—иржати.

Рига (сарай для хлѣба)—клуня; стодола (Прав.)

Рисованіе (карандашемъ и т. п.—писання, (наприм. *писанокъ*); (красками)—малювання.

Рисовать (красками)—малювати; (—карандашомъ, перомъ)—писати (Отсюда—*писанка*).

Рисунокъ—малюнок.

Рисъ—риж.

Робкій—боязкий, страшливий, полохливий.

Ровъ—рів, рівчак, рівчачок.

Рогатина—вила (мн.).

Родить (о женщинѣ)—родити, вродити, народити, породити, привести. *Ище як сами дівували, то й по дитинці привели* (Энеида К). (—объ овцѣ, кошкѣ)—окотитись; (—о коровѣ)—отелитись; (—о кобылѣ)—ожеребитись; (—о сукѣ)—ощенитись; (—о свиньѣ)—опороситись; (родиться)—вродитись, народитись, зродитись.

Родникъ—жерело, джѐрело; (уменьш. джерѐльце.

Родной—рідний; крѐвний (Прав.)

Родословіе (книга родства) — родйво. *Отсе у Евангелій і починається родиво І. Христа* (Полт. Луб.).

Родственникъ—ца — рòдич; родàк. (Полт.); (ж.)—рòдичка; (собир.)—ріднà, рід, (уменьш.)—родйнонька, рòдонько.

Родство (кровное)—ріднà, родйна. *при добрій годині куми й побратими, а при лихій годині, чорт ма й родини.* (Посл.) (свойство) — повиновàцтво (Величко. III. 161).

Родъ—кодло, рід; (отродье)—кàвід (Хар. Сумск.).

Рожа (харя)—пйка; (—болѣзнь) — бешйха.

Рождество (Христово)—Різдвò.

Рожь—жйто.

Роза (раст.)—рỳжа. Народъ такъ произноситъ (на Правоб.), чтобы отличить розу отъ мальвы (штокрозы Malva althaea), которую называютъ—*рожа'* (—центифолія)—троянда (Лѣвоб.).

Розга—дубець, різка. *Дубцем його, коли не слухае.*

Раздарить — пороздàрювати, пороздарòвувати.

Разиня—роззàва, зівайло, кгàва.

Размыслить—змірку̀вати, звàжити.

Розовый — рожѐвий, ружѐвий. *Дівчинонько, ружевий квіте.*

Ромашка (раст.)—ромѐн (Лѣв.); Роман (Полѣс.); Ромỳн. (Вол. губ.). *Matricaria chamomilla* и друг. *Ромун-зілля, ромун-зілля — По дорозі розстілається* (пар. пѣсн. Вол. г. Чуб.). (—цвѣточная)—Марỳнка, *Anthemis nobilis.*

Ропотъ—рѐмство, нарікàння.

Роптать—рѐмствувати, нарікàти.

Росистый—росйний; (росно.)—рòсяно.

Роскошничать—роскошувàти.

Роскошь—роскіш, пихà.

Рослый (о человѣкѣ)—рослйвий; (о травѣ, хлѣбѣ)—буйний.

Роспуски — беньдюгà, бендюг (Дроги безъ кузова или съ бочкою вмѣсто кузова).

Ростъ—зріст. *Хліб на зріст добрий, та на зерно плохий.*

Ротозѣй—роззàва.

Роща—гай; (уменьш.)—гаёк.

Рубаха—сорòчка; кошу̀ля (Вол.); (дѣтс.) —лёля.

Рубанокъ (плот. инстр.)—скòбель, гѐмбель.

Рубецъ—рубѐць, пруг; (уменьш.) пружòк; (—садно)—шрам; (насѣчка, нарѣзка)—карбіж.

Рубить—рубàти, тàти; (медл но и тихо)—цюкати; (однократн. т. е. рубнуть, хватить)—тну̀ти.

Рубище—рỳбья, рубіж, дрàнка, лахмàни, рàмъя, дрàнтя.

Рубль (серебр. монета)—карбòванець.

Ругательство—лàйка, лàяння.

Ругать—лàяти.

Ружье—рушниця, ружина, ружжо.
Дали йому у руки рушницю:
Отсе тобі вірна сестриця;
Дали йому у руки ружину,
Отсе тобі вірна дружина! (пѣсн. Чуб.).

Руководитель—привідця, поводар, поводатар.

Руководство—привод. *Всюди привод дае, а сам нелюбить за чужим приводом ходити* (Номис).

Рукополагать—висвячати.

Рукоположеніе—висвячення.

Рукотвореніе — робленица. *Могила-роблениця* (т. е. насыпной курганъ, Опис. Харьк. эпархіи).

Рукоять (ручка сабли, меча)—держально, держало; (—ножа т. е. черенокъ) —колодка, колодочка; (—топора)—топорище; (—метлы, черпака)—держак, держално; (—двери)—ручка.

Руль (у судна)—стир, стерно; (у плота) —трепло.

Русалка (утопившаяся дѣвушка)—русалка; (—дитя, умершее некрещеннымъ)—мавка, потерча.

Рухлядь—манаття, манатки.

Ручательство—зарука.

Ручей—струга, стружок, струмень, струмок; водотеча (Радом.); (журжащій р.) бурчак (Рад.).

Рыболовство—рибальство; (заниматься рыболовствомъ)—рибальчити.

Рыболовъ—рибалка.

Рыданіе—хлипання, голосіння.

Рыдать—хлипати, голосити.

Рыжій—рудий.

Рыжикъ (грибъ) — рижок; (множ.)—рижки (Радом.); *Agaricus deliciosus.*

Рыжѣть (напр. о суннѣ) — рудіти.

Рыхлый—пухкий.

Рѣдкость (что либо рѣдкое)—диковижа, диковина.

Рѣдѣть—рідшати.

Рѣзвиться (о дѣтяхъ)—жирувати; (о лошади)—вибрикувати, басувати.

Рѣзвый (мальчикъ)—хвисткий, шпаркий, жирун; (дѣвочка)—жируха; (о лошади)—баский, порський.

Рысакъ (о лошади)—виноход, ступак. *И кінь—ступачок и семеро овечок* (вакхич. пѣсн.).

Рѣсницы—вії.

Рѣчь—мова. *По сій мові, бувайте здорові.*

Рѣшаться—важитись.

Рѣшеніе—рішенець.

Рѣшетина (въ крышѣ)—лата.

Рѣшетка (желѣзн. въ окнѣ)—ґрата.

Рѣшимость—відвага, завзяття?

Рѣшительный—завзятий?

Рюмка—чарка; кілих, кілишок (Прав.); (—большая) — чепуруха; (—серебряная, рѣповидная)—ріпка.

Рябина (дерево)—горобина.

Рябой (о человѣкѣ)—дзюбатий, рябий, дзюбаненький, таранкуватий; (—о лошади, т. е. пѣгая)—строкатий; (—о курицѣ)—зозуляста; (—о всякомъ животномъ)—рябий.

Рябчикъ(птица)—горὸбка, орὸбка.

Рядиться (договариваться о работѣ)— годи̇тися.

Рядомъ — пὸруч, рѧдом; (напримѣръ; идти)—пὸпліч; у рядовицю (Кіев. Вас.)

Рядъ--ряд; рядови̇ця (Кіевск Васильк.)

С.

Сабля—шàбля, шаблю̀ка.

Садить (напр. деревья)—сажàти, садѝти; (усаживать) — садовѝти; (—ся)—сідàти, садовѝтись.

Садъ—горὸд, сад; (уменьш.) садὸк, горὸдик. *И ставок и млинок, и вишневенький садок* (пѣсня).

Сайга (животн.)—сугàк.

Сало — сàло, сальцѐ: (—вытопленное, преимущ. гусиное) - смàлець; (—свѣчное)—лой, лій; (—внутреннее)—здор, здір.

Салотопня -- салгàн (Херс.); сальнѧ (Ворон.).

Салфетка—сервѐта.

Сальный (о свѣчѣ) - лоѐвий; (засаленный)—засмальцёваний.

Самодѣльный -- саморὸбок; (о тканяхъ)—домоткàний.

Самопрялка—прядка.

Сандалъ (дерево) - бразалія. *Треба на крашанкѝ бразалії купѝти*.

Сапогъ — чὸбіт; (множ.) - чὸботи; (уменьш.) - чобітки̇; (старин.) — бут; (сапоги безъ голенищъ, какъ бы ботинки) — босовѝки; (—сафьянные) - сапъянці; (—желтые) — жὸвтянці; (сапогъ изношен.)—капѐць, шкарбу̀н; шкарбàн (Кіев. Павл.).

Сапожникъ—швець, чоботàр.

А мій батько чоботàр,
Черевички полатà (Пѣсня). (Сапожничье ремесло) — шѐвство; (заниматься сапожн. ремесл.)—шевцювàти.

Сапожничій — шѐвський; (изрѣдка) - швѐцький. *Амінь, швецький ремінь, копѝлля, правѝлля, премудрий столѐць!* (народная *прѝкладка* про сапожниковъ).

Сарай (навѣсъ)—повітка; (—для возовъ и экипажей)—возὸвня; (—для хлѣба т. е. рига)—клу̀ня (Лѣвоб.); стодὸла (Правоб.).

Саранча (насѣк.) — саранà. *Gryllus migratorius*.

Сафьянъ—сапъян.

Сбереженіе—прѝкоп, прикὸплини?

Сберечь—зберегтѝ, приберегтѝ; (съэкономить)—прикопи̇ти.

Сбить (съ толку)—збѝти з пли̇гу, збѝти з пантели̇ку.

Сбоины (конопляного сѣмени) - макухa.

Сборы—зàходи.

Сбродъ—нàволоч.

Сбросить—скѝнути.

Сбытъ—збу̀ток, схід, сход.

Сбыть (съ рукъ)—збу̀ти; (—ся)—збу̀тися; (—оправдаться предсказанію)—справди̇тися.

Сбѣжаться—збігти̇ся, поназбігàтися.

Свадебный—весі̇льний.

Свадьба—весілля.

Сварливый—сваркий.

Сватовство—сватання.

Свая—паля.

Свергнуть — зрінути, зкінути, зіпхнути; (сверженный)—зкінутий, зверьнений.

Свекла—бурак.

Сверкать—миготіти, мигтіти, поліскуватися; (—тускло)—блимати.

Сверкающій — блискучий (т. е. блестящій).

Свернуть—звинути, згорнути, звернути, (—преим. о одеждѣ)—зобгати, зібгати. (—ся) — звитись, згорнутись, звернутись.

Сверстникъ — ровесник; перевесник (Хар. Павл).

Свертокъ—суверток (Полѣс). (—холста) —сувій, сувійчик; (—въ видѣ кольца) —каблучка, бублик.

Сверхъ—над, на (свыше)—злиш, збільш, через; (сверхъ силъ)—*над сили, через силу*; (сверхъ, свыше десяти) — *збільш десяти*.

Свиданіе—зобачення; (до свиданія)—до зобачення.

Свидѣтель—свідок; (малоупотр.)—свідчик (Харьк. Павл.).

Свидѣтельство—свидцтво; свідкування, свід (Павл.) *Петро й Демко теж у свіді, що мене лаяно й бито*.

Свидѣтельствовать—свідчити; свідкувати (Павл.).

Свидѣтельствоваться — свідчитись. *Свідчусь Богом*.

Свидѣться—побачитись.

Свиной—свинячий.

Свинскій—свинякуватий.

Свинья—свиня; (молодая свинья)—підсвинок.

Свиристель (птица)—костогриз (Полѣс.) *Ampellis* (*Bambucilla*) *garrulus*.

Свирѣль—дудка, сопілка.

Свирѣпствовать—лютувати.

Свирѣпый—лютий.

Свитокъ—навій, навійчик, суверток.

Свобода—воля; (умельш.)—воленька.

Свободно—вільно, слобідно.

Свободный—вільний, слобідний; (незанятый и о времени)—гулящий. *Як буде гулящий час—зроблю*.

Сводничать—свашкувати.

Сводообразный—дужний. *Дужна стеля*.

Своевольникъ—самоволець (Піск.).

Своевольство—сваволя, вольниця.

Своевременно—в час, в пору, в саме час.

Свойственный—властивий.

Сволочь—гольтіпа.

Сворачивать—звертати.

Свѣрять—звіряти.

Свѣтёлка (чистая изба)—світлиця.

Свѣтильникъ—світець, свічарня. *З голови буде ліхтарня, з очей буде сві-*

чарня (Нар. п. Чуб.); (плошка)— каганѐць, каганòк.

Свѣтильня (въ свѣчѣ)—кгнот, кгніт.

Свѣтить—світѝти; (—о звѣздахъ)—зòріти.

Свѣтло (нар.)—ясно. *На дворі ясно як у день.*

Свѣтлоглазый—білозòрий, ясноòкий.

Свѣтлый—яснѝй.

Свѣтлѣйшій (титулъ)—ясновельмòжний.

Свѣтъ—світло (освѣщеніе); світ. *Вже світла не видно, мабуть усі спати полягали. Не тільки світу, що в вікні.*

Связаться—звъязатись; (съякшаться)—спѐкатись (Харьк. Павл.), злигатись. *Отò вони собі спѐкалися, та швидко щось и розпѐкалися.*

Связка—въязанка, въязка.

Связыванье—въязання.

Связь—звъязка.

Свянуть—зблякнути, зовъянути.

Святоша (о женщинѣ)—святѐнниця (Полт. Павл.).

Святыня—свято. *И що Эней таке за свято?* (Энеида); (собир.)—святощі.

Сгибать—згинати.

Сглазить—зъурòчити, наврòчити, призирити. *Десь то наших курчаточок призирили люде* (пѣсня).

Сглазъ—пристріт, врок.

Сговориться—змòвитись.

Сговоръ—змòва, змòвини.

Сгребать (сѣно)—гребтѝ, громадити.

Сдавить—стѝснути, здавѝти.

Сдвинуть—зсỳнути, посỳнути, зрỳшити порỳшити.

Сдерживать—зпиняти, впиняти, здѐржувати.

Сдирать—здирати; (—кожу)—лупити; (—шелуху и т. п.)—злỳщувати.

Сдѣлать—зробѝти, вдіяти, подіяти, вчинѝти. *Нічого з ним не вдієш!* (Сдѣлать что либо дурное)—зкоїти, наброїти; (—кое-какъ)—збазграти, зляпати; (—убытокъ, вредъ)—нашкòдити; (—несчастнымъ)—обездòлити, знещастѝти.

Сдѣлаться—зробѝтися, вчинѝтися, вчинѝтися, вдіятися, подіятися, статися. *От що сталося з моїм добрòм!* (—чему дурнòму)—зкòїтися; (—бѣднякомъ)—звѐстись в ненащо; (—лѣнтяемъ, бездѣльникомъ)—зледащіти; (—легче)—полѐгчати; (—тяжелѣе)—поважчати; (—добрѣе)—подобрішати, подòбріти; (—сильнѣе)—подỳжчати; (—чѣмъ, обратиться во что)—перекѝнутись. *Відьма перекинулась сорокою.* (—лучше, красивѣе)—покращати, покращішати; (—теплѣе)—потеплішати, (—холоднѣе)—похолоднішати; (—бариномъ, усвоить барскія привычки)—попаніти, запаніти.

Седмица—семѝця.

Седмой—сёмий.

Селезень—селех (Черн. Кон.); качур.

Селезенка—легỳшка (Вол. г.).

Сельдь (рыба)—оселѐдець; (увел.)—оселѐдь? (Павл.); (уменьш.)—оселѐдчик.

Селянинъ—селюк; (женс.)—селючка.

Семёрка (въ картахъ)—сёмàка, сёмàчка.

Сентябрь—Жòвтень.

Сердцевина (въ дер.)—стрйжень.

Сердиться—сѐрдитись, гнівàтися; зловàти (Полѣс.).

Серебрянный—срібний.

Серебро—срібло.

Сермяга—свйта, свйтка, свитйна.

Серьги—серѐжки, пучкй; (—серебр.)—ковткй.

Серьезно—настойще, в заправду, навспражкй, справді.

Сжать—зжàти, стулйти, стйснути; (—о зубахъ)—сціпити. *Стиснув кулаки*; *стулив дулю*; *сціпив зуби*.

Сжечь—спалйти.

Сжога—згàга, печей.

Сзывать—скликàти.

Сигналъ—гàсло.

Сидѣлка (въ лавкѣ)—сідỳха.

Сидѣніе (состояніе)—сиднѝ, сидàчка; (мѣсто)—сіжа, сідало.

Сидѣть—сидіти; (—дома)—домувàтись; (сидя)—сидючй; (въ сидячемъ положеніи)—нàвсідки, навсидàчки, у сидàчку. *У летячку* (влётъ) *негарàзд качки стреляти, а в сидячку дòбре* (Полтав. губ. Лубенс. у.).

Сила—змòга, снàга, сила, міць, міц. *Він при снàзі* (Полт. т. е. онъ въ силахъ); (сила военная)—потỳга. *Що Турчинъ подъ Кіевъ конечне зъ потугами своими быти мѣлъ* (Самойл. Закр.); (со всѣхъ силъ)—чим дỳж, як могà, з'усії сйли; (въ силу, едва)—на сйлу, лѐдве; (по мѣрѣ силъ, возможности)—як посйлля (Полт. Луб.). *Роби, сину, як посилля.*

Силачъ—силàч; дужàк (Кіевс. Полт. Павл.).

Силиться—сйлуватись, змагàтись.

Силокъ (ловушка съ петлями)—сйлка, сильцѐ.

Сильно—міцно, здòрово, дỳже. *Лàдом тріснувся здòрово.*

Сильный—міцний, сильне-дỳжий, дỳжий, дужѐнний, здоровий; (малоупотребительное слово)—снажнйй (Полт. Павл.). *Снажний кінь*; (—о вѣтрѣ, преимущественно въ пѣсняхъ)—бỳйний; (—о войскѣ)—потỳжний.

Синева—сининà; (—отъ побоевъ)—синйтина (Харьк. Павл.).

Синодикъ—помйнник, помъйник.

Сирень (раст.)—бузок, буз. *Syringa offic.*

Сіяніе—сяево (Галиц.).

Сіять—сàти, сяяти.

Сказать—сказàти, повідати; (—брань, колкость)—загвоздйти.

Сказанный—мòвлений, кàзаний, говòрений.

Сказка—кàзка.

Скакать—скакàти, стрибàти; (—только о лягушкѣ)—плйгати; (однократн.)—скікнỳти, скаконỳти, стрибнỳти, плигонỳти.

Скала—скѐля.

Скалка (валекъ для качанія бѣлья)—качàлка.

Скамья, скамейка—ослон, ослін, ослінець, ослінчик, скамниця (въ пѣсняхъ); (классная —парта; (классная, малоупотребительное)—шпарт. *Треба шпарти полагодить* (Павл. Кіевск. губ. Васильков. у.); (—неподвижная)—лава, лавка, прилавок.

Скаредный—шкарадний.

Скатерть—настільник, скатірка, скатерниця, скатертина.

Скачекъ—скік; (скачками, напр. бѣжать)—скоком, перескоком, вистрибом, вибриком; (скачками или съ перерывами напр. что либо дѣлать)—прихопцем.

Скачущій—скакучий, стрибучий.

Скважистый — дірчастий, діркуватий, продіркуватий.

Скверно—погано, гидко, мерзено.

Скверный—поганий, гидкий, мерзений, бридкий.

Сквозной—крізний.

Сквозь—кріз, крузь, через; керез (Кіев. Васильк.). *Керез скло дивиться.*

Скворецъ (птица)—шпак.

Скипетръ—берло.

Скитаться—тулятись, тинятись.

Складно—до ладу, складно.

Складывать—складати.

Склонившійся — нахилившійся, похилий.

Склонить—схилити, прихилити, похилити; (—обратить убѣжденіями къ чему)—намовити, привернути, навернути; (склонить голову)—понуритись, похнюпитись, схилити голову.

Склонность — хіть, охота, прихильність.

Склонный—прихильний, схильний.

Склонять—хиляти, схиляти, прихиляти, еднати, змовляти, підмовляти; (—ся)—хилятися, нахилятися, схилятися; (склонившись, согнувшись)—хильці.

Козак молоденький
Тай того злякався,—
Хильці, хильці по під тином
Та в зілля сховався (нар. п. Чуб.).

Скобка (у дверей)—пламка.

Скоблить—скребти, шкромадити.

Скользкій—слизький, склизький.

Скользко—слизько, склизько.

Сколько—скільки, кільки, кілько, якого. *Якого багато війська йде!* (сколько можно)—як мога, як посилля; (сколько силъ хватитъ)—чим дуж; (сколько угодно)—до схочу, вволю.

Скомкать—зобгати; пожмакати (Павл.); (—ся)—зкомшитися.

Скончаться—сконати.

Скопить—прикопити. *Прикопив трохи грошей.*

Скорбь—туга, жалощі, жаль, скорбота. *З жалю слова не вимовить.*

Скорбѣть—тужити, сумувати, вбиватися.

Скорлупа (орѣха)—лушпайка; (—яйца)—шкарлупка, шкаралупа; (—рака)—шкаралюща, скорупа.

Скорнякъ (кожевникъ)—чинбарь (Хар.); кушнір (Лѣв.); гарбар (Правоб.).

Скоро—хỳтко, скòро, миттю; (проворно) —швѝдко, (сравн. ст.)—швидчій; (прытко)—прỳдко. (Послѣднее употреб. только при словѣ бѣжать и его синонимахъ); (сравн. степень) — скоріш, скоріше, хутчій, швидче, прудчіш, метчій, боржій, мерщій. (Послѣдніе два слова неимѣютъ положительной степени. Боржій, надо думать, происходитъ отъ неупотребительнаго нынѣ—*борзо*).

Скоропостижно—ра̀птом, на̀гло. (Скоропостижная смерть)—на̀гла смерть.

Скорый—швидкѝй, прудкѝй, шамкѝй, похоплѝвий, скваплѝвий? (сравн. степень отъ швидкѝй)—швѝдчий. *Оттак швѝдча справа буде.*

Скотскій—бидлячий, товàрячий.

Скотъ—товàр, худòба, скот, бѝдло; (одна штука)—худòбина, товàрина, скотѝна, товаря̀ка.

Скрежетать (зубами)—скреготàти.

Скрежетъ (зубовъ)—скрèгіт.

Скресть (царапать, наприм. о мышахъ)—шкрàбати, шкряботіти, шарỳдити.

Скрипучій—рипливий, скрипливий.

Скрипъ (частый)—рѝпнява (Павл.).

Скрипѣть—рипіти, рѝпати.

Скромный — сумѝрний, тѝхий, плохѝй.

Скрывать—ховàти, таїти, крѝти; (—отъ поисковъ)—перехòвувати.

Скрытный — потайний. *Се потайнà собàка—не гарчѝть, а кусà.*

Скрѣпленіе—скріпа, закріпа.

Скрѣплять—кріпити, зкріпляти, змоцнàти, умоцнàти.

Скряга—жмикгруд, скупердя̀.

Скука—нудà, нудьга.

Нудьга мене сушить,
Нудьга мене вялить (Пѣсня).

Скула—вилиця.

Скупой — скупий; скупỳчий (Харьк. Павл.).

Скупиться—скупитися; (въ перен. см.) жалкувàти, жалìти; шкодувàти; (поскупиться)—пошкодувàти. *Шкодує карбòванця дàти* (Полтав. губ.).

Скучать—нудитись, нудьгувàти.

Скучно—нỳдно.

Скучный—нудний.

Слабый (слабосильный) — млявий, квòлий, слабий, неміцний; (слабаго тѣлосложенія)—крихкотілий (Полт.); (ненатянутый, напр. о веревкѣ —слабкий.

Слабѣть - слàбшати, слабішати.

Славный—слàвний, славỳтній, славèтний.

Славящійся—славỳчий?

Сластолюбецъ — ласỳн, ласощохлист, лягомѝнець.

Слеза—слёзà, слізка, слізонька.

Слишкомъ—через край, нàдто, дỳже.

Словесно—на словàх, з уст.

Словесный — ỳстний; (передача, приказъ)—мòвний?

Словно—будсім, ненàче, нàче, ніби, мовля̀в, мов; (словно бы)—мов бàк, мов би, моб.

Сложить складти; (—о ткани)—згорнути; (сложиться, о мальчикѣ, дѣвушкѣ)—вирівнятись.

Слой — листва, шар, верства; (тонкій слой чего нибудь, напр. слоёнаго пирога)—лустка, лусточка.

Слоиться—листвитись, лущитись.

Слоистый—лусткий.

Сломить—зламати, вламати.

Слоняться—блукати, тинятися, тулятися, хилятися.

Служитель—челядник, пахолок; (служанка)—челядка.

Слухъ (чувство)—слих? *Слихом слихати, видом видати* (сказка); (—въ смыслѣ молва)—чутка, поголоска.

Случай—пригода, випадок; оказія; (—неприятный)—случай; (въ противномъ случаѣ)—ато, а инче. *Вийми горщок, а то збіжить.*

Случиться — лучитися, тинутися; (—кстати)—нагодитися, знагодитися; (встрѣтиться обстоятельствамъ)—спіткатися, трапитися; (сложиться обстоятельствамъ) — припасти, скластися. *Не так ждалося, як склалося* (Идти счастью) — поводитися. (Видъ многократн.)—лучатися, бувати, приходитись, траплятися, випадати, впадати, доводитись. *Доводилось рибаку раз на віку.*

Слушатель—слухач.

Слушать—слухати; (—ся)—слухатися, послухати.

Слышать—чути; (—многокр.)—чувати.

Слышно—чутно, чутко, чуть, чути.

Слѣдовать (за кѣмъ)—слідити; (—надлежать) — припадати, випадати, впадати, належати. *Бо припада ёму пропасти* (Котл.). *То тобі випада їхати. Ёму належить дяка за се.* (Слѣдуетъ)—впадае, годиться, гоже. *Чом ти не робиш як гоже?*

Слѣдовательно—себто, значить, виходить, значиться. *Себто ми родичі. Значить, ти був дома. Виходить моя правда. Значиться мені три карбованці доведеться.*

Слѣдъ—слід. (Въ слѣдъ)—слідомъ, слідком, у слід, у тропі. *Ми їхали у тропі за тобою.*

Слѣпень (насѣк)—овод.

Слѣпо (очертя голову)—сліпма, осліп. *Ослипъ пошли на обозъ* (Величко).

Слѣпой — темний, сліпий, сліпець, незрячий, невидющий.

Слюна—слина, слиня.

Смазать—змазати, обмазати, помастити, вишмарувати.

Смазыванье — мащення, шмарування мазання, омастка, помастка. *Треба глини на помастку хати.*

Смеркаться—сутеніти.

Смиренный—плохий, смирняк.

Смирить—спинити, зупинити, угихомирити, угамувати.

Смоква (винная ягода)—хвига, инджир, инжир.

Смола—смола; (—бѣлая, канифоль)—живиця; (—сапожничья)—шевська смола, вар; (затвердѣвшая около оси или ко-

лесъ)—колòмазь. *Не крутись біля воза: коломаззю обмажешся.*

Смолкнуть—змòвкти, замòвкти, замовчàти, унйшкнути.

Сморкаться—сякàтись; (соверш. вид.) —вйсякатись.

Смородина (красная)—порічки; (—черная)—сморòдина.

Смотрѣть—дивйтися, глядіти; (внимательно, наблюдать) — пильнувàти; (—выпуча глаза)—вйщиритись. *Що ти вищеривсь на мèне?* (—свирѣпо, звѣремъ)—вйзвіритись. *Так визвіривсь, що зъїв би—та бà!* (Смотри ка)—дивйсь бак, дивйсь лйшень!

Смрадный—смердючий.

Смуглый—чорнявий, чорномàзий, смỳглий.

Смута—колотнèча; (собир.)—чвàри.

Смыкать (глаза)—жмỳрити, щỳлити (òчі); (смыкаться, о глазахъ)—склепйтися.

> *Склепилися карі очі,*
> *Не можу я глянуть* (н. п. Чуб.).

Смыслить—тàмити, тямувàти, шỳпити, маракувàти, розуміти; (смыслящій)—тямỳчий; раховйтий (Павл.).

Смыслъ—тàма, тàмка, глузд.

Смычекъ (напр. въ скрыпкѣ)—лучòк, смик.

Смежно—сỳміж, опостін.

Смекнуть—вгадàти, зрозуміти.

Смѣло—безбòязно, сміло, смілйво; смілко (Павл.), смілйвісенько.

Смѣлость—сміливость, відвàга, смілость.

Смѣлый—смілйвий, смілий, одвàжливий, відвàжливий.

Смѣна—заміна, зміна, (—*поля*)—рукà.

Смѣнить—замінйти; (—служащаго)—скйнути.

Смѣненный (о служащихъ)—скйнутий, скйданий, скйдан. (Отсюда извѣстная въ истор. Мал. фам. *Скидан*).

Смѣсь—мішанйна, місево?

Сметка—догàдка.

Смѣтливость—вгàдливость, догàд. *На вдогад буряків, щоб далй капусти* (Поговорка).

Смѣтливый—тямкйй.

Смѣть—сміти, вàжитись.

Смѣхъ—сміх, смішки; (—громкій, хохотъ)—рèгіт.

Смѣшаться—помішàтись, змішàтись.

Смѣшливый—смішлйвий, сміхỳн; (—о женщинѣ)—сміхỳха.

Смѣяться—смiàтися; (—громко, хохотать)—реготàти; (—потихоньку)—хіхікати; (фыркать)—пхйкати; (—насмѣхаться)—надсміхатися, скалйти зỳби, глузувàти.

Смятеніе—сỳмятня, сỳмятиця, замішàння, колотнèча.

Смять—помъàти, зімъàти; (—постель, прическу)—скуèвдити; (—хлѣбъ, траву)—потолòчити.

Снабдить—вприд̀обити, настàчити; (удовлетворить)—надàти. *Сказано прожть! нікòли їм не надасй* (Екатер. губ.). *На їх хліба з рòду не надасй.*

Снабжать—постачàти.

Снаружи—з вѐрху, з поверху, з надвòру, з пòля, òколо (Полт.). *В середині не вспіем змàзати, хоч би òколо.*

Снарядить—спорядѝти.

Снаряжать—споряжàти, зряжàти, опоряжàти; (—въ путь)—виправляти, збірати, виряжàти; (—возъ)—лаштувàти.

Сначала—з початку, попѐреду, перш, пѐрше, спершỳ, пѐрве, на сам перѐд.

Снесть—знѐсти.

Снимать—здіймàти, знімàти; (—обувь)—ззувàти, роззувàтись; (—одежду)—розбірàтись, роздягàтись; (—голову)—стинàти; (—кожу съ животнаго)—облỳплювати, лупѝти, дрàти, обдирàти, білувàти; (—шапку, здороваясь)—шапкувàтись. *Я тільки оддалекѝ пошапкувався з ним*; (—платокъ съ головы женщины) — простоволòсити; (снять шапку, или стоять безъ шапки передъ кѣмъ)—шапкувàти; (снимающій часто шапку для привѣтствія и проч.)—шапковѝтий (Подольской губ.).

Снова—изнòву, знòву, знов.

Сновать (—шататься)—сновикгàти, нѝкати, вѐштатись.

Снурокъ—шворка, мотузòк, матỳзка, поворòзка.

Снять—изнàти, знàти.

Собака—собака, пес; (увелич.)—собацюга; (уменьш.)—цỳцик, цуценѝ, цуцинàтко; (по дѣтски)—цюця; псюк; (борзая)—хорт; (—лягавая) — вижел; (—дворняга)—кỳндель; (овчарка)—байрак (Херс. губ.); (ирландская)—меделян, *Canis molossus*; (гончая)—гòнча, кгòнджа (Полт. г.); (бульдогъ)—бритàн; (мопсъ)—мỳцик; (комнатная собачка)—сащà (Мирг. Гяд.); (собир. т. е. стая собакъ)—собашнѝ; (собачье мясо)—псѝна.

Собираніе (съемка фруктовъ)—рваннѝ.

Собирать—збірати, громàдити, кỳпчити; (— ся)—збіратись; (—намѣреваться)—наважàтись; (—въ одну массу)—кỳпитись, громàдитись, згромàжуватись; (—массами)—кỳпчитись.

Соблазнительный — сквапний, залàсний. *Козак та воля—заласна доля* (Поговор. Номисъ).

Соблазнъ—спокушѐння?

Соблазнять—звòдити, спокушàти.

Соблюдать — глядіти. *Ми раз-у-раз празників глядимо*; (соблюдать обычай)—мати (звичай); (соблюдая обычай)—мàючи (звичай).

Соболѣзнованіе—жàль, жàлнощі. *Такий мене жаль узяв. Не так жалнощі, як тіи мильнощі* (Кіевс. губ. Васильк. у.).

Соболѣзновать—уболівàти, жаліти.

Собраніе (людей для опредѣл. цѣли)—громàда; (случайное)—гурт.

Собратъ—побратѝм.

Собственно—сàме; влàсне? (собственноручно)—саморỳч.

Собственность—власність; (—недвижимая)—маѐтність.

Собственный—влàсний.

Совершенно—зовсім, згòла, геть чѝсто,

геть, часто. *Зовсім такий; зтола обібрали; усе чисто погоріло.* (Совершенно такъ)—так саме, так само, самісенько так, зовсім так.

Совершеннолѣтній—дорослий, возросний?

Совершить—вдіяти, вчинйти, зробйти; (совершиться)—сподіятися, здіятися, скоїтися. *Загоїться поки весілля скоїться*; (совершаться)—діятися, ставати. ..*що ся на України стало, як вона Литвою завладѣна.* (Совершаться дурному)—коїтися.

Совладать—здоліти, здолати, змоггй, осягтй, подужати, покгулати.

Совмѣстникъ—сумісник; (въ предпріятіи)—спільник (Пр.).

Совмѣстно—укупі, сумісно, разом, спільне; (въ предпріятіи)—у спільці; (жить)—при купі. *Вони живуть при купі*; (—вообще)—поспду. *Спасибі Богові Святому та й усій громаді поспдлу* (Поговор. Правобереж.).

Совмѣстный—спільний.

Совокупленіе—купчення; (—паръ)—парування.

Совокупно—разом, укупі, при купі.

Совѣстливый—сумінний.

Совѣстно (не ловко)—неяково.

Совѣсть—суміння.
Хіба б же я суміння не мала,
Щоб я тобі загинути дала (нар.п.Чуб.)

Совѣтникъ—порадник.

Совѣтовать—радити, раяти.

Совѣтъ—рада, порада; (совѣтъ держать)—раду радити.

Совѣщаніе—нарада, порада.

Совѣщаться—радитись, миркувати.

Согласіе—згода, злагода.

Согласить—зъеднати, згодити, погодити; улагодити, (—ся съ кѣмъ)-згодитися, поеднатися, погодитися; (—съ мнѣніемъ другихъ)—пристати. *На сю думку и я пристану.* (—на что)—зволитися; (соглашаться)—згожуватись.

Согласно (съ чѣмъ)-згодно. *Згодно з нашою умовою.* (Жить согласно)—у згоді, любенько; у злагоді (Харьк.). *Живіть, дітки, любенько, у згоді. Живім у злагоді, при добрій годині.*

Согласный—згодний, злагідний.

Соглашать—еднати, згожувати.

Согнать—зігнати.

Согнуть—зігнути, изігнути.

Содержаніе (иждивеніе)—державо (Остер.); кошт. *Він мае на своім державі стару матір.*

Содрать—злупити.

Содроганіе—здрижка.

Содрогнуться—издригнутись.

Соединеніе—звъязка, злучення, лучення? спона? (Отсюда-шпонька)?

Соединенный—злучений.

Соединить—злучити, прилучити, зъеднати, злигати; (соединится)—злучитися; (—собраться вмѣстѣ)—зкупчитись; (—въ пары, о птицахъ)—зпаруватись; (соединять)—еднотити (Хмельн. Куліш.); (соединяться)—еднатись.

Сожалѣть—жаліти, жалкувати.

Сожитель—сожівець (Піск.).

Сожрать—пожерти, злопати, стріскати.

Созвать—скликати, поскликати.

Создать—спорудити.

Созрѣть—поспіти; (преимущественно о плодахъ огородныхъ растеніяхъ)—пристигти; (созрѣвшій)—стиглий, пристиглий. *Стиглий кавун. Пристиглі сливи* (Харьков. губ.).

Сойти—зійти; (—съ ума)—здуріти, збожеволіти; (сойтись)—зійтися, здибатися; (—соединиться)—злучитися; (—сговориться) —погодитись, поеднатись, знюхатися; (—сдружиться)—спізнатись, злигатись, зіззнатися, полигатись, побрататися; (въ цѣнѣ)—ціною зійтися.

Сократить—вкоротити, прикоротити; (сокращать)—корочати, каратати, вкорочати.

Сокровище—скарб.

Сокрушеніе—жаль, скрута. *З жалю не знав, що робити.*

Солгать—збрехати.

Солдатъ—москаль, салдат, служба. (Послѣднее названіе употребляется изъ вѣжливости, какъ бы титулуя); (солдатскій)—московський; (принадлежащій солдату)—москалів, (солдатскій сынъ)—москаленко, москальчук, москальча.

Солёный—солоний; (питаться солеными)—солонцювати, посолонцювати.

Солнечный—сонячний, сонячний.

Солнце—сонце; (уменьш. т. е. солнышко) сонечко.

Солодуха (народн. кушанье)—кваша.

Солодъ—дрожжанка (Радом.); солод.

Солома—солома; (—въ кулякъ)—околот; (—мятая)—мерва, (—гороховая)—гороховиння.

Солонка (сосудъ для соли)—солянка.

Сомлѣть—зомліти.

Сомнительно—непевне.

Сомнительный—непевний.

Сомнѣваться—сумліватись.

Сомнѣніе—сумління; (безъ сомнѣнія)—запевне, авжеж.

Сонливость—сплячка.

Соображать—розважати, метикувати, миркувати, розумувати; (сообразить)—розважити, змиркувати.

Сообразоваться—подражати, потрапляти; підбармовуватись (Павл.).

Соорудить—спорудити, збудувати, вибудувати; (сооружать)—будувати.

Сооруженіе—будова.

Соотвѣтствовать—одповідати.

Сопредѣльно—суміж.

Сопротивленіе—змагання? суперечча?

Сопротивляться—змагатись, перечити, огинатись; спіратися. *То то бо й е! против батька неможна огинатись* (Харьков. губ.).

Соразмѣрно—помірно, доміри.

Соразмѣрный—помірний.

Сорванецъ—паливода, одірви-голова, пали-світ, шибеник.

Сорить—смітити; (—деньгами)—гатити (грішми), сипати (грішми).

Соръ—сміття.

Сосать—ссàти, смоктàти, сосàти.

Соскабливать — скребтѝ, вискрібàти, ѥкромàдити.

Соскочить—зоскòчити.

Соскучиться—занудѝтись.

Сослать—заслàти, запровàдити.

Сословіе - стàн; стать (Полт. Павл.). *Ми козàчоï статì. У нашій статì такий звичàй.*

Составить—вѝложити, уложѝти; (многократ. т. е. составлять)—складàти; (—частьчего)—становѝти?(составиться)—вѝтулитись. *По всіх кишèнях грòшей шукàла: то по шажку, то по сімаку, та й вѝтулилась копà з шагòм.*

Составъ (тѣла)—сỳглоб, чèлен.

Состарить—остàрити, изстàрити. *Остарили, брате, все думки да гадки! Все думки, да гадки—моï недостатки.*
(Нар. п. Лебед. у. Чуб.)

Изстарили, братіку, моï недостатки, Моï недостатки, дачужгï хатки (idem).

Состояніе (имущество) — маетність, добрò, худòба; майнò (Галиц.); (положеніе)—стан. *У якім стані твоя худоба?*

Состоятельность — достàток, заможність.

Состоятельный—замòжний.

Сострадательный - жàлосливий.

Сострадать—жаліти, жàлỳвати, спострадàти?

Сотъ (меду)—стільнѝк.

Сосудъ (глинян. фаянс. или стекл.)—посỳдина; (—дерев.)—начѝння.

Сосчитать—полічѝти, злічѝти, перелічѝти, зрахувàти, порахувàти.

Со, съ—зо, з. *Со всѣми—з усімà.*

Сосѣдъ—сусід, сусіда, сябèр, сябрò.

Соусъ—підлèва, підлѝва, пiдлѝвка.

Соучастникъ (въ воровствѣ)—воропàй?
Чоловіче воропаю!
Деж я тебе поховаю? (пѣсня).

Сохнуть — сòхнути, схнỳти, чàхнути, клякнути. *Нехай земля трохи проклякне (прочахне), тоді будем орàти.*

Сохранять — крѝти, ховàти, хоронѝти. (Сохрани Боже)—крий Бòже, хоронѝ Бòже, боронѝ Боже; (сохранить)—доховàти.

Сочетаться (бракомъ)—бpàтися; (видъ соверш.)—побpàтись.

Сочинить—зложѝти, склàсти, уложѝти. *Таку брехню склали, що страх! Він и пісні складае.*

Сошникъ—леміш.

Спадать (о водѣ)—збувàти; (—о опухоли, нарывѣ)—одтухàти.

Спазмы (въ желудкѣ)—завійнà, завійниця.

Спаржа—зàячий холодòк, підчòс. (Высохшіе стебли этого растенія, а также *кураю, Hipsophyla paniculata*, называютъ *перекотѝполе, котѝполе).*

Спасать—рятувàти.

Спасеніе—рятỳнок.

Спасибо—спасѝбі, дàковать. *Дяковать тобі за се!*

Спасительный — збавѐнний. (Спасительный совѣтъ)—збавѐнна рȁда.

Спасти — вѝрятувати, зарятувȁти, врятувȁти, порятувȁти.

Сперва—пѐрше, перш, спершу̀.

Спичка (для зажиганія)—сірнѝк, сірничо̀к.

Сплётни—поговір.

Сплетникъ—брехȁчка.

Сплошной (не составной)—суцільний.

Сплошь—усе, рȁдом, скрізь.

Сподручно—нȁручь. *Тобі се буде наручь.* (Сподручнѣе) — зручніш, способніш.

Сполна - вповні.

Спорить—спо̀рити, спречȁтись.

Способность—хисть, кебѐта, кебȁ, дотѐпа, дотѐпність, талȁн.

Способный—дотѐпний, вдȁтний, скваппѝй, стіпний; (пригодный) — здȁтний, го̀дний.

Способствовать — запомогȁти, зпомагȁти, зпромогȁти; (—о счастьи)—счастѝти.

Способъ—побит, спосіб, роб. *Яким би то по̀битом (робом) грошей добути?*

Спохватиться — схамену̀тись, стямѝтись.

Справиться (съ дѣломъ)—упоратись.

Спробовать—зкоштувȁти.

Спросить—спитȁти, поспитати; (многократ.)—пигати, питатись.

Спускаться (полагаться на кого)—здавȁтися. *Сам не стеріг коней, а здався на наймита.*

Спѣсивиться—бундючитись, гордувати.

Спѣсь -го̀рдощі, гордовȁння. *Буде тобі гордовання все перед тобою* (пѣсня).

Спѣшить—спішѝти, поспішȁтись, хапȁтися, квȁпитися.

Спѣшный (нетерпящій отлагательства, напр. о дѣлѣ, работѣ) — пѝльний (Правоб. Новор.). *Я до его пильне діло маю.*

Сравнивать —рівнȁти. *Що ти себе рівняеш до его?* (Въ сравненіи)—су̀проти. *Супроти сего коня нема красчого на усім базарі.*

Сраженіе—потрѐба, потѝчка, бой.

Сразу—зрȁзу, одрȁзу, дорȁзу, змȁху.

Среди—серѐд, о̀середь, посерѐд. *Серед степу широкого, на Вкраїні милій.*

Средина—серѐдина; (въ срединѣ)—посерѐдині.

Средній—серѐдній, посерѐдній; (среднихъ лѣтъ)—средовічний; (по лѣтамъ, братъ или сестра)—середу̀льший.

Срисовать—списȁти; (красками)—вѝмалювати, змалювȁти.

Срубать — стинȁти; (срубить) — стȁти, зрубȁти.

Срѣзать—зрізати, зітну̀ти.

Срѣзъ (полубочка)—зрізок (Конот); переріз (Ананьев.); шаплѝк, шерітвас, пѐрепуст.

Ссора—свара. сварка, звȁда; (—легкая) ро̀стирка, розлȁд; (—шумная)—буча, колотнѝ; (—безпрерывная, съ укорами) —гризнѝ.

Ссориться—сварѝтися, спірȁтися; (на-

чинать ссору) — завòдитися; (безпрестанно ссориться) — грùзтись.

Ссужать — позичàти.

Ссылаться (на кого) — здавàтися *Здався Циган на свої діти* (Посл.).

Ставня — віконниця.

Стадо (скота, свиней) — стàдо; (— лошадей) — табùн; (— кобылъ съ жеребцомъ) — косяк; (— овецъ съ баранами и ягнятами, въ числѣ около 1200 шт.) — кгрд (Херс. губ.); (— овецъ, откормл. на сало) — конарà; (— овецъ только матокъ съ ягнятами) — сагмàл (Херс.); (— скота откормл. на сало — згон; (згон въ 120 штукъ) — гурт; (смѣшаннаго скота, преимущественно дойныхъ коровъ) — чередà.

Сталь (томлянка) — крùця.

Становиться — ставàти; (— хуже) — гіршати; (— гаже) — поганіти; (— лучше) — крàсчати, лùчшати; (— красивѣе) — крàсчати; (— глубже) — глùбшати.

Станокъ (ремесленный) — верстàк.

Стараться — старàтися; (— усиливаться) — сùлитися, силкувàтись, змагàтися.

Старина — давнинà, старосвітчина, старовинà; (— отвѣчная) — предковіччина; (— временъ Б. Хмѣльницкаго) — руїна, (— временъ Палія) — паліївщина; (— временъ Гонты) — коліївщина. *То ще до коліїщини було. Полонне збурене за руїни. Київ збудований ще за предковіччини.* (Въ старину) — у старовинỳ, давній. *Давній лучче було в світі жити.*

Старикъ — дід; (старичокъ) — дідòк, дідỳсь; (старичина) — дідюгà, дідугà, дідугàн, старигàн. *Ой ти старий дідюга, изігнувся як дуга* (пѣсня).

Старинный — старовùнний, стародàвній, старосвіцький.

Старуха — баба, бабỳся; бабỳня (Прав.); (старушечій) — бàбський; (принадлежащій старухѣ) — бàбин. *Зовсім бабою стала. То бабське убрання. Бабина хустка.*

Статный (представительный) — ставнùй, показнùй.

Стать — стàти; (— невидимымъ, изчезнуть) — знùкнути; (— бездѣльникомъ, лѣнтяемъ) — зледащіти, розледащіти; (— бариномъ) — запаніти; (— не въ терпежъ, сильно желать) — приспічити; (станемъ, будемъ дѣлать, спать и т. п.) — нỳмо, нум.

Стая — згрàя.

Стебель (злака) — стеблò, стеблùна, стеблùна; (— травянист. раст. преимущественно сухой — бадùлина; (собир. — бадùлля; (съѣдобный стебель) — опỳцёк; (— огуречнаго или тыквен. растенія) — гỳдина, огỳдина; (— картофеля) — гич.

Стегать (иголкою, хлыстомъ) — стёбàти.

Стекло — шкло; (— оконное) — шùбка, оболòнка.

Стеклянный — шклàний; (— заводъ) — гỳта.

Степенность — повàга.

Степенный — повàжний.

Стеречь — стерегтù, глядіти, берегтù; вартувàти (Правоб.).

Стеченіе (народа) — навàл, стòвпище,

на́товп; (—обстоятельствъ) — случа́й; (—тяжелыхъ, затрудн. обстоятельствъ) —лиха́ годи́на.

Стирать (бѣлье)—пра́ти.

Стоимость—кошт, вартость.

Стоить—коштувати, стоїти; (стоющій)—варт, ва́ртий, годен. *Не будеш ти годен християнських синів ма́ти* (отвѣтъ Запорож. Султану); (стоющій заплач. денегъ, недорогой)—поцінний.

Стойкій—непохи́бний.

Стойко—непохи́бно.

Стойло—стійло.

Стоймя (нар.)—стоя́чки.

Столбъ (дерев.)—стовп; (каменный, т. е. колонна) — слуп. (*Миколо-Слупскій* монаст. въ Кевѣ, такъ названъ по колонно-образной архитектурѣ своей церкви).

Столкнуть — зіпхну́ти; (столкнуться)—зіпхну́тись? зігну́тись?

Столъ—стіл; (уменьш.)—стілець.

Стонать—стогна́ти

Сторожъ—сто́рож, сто́ріж; варто́вник; (малоупотреб.)—вартові́к (Прав.).

Сторона—бік, сторона. *По той бік рі́чки;* (въ сторонѣ)—осторонь, на одлюці, по о́бочі; (въ противную сторону) —навпакѝ, на верле́ (Полт.). *На впаки сонця*—противъ движенія солнца, т. е. отъ запада къ востоку; (съ двухъ сторонъ)—оба́поль; (съ одной стороны и одною стороною)—одни́м бо́ком; (со стороны)—збо́ку.

Стража—сторо́жа; ва́рта (Прав.).

Срамный—стидкий, соро́мний, сороми́цький; срамо́тній (Павл.).

Срамъ—со́ром.

Страна—сторона́, край, краї́на, поле́стина; (уменьш.)—сторо́нонька.

Странникъ — вандрі́вець, вандрі́вний.

Страница (книги)—сторона́.

Странно—чу́дно, ди́вно.

Странный — чудни́й, дивни́й, неподо́бний.

Странствовать — вандрува́ти, мандрува́ти.

Страшилище — страхо́вище, страховина́; страхіття, страховіття (Павл.)

Страшить—страха́ти, ляка́ти; (—ся)—страха́тися, ляка́тися, боя́тися, жаха́тися.

Страшно—бо́язко, бо́язно, стра́шно.

Страшный—страшни́й; (очень страшный)—страше́нний, страхове́нний.

Стращать—страха́ти, ляка́ти.

Стремглавъ—сторч, сторчака́, стрімголов, прожо́гом. *Прожо́гом ки́нувся в во́ду.*

Стремиться — прямува́ти, простува́ти, ли́нути; (достичь чего)—допина́тись, домагатись, угана́тись.

Стремительный—поту́жний.

Стремленіе (сильное желаніе) — жада́ння; (тенденція)—змага́ння; (стремл. впередъ)—розго́н.

Стремнина—кру́ча; строма́ (Хар. Дав.).

Стремя—стре́мено.

Строгать — стругàти; (—рубанкомъ) — гемблювàти.

Строеніе— будовàння, будівля.

Строить—будувàти; (—войско)—шикувàти.

Стройный—струнькùй.

Строка -стрічка; (въ книгѣ)—стѐжка (Кіевс. Васильк. Павл.).

Стропило (въ крышѣ)—крòква.

Строптивый – сварлùвий, сваркùй.

Струиться—хвилювàти; (—течь струею) —дзюрити.

Струсить—злякàтися, сполошùтися.

Струя (ручеекъ)—струмòк (Прав.).

Стрѣлокъ—стрілѐць.

Стряпать—готòвати.

Стряпня—готòвання, пòрання.

Стряхнуть – струсùти, отрусùти.

Стукъ—стỳкот; (—сильный, но отчасти глухой, напримѣръ въ дверь)—грюк; (—продолжительный) — стукотня̀; стукотнàва, стỳкнява, грукотнàва, грỳкнява (Харьк. Павл.); (—сильный, но глухой, наприм. отъ выстрѣловъ)—бỳхання; (продолжит. ногами)—топотня̀.

Стулъ—стỳлець.

Ступеньки—східці.

Ступка (мѣдн. и чугун.)—мущùр.

Стучать—стỳкати, стукотіти, грюкати, грюкотіти, токотіти, торохтіти; (—сильно, но глухо)—бỳхати; (—ногами)—тòпати, тупотіти, гòпати; (—ся въ дверь)—добувàтись.

Стыдить — сорòмити; (—ся)—соромитись.

Стыдливый—сорòмливий; соромъязлùвий (Полт.); соромляжлùвий (Кіевс. Пав.).

Стыдно—сòромно.

Стыдъ –сòром, соромòта.

Ледащиця з мене кпиться—
Мені соромòта (Нар. п. Куліш).

Стѣна (дерев.)—стінà; (—каменная)—мур.

Стянуть (украсть)—підцюпити, сцỳпити

Сугробъ(снѣгу)--зàметь,сỳгроб;(передвиж. песку)—кучугỳра.

Сударь—добрòдій; (сударыня) — добрòдійка, господùня; (хозяйка) — господàрка.

Судиться—позивàтися.

Судорога—перелòги, кòрчі.

Судьба—дòля, дòленька.

Суетить—метушùти, колотùти; (—ся)—метушùтися, мітусùтися.

Сукновалъ - валій (Полт.).

Сукновальня—валюша.

Сукровица—пасока, мазкà; (съ мертваго человѣка)—ропà.

Суматоха—кòлот, сỳмяття, сумятиця, біганùна.

Сумашествіе—дуріùка (Подольск. губ.); навіжѐнство.

Сумашедшій — божевільний, навіжѐнний, дурнùй, навіснùй.

Оженився навісний,
Да взяв дурновàту (пѣсня).

Сумрачный—хмурий, хмурний.

Сундукъ—скриня; (уменьш.)—скринька.

Супъ—юшка, сёрба, щерба; (супный)—юшечный. Напримѣръ: *юшечна ложка*, т. е. та, которою ѣли или пробовали супъ.

Сурокъ (животное)—бабак.

Сухой—сухий; (о лѣтѣ)—посушне, сухе.

Сучить (нитки) сукати.

Сушеный (о плодахъ)—сушнявий, сушений. *Сушняві (сушені) сливи. Сушняві яблука.* (Сушенные фрукты, а также усохшее дерево)—сушняк.

Существенно—йсно (Закр.).

Существенный—йсний, йстий (Закр.). *Не тільки рость, да и исте пропало*; (Квитка. Закр.).

Существо (твореніе)—истота (Нечуй); тварина, тварюка. *Создав же Господь таку тварюку.*

Существовать—животіти.

Схватить — вхопити, схопити; (—ся съ кѣмъ)—схопитися, счепитися, зітнутися; (—за что)—вхопитися.

Схватка (воен.)—потичка.

Сходно (о цѣнѣ)—поцінно.

Сходство—подоба.

Сходствовать (съ кѣмъ)—вдавати (на кого), вдатися, вдаватися (в кого).

Счастливиться—счастити.

Счастье—счастя, талан.

Счетчикъ—лічильник; (о женщинѣ)—лічильниця. *Э, шкода! такий з тебе лічильник, й досі сороківки грошей не полічив* (Харьк. губ. Лебедянскаго у).

Счетъ—лік, лічба, лічіння. *Горобці визбірали зерно,—ліком зосталось. Як на мое лічіння, то він три тижні у недузі був* (Харьков. губ. Лебединскаго у).

Считать—лічити.

Сцѣпиться — зчепитися; (столкнуться напр. въ ссорѣ)—зітнутися.

Сшибиться—стуснутись. *Як же здорово стуснулись лобами барани!*

Сшить—пошити. *Я пошила собі нову сорочку;* (сшить изъ кусковъ)—поштукувати.

Съобща — у купі, гуртом, огульне, спілкою.

Съ (пред.) з, зо. *Чи ти поїдеш зо мною? Я буду з тобою усе ділити.*

Съумѣть—зъуміти, втамити, второпати; (—сдѣлать)—потрапити.

Съѣдобное—їстовне, їстівне.

Сѣстное (провизія)—їжа, ідево?

Съѣсть—зъїсти; (—грибъ)—облизня піймати.

Съэкономить—прикопити.

Сырой—сирий; (влажный)—вохкий.

Сычугъ (свиной)—ковбик.

Сѣдина—сивина.

Сѣдлать—кульбачити.

Сѣдло—сідло; (уменьш.)—сідельце, кульбака.

Сѣдой—сивий.

Сѣдѣть—сивіти.

Сѣмена — насіння, сімъя; (сѣмечко)—

сімъячко, насіннячко. (На базарахъ насіння называютъ преимущественно подсолнуховые и тыквенные сѣмена; послѣдніе называются также *-кабачки*).

Сѣнокосъ (мѣсто, гдѣ косятъ сѣно)—сінокос, сіножать.

Не хочуж я хатки,
А ні сіножатки (пѣсня);

(пора сѣнок. и дѣйствіе т. е. косьба) —косовиця.

Сѣра—сірка.

Сѣрмяга—свита, свитина, свитка.

Сѣрый—сірий; (о быкѣ)—половий.

Сѣсть—сісти; (въ смыслѣ погибнуть)—посісти. *Тут моя сила огнем посіла* (народ. загадка).

Сѣтованія—жалощі.

Сѣть—сітка; (—рыболовная большая въ нѣсколько десятковъ саженъ)—невод; (неводъ небольшой)—волок, волочок; (небольшой волокъ)—бредень, бреденёк, тягуня; (шитье въ видѣ сѣточки или арабесокъ)—мережка; (порисовать или вышить узоры *мережки*)—помережити; (украшенный такими узорами)—мережаний. *Мережаний комір; мережані ярма.*

Сѣчь—сікти.

Сѣчь (Запорожская)—Січ; (сѣчеваго товарищества членъ)—січовик.

Сферическій—опуклий, кулястий, банькастий.

Сѣяніе—сівба.

Т.

Табакерка—кабатирка.

Табакъ (курительный)—тютюн, табак; (нюхательный)—табака, кабака; (табакъ амертсфортскій)—махорка; (лучшіе сорта махорки)—бакун, рубанка; (худшій сортъ, остатки, несвязанные въ папуши)—потерть.

Табачникъ (любящій курить)—курій (Номис); курець. *Коли курець, то май кресало й гаманець.* (—курящій только трубку)—люлешник.

Табуретъ—стілець.

Тазъ—мідниця.

Тайно (тайкомъ) нишком, нищечком, крадькома, потай.

Тайный—потайний.

Также—теж, тож; (а также, къ тому же)—тож бак.

Такой—такий; (такой то, чтобы не повторять брани)—сякий—такий; (такой онъ! изъ такихъ)—таківський.

Такъ—дак. *Не ти мені скажеш, дак мати.* (Такъ какъ)—затім що; (такъ куда)—такде; (такъ ли?)—чи так? (такъ точно)—так саме, самісенько так; (такъ что)—аж. *Аж підскочив.* (Такимъ образомъ)—такеньки, такички, таким робом.

Талантъ—кебета, кеба?

Талантливый—кебетний, кебетливий (Харьк.)

Тамъ—там, тамо, тамечки, таменьки; (тамъ далеко)—гень-гень, геть-геть; (тамъ ли?)—чи там? (гдѣ-то тамъ)—десь там.

Танцовать—танцювàти.

Танцоръ—танцюра.

Тарантулъ (ядов. паукъ)—мизгѝрь.

Тараторить (скоро говорить)—цокотіти, лопотіти, дроботіти. *Попа ще у церкві немае, а дяки вже дроботять.*

Таскаться—швендяти, блукàти.

Тащить — тащѝти, волоктѝ, таргàнити, тѝрити. *Здоровенний коняка въ силу тирить еі по снігу* (Гребенка). (Тащиться)—волоктѝся, тягтѝся.

Таять—тàнути.

Тварь — твар; (единст.) — тваринà; (увел.)—тварюка.

Твердить — торòчити, товктѝ, довбтѝ, твердѝти. *Що дня ему треба усе одно торочити. Скільки не довбай ему—нічогісенького не второпае.*

Твориться—витворятись, коïтись.

Теленокъ—теля; (множ.)—телята, (однолѣт.)—бузівок (Херс. Ан.); (прошлогодній)—назімок.

Телка (корова, неимѣющая теленка)—ялівка, яловиця; (моложе 2-хъ лѣтъ)—телйця, телѝчка.

Телѣга—віз, візòк.

Темникъ (кладовая для пчелъ)—мшàник, омшанйк (Черн.); стебòк (Овр.); стебнйк (Новогр. Вол.).

Темноцвѣтный—тмàстий?

Темнѣть—темніти, мèрхнути.

Теперь—тепèр, тепèрички, тепèренька.

Теплота — теплò, гріво. *З барочних дров більш гріва, ніж з плотових.*

Тереть (давить, о сапогахъ и т. п.)—мỳляти.

Тернъ (раст.)—тèрен, тернйна. *Prunus spinosus.*

Терпѣливый—терплàчий.

Терять—губѝти, трàтити; (соверш.)—згубѝти, загубѝти; (—время)—гàяти час.

Тесъ (доска, тесница)—шалёвка.

Тетеревъ (птица)—тетерỳк.

Течь—тектѝ; (тонкою струею)—дзюрити; (—сильно, о крови) — юшѝти. *Так и юшить.*

Текущій—идỳчий; (о водѣ)—бігỳчий, текỳчий, живйй. *Хоча річка й невеличка, да усе жива вода—не болото.*

Тина—твань.

Типографія—друкàрня.

Тиски—лещàта; (грубые деревянные)—лисѝці. *Треба грушу у лисиці узяти, а то розчахнеться.*

Титуловать—величàти.

Тихо—тѝхо, помàлу, стѝха.

Пожартуем, попустуем
Стиха помаленьку пѣсня).

(Тихонько)—тихèсенько.

Тишина—тѝша.

Ткачиха (женщина умѣющая ткать)—ткàля.

Тлѣть—жèврiти.

Товарищество — (торговое и т. п.)—спілка.

Товаръ (мелкій, разнообразный) —крам.

Тогда—тогді, тоді; (именно тогда)—саме тоді.

Тоже—теж, тож.

Тожественный—однаковий.

То—те; (то и дѣло)—раз у раз, раз по раз; (то то же)—тож бо; (то самое)—теж; (то есть)—себ то, значить. То есть третьяго дня—*значить по завчора.* То есть на рынкѣ—*себто на базарі.* (То то, то другое,—ба те, ба инше.

Толкать—пхати, пихати, штовхати; (въ бока, спину и т. п. сильно)—штурхати.

Толковать—вияснити.

Толкотня—потовп.

Толочь—товкти.

Толпа—гурба, юрба, юрма; стовпище (Лобод.); (одного назначенія людей, партія)—ватага; (густая толпа)—натовп, тиск. *Там на базарі такий натовп, що страх.*

Толстый—грубий, товстий; (—о человѣкѣ)—гладкий, опасистий; очень толстый)—товстючий; (толсторожій)—мордатий, пикатий.

Толстѣть—грубшати, грубіти, товстіти.

Толстякъ—товпига.

Толчекъ—стус, стусан.

Толчея — ступа; (маленькая толчея, пготь)—ступка, мущір.

Толщина—грубина, товща, товщина.

Только—тільки, тілечки; одно (Полѣс.), одно лиш, одно лишень. *Не одно хата, й комора згоріли.* (Только бы)—аби, абиб, аби то, тільки б. *Абиб болото, чорти будуть.*

Томиться—нудитись.

Тонкій—грузький.

Топнуть (ногою)—тупнути.

Топотъ (конскій)—тупотнява (Павл.).

Топоръ—сокира; (—плотничій)—барда, балта; (дорожній въ видѣ ручки на палкѣ)—келеп; (тупой топоръ)—тупиця.

Топтать—топтати; (хлѣбъ на полѣ)—толочити; (топча)-потоптом. *Усіх потоптом в болото загнали.*

Топь—багнина, багнюка.

Торговать — торгувати; (о евреяхъ)—гандлювати; (—мелкимъ товаромъ)—крамарювати.

Торговецъ—купець; (—мелкимъ товаромъ)—крамар; (разнощикъ мелкихъ товаровъ) — варяг (Черн.), ходебщик, коробейник; (—вымѣнивающій мелкій товаръ)—рашевець, щетинник; (—торгующій кормленымъ скотомъ)—прасол.

Торговка (съѣстными припасами)—перекупка; (—сидящая въ лавкѣ, сидѣлка)—сідуха.

Торговля—торг; (—о евреяхъ)—гандель, гандлювання; (—мелкимъ товаромъ)—крамарювання, (—скотомъ, откармливаемымъ на сало)—прасольство.

Торжествовать (праздновать)-святкувати.

Тормозить—гальмувати.

Торопить — галити (Когл.); (торопиться)—галитись, хапатись, квапитись, поспішатись.

Торопливо—скваплйво?

Торопливый — поспішний, •ханкий? спішний.

Торчать — сторчати, стирчати, стреміти *Чого воно тут стремить?*

Торчмя — сторч.

Тоска — нудьга, нудà, сум.

Тоскливо — журлйво.

Тоскливый — сумний, журлйвий.

Тосковать — нудйтись; сумувати, вбиватись.

Тотчасъ — зàраз.

Тотъ — той; (тотъ именно) — той самісенький.

Точило (оселокъ) — брус, брусòк; (круглое) — точйло.

Точка — крàпка.

Точно — пенàче, наче, сливй, мов, буцім. (Точно и не онъ) — *сливй й не він;* (точно вотъ будто) — непаче; (точно такъ) — так сàме.

Тошнить — нудйти, вàдити.

Тошно — вàдко, нỳдно, мòторошно; млосно (Прав.).

Тошнота — нудòта: млость (Правоб.).

Трава — травà, травйця, травйнка; (выросшая, послѣ сѣнокоса, въ другой разъ) — отàва; (прошлогодняя, перемерзшая, но годная на кормъ) — калдàн (Херс. Ан.); (прошлогодняя, сухая) — старнйк.

Травить (отравлять) — труïти; (вытравливать наприм. на мѣди узоръ) — травйти; (—собаками) — цькувàти.

Транспортъ — хỳра; (воловый) — вàлка. *Прийшла вàлка з пшеницею.*

Траурь — жалòба (съ Польск.).

Требованіе — жадàння, вимагàння.

Требовать (насильно) — вимагàти; (на основаніи права) — допоминàтися; (долгъ) — прàвити.

Тревога — сполòх, переполòх, кòлот, колотнèча, сỳмятня; (боязнь) — жахàння.

Тревожить — полòхати, полошйти, колотйти; (о животныхъ) — колòшкати; (тревожиться) — полòхатись, полошйтись; (безпокоиться) — турбувàтись.

Трезвый — тверèзий.

Треножникъ — тагàн, таганòк.

Трепетать (дрожать) — тремтіти, тріпотати; (—биться) — тріпатись.

Трескаться — рèпатись, тріскатись; (соверш. т. е. треснуть) — лỳснути, рèпнути, тріснути.

Трескъ — тріскотнà.

Трефи (въ картахъ) — хрести, жирй.

Трещать — тріщàти, тріскотàти.

Трещина — розкòлина.

Три — три, трое; (только три) — трòечко.

Трижды — трйчі.

Трогательно — жàлосно, жàлібно.

Трогательный — жàлісний, жàлібний.

Трогать — чіпати, займàти, торкàти, рушàти; (не тронь!) — не руш! не займàй! (трогай!) — рушàй! торкàй! (трогаться съ мѣста, выѣзжать) — рушàти, вирушàти, вирỳшувати.

Тройкою (ѣхать) — утрйконь (їхати).

Тройственный — троїстий.

Тронуться (съ мѣста)—зняйтись, порушитись, рушити; (сойти съ ума)—зрухнутись.

Тропинка— стѐжка, стѐжечка.

Тростникъ—очерѐт, комиш.

Трость—ціпок, ціпура.

Труба (печная, часть находящаяся въ хатѣ)—комін; (часть трубы внѣ избы, выше потолка)—димарі; (печная труба, стоящая въ сѣняхъ)—бовдур; (духовой инструментъ)—труба; (старин.)—сурма; (пожарная)—труба (Лѣв.); помпа, смок (Прав.).

Трубить—трубити; (старин.)—сурмити.

Трубка (курительная)—люлька; (всякая другая)—дудка, дудочка, рурка (Прав.).

Трудиться—працювати.

Трудно—сутужно, трудно.

Трудолюбивый — трудовитий, працёвитий, трудячий, роботяга; робучий (Под.).

Трудъ—праця; (съ трудомъ)—залѐдве, в силу, на силу.

Трусить (бояться) — страхатить, боятись.

Трусъ—страхополох.

Трутъ—губка; жягва и жѣгва (Влад. Вол. ѣ выговаривается какъ въ велико-русскомъ языкѣ).

Труха (порошокъ трухлаго дерева)—порохня.

Тряпка—ганчірка, віхоть, віхотка, лохмітка; (тряпье)—лохміття, манаття.

Трясти—трясти; (фруктовые деревья)—трусити; (трястись)—трусйтись. *Мов Каїн затрусивсь увесь* (Кот.).

Туземецъ—тубілець

Туземный—тубільний.

Тулупъ (крытый)—байбарак; (наго льный)—кожух; (короткій, въ видѣ куртки)—кажанок; (женскій, короткій)—кожушанка.

Тумакъ (ударъ кулакомъ)—стус, стусан.

Тунеядецъ—дармоїд, гультяй.

Тунеядство—гульня

Тускнуть—мѐрхнути; (о глазахъ)—соловіти.

Туфли—патинки. *Набула без панчох патинки* (Котл.).

Туча—хмара.

Тушить—гасити.

Тщетный—марний; дарѐмний (Правоб.); порожній (стар.). *Же порожняя тому надія на Запорожціво* (Лѣт. Сам.).

Тыква (раст.)—гарбуз; кабак (Херс. Ан.).

Тыквенный—гарбузовий.

Тьма—темнота, тѐмрява.

Тьфу! междоим.—пху!

Тѣнистый—тінявий.

Тѣнь—тінь.

Тѣснота—тіснява, тиск, потовп. *И паньства чортів тиск* (Гребенка).

Тѣсно (плотно)—щільне.

Тявкать (о собакахъ)—дзявкати.

Тягаться (заводить тяжбу) — позиватись, заводитись. *Не заводься з ним.*

Тягостно—ва̀жко.

Тяготить—заважа̀ти.

Тягучій—тяглѝстий?

Тяжело—та̀жко, ра̀жко, суту̀жно.

Тяжеловѣсный—заважнѝй, важлѝвий (Піск.).

Тяжелый—важкѝй.

Тяжелѣть—ва̀жчати.

Тяжесть—вага̀, тягота̀.

Тянуть—тягтѝ, цу̀пити; (имѣть вѣсу)—ва̀жити.

У.

Убавить—одба̀вити, зба̀вити, лишѝти; (—спѣси)—хвоста вкрутѝти.

Убавлять—збавля̀ти.

Убаюкать—заколиха̀ти.

Убивать—губѝти, збавля̀ти; (соверш. т. е. убить)—згубѝти, загубѝти, стра̀тити, забѝти; (—убиться)—вбѝтись.

Убиваться (надъ чѣмъ)—вбива̀тися, мордува̀тися.

Убійца—вбѝвця, душогу̀б.

Убійство—вбѝвство, душогу̀бство.

Убирать (наряжать)—зряжа̀ти, виряжа̀ти, вбіра̀ти, по̀ратись; (цвѣтами)—заквіча̀ти, вквіча̀ти; (—комнату)—прибіра̀ти, вбіра̀ти.

Ублюдокъ—по̀круч (Радом.). *То не справдешній хорт, а покруч.*

Убогій—вбо̀гий.

Убытокъ—шко̀да, потра̀та, втра̀та. *Шкоди наробив.*

Убѣдить—вговорѝти, вмо̀вити; (убѣдиться)—вѝвіритись? дозна̀тись?

Убѣжавшій—збіглий.

Убѣжать—втектѝ.

Убѣждать (доказывать)—дово̀дити; (уговаривать)—вмовля̀ти, вговорювати, улеща̀ти.

Убѣжденіе (уговариванье)—вго̀вор, вмо̀ва, улеща̀ння; (мнѣніе)—зда̀ння (Правоб.); (—полученное опытомъ)—дозна̀ння, досвідчѐння.

Убѣжище—приту̀лок, за̀хисть.

Уважаемый—шано̀вний.

Уважать—поважа̀ти, шанува̀ти.

Уваженіе—шанува̀ння, шано̀ба, ушано̀ва̀ння.

Уважить—згля̀нутись, вва̀жити.

Увалень (лежебокъ)—вайло̀.

Уваренный—вгото̀ваний.

Уварить—вгото̀вити, вварѝти.

Увеличиваться—більшати.

Увертка—визворо̀тка.

Увеселять—веселѝти, звеселя̀ти, розважа̀ти.

Увидѣть—углѐдіти, заба̀чити, зуздріти, наглѐдіти,назрити, зо̀чити; (увидѣться)-поба̀читись.

Увлекать (захватывать)—залуча̀ти; (увлекаться)—ману̀тись.

Увольненіе—визволѐння.

Увѣдомить—повістѝти, оповістѝти, звістѝти, освідчити; (старин.)—ознаймѝти. *Всьмъ въ обецъ и комуждо зъособне*

.....*ознаймуємъ и освѣдчаємъ* (форма универсаловъ).

Увѣрять—завіряти, упевняти; (соверш. т. е. **увѣрить**)—завірити.

Увѣчить—калічити.

Увѣчный—каліка; (уменьш.)—калічка.

Увѣчье—увіччя, каліцтво.

Увядать—вьянути, блѐкнути; (соверш. т. е. увянуть)—зовъясти, зівъянути, зблѐкнути.

Угаръ—чад.

Угасать—гаснути; (соверш. т. е. угаснуть)—згаснути, погаснути, згасти, погасти.

Угнетать—гнести, гністи. *Горе мене гніте.*

Уговаривать — вмовляти, улещати; (соверш. т. е. уговорить)—вмовити, улестити, намовити, вговорити; (уговариваться) — домовлятися, умовлятися, годитися.

Уговоръ—умова, угода.

Угодный—вгодний

Угождать—догожати, годити. *Годи як болячці.* (Соверш. т. е. угодить)—догодити; (попасть въ цѣль)—влучити. *Влучив у самісенький висок.*

Угожденіе—догода?

Уголокъ (закоулокъ) — 1) закамарок (клѣтушка или особое отдѣленіе въ кладовой, шкафу или даже въ сундукѣ); 2) закапѐлок (укромный уголъ въ хатѣ напр. между печью и стѣною, а также ниша, дѣлаемая въ печи близь двери, гдѣ кладутъ трутъ, сірнички, соль и т. п.); 3) закло (часть двора, сада или поля, вдающаяся клиномъ въ чужія владѣнія).

Уголъ (вдающійся)—кут, куток; (выдающійся)—ріг. *У кутку під лавкою. Его хата на самім розі, де дорога повертає на праву руку.*

Уголь—вуголь; (множ. имен. род. и вин. Под.)—вугалля.

Угольный кутній.

Угорѣть—учадіти.

Угощать — трактувати; (напиткомъ)—частувати.

Угощеніе—трактовання, частування.

Угроза—пострах, грізьба, похвалка, погрожка? хвалка? сварьба?

Угрюмый - понурий.

Удалецъ—паливода, юнак.

Удалиться—одбігти, одійти

Удалой—удатний, голінний.

Удальство—юнацтво.

Покиньте се дурне юнацтво,
Панове виборне боярство (Энеида).

Удалять--віддаляти.

Ударить--вдарити; (раскрытою рукою) —ляпнути; (преимущественно въ голову)—брязнути; (—хлыстомъ, кнутомъ) —стёбонути, джикгонути; (по лицу)—хвиснути; (—вѣтвью) — морснути; (—впоперегъ)—оперезати;(—тяжелымъ чѣмъ)—уперіщити; (—съ размаху)—зацідити; (—какимъ либо оружіемъ или палкою, сверху внизъ)--полоснути; (—сильнымъ одиночнымъ толчкомъ въ шею, спину или грудь)—затопити;

(— объ землю)— гѐпнути; (**удариться**) —вдаритись, хрòпнутись.

Удача—вдàча.

Удачно—вдàчно, вгàдно, до лàду.

Удержать—здержàти, спинùти, вининùти, зупинùти, задержàти; втрùмати, затрùмати (Правоб.); (—въ памяти)— запòмнити; (удержаться)—задержàтись, зупинùтись, стрімàтись; (многокр. т. е. удерживать)—пинàти, вининàти, зупинàти, перепинàти, задѐржувати, здѐржувати.

Удивительно— чỳдно.

Удивительный—чуднùй, дùвний, дикòвенний.

Удивленіе — дивувàння, дивотà? (на удивленіе)—на дùво. *Збудував церкву на диво усёму світові.*

Удивлять—дивùти; (удивляться)—дивувàти.

Удлинять—довжùти. *И не довжи и не короти свити.* (Удлиняться)—дòвшати. *Весною дні довшають.*

Удобно—зрỳчно, вигòдно.

Удобный—зрỳчний, вигòдний; (удобное время)—слушнùй час.

Удобоваримый (для желудка)—стравнùй, травнùй.

Удобство—придòба, вгіддя, вигòда.

Удевлетворить — вдовольнùти; (—желанію)—вволùти волю; (—нуждѣ)—заспокòїти нỳжду.

Удовольствоваться — вдовольнùтися.

Удовольствіе — втіха, потіха, вподобàння; (въ удовольствіе)—до сподòби; (съ удовольствіемъ)—охòче.

Удоліе—придолùнок.

Удостоить—сподòбити.

Уединеніе—самотà.

Уединенный—самòтний?

Ужасать—жахàти; (ужасаться)—жахàтися.

Ужасный—страшѐнний, страховѐнний.

Ужасъ—жах, страхотà.

Уже—вже; (**уже то**)—одно. *Одно, що він чоловік певний.*

Ужинать—вечѐряти.

Ужинъ—вечѐря.

Ужъ (животн.)—ужàка, вужàка.

Узда—гнуздà, нуздà; (уменьш.)—гнуздѐчка, нуздѐчка.

Узелъ, узелокъ—вỳзел, вỳзлик; (что либо завязанное въ салфеткѣ, платкѣ и т. п.)—клỳнок; (узелъ петлею)—зàшморг. *Завъяжи сорочку зашморгом.*

Узнать—пізнàти, взнàти, дознàти, спізнàти, звідати; (стать знать)—зазнàти. *Я зазнав ёго ще парубком.*

Узникъ—невòльник (старин.)—вязень. *Невольники метуть вулиці. А як въ вязняхъ былъ у Дорошенка...* (Величко).

Узорчатый—мерѐжчатий, мерѐжаний; (съ цвѣточнымъ узоромъ)—квітчàстий.

Узоры—розвòди, мерѐжки.

Уйти—втіктù, вдрàти, майнỳти, шмигонỳти, дрàла дàти, тàгу дàти, пъятàми накивàти.

Уклоненіе—одхùл? (Пісн.).

Уклоняться — ухилятися; (соверш.) — ухилйтися, ухитнутись.

Укоротить — прикоротйти.

Укоръ — докір, дорікання, допрік.

Укорять — дорікати, докоряти, допрікати.

Украдкою — нишком, нищечком, потай, крадькома

Украшать — красйти, вдобйти; (— цвѣтами) — вквічати, заквічати.

Укропъ (раст.) — окріп, укріп, кріп. *Anethum graveolens*.

Укрѣплять — змоцняти, зкріпляти, кріпйти; (укрѣпляться) — змоцнятися; (собираться съ силами) — змагатися. *Змігся таки на пару волів*; (дѣлать фортификаціонныя укрѣпленія) — обсипатись (старин.).

Укупорить — запакувати, улаштувати.

Улей — вулій, колодка; (уменьш.) — вулик; (небольшой) — бучок (въ сѣвер. Черн.); (большой монастырскій) — стояк; (въ деревѣ) — борть.

Улечься — улягтися, укластись.

Улика — доказ.

Улитка (древесная) — лаврик, равлик, слимак; маслюк (Кіевъ); (водяная) — пъявушник.

Улица — вулиця, вуличка, вулонька.

Уложить - вкласти.

Уломать (уговорить) - власкавити.

Улучить (минуту) — вигадати час.

Улыбка — усміх, усмішка.

Улыбнуться — усміхнутись.

Уменьшать — збавляти; (уменьшаться) — меньшати.

Умереть — вмерти, померти, сконати, переставитись; (о пчелахъ) — одійтй; (о животномъ) — здохнути, здохти, одубіти, опрягтись.

Умершій — змерлий, мерлий, померлий.

Умертвить — згубйти, погубйти, стратити.

Умилостивлять — вблажати.

Умилостивиться — змилуватися, власкавитись, зглянутись.

Умирать — мерти, вмірати.

Умиротворить — утихомирити.

Умница - умник.

Умничанье — мудрування.

Умно — розумно.

Умножать (прибавлять) — приспоряти.

Умный — розумний.

Умолять — благати, вблажати.

Умоляющій — благучий.

Умъ — розум, глузд; ум (рѣдко употребляется).

Умыселъ — думка.

Умышленно — назнарошне, нарошне; умисьне (Правоб.).

Умѣнье — уміння, уміток.

Умѣренно — помірно, в міру.

Умѣренный — помірний.

Умѣть — вміти, уміти, знати.

Умѣющій — уміючий, умілий, знаючий.

Унавоженный — згноений, здобрений.

Унавоживать—гноіти; (соверш. т. е. унавозить)—згноіти, здобрити.

Уніатъ—уніта.

Уничтожать—губіти, ніщити, нівечити, збавляти, тратити, зводити, вибавляти: (соверш. т. е. уничтожить)—збавити, звести, перевести, знівечити, вигубити; (поросли или же деревья на лугу)—витеребити (Полѣс.).

Уничтоженіе—нівечення, страта.

Уныло—сумно.

Унылый—сумний, понурий.

Уныніе—туга, сум.

Унять—поскромити, вгамувати.

Упадать (ухудшаться)—занепадати, марніти.

Упасть—впасти; (о невоодушевленныхъ предметахъ)—рухнути; (съ глухимъ шумомъ)—бухнути, гепнути, бебехнути; (съ рѣзкимъ стукомъ)—бразнути.

Упасть въ обморокъ—зомліти.

Упереться—упнутись. *Кін упнувся у тин, да й став.*

Упираться (упорствовать)—змагатися, ортачитись.

Уплата—заплата; (—постепенная)—виплата.

Уповать—сподіватись, покладатись.

Уполовникъ (разлив. ложка)—ополоник.

Упоминаніе—змінка, спомінка.

Упоминать—згадувати; (соверш. т. е. упомянуть)—згадати, наменити, наменути; (упомянуто)—наменилося, наменулося.

Упорный—упіристий, завзятий, запеклий.

Упорство—завзяття, запеклость.

Упорствовать—затятись, завзятись.

Употребить—ужити, спожити; (употреблять)—споживати, вживати, уживати; (водку, табакъ нюхать)—заживати.

Употребленіе—спожиття, споживання, уживання, пожиток, ужиток; споживок (Піск.).

Управиться—справитись; (съ дѣломъ)—впоратись.

Управлять—правити, заправляти; (—въ силу авторитета)—орудувати; (—судномъ)—керувати; (управляться съ дѣломъ)—поратись.

Упрекать—допрікати, докоряти, дорікати, урікати; (пенять)—нарікати.

Упрекъ—допрік, докір.

Упругій—хвисткий (Говорится только о древесной вѣтви).

Упрямиться—спіратися, спинатися, пручатися, змагатися, кобенитися; (заупрямиться)—затятися.

Упрямство—завзятість? змагання?

Упрямый—завзятий? упартий (Нечуй).

Уразумѣть (понять)—зрозуміти, утропати, розчовпати, разшолопати, вчовпати, втямити; (глубоко постигнуть)—збагнути.

Уровень—рівня? (въ уровень)—в рівні, врівень. *В рівень з берегами.*

Уродить—вродити, зродити, породити.

Уродливый—виродливий?

Уродъ—вирод? виродок, почвара.

Урожайный—зародливий.

Урожденный—рожений.

Уронъ—шкода, страта.

Урочище—врочище.

Урчаніе—гуркотня; (въ желудкѣ)—буркотня.

Урчать (игрушкою или чѣмъ подобнымъ)—гурчати; (въ желудкѣ)—бурчати.

Урывками—уривцем, прихопцем.

Урѣзать (отрѣзать кусокъ)—вкраяти, підкраяти.

Усадьба—селитьба, оселя; обийстя; (усадьба за исключ. сада)—садиба (Прав.).

Усаживать—садовити. *Гостей багато, де їх и садовити.*

Усердіе (ревность)—горливость?

Усердно—щиро, пильно, горливо? *Щиро узявся за діло.*

Усидчивый—посидючий.

Усиливаться—силкуватись, силуватись, змагатися.

Усиліе—силування, силкування, змагання; зусилля?

Усильный (напряженный)—сутужний?

Ускользнуть—висклизнути, випорснути, вихопитись.

Ускорить—поскорити.

Усладить—осолодити.

Услажденіе—осолода.

Условіе—умова, змова, згода.

Условиться (договориться)—умовитись, змовитись, згодитись, погодитись, поєднатись; (условливаться)—змовлятися, умовлятися, годитися, єднатися.

Условленный—вговорений? виговорений.

Условный—домовний, умовний.

Услуга—послуга.

Услужить (угодить)—догодити.

Услужливо—догодно.

Услужливость—догодливість.

Услужливый—догодливий.

Услышать—почути, вчути, перечути, дочути.

Усматривать—вбачати. *У тім ділі вбачається щось не добре.*

Усмиреніе—гамування, поскромлення.

Усмирить—поскромити, вгамувати, вгомонити; (усмирять)—гамувати, поскромляти.

Усмотрѣть—углядіти, вбачити, побачити, назирити, встерегти, постерегти.

Уснуть—заснути; (—многимъ т. е. позасыпать)—поснути.

Успокоеніе—одпочивок.

Успокоить—заспокоїти, угомонити, втішити?

Успокоиться—вгамуватись, угомонитись, заспокоїтись; (о вѣтрѣ)—ущухнути.

Успѣть—поспіти, вспіти, здолати, вскурати. *Нічого не вскурав, скільки не бився*; (достичь)—встигти.

Уставить глаза (на кого—витріщитись.

Усталость—истома.

Устарѣлый — вда̀вненый, задавнений

Устать — втомѝтися, вморѝтись, приста̀ти.

Усторонье (на—ньи)—па одлёті, на убочі, на воїччі.

Устраивать—впоряжа̀ти, порядкува̀ти, опоряжа̀ти, рештува̀ти; (устраиваться)—впоряжа̀тися; (устроенный)—впоря̀жений.

Устрашать—страшѝти, страха̀ти; (совершен. т. е. устрашить)—настрашѝти, налякàти.

Устремиться—поленýти, шугнýти, поринýти; (—толпою)—гýнути.

Устройство — спра̀ва. *У тім млині добра справа.*

Устроить (привести въ порядокъ)—упорядкува̀ти, впорядѝти, роспорядѝти; (—дѣло, согласить)—ула̀годити.

Уступать—поступа̀ти, поступа̀тись. *Поляки поступають, чого въ рукахъ немають* (Самойл. 1686 г. Закр.); (соверш. т. е. уступить)—поступѝтись; (—прозьбѣ)—ува̀жити.

Устье (рѣки)—гірло.

Усы—вýси.

Утащить (украсть)—підцюпити.

Утверждать—стверджа̀ти, твердѝти.

Утенокъ—кача̀, кача̀тко, качиня̀, ута̀, ута̀тко.

Утерять—згубѝти, загубѝти; (утерянный)—загýблений.

Утиральникъ (полотенце)—рушнѝк.

Утихать — вгава̀ти, втиха̀ти; (соверш. т. е. утѝхнуть)—затѝхнути, втѝхнути, стѝхнути, угомонитись, вгамува̀тись, утихомѝритись; (о погодѣ)—ущýхнути; (замолчать)—занѝшкнути.

Утишить—угомонѝти, утихомѝрити.

Утка—ка̀чка, утка; (—дикая, кряковая)—крѝжня; (—чирокъ)—чѝрка, чѝрочка; (—нырокъ) — нирѐць; пурнѝкоза̀ (Херс. Ан.).

Утомляться — томѝтися, втомля̀тися, морѝтися, пристава̀ти; (соверш. т. е. утомиться)—приста̀ти, втомѝтися, вморѝтися, заморѝтися.

Утончить—утонѝти, вѝтонити, вѝтоньчити, стонѝти.

Утратить—згубѝти, втра̀тити; (утратить довѣріе)—зневіритись.

Утренній—ра̀нішний.

Утро—ранок, пора̀нок; (съ утра)—з ра̀нку; (съ ранняго утра, заблаговременно)—спозара̀нку; (утромъ)—вра̀нці.

Утѣха—втіха, втішка, потіха.

Утѣшать—втіша̀ти, розважа̀ти.

Утѣшеніе—утіха, пора̀да, пора̀донька.

Утюгъ—прас, пра̀ска (Прав.).

Утюжить—прасува̀ти (Прав.).

Уха—щерба̀ (сёрба?), юшка. (Юшкою называется не только рыбья уха, но всякій отваръ (бульонъ) какъ изъ рыбы, такъ и изъ мяса, а щерба̀ только изъ рыбы).

Ухаживанье (за дѣвушкою или женщиною)—лица̀ння, жениха̀ння; (за нужнымъ лицомъ)—па̀нькання.

Ухаживать (за дѣвушкою или женщѝною)—лица̀тися, жениха̀тися; (за нуж-

ною или важною особою)—пàнькатися: (за больным.)—пàдькатися.

Ухватиться—вхопйтись, схопйтись.

Уходить—втікàти, тікàти.

Уходъ (присмотръ) — дòгляд, пильнувàння

Ухудшаться—гіршати.

Участь—дòля.

Учащать ходить (увлечься) — унàдитись.

Ученіе—вчѐння, наýка; (военное)—муштра. *Сина в науку вiддав.*

Ученикъ—школяр, вченйк.

Учить—вчйти, навчàти, обучàти; (военной службѣ)—муштрувàти.

Учтиво—звичàйно.

Учтивый—звичàйний; грѐчний (Прав.).

Ушатъ—цебѐр.

Ухо—вýхо, ýхо; (множ. число)—уші, вýхи; (твор. под. множ. ч.)—ушùма, вушùма.

Ушибиться—забйтись.

Уѣздъ—повіт.

Уютный—затùшний, захистнùй.

Уязвить—уразйти, вразйти.

Уяснить—вùяснити.

Ф.

Фазанъ (птица)—бажàнт (съ польск.).

Фамилія—прòзвище.

Фантазеръ—химѐрник, вигàдчик.

Фантазія—химѐри, вùгадки.

Фантастическій—химѐрний.

Фарватеръ (т. е. самое глубокое мѣсто въ рѣкѣ)—стрùжень

Фартухъ—опùнка, запàска, перѐдник.

Фарфоровый—порцелянòвий.

Фарфоръ—порцеляна.

Фаршъ—потрібка.

Фасоль (вьющіеся бобы)—квасòля, красòля. *Phaseolus.*

Февраль—Лютий.

Ферма—хýтор.

Фигура—постать?

Физіономія—пòгляд.

Филинъ (птица)—пугач. *Strix bubo.*

Фитиль (свѣтильня)—кгнот.

Фланелевый—хваналѐвий.

Флейта—сопілка, дýдка, жоломійка.

Фокусъ—штýка.

Фонарь—ліхтàрня.

Форейторъ—хвòреш (Правоб.).

Форель (рыба)—пестрюга (Подольск.).

Фортепьяно—клавір? (Піск.).

Форточка (въ окнѣ)—кватѐрка, вікòнко.

Франтъ—хвѐртик, хвùнтик, чепурýн.

Фронтъ (развернутый, воен.)—лàва (у коз.).

Фрукты—садовинà.

Фуражъ—1) пàша (только сѣно и солома, но не зернò); 2) оброкъ (только зерно, т. е. овесъ, ячмень и т. п.).

Футляръ—покровѐць.

Фыркать—чмùхати; (однокр. т. е. фыркнуть)—чмихнýти, пùрхнути.

Х.

Характеръ—вдача, норов.

Харкать—хракати.

Харя—пика, мурло.

Хвастанье—хвастовня, хвальба, величання.

Хвастать (превозноситься) — вихвалятися, величатися.

Хвастунъ—хвастун, хвалько?

Хватать — хапати, поривати, цапати; (хватитъ) — потягне. (Хлѣба хватитъ дней на пять)—*хліба потягне день на пьять.* (Хвататься)—хапатись, хватались, вхоплятись.

Хвать! (междуим.)—хап! хоп!

Хворать—недужати, нездужати, недомогати, хорувати, хирити, кволити; слабувати (Херс. Ан.); (упадать въ силахъ)—занепадати.

Хворостъ—хмиз, хворост.

Хворий—хирий.

Хвоя (игла хвойнаго дерева)—глиця.

Хилый—плохутка.

Хитрить—хитрувати.

Хитрость—хитрощі.

Хищность—хижацтво.

Хищный—хижий.

Хламъ — заваль (Полт.); базалуччя (Екат. г.); валява (Піск.).

Хлебать—сёрбати.

Хлеснуть — хвисьнути, джикгонути; (вѣтвью по лицу)—морснути. *Морське дерево*—нависшее надъ дорогою.

Хлопать—ляскати; (глазами)—лупати; клипати (Нечуй); (соверш. т. е. хлопнуть)—ляснути; (—дверью)—грюкнути.

Хлопотать—клопотати; (заботиться о комъ)—падькатись; (о документахъ)—виправляти бумаги.

Хлопотливо—клопітно, заходно.

Хлопоты—заход, заходи, клопіт. *З тим ділом багато заходу.*

Хлопчатая бумага баволна (Правоб.).

Хлынуть—рынути, гунути.

Хлѣбъ—хліб. (Часто говорится съ эпитетомъ—святий); (уменьш.) — хлібець, хлібчик. (Послѣднее слово употребляется только для означенія—печенаго хлѣба); (всякій зерновой хлѣбъ) — пашня, збіжжа; (смѣшанный съ соромъ зерновый хлѣбъ, идущій на кормъ домашнихъ животныхъ)—послід, виточки; (смѣсь ржи съ пшеницею)—суржик; (хлѣбъ въ видѣ муки)—борошно; (печеный хлѣбъ)—печево; (коврига хлѣба)—бохін; (ломоть хлѣба)—скибка, скибочка; (ломоть хлѣба на языкѣ нищихъ)—минтус; (краюха, горбушка)—окраєць, окрайчик; (пеклеваный хлѣбъ)—ситниця; (бѣлый хлѣбъ)—булка; (гречневый х.)—гречаник, стовпець; (изъ гороховой муки)—горохвяник, малай. *Ой малаю! малаю! за хліб тебе не маю* (сказалъ Цыганъ въ народн. разсказѣ). (Небольшая лепёшка)—балабуха, балабушка; (лепешка здобная)—книш; (лепешка плоская, сухая т. е. голета)—корж.

Хлѣвъ—хлів, хлівець, хлівчик; (безъ дверей)—повітка; (для овецъ)—кошара;

(для свиней)—свинарник; куча (Херс. Ан.); (для откармл. свиней)—саж; (для откармливаемаго скота)—бичня, воліввя; (для телят)—телятник.

Хмурить (лоб. брови)—хмурити, супити, насуплювати.

Хмѣльной (о человѣкѣ)—підпилий, на підпитку.

Ходатай (повѣренный)—ходак.

Ходатайствовать (о комъ)—причинятися.

Ходить, идти—ходити, йти; (покачиваясь или большими шагами)—дибати; (скорою походкою, сѣменя ногами)—тюпати, потюпати; (—поспѣшая)—чимчикувати; (—взадъ и впередъ или дѣлая круги)—кружляти; (—на прямикъ, прямо къ цѣли)—простувати, просто йти (Шевч.); (—шаркая или по грязи)—шлёпати; (—въ дальній путь)—вандрувати, мандрувати; (—еле передвигая ноги)—брести; (—прихрамывая)—шкатульгати, шкандибати; (плестись—чвалати; (тащиться)—тягтй, пхатися, плентатись, чапати; (—частя ногами)—дробцювати; (—тяжело ступая)—челепати; (—медленными шагами)—чавкати; (—мимо чего, проходить)—минати; (—взадъ и впередъ, сновать)—сновигати.

Ходули—диби.

Ходьба, хожденіе—ходня.

Хозяйка, хозяюшка—господиня; (въ видѣ титулованья)—пані-матка, паниматуся.

Хозяйничанье—порання, господарювання.

Хозяйничать—хозяйнувати, поратись, господарити, господарювати.

Хозяинъ—господар.

Хозяйскій и хозяйственный—господарський.

Хозяйство—господарство, господарка; (въ смыслѣ дома жительства)—господа. *Просимо до господи.*

Холмъ, холмикъ (природний)—шпилёк, бугор; (искуственный, насыпной)—могила, могилка, копець. *Де кінчиться наша межа, копець насипаний.*

Холодный—холодний, зімний (чаще говорится о водѣ); (свѣжій о водѣ же)—погожий.

Холодъ—холод, холоднеча; (по дѣтски)—дюдя.

Холостить—валашити, викладати.

Хорёкъ (жив.)—тхір.

Хороводъ—танок.

Хоронить—ховати.

Хорохориться—приндитись. *Такъ розприндився, що й не підступай.*

Хорошій—добрий, гарний, добрячий, хорошний.

Хорошо—гарно, добре, хороше, до ладу, гаразд. *Добре роби, добре й буде* (послов.). *Усе буде гаразд* (до ладу). (Чудесно)—дивно. *Дивно зроблено.*

Хорошѣть — гарніти, гарнішати, хорошіти.

Хоругвь—корогва.

Хотѣть—хотіти; волити. *Ти б волив усе дома сидіти.* (Страстно хотѣть

—бажа̀ти. *Ти мабуть смерти моеі бажаеш.* (Хотѣться)—хотітись, кортіти. *Тобі кортить викупатись.* (Чувствовать влеченіе)—манути, манутись. *Шоб не побачив зараз манутись.* (Хочется)—бажаеться, кортить; (хочется чего неудержимо)—приспічило. *От приспичило ій на базар!*

Хотя—хоча, хоч, хоть.

Хохолъ—чуб, чубок, чуприна; (хохолокъ птичій)—чубайка.

А кулик чайку,
Взяв за чубайку. (Пѣсня).

Хохлатый—чуба̀тий.

Хохотать—регота̀ти; гігікати, гіготіти (Вол. губ.).

Хохотъ—регіт; гігікання (Вол. г.).

Храбриться—храбрува̀ти

Храпѣть—хропти̇̀.

Хромать—шкандиба̀ти, шкитільга̀ти.

Хромой—кула̀вий, кривий.

Хрупкий—крихкий, крухкий.

Хрупкость—крихкість.

Хрусталь—кришта̀ль.

Хрустѣть—хрупотіти, хрумтіти. *Сні під ногами хрупотить. Чутно було як кістки в зубах у його захрумтіли.*

Худать—худіти, марніти.

Худо (не хорошо)—пага̀но; хуже)—гірше, гірш.

Худой (дурной)—пага̀ний; (худшій)—гірший, пліхший, паганіший; (худощавый)—худий, щу̀плий.

Хула—ганьба̀.

Хулить—га̀нити, ха̀яти.

Ц.

Цапля (птица)—ча̀пля, чапу̀ра.

Царапать—дра̀пати, шкря̀бати, скребти̇̀. *Миши скребуть десь на полиці.*

Царскій скипетръ (раст.)—Дивина̀ (Правоб.); За̀яче ву̀хо, Коровъя̀к (Лѣвоб.). *Verbascum thapsus.*

Царствованіе—панува̀ння, царюва̀ння.

Царствовать—панува̀ти, царюва̀ти.

Цвѣтокъ—квітка, квіточка; (—бумажный)—терено̀к.

Цвѣточный—квітковий, квітча̀стий.

Цвѣтъ (цвѣтеніе, цвѣтокъ)—цвіт; (краска)—ко̀лір, ба̀рва, масть. (Послѣднее слово употребляется преимущественно говоря о животныхъ).

Цугомъ (о запряжкѣ)—на вста̀ж.

Цыпленокъ—курча̀, ципля̀.

Цѣлебный и цѣлительный—цілющий.

Цѣликомъ—зовсім, всуціль.

Цѣлить—мітити.

Цѣлковый (рубль)—карбо̀ванець.

Цѣловаться—цілува̀тись; (—здороваясь)—чоло̀мкатись; (—говоря съ насмѣшкою)—цмо̀катись.

Цѣломудріе—пана̀нство

Цѣлый—цілий, увесь; (цѣлёхонькій)—цілечкий, цілісенький; (цѣлый день)—увесь дѐнечки.

Цѣль—міта, мета̀.

Цѣна—ціна; (—значеніе) вага̀.

Ой мамо, мамо,
Жаль ваги не мае (пѣсня).

Цѣнить—цінйти; (оцѣнять)—цінувàти.

Цѣнность—кошт, коштовність.

Цѣнный—коштòвний.

Цѣпь, **цѣпочка**—ланцюг, ланцюжòк, ретя̀з, ретязòк.

Ч.

Чавкать (губами)—плямкати; (—при ѣдѣ)—жвя̀кати, жвя̀хтати, жвакувàти.

Чанъ—кадуб, перèріз, зрізок, шириткавас.

Чародѣй—чарівник, ворожбит, чаклỳн, химорòдник; (у Запорожцевъ)—характèрник.

Чародѣйствовать—чаклувàти, чарувати, ворожйти.

Часовня—каплйчка.

Часовой—вартівник (Правоб.).

Частность (въ частности)—з осòбна (Закр.).

Часть—частйна, чàстка, дільнйця.

Часъ—годйна.

Чаша—мйска; (неглубокая)—полỳмисок; (глубокая съ толстыми стѣнками, служащая для разстиранія маку, гороху и т. п.)—макітра.

Чаща (лѣса)—гущинà, густвинà, густйня.

Чаще (сравн. ст. отъ часто)—частійш, частіше.

Чваниться—величàтись, пишàтись, бундючитись, прйндитись.

Чванство—пихà, величàння.

Чей?—чий?

Челнъ—чòвен, чòвник; (небольшой, выдобленный изъ цѣльнаго дерева)—душогỳбка; (—небольшой съ парусомъ)—шалàнда (Херс.); (большой челнъ)—дуб.

Человѣкъ—чоловік, людйна; (относясь о комъ, высказывая расположенность)—чоловъя̀га; (множ.)—люде, людці.

Человѣческій—людський.

Челюсти—щèлепи.

Чемоданъ—тлỳмок; (вьючной)—саквй.

Чепуха (вздоръ)—несенітниця, незнàть що, бо-зна-що, ка-зна-що, гіль, теревені-вені, курзю-верзю. *Незнать що верзе. Курзю-верзю Борисихо, дай на кутю гречки.*

Чепчикъ—очіпок.

Червь—черва̀к; (лошадиный, личинка овода, а также живущій въ трупахъ)—робàк, гробàк; (собир. а также личинки пчелъ)—червà; (множ.)—чèрви; (червонная масть въ картахъ)—чйрва, чйрви.

Чердакъ—горà, горйще. *Поскидай усе з гори, щоб там нічого не було.*

Чередоваться—черговàтись.

Черезъ то—из зàтого; через це то (Прав.).

Черенокъ (ножа)—колòдка, колòдочка; (—древесный для прививки)—жйвчик.

Чернь—голòта.

Черпакъ—коря̀к, кòрчик.

Черта—смỳга, смỳжка, стрічка, пругà, пружòк, разòк.

Чесаться (чесать тѣло или голову рукою)—чухатись; (—зудѣть)—свербіти.

Чесотка—коро̀ста.

Чесоточный—каро̀стявий.

Честить (титуловать)—величàти. *Пане добродію, не знаем як Вас величати, скажіть на милость, куди нам з отсім вдатися? Як Вас по батющці величати?* (Бранить)—кобенѝти, картàти.

Чешуя (рыбья)—лускà.

Чинаръ (дерево)—явір. *Acer pseudoplatanus.*

Чинить—ладнàти, лàдити, лàгодити.

Чирей (нарывъ)—чѝрка, вѐред, болячка.

Чирикать (о воробьяхъ)—цвиріньками.

Число—лічба, число̀.

Чистоплотный—охàйний, охàйливий.

Читатель—читѐць.

Чихать—чхàти.

Членъ (тѣла)—чѐлен, сỳглоб.

Чмокать (языкомъ)—цмо̀кати.

Чорный (о глазахъ)—кàрий.

Чортъ—чорт, чортàка, біс, дàвол, кỳций; (домовой)—дідько; (—водяной ч.)—водянѝк (предполагается синій); (лѣшій)—полісỳн, лісỳн. (Чортъ знаетъ что)—чор-зна-що.

Чрезмѣрно—назауміру, чѐрез верх.

Чрезъ—чѐрез, круз, крузь, крізь.

Что—що, шо; (что-то)—щось; (нѣчто)—дѐщо; (что нибудь)—абѝщо; (только что)—тільки що; (что-ли?)—або що? чи що̀? (что то непутное)—Бо̀-зна-що; (что-то скверное)—ка-зна-що; (вотъ что)—он-що, ось-що; (что до меня касается)—як на менѐ. *Як на мене, то я и не подивилася б на такого;* (что есть мочи)—чим дуж; (за что)—за віщо? (ну чтожъ?)—або що? ну щож? (что такое?)—що-що? що таке?

Чтобы—щоб, шоб, бодàй.

Чувствительно (больно)—бо̀ляче.

Чувствовать—чỳти; (чувствуется что то, предчувствуется)—пàхне. *Тут добрим заробітком пахне. Се вже болотом пахне* (т. е. это вздоръ).

Чудо—дѝво; (большое)—предѝво, проя̀ва, чудо-дѝво.

Чудо-диво таке мені трапилось,
Що й в сні ще кому а чи марилось.

Чудовище—чỳдище, марà, почвàра.

Чудотворный—чудотво̀рний, чудо̀вний.

Чужбина—чужѝна.

Чуждаться—цурàтися.

Чулки—поньчо̀хи.

Чуть-ли—либо̀нь; (чуть-чуть)—мàло що не, тро̀хи-тро̀хи, тро̀шечки не.

Чучело—манякà, опỳдало.

Чѣмъ—чим; (вмѣсто того)—ніж чим. *Ніж йти на прощу у Київ за двісті верстов, лучче поїхати залізною дорогою. Чим мать погано орать, лучче випрягти..*

Ш.

Шагать—**дйбати.**

Шайка—зграя, **ватага.**

Шалашъ—бýда, бýдка, курінь; катрàга (Полт.); бурдій (Херс. Ан.).

Шалить—пустувàти, жирувàти.

Шалость—пустотà, пустувàння; (собир.)—шàлощі (Волынск. г.).

Шалунъ—пустýн, жирýн; (рѣзвый)—брикýн.

Шалунья—пустýха, пустýшка, жирýха; (рѣзвушка)—брикýха.

Шалфей (раст.)—шевлія. *Salvia offic.*

Шальной—божевільний, несамовйтий, шалèний, навісний, навіжèний.

Шампиньонъ (грибъ)—печерйця.

Шапка—шàпка; (изъ овечьяго мѣха)—кýчма; (—войлочная безъ полей бѣлая)—яломòк, шеломòк, магèрка; (съ длинными ушами, теплая)—капелюх; (съ ушами поднятыми вверхъ, обшитая лисьимъ или волчьимъ мѣхомъ)—малахàй (Конот.).

Шапочки (раст.)—Купчàк. *Tagetes erecta.*

Шарить (искать вездѣ)—нйшпорити.

Шаркать (ногами, скользить)—чòвгати.

Шарлатанъ—шахрàй.

Шарманка—катерйнка.

Шаровидный—кулястий, опýклий, банькàстий.

Шаръ (деревянный)—гàлка; (стеклянный)—бàнька; (металлическій)—кýля, кýлька; (изъ тѣста)—гàлка, галýшка, балàбуха, балàбушка; (изъ шерсти и т. п. мячъ)—опýка.

Шасть! (междум.)—шусть!

Шатаніе (ходьба безъ опредѣленной цѣли)—вèштання.

Шатать—хитàти; (шататься, колебаться)—хитàтись; (бродить)—шàстати, блукàти, швèндяти, гасàти.

Шаткій—валкйй, хиткйй.

Шаткость—вàлкость.

Шаферъ (на свадьбѣ)—дружко, боярин.

Швабра (метла изъ мочалъ или тряпокъ)—помелò.

Швея—швàчка; (мастерица вышивать)—гаптàрка.

Швейный—швàцький.

Швырять—шпурляти, вергàти, швиргàти, бýрхати; (однокр. т. е. швырнуть)—шпурнýти.

Шевелить—ворушйти, порушàти; (однокр. т. е. шевельнуть)—ворохнýти, поворохнýти, зворохнýти, порýшити; (шевелиться)—ворушйтися, ворòхатися, порушàтися.

Шелестѣть—шамотіти (если шелестъ глухой какъ наприм. платьемъ)—шелестіти (шелестъ переворочиваемой бумаги, листьевъ и т. п.).

Шелкъ—шовк.

Шелуха—лушпàйка; (собир.)—лушпйння, лускà.

Шептать—шопотàти, шопотіти.

Шероховатый — шершавий, кострубатий.

Шерстобитъ—шаповал.

Шерсть—шерсть; (овечья)—вовна.

Шерстяной—вовняний.

Шестёрка (въ картахъ)—шістка, шостака.

Шестокъ (у печи)—припічок; (насѣсть для куръ)—сідало.

Шестъ—жердина, жертка; (употребл. на суднѣ)—ялина.

Шея—шия; (имѣющій толстую шею)—шиян; (шейные сухожилья) — вьязи, вязи.

Шибкій—швидкий, прудкий.

Шибко—швидко, прудко.

Шинель—керея, опашень.

Шиповникъ (раст.)—шипшина. *Rosa eglanteria.*

Шипъ—колючка, шпинек.

Шипѣть (о змѣѣ) - сичати; (о жарящемся мясѣ, салѣ)—шкварчати.

Ширина—шир, ширина, широта; (шириною)—завширшки, навширшки; (въ ширину)—у шир.

Широкій—широкий; (о верхнемъ платьи) —ополистий; (о древесн. листѣ)—лапастий, широкий; (очень широкій)—широченний; (широколицый)—пикатий.

Шишка (на тѣлѣ, волдырь)—кгуля.

Шишъ— хвийка, дуля.

Шкатулка—скринька.

Шкафъ—шахва; (посудный, буфетъ)—поставець, судник; креденець (Прав.).

Шлюзъ—опуст, лотоки.

Шляпа—бриль.

Шляться (лѣниво и какъ бы безъ цѣли) —швендяти; (безпокойно туда и сюда) —вештатись; (всюду заглядывая)—никати. *Сюда ник, туда ник, та й день не велик.*

Шмель—чміль.

Шорникъ—римар, лимар.

Шорохъ—шамотня.

Шпанская муха—майка.

Шпоры—остроги.

Штукатурить—вапити, вивапнювати.

Шумно—гучно, бучно. *Гучно гуляли.*

Шумный—бучний, гучний. *Гучнее було весілля.*

Шумѣть—галасувати, гомоніти; (листьями)—шелестіти; (платьемъ) — шамотіти; (передвигая что тяжелое)—гуркотіти; (становиться шумнѣе) - гучніти. *Компанія гучніє.*

Шумъ (крикъ) — галас; (отъ ссоры)—буча; (—глухой, отъ говору)—гомін; (—разныхъ голосовъ)—гармідер; (рѣзкій)—гук; (—отъ передвиженія громоздкихъ предметовъ)—гуркотня; (—воды) — клекіт, булькотання, бурчання, дзюрчання, дзюркотня; (—дождя) — плюск.

Шуринъ—шуряк.

Шутить—шуткувати, жартувати.

Шутки—жарти, жартування.

Шутливый—жартливий, жартовливий.

Шушуканье—шопотня, шопотання.

Щ.

Щебетунья—щебетуха, цокотуха.

Щеголиха—чепуруха, красючка.

Щеколда—плямка, защіпка.

Щекотать—лоскотати.

Щелкать — ляскати; (—зубами)—клацати; (—сѣмечки)—лузати.

Щелокъ—луг, мітель (Мителемъ называется также все приготовленіе для мытья т. е. вода теплая и холодная).

Щель—щілина.

Щенокъ—щеня, цуценя.

Щепить (деревья, оспу)—прививати.

Щепка—тріска (Лѣвоб.); скалка, скепка (Правоб.).

Щепотка—щіпка; щупка (Вл. Вол.). *Дай мені щупку соли.*

Щипчики—кліщатка.

Щупать—мацати.

Щурить (глаза) — жмурити, щулити (очі).

Ѣ.

Ѣда—іда, їжа, їдло.

Ѣдкій (о словѣ)—ущипливий (Правоб).

Ѣзда—їзда; (частая или безпрерывная) — їздня.

Ѣздокъ—їздець.

Ѣсть—їсти; (—съ апетитомъ, уписывать) —лигати; (—жадно)—тріскати, лопати; (—въ тихомолку)—жумрити; (—говоря съ дѣтьми)—їстки, їстоньки, гамати, гамці.

Э.

Эва! (междум.)—овва!

Экипажъ—повоз.

Экъ! (междум.)—іть! ач!

Эмаль—полива.

Энергически—горяче, шпарко.

Энергическій—завзятий? шпаркий?

Эпидемія—пошесть, politтя.

Эпитимія—покута.

Этажъ—пятро (Закр.).

Этотъ, эта, это—сей, ся, сяя: се, сее; цей, ця, це; (этою дорогою)—сюдою; (этотъ не будетъ, не надѣйся)—не звикай!

Эхо—луна, вилядки.

Ю.

Югъ—південь.

Юла (игрушка—волчокъ)—дзикга.

Юноша—парубок, парубійка.

Юношескій—парубочий, парубоцький, молодецький.

Юношество—парубоцтво.

Юпка—спідниця.

Юркій, юрливый — порський, шустрий.

Юръ—белебень. *Хата стоїть на белебені*—изба стоитъ на юру.

Юфть—юхта.

Я.

Ябедничать—набріхувати?

Яблоко—яблуко; (дикое)—кислиця.

Явленіе—зъявина (Нечуй).

Явственно (слышно, видно)—виразно.

Явственный—виразний, видний.

Ягненокъ—ягня, овча.

Ядро—куля.

Ядъ—отрута, яд.

Язва—болячка.

Язвительно—уразливо.

Язвительный—уразливий, гострий.

Языкъ (органъ тѣл.)—язик; (бычачій, телячій)—лизень; (рѣчь)—мова.

Яишница (кушанье)—яєшня.

Яма—яма; (подземная)—лёх; (подводная)—ковбаня, ковбанюга.

Январь—січень.

Янтарь—бурштин.

Яриться—яруватн

Ярмарка—ярмалка, ярмарок.

Ящерица—ящірка, ящурка.

Ящикъ—скриня, скринька; (выдвижной)—шухлядка.

ЛИЧНЫЯ ИМЕНА ЮЖНОРУССОВЪ.

Здѣсь собраны тѣ имена, которыя преимущественно употребляютъ Южноруссы; поэтому сюда вошли также имена произносимыя совершенно одинаково, какъ Великоруссами, такъ и Южноруссами (какъ напримѣръ: *Максимъ, Тарас, Конон* и друг.). Это сдѣлано съ цѣлью составить по возможности полный народный календарь личныхъ именъ Южноруссовъ. У Великоруссовъ въ употребленіи до двадцати мужскихъ именъ, которыхъ не употребляютъ Южноруссы *), у Южноруссовъ же мужскихъ именъ, исключительно у нихъ употребляющихся, почти нѣтъ (развѣ только: Разумникъ—*Рòзум* и Корнилій—*Корній*), но женскихъ есть нѣсколько, почти неупотребляющихся Великоруссами **).

Южноруссы почему-то особенно пристрастны къ нѣкоторымъ именамъ и охотно ихъ употребляютъ, не смотря на то, что тѣ имена не особенно часто встрѣчаются въ святцахъ, какъ напримѣръ: Тарасій (*Тарàс*), Панкратій (*Панкрàт*), Спиридонъ (*Свирùд*), Потапій (*Потàп*), Пантелеймонъ (*Пантелей*), Мартинъ и другія. Изъ женскихъ можно упомянуть: Агриппина (*Горпина*), Акилина (*Кулина*), Ксенія (*Оксàна*), Евфросинія (*Пріська*), Дарья (*Одàрка*), Домна (*Домàха*), Мотрона (*Мòтря*) и другіе. Замѣчательно имя—*Евдокія* тѣмъ, что оно (хотя въ святцахъ встрѣчается всего три раза) очень любимо нашими земляками и въ разныхъ мѣстностяхъ произносится иначе: *Явдòха, Вівдя* (въ Полт. губ.), *Докія, Докійка* (по Поднѣстровью), *Авдюшка* (въ Полѣсьи).

Другія же имена, встрѣчающіяся въ святцахъ довольно часто, Южноруссы или вовсе не употребляютъ, или, если и употребляютъ, то весьма рѣдко. Такъ напримѣръ вовсе неупотребляютъ: *Юліянъ* (въ святцахъ 14 разъ), *Клавдій*

---

*) Никандръ, Никаноръ, Акендинъ (Анкудинъ, Кудимъ), Меркурій (Меркулъ), Памфилъ, Парамонъ, Ириней, Пафнутій, Поликарпъ, Поліевктъ, Севастьянъ, Протасій, Трифонъ, Флегонтъ, Ѳалалей, Ѳеодулъ, Ѳеофилактъ, Ѳеофилъ, Ѳерапонтъ. Послѣднія шесть вѣроятно неупотребляются ради буквы ѳ, труднопроизносимой для южноросса.

**) Епистимія (*Пестина, Пѐстя*), Гликерія (*Ликѐра*), Олимпіада (*Лùпа*), Синклитикія (*Секлѐта*), Соломонія (*Солòха*) и Христина (*Хрùстя*).

(въ святцахъ 8 разъ), *Маркеллъ* (въ св. 7 разъ), *Өеодулъ* (9 разъ), *Өеофилъ* (11 разъ).—Имя Александръ, столь обыкновенное у Великоруссовъ, у Южноруссовъ употребляется, сравнительно, довольно рѣдко. Въ заключеніе считаю нужнымъ замѣтить, что нѣкоторыя имена употребляются не иначе какъ въ сильно измѣненной (чаще сокращенной) формѣ, какъ напримѣръ: Спиридонъ (*Свирид*), Емельянъ (*Омèлько*), Григорій (*Грицькò*), Пелагея (*Палàжка*), и т. п. Такія имена возстановляются въ первоначальной формѣ только когда называютъ кого по отечеству; тогда говорятъ, напримѣръ—*Омельян Семенович* и т. д.

МУЖЕСКІЯ ИМЕНА.

Авдѣй—Овдій.

Аверкій—Овèрко.

Авксентій—Оксèн, Овксèн.

Аврамій—Оврàм.

Агаөонъ—Гапòн.

Аггей—Огій.

Адріанъ—Андріàн.

Александръ—Лексàндер, Леськò.

Алексѣй—Олексій, Олèкса.

Амвросій—Амрòс, Омрòс.

Анастасій—Настàс.

Андрей—Андрій, Андрійко.

Андроникъ—Андрòн.

Антипа—Антіп.

Антоній—Антін.

Арсеній—Арсèн.

Артемій—Артèм.

Аөанасій — Опанàс, Панàс, Панькò (Лѣвоб.); Танàс (Правоб.).

Богданъ—Богдàн, Богдàнко.

Борисъ—Борйс.

Варлаамъ—Варлàм.

Василій—Васйль, Васйлько, Васюта.

Викторъ—Вйктор (рѣдко).

Владиміръ—Ладймир, Володймер, Володарь, Волòдько.

Власій—Улàс.

Вуколъ—Вакỳла.

Гавріилъ—Гаврйло, Гàврик.

Георгій—Юрій, Юркò, Юрàсь.

Герасимъ—Гарасйм, Гарàсько.

Гордѣй—Гордій (рѣдко).

Григорій — Грицькò, Гриць, Григòр; Рйгір (Правоб.).

Давидъ—Давйд.

Даміанъ—Демъян.

Даніилъ—Данйло, Данилко, Данькò.

Димитрій — Дмитрò, Дмйтрик, Дмитрỳсь, Митрò.

Діомидъ—Демйд.

Діонисій—Денйс, Денйско.

Дометій—Демèнтій, Демкò.

Дороөей—Дорòш.

Евгеній—Ганькò.

Евдокимъ—Явдокйм.

Евсевій—Овсій.

Евстафій—Остàп.

Евтихій - Івтỳх (*І* произносится какъ *йі*).

Емельянъ—Омѐлько.

Ермолай—Ермàк (*Е* произнос. какъ *ѣ*).

Ефремъ—Охрім.

Захарій—Захàр, Захàрко.

Зиновій—Зінькò.

Зосима—Зосѝм.

Игнатій—Игнàт, Гнат, Гнаткò, Игнàтко.

Иларіонъ—Ларівòн, Ларькò.

Илія—Иллà, Илькò.

Ипполитъ—Иполѝт (рѣдко).

Исаакій—Сак, Сачòк.

Исидоръ—Сѝдор.

Іаковъ—Яків, Яцькò.

Іеремія—Ярѐма.

Іероѳей—Ярòш.

Іоакимъ—Якѝм, Якѝмко.

Іоаннъ—Иван, Ивась, Ивàшко.

Іосифъ—Осип, Іосип (*Іо* какъ *ё*).

Іустинъ—Устѝн, Юстѝн.

Каллиникъ—Калѐник.

Карпъ—Карпò.

Кассіанъ—Касѝн.

Кипріанъ—Купріàн, Купрій (рѣдко). (Отсюда фам.—*Купрієнко*).

Кирикъ—Кѝрик.

Кириллъ—Кирѝло.

Климентъ—Клим.

Кодратъ—Кіндрàт.

Козьма—Кузьмà.

Кононъ—Кòнон.

Константинъ—Костянтин, Кость, Кòстик, Костю́к.

Корнилій—Корній.

Лаврентій—Лаврін.

Лавръ—Лаврò.

Лазарь—Лàзар.

Левъ—Левкò.

Леонтій—Левòн.

Логгинъ—Лòгвин.

Лука—Лука (Лѣвоб.); Лукàш (Правоб.).

Лукіанъ—Лукъян, Луцькò.

Макарій—Макàр.

Максимъ—Максѝм.

Мануилъ—Манýйло.

Маркъ—Марко.

Мартинъ—Мартѝн, Мартинѐць.

Матѳей — Матьвій (Лѣвоб.); Матей (Правоб.).

Меѳодій—Мехѐд, Мехѐдко.

Мина—Мѝна.

Миронъ—Мирін.

Михаилъ—Михàйло, Михàйлик.

Моисей—Мусій, Мусійко.

Назарій—Назàр.

Наумъ—Наум, Навýм.

Несторъ—Нестір.

Никита—Микѝта.

Никифоръ—Нечѝпір.

Николай—Микòла.

Никонъ—Нѝкон.

Онисимъ—Онѝсим, Онѝсько.

Онуфрій—Онопрій, Онýфрій.

Павелъ — Павлò, Пàвлик, Павлу̀сь; (рѣдко)—Пашкò. (Отсюда фам. Пàщенко).

Панкратій—Панкрàт.

Пантелеймонъ—Пантелèй, Панькò.

Парѳеній—Пархвèн, Пархѝм.

Патапій—Потàп.

Пахомій—Пахòм.

Петръ—Петрò, Пèтрик. Петру̀сь.

Прокофій—Прокіп, Процькò.

Прохоръ—Прòхор.

Разумникъ—Рòзум.

Радіонъ—Радивòн, Радькò.

Романъ—Ромàн.

Савва—Сàва, Сàвка.

Сампсонъ—Самсòн.

Самуилъ—Самійло.

Серапіонъ—Сарапівòн.

Сергѣй—Сергій, Сергійко.

Сила—Сѝла.

Сильвестръ—Сильвест.

Симеонъ—Семèн.

Симонъ—Сѝмон.

Созонтъ—Созòн.

Софроній—Супру̀н, Сохврòн.

Спиридонъ—Свирѝд.

Стефанъ—Степàн, Стецькò.

Тарасій—Тарàс.

Терентій—Терентій, Терèшко.

Тимофей — Тимòха, Тиміш, Тимкò. (Отсюда фам.—*Тимчèнко*).

Титъ—Тит, Титкò.

Тихонъ—Тѝхон, Тишкò. (Отсюда фам. —*Тѝщенко*).

Трофимъ—Трохим, Трушкò.

Филимонъ—Халимòн.

Филиппъ—Пилѝп.

Флоръ—Хлор.

Харлампій—Харлàм.

Харитонъ—Харитон, Харькò.

Ѳеодоръ — Хведір (Лѣвоб.); Тòдор (Правоб.).

Ѳеодосій — Хведòс, Хвеськò (Лѣвоб.); Хтодòс, Тодòс (Правоб.).

Ѳеодотъ—Хведòт.

Ѳома—Хомà.

ЖЕНСКІЯ ИМЕНА.

Агафія—Гàпка.

Агрипина—Горпѝна.

Акилина—Килѝна, Кулѝна.

Александра—Лексàндра, Сàня.

Анастасія—Настàся, Нàстя, Насту̀ня, Насту̀ся.

Анисія—Онѝська.

Анна—Гàнна, Ганну̀ся, Гàля.

Варвара—Варвàра, Вàрька.

Василиса—Василѝса.

Вѣра—Вірка.

Гликерія—Ликèра.

Дарія—Одàрка.

Домна (Домникія)—Домàха.

Евгенія—Івга.

Евдокія—Явдòха, Явдòшка, Вівдя; Докія, Докійка; Авдю̀шка (Полѣс.).

Евфросинія — Пріська, Пріся; Хросѝна.

Евфимія—Хѝма, Хѝмка.

Екатерина—Катерѝна, Ка̀тря.

Елена—Олѐна, Олѐнка.

Елисавета—Лисавѐта.

Епистимія—Пестѝна, Пѐстя.

Зинаида (Зиновія)—Зинѝвія, Зінька.

Ирина—Орѝна, Орѝшка, Орѝся; Ярѝна, Ярѝнка.

Іулита—Улѝта.

Іуліанія—Улѝна, Уля.

Іустина—Устѝна, Устя.

Ксенія—Окса̀на, Окса̀нка.

Любовь—Лю̀ба, Лю̀бка.

Людмила—Людмѝла (рѣдко).

Мавра—Мавра, Маврỳня.

Макрина—Мокрѝна.

Марина—Марѝна, Марѝнка.

Маріамна—Марра̀на.

Марія — Ма̀рря, Ма̀ррієчка, Марỳся, Марỳшка, Ма̀ня.

Мареа—Ма̀рта.

Матрона—Мотрѝна, Мѝтря.

Меланія—Мела̀ня, Мела̀нка, Мела̀шка.

Надежда—На̀дька.

Наталія—Ната̀лка, Ната̀ля.

Олимпіада—Лѝпа.

Ольга—Ольга, Олѐся.

Паулина—Полѝна, Полѝнка.

Параскева—Пара̀ска, Пара̀ся.

Пелагея—Пала̀жка.

Проскудія—Проксѐда (рѣдко).

Пулхерія—Пулхѐра.

Сингклитикія—Секлѐта.

Соломонія—Солѝха.

Софія—Сохвія, Сохвійка.

Стефанида—Стѐха.

Татьяна—Тетя̀на.

Февронія—Хівря.

Фотинія—Хвотѝна.

Харитина—Харитѝна, Харѝта.

Христина—Христѝна, Хрѝстя.

Еекла—Хвѐкла, Вѐкла (Лѣв.); Текля (Правоб.).

Феодора — Хведѝра, Пидѝрка (Лѣв.); Тодѝра (Правоб.).

Феодосія—Хведѝска, Хвѐська (Лѣвоб.); Тодѝска (Правоб.).

ГЕОГРАФИЧЕСКІЯ ИМЕНА.

Въ этотъ отдѣлъ я внесъ имена странъ и народовъ, извѣстныхъ нашимъ селянамъ, а также названія рѣкъ, городовъ и цѣлыхъ мѣстностей Россіи, которыхъ народныя украинскія названія разнятся съ оффиціальными.

Австрія—Цеса̀рщина.

Австріецъ—Цеса̀рець, Австріа̀к.

Англичанинъ—Аглича̀н.

Бугъ (рѣка)—(Южный)—Бог; (Западный)—Буг.

Бѣлоруссія—Литва̀.

Бѣлоруссъ — Литва̀к, Литви̇̀н, Біло-ру̀сець.

Бѣлая Церковь (гор.)—Біла-Це̇̀рква.

Валахія—Воло̀щина.

Валахъ—Во̀лох. (Наши земляки *Во̀лохами* чаще называютъ бессарабскихъ Цыганъ, говорящихъ по малдавански).

Великороссія—Моско̀вщина, Росѣя.

Великоруссъ — Ру̀ський, Моско̀вець; (шуточно)—Каца̀п; (собир. шуточно)—Кацапня̀.

Великороссіянка—Руська, Моско̀вка; (шуточно)—Каца̀пка.

Венгрія—Уго̀рщина.

Венгерецъ—Уго̀рець, Угрин, Угор; (венгерскіе Руснаки говорятъ—Мада̀р).

Галиція—Галі̀чина.

Германія—Німеччина.

Голландецъ—Гала̀нець.

Градижскъ (гор. Полт. губ.)—Городище.

Днѣпръ—Дніпро, Ніпро̀, Дніпер.

Еврей—Жид, Жидови̇̀н; (уничижительно)—Жидюга̀; (уничиж. собирательно)—Жидова̀; (еврейскій ребенокъ)—Жида̀, Жидина̀.

Еврейка—Жидівка.

Екатеринославль—Катериносла̀в, Половиця.

Елисаветградъ (гор. Херс. губ.)—Елисаве̇̀т.

Земля войска Донскаго—Доньщина̀, Дін.

Итальянецъ—Талья̀нець.

Калмыкъ — Кемля̀к, Комля̀к. (Наши земляки знаютъ Калмыковъ, такъ какъ въ прошломъ вѣкѣ они были поселены въ г. Чугуевѣ (Харьк. губ.), и нынѣ живутъ, по сосѣдству съ Малороссіей въ землѣ войска Донскаго).

Кіевлянинъ — Кіян, Кіянин; (рѣдко употр.)—Кіянйця; (множ.)—Кіяне.

Кременчугъ (гор. Полт. г.)—Кременчук.

Кубанская область—Чорноморія.

Лембергъ (гл. г. Галич.)—Львів.

Малороссія—Украіна; Південна Русь (книжное).

Малоруссъ—Украинець, Русин, Руснак. (*Украинцами* называють сосѣди, преимущественно жителей Кіевской губерніи, (кромѣ Радомысльскаго уѣзда); Русинами называють себя, наши соплеменники, живушіе въ Польшѣ и Австріи; *Руснаками*, живущіе въ Бессарабіи и въ другихъ мѣстахъ въ сосѣдствѣ съ Молдаванами, для отличія себя отъ сихъ послѣднихъ. Жителей Полѣсья сосѣди называютъ—*Поліщуками*; жителей Волынской губерніи, (кромѣ Полѣсья),—*Волинякàми*, *Волінцями*;—Подольской губерніи—*Подолякàми*,*Подолянами*;—западной части Херсонской губерніа, между Бугомъ и Днѣстромъ,—*Ганьчуками* и *Бессарабами*, такъ какъ эта мѣстность извѣстна въ народѣ подъ именемъ *Ганьщины*, (т. е. бывшаго ханскаго владѣнія) и Бессарабіи. Жителей Хотинскаго уѣзда (въ Бессарабіи), называютъ—*Раянами* и *Патлачàми*. Всѣ же остальные Украинцы чаще всего называютъ себя просто—*Люде*.

Маріуполь (гор. Тавр. губ.)—Марнòполь.

Молдавія—Молдàвщина.

Негръ—Арàп.

Новороссія—Степовинà, Низ.

Новградъ Волынскъ (гор. Волынской губ.)—Звягель.

Ново-Московскъ (гор. Ек. губ.)—Самàра.

Нѣмецъ—Німець; (уменьшит.) — Нимчик; (презрительно)—Німчурà; (собир. презрит.)—Німòта.

Нѣмка—Німкèня.

Ольгополь (гор. Под. губ.)—Голопòль.

Подольская губ.—Поділля.

Полтавская губ.—Полтàвщина.

Польша—Пòльща.

Полякъ (баринъ, господинъ)—*Лях*; (селянинъ)—Мазур. (Украинцы не имѣютъ яснаго понятія о томъ, что Мазуры только одно изъ племенъ Поляковъ, по этому всѣхъ селянъ-Поляковъ, неисключая Кракусовъ въ Галичинѣ, называютъ—*Мазурами*.

Россія—Руське царство, Росѣя, Росия.

Ромны (г. Полт. губ.)—Ромèн.

Сербъ—Сèрбин.

Силезія—Шлёнск.

Сѣдлецкая губ. (въ Польшѣ)—Подляшщина.

Таврическая губ.—Тàврія.

Трансильванія—Семигорòдчина.

Турція—Турèччина.

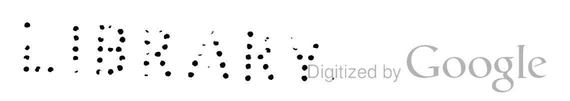
Турокъ—Турчин.

Турчанка—Туркèня.

Французъ—Хранцуз.

ВАЖНѢЙШІЕ ОПЕЧАТКИ.

Стр.	Столб.	Строка.	Напечатано:	Слѣдуетъ читать:
7	1	1 и 2 (снизу)	(искуст.)—шпилёк, могила	шпилёк; (искуств.)—могила.
12	2	5	*Вняти не вняв*	*Не вняв.*
—	1	8 (снизу)	стай	отай.
28	1	3 (снизу)	ганчар	гончàр.
29	2	10 (сверху)	трупа	трунà.
30	2	4 (снизу)	кебѐга	кебѐта.
33	1	18 (сверху)	обложни	обложнѝй.
38	1	11 (сверху)	*Rubus*	*Rubus frutisosus.*
39	1	9 (сверху)	кропива	крапѝва.
40	1	6 (снизу)	жйло	жилò.
50	1	19 (сверху)	воловій	воловід.
53	1	24 —	маегність	маетність.
57	2	22 (сверху)	*cativum*	*sativum*
59	2	7 (снизу)	валянтатися	валàнтатися.
60	2	7 (сверху)	стуг	стус.
—	—	4 (снизу)	кочережка	кочерыжка.
61	1	4 (сверху)	ободок. залом	ободокъ, заломъ.
—	2	12 (сверху)	вірщак	вірщик.
62	2	12 (сверху	потурай	потурой.
65	2	12 (снизу)	Литвенный	Лиственный.
67	1	1 (сверху)	(Конст.)	(Конот.)
70	1	9 (сверху)	(Конст.)	(Конот.)
72	1	2 (сверху)	мушир	мущѝр.
—	1	9 (сверху)	пиндрити	цѝндрити.
—	2	21 (сверху)	мишà	мѝша.
73	1	2 (сверху)	стадутъ)	статутъ);
75	2	17 (сверху)	нагнітати	нагнітàти.
76	1	7 (снизу)	одвірки	одвірок.
80	2	19 (сверху)	пехіть	нѐхіть.

82	1	15 (сверху)	неминучий	неминучий.
85	1	11 (снизу)	Ноябрь (мѣсяцъ) Груденъ	Ноябрь (мѣсяцъ) Листопад.
90	2	24 (сверху)	зпа̀чити.	зна̀чити.
93	2	8 (сверху)	оскорлять	оскорблять
110	2	11 (сверху)	вищерити	вищера̀ти.
117	1	3 (сверху)	(женщ.)—пожилячка	(женщ.)—пожилиця; (умен.) —пожиличка.
118	1	13 (сверху)	*по маленько*	*по маленьку.*
124	2	4 (сверху)	тума̀	тума̀ объяснено мною ошибочно;—это собственно значить — *метисъ* (человѣкъ смѣшанной породы) или можетъ быть—*креолъ*, какъ можно судить по слѣдующему: *....туми з христіянь въ Кримъ родившіися.* (Ист. пѣсни Мал. нар. Ант. и Драгом. т. I, стр. 266).
129	1	13 (сверху	(—гулъ отъ неизвѣст. причины)	(—выражая гулъ отъ неизвѣстной причины).
130	2	13 (сверху)	продошку̀лити	дошку̀лити.
133	1	9 (сверху)	*бзвайте*	*бувайте.*
139	1	9 (снизу)	Расточить	Расточать.
141	1	9 (сверху)	родонько	родопька.
—	2	4 (сверху)	Мару̀нка	Мару̀нна.
143	1	12 (снизу)	сервега	сервѐта.

Де що про свитъ Божій. Изд. 3-е. Одесса 1874 г. ц. 20 к.

Драгомановъ. Вопросъ объ историческомъ значеніи Римской Имперіи и Тацитъ. т. I. К. 1869 г. ц. 1 р. 50 к.

Закревскій. Лѣтописное описаніе Кіева, 2 т. съ атласомъ М. ц. 7 р.

Записки Кіевскаго Отдѣл. Императорск. Русск. Технич. Общ. по свекло-сахарной промышленности за 1872 и 1873 г. ц. 5 р. за годъ.

Записки Кіевскаго Общества Естествоиспытателей за 1871—63 г. 3 тома ц. I т.—4 р., II т.—4 р., III т. 4 р.

Записки Юго-Западнаго Отд. Имп. Рус. Геогр. Общ. за 1873 г. Кіевъ 1874 г. ц. 1 р. 80 к.

Иванишевъ. О древнихъ сельскихъ общинахъ въ Юго-Западной Руси. Кіевъ 1868 г. ц. 50 к

Кіевскій общеполезный календарь на 1875 г. Кіевъ 1874 г. ц. 20 к.

Классовскій А. Нѣкоторыя данныя для климатологіи Кіева. К. 1874 г. ц. 30 к.

Кобзарь Остапъ Вересай его музыка и исполняемыя имъ народныя пѣсни, съ портретомъ. К. 1874 г. ц. 60 коп.

Козловскій. Темный вопросъ въ исторіи евреевъ. Кіевъ 1873 г. ц. 20 к.

Комаровъ. Розмова про нѣбо та землю. Кіевъ 1874 г. ц. 8 к.

Константиновичъ. Нѣкоторыя данныя о народномъ образованіи въ Юго-Западномъ краѣ съ картою. К. 1874 г. ц. 50 к.

Коссовскій. Торфъ, какъ новый источникъ богатства Юго-Западнаго Края, съ рисунками. К. 1875 г. ц. 50 к.

Костомаровъ Н. Русская исторія въ жизнеописаніяхъ ея главнѣйшихъ дѣятелей. Спб. 1873—74 т. 5 в ц. 1—4 в. по 1 р. 25 к. 5 в.—1 р. 50 к.

Кулишъ. Записки о Южной Руси, 2 т. ц. 3 р.

Лисенко Н. В. Збірнік украінскіх пісень. Вып. I и II, ц. по 2 р. 50 к. за выпускъ.

Левицкій И Повісти. К. 1874 г. ц. 1 р. 50 к.

Литтре. Варвары и среднія вѣка. Историческія Эскизы. Одесса 1874 г. ц. 2 руб.

Линдфорсъ. Жители сада. Зоологическія разсказы для дѣтей отъ 5—8 лѣтъ, съ 10 большими рисунками. К. 1874 г. ц. 50 к.

Максимовичъ М. А. Слово о полку Игоря, переложенное на мало-русское карѣчіе. К. 1859 г., ц. 50 к.

Масловъ. Т, Г. Шевченко. Біографическій очеркъ. Москва 1874 г. ц. 35 к.

Маурусъ. О свободѣ въ политической экономіи, или теорія соціальной реформы. К 1874 г., ц. 2 р. 50 к.

Маркевичъ Н. Обычаи, повѣчья, кухня и напитки Малороссіянъ. Кіевъ 1868 г. ц. 1 р. 50 к.

Марко-Вовчок. Народні оповидання. т. 2-й Спб. 1862 г. ц. 50 к.

Молоховецъ. Подарокъ молодымъ хозяйкамъ. Изд. 6-е. Спб. 1873 г. цѣна 3 р. 50 к.

Номис. Украінскі приказки, прислівья и таке инше. Спб. 1864 г. ц. 2 р.

Новицкій. Справочный словарь юридическихъ терминовъ живаго актоваго языка Юго-Западной Россіи. К. 1871 г. ц. 20 к.

Памятники изданныя Кіевскою Коммиссіею для разбора древнихъ актовъ. Т. 4-й. ц. 2 р. 50 к.

Пискуновъ Ф. Словниця україньской (або юговоі-руськоі) мови. Одесса 1873 г., ц. 1 р. 50 к.

Роговичъ А. С. Обозрѣніе семенныхъ и высшихъ споровыхъ растеній кіевскаго учебнаго округа. Кіевъ 1869 г. ц. 1 р. 25 к.

Романовичъ-Славутинскій. Дворянство въ Россіи отъ начала XVIII в. до отмѣны крѣпостнаго права Спб. 1874 г. ц. 3 р. 50 к.—Государственная дѣятельность графа Сперанскаго. К. 1873 г. ц. 50 к.—Пособіе къ изученію Русскаго Государственнаго права. 2 в. К. 1871–2 г. ц. 2 р. 50 к.

Рубецъ. Сборникъ украинскихъ народныхъ пѣсень. Спб. 1870 и 1872 г. 3 выпуска, цѣна каждаго выпуска по 75 к.

Рудченко. Народныя южно-русскія сказки. Кіевъ 1869—70 г. Вып. I. и II. цѣна каждаго выпуска 1 р.—Чумацкія народныя пѣсни; съ нотами. Кіевъ 1874 г. ц. 1 р. 30 к.

Сборникъ матеріаловъ для исторической топографіи Кіева и его окрестностей. Кіевъ 1874 г. ц. 1 р. 50 к.

Старицкій. Байки Крылова. Кіевъ 1874 г. ц. 10 к. — Сорочинскій Ярморокъ. Кіевъ 1874 г. ц. 10 к.

Терлецкій. Угорская Русь. Кіевъ 1872 г. ц. 20 к.

Тиндаль. Вода въ видѣ облаковъ и рѣкъ, льда и глетчеровъ. Популярныя лекціи съ 25 рисунками. К. 1874 г. ц. 1 р. 25 к.

Тумасовъ. Дворянство Западной Россіи въ XVI в. К. 1869 г. ц. 40 к. —Историческо-юридическій бытъ русскаго крестьянина до конца XVI ст. Кіевъ 1872 г. ц. 60 к.

Указатель выставки при третьемъ археологическомъ съѣздѣ въ Кіевѣ. К. 1874 г. ц. 25 к.

Ундрицъ. Домашній скотолѣчебникъ. Спб. 1874 г. ц. 2 р.

Чубинскій. Труды этнографическо-статистической экспедиціи въ западно-русскій край. Юго-Западный отдѣлъ. Матеріалы и изслѣдованія. Т. II, ц. 2 р., т. III ц. 2 р. 50 к., т. V ц. 3 р., т. VI ц. 2 р., т. VII ц. 3 р. 50 к.

Шаповаленко Полное практическое наставленіе въ пчеловодствѣ, извлеченное изъ 24-хъ лѣтняго опыта, съ 32 рисунками и портретомъ автора. Кіевъ 1873 г. ц. 1 руб.

Шейковскій. Опытъ южно-русскаго словаря. Кіевъ 1861 г. ц. 30 к.

Константиновичъ. Химическія бесѣды. К. 1874 г. 1 р. 50 к.

Левицкій. Рыбалка Панасъ крутъ. Разсказъ. К, 1874 г. ц. 10 к.

Симашкевичъ. Римское католичество и его іерархія въ Подоліи. Ц. 2 р.

Дѣло Гадяцкаго полковника Михаила Милорадовича съ генеральнымъ судьею Иваномъ Чернышемъ въ 1716 г. М. 1870 г. ц. 25 к.

Тарасъ Бульба. перел. на малороссійскій языкъ. К. 1874 г. Ц. 50 к.

Троцкій. Як отбуватимется тепер военна служба. К. 1874 г. ц. 3 к.

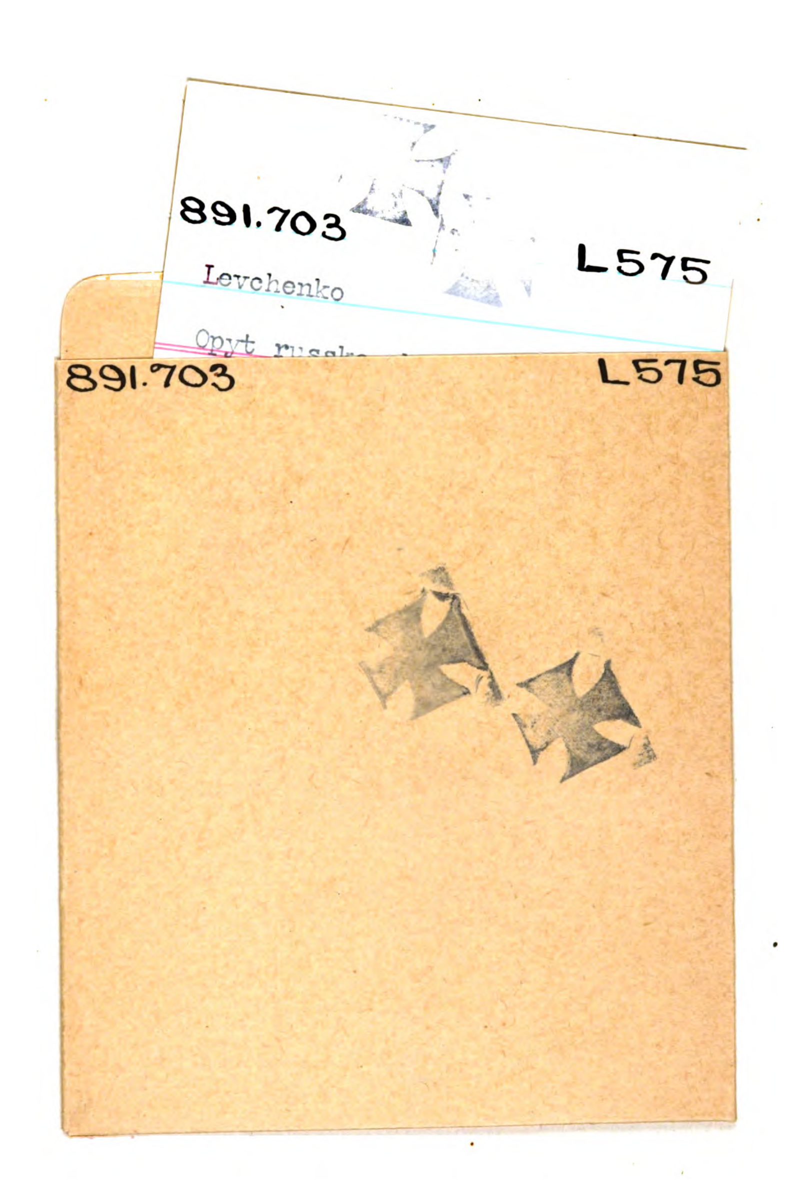
Ефименко. Изслѣдованія о языческ. богѣ Ярилѣ. Ц. 40 к.

Ефименко. Заклинанія Южно-Русскаго народа. Ц. 30 к.

М. Левченко. Опытъ Русско-Украинскаго Словаря. Цѣна 1 р. 30 к. Вмѣсто копѣекъ можно прилагать почтовыя марки.

При выпискѣ книгъ, неменѣе какъ на 5 р. иногородные за пересылку ничего не платятъ, а г. книгопродавцы пользуются обычною уступкою.

Здѣсь же можно достать почти всѣ книги относящіяся къ мѣстной археологіи, этнографіи и исторіи.

891.703
L575
Levchenko
891.703
L575

